॥ श्रीजिनाय नमः ॥

॥ अथ श्रीमहाबलमलयसुंदरीचरित्रं प्रारभ्यते ॥

(कर्त्ता–आगमिक श्रीजयतिलकसूरिः)

छापी प्रसिद्ध करनार—विठलजी हीरालाल लालन (जामनगरवाळा)

चतुरंगो जयत्यर्हन् दिशन् धर्मं चतुर्विधं । चतुष्काष्टासु प्रसृतां जेतुं मोहचमूमिव ॥ १ ॥ जयंत्याद्यार्हतो रक्ताः करपादांगुलीनखाः । विंशतिस्थानकश्रेणी कौंकुमास्तिलका इव ॥ २ ॥ दीपालिका पुरे यस्य फणामणिमिषात्सदा । पार्श्वो निर्गलं लक्ष्मीप्रवेशं च करोतु सः ॥ ३ ॥ सर्वार्थसिद्ध्यनीहोऽपि मम सर्वार्थसिद्धये । सिद्धार्थजनकोऽप्यस्तु जिनः सिद्धार्थनंदनः ॥ ४ ॥ येन बोध-

प्रदीपेन निरस्याभ्यंतरं तमः । ममात्मा निर्मलीचक्रे तस्मै श्रीगुरवे नमः ॥ ५ ॥ श्रीसूरिमंत्रराजस्य प्राक्पदेषु प्रतिष्ठिता । श्रीगौतमांह्रिभक्ताऽस्तु प्रसन्ना मे सरस्वती ॥ ६ ॥ प्राकृतेनात्र यैरर्था मदर्थमिव संचिताः । पितृकल्पाः कवींद्रास्ते जयंति जिनशासने ॥ ७ ॥ तर्जयंतो जयंत्यत्र दुर्जनाः पंडिता इव । येषां भयेन काव्यानि न कूटानि पठंत्यमी ॥ ८ ॥ प्रकृत्या प्राकृतं प्राज्ञै-र्दुर्व्याख्येयं यथास्थितं । अतः संस्कृत्य पूर्वार्थान् श्रोतॄणां कथयाम्यहं ॥ ९ ॥

इत्थं कृतनमस्कारो भव्यानां बोधहेतवे । धर्मरत्नत्रयाख्यान-मयं शास्त्रं तनोम्यहं ॥ १० ॥ धर्मो मंगलमुत्कृष्टं धर्मः सर्वसमृद्धिदः । धर्मः शर्मकरो नित्यं धर्मः कर्ममलापहः ॥ ११ ॥ संतानतारको धर्मो धर्मः पूर्वजपावनः । अपकीर्तिहरो धर्मो धर्मः कीर्त्तिविवर्धनः ॥ १२ ॥ तक्रादिव नवनीतं कमलं कर्दमादिव । इव मुक्तामणिर्वंशा-त्सारं धर्मो नृजन्मनः ॥ १३ ॥ वेदवाक्येषु सर्वेषु प्रणवः प्रथमो यथा । पुरुषार्थेषु सर्वेषु तथा धर्मो निगद्यते ॥ १४ ॥ दुर्गतिप्रपतत्प्राणि-धारणाद्धर्म उच्यते । ज्ञानदर्शनचारित्र-रत्नत्रयमयः स तु ॥ १५ ॥ जीवाजीवादितत्वाना-मवबोधो यतो भवेत् ।

तदत्र कथ्यते सम्यग् ज्ञानरत्नं विवेकिभिः ॥ १६ ॥ तृतीयं लोचनं ज्ञान–मदृष्टार्थप्रकाशनं । द्वि-
तीयं च रवेर्बिंबं दृष्टेतरतमोऽपहं ॥१७॥ ज्ञानं निष्कारणो बंधु–र्ज्ञानं यानं भवांबुधौ । ज्ञानं प्रस्ख-
लतां दृष्टि–र्ज्ञानं दीपस्तमोभरे ॥ १८ ॥ ज्ञानादुध्ध्रियते जंतुः पतितोऽपि महापदि । एकश्लोकार्थबोधेन
यथा मलयसुंदरी ॥ १९ ॥ तथाहि–द्वीपेषु मध्यमो जंबू–द्वीपोऽस्तीह महीतले । राकेंदुरिव यो वृत्तो
लवणोदधिनावृतः ॥ २० लक्षयोजनमानस्य लक्षणं तस्य वेत्ति कः । सप्तवर्षोऽपि षड्वर्ष–धरो यः
कथितो बुधैः ॥ २१ ॥ तस्यांतर्भरतं क्षेत्रं ख्यातमक्षीणसंपदा । षट्खंडमप्यखंडं यत् साध्यते चक्र-
वर्त्तिना ॥ २२ ॥

अस्तीह भरतक्षेत्रे नाम्ना चंद्रावती पुरी । अन्यायो हन्यते यस्यां न्याय एव विजृंभते ॥ २३ ॥
भूरीश्वरगृहा भाति प्रभूतधनदाश्रिता । याष्टापदांकरत्नौका अपूर्वेवालकापुरी ॥ २४ ॥ भद्रशाला-
वृता भास्व--च्छोभायुक्ताढ्यनंदना । मेरुवद्या सुवर्णश्रीः शोभते विबुधाश्रिता ॥ २५ ॥ यस्यां स्फटि-
कहर्म्याणि भित्तिस्वच्छतयाभितः । गुप्तभावान् विवृण्वंति मित्राणीव परस्परं ॥ २६ ॥ नक्षत्रदर्शना-

द्रात्रि–र्यस्यां पुर्यनुमीयते । ध्वांते मणिगृहैर्ध्वस्ते दिनं चार्कविलोकनात् ॥ २७ ॥ श्रीवीरधवलस्तत्र
मित्रतुल्योऽभवन्ननृपः । सच्चक्राह्लादको नित्यं दीप्यमानकरः पुनः ॥ २८ ॥ यस्य चापे नमत्कोटौ
प्रणेमू रिपुमौलयः । त्यक्तजीवैः पुनर्बाणै–र्निर्जीवा द्वेषिणोऽभवन् ॥ २९ ॥ कोकिलेव प्रियालापा
नंदंतींदुकलेव या । गंगेव स्वच्छहृदया कमलेव जनप्रिया ॥ ३० ॥ रतिरूपाधिकरूपा शीलालंकार-
धारिणी । प्रिया चंपकमालास्य । सा सर्वांतःपुरीवरा ॥ ३१ ॥ द्वितीयापि प्रिया तस्य नाम्ना कनक-
वत्यभूत् । सौभाग्यभारादिवैषो–न्नतांगी कुचभारतः ॥ ३२ ॥ ताभ्यामिव रतिप्रीति–भ्यामभ्यासमु-
पेयुषः । कामस्येव ययौ कालो । भूपालस्य सुखैः कियान् ॥ ३३ ॥

अथान्यदा नृपं दृष्ट्वा विच्छायं चिंतया मुखे। संभ्रांतयाशु पप्रच्छे देव्या चंपकमालया ॥३४॥
राजा जगाद सोद्वेगं चिंताहेतुं प्रिये शृणु । अत्रैवास्मत्पुरे द्वौ स्तो बांधवौ श्रेष्ठिपुंगवौ ॥ ३५ ॥ अन्यो-
ऽन्यं स्नेहलौ लोभा–नंदिलोभाकराभिधौ । कुर्वाणौ हट्टवाणिज्यं तौ दिनानि व्यतीयतुः ॥ ३६ ॥
गुणवर्माभिधो लोभा—करस्यास्ति सुतो गुणी । लोभानंदो पुनर्व्यूढ–भूरिभार्योऽप्यनंदनः ॥ ३७ ॥

अथान्यदा तयोर्हट्टा–सीनयोरागतः पुमान् । एको भद्राकृतिस्तत्र भ्रमन्नदृष्टपूर्वकः ॥ ३८ ॥ आकारादिगुणैर्ज्ञात्वा तस्य सश्रीकतां तदा । ताभ्यामासनदानादि–प्रतिपत्तिर्विनिर्ममे ॥ ३९ ॥ तत्रैव तिष्ठता तेन विश्वस्तेनैकदा तयोः । अभाणि तुंबमेतन्मे रक्षतं कतिवासरान् ॥ ४० ॥ ताभ्यामादाय हट्टांत–रुद्बध्ध्यामोचि तुंबकं । गोलं गोलं निपेतुश्च ततोऽस्माद्रसबिंदवः ॥ ४१ ॥ अधःस्था आयसी तैस्तु दृष्टा हैमीकृता कुशी । लोभांधाभ्यामगोप्याभ्यां तत्तुंबं रससंयुतं ॥ ४२ ॥

कतिचिद्दिनपर्यंते याचमाने तु तन्नरे । तौ द्वौ मायाविनौ मृद्व्या श्रेष्ठिनावूचतुर्गिरा ॥ ४३ ॥ मूषकैर्जग्धबंधं ते पतित्वाभाजि तुंबकं । खंडान्येवात्र दृष्टान्या–वाभ्यां सत्पुरुषाग्रणि ॥४४॥ तुंबांतरस्य खंडानि दर्शितान्युपलक्ष्य सः । दक्षोऽज्ञासीदिमान्यन्य–तुंबस्य शकलानि वै ॥ ४५ ॥ ज्ञात्वा तुंबे रसं लोभं गतावेतौ मृषोत्तरैः । संगोप्य तुंबकं मां हि विप्रतारयतोऽधुना ॥ ४६ ॥ तत्कथयामि राजश्रे–द्रसं गृह्णाति सोऽप्यमुं । वैदेशिकस्य मे हाहा द्विधाप्येषोऽद्य वै गतः ॥ ४७ ॥ ध्यात्वेति श्रेष्ठिनौ तेन तावूचाते उभावपि । भो ममार्पयतं तुंबं माकार्ष्टं कपटोत्तरं ॥ ४८ ॥ युवयोर्युज्यते

नेदृक् कर्त्तुं न्यायवतोर्यतः । अन्यथा भवितानर्थो महान् लोभवशात्मनोः ॥ ४९ ॥ ब्रुवाणावुत्तरं तौ
तु तदेव कुपितो नरः । स्तंभयित्वा तथा सोऽगा—द्यथालं चलितुं न तौ ॥ ५० ॥ तथा चलयतो
नांगं विस्फुटत्संधिबंधनं । जल्पंताविति तौ दीनौ पात पात म्रियावहे ॥ ५१ ॥ ग्रामांतरादितश्चा-
गा—ल्लोभाकरसुतोऽखिलां । वार्त्तां कुटुंबादज्ञासी—त्तथावस्थौ विलोकितौ ॥ ५२ ॥ मंत्रवादादिके
तेन सविशेषेऽथ कारिते । विशेषाद्ववृधे पीडा निराशास्तेऽभवंस्ततः ॥ ५३ ॥ उत्तिष्टते यतो वह्नि-
स्तत एवोपशाम्यति । अतस्तमेव पुरुष—मानयामि कुतोऽप्यहं ॥ ५४ ॥ ध्यात्वेति गुणावर्मा तं
नरं दृष्टुमथाचलत् । सहायमेकमादाय तत्पुरुषोपलक्षकं ॥ ५५ ॥ मंदीभूतं सहायं त—मपि मुक्त्वा
क्वचित्पुरे । एक एव स बभ्राम पितुर्दुःखेन दुःखितः ॥ ५६ ॥

अथैकं नगरं दृष्ट्वा धनाढ्यापणमंदिरं । निर्मानुषं रम्यतमं विस्मितः प्रविवेश सः ॥५७॥ दद-
र्शैकं नरं तत्र प्रदेशे सुंदरं क्वचित् । पप्रच्छे च स तेनैवं कुतस्त्वं वीरकुंजर ॥ ५८ ॥ अभाणि श्रेष्टि-
पुत्रेण पांथः खिन्न इहाविशं । कोऽसि त्वं किमिहैकाकी शून्या ऋद्धापि का पुरी ॥ ५९ ॥ नरेणा-

भाणि भो भद्र शृणु त्वं पृष्टमात्मनः। श्रियेदं स्वःपुरस्पर्द्धि नगरं कुशवर्द्धनं ॥ ६० ॥ अत्रासीद्भूपतिः शूरः सूरनामा गुणाग्रणीः। जयविजयचंद्राख्यौ तस्यावां तनयावुभौ ॥६१॥ जयचंद्रो मम भ्राता ज्येष्ठो राज्य उपाविशत्। पितर्युपरतेऽहं त्व—हंकारान्निरगां पुरात् ॥६२॥ सर्वत्राहं भ्रमन् पुर्यां चंद्रावत्यां गतोऽन्यदा। तदुद्याने मया दृष्टा विद्यासिद्धो नरो वरः ॥ ६३ ॥ किंत्वतीसाररोगेण स तथा व्यथितो भृशं। यथा न चलितुं नैव वक्तुं शक्तो मनागपि ॥ ६४ ॥ ततः करुणया सैष प्रत्यकारि मया तथा। यथाल्पैर्वासरैर्जज्ञे सुखेन पटुविग्रहः ॥ ६५ ॥ तत्पृष्टेन मयाख्याते नामस्थानादिके निजे। विद्ये तेन वितीर्णे द्वे प्रसन्नमनसा मम ॥ ६६ ॥

स्तंभकर्त्री वश्यकर्त्री पाठसिद्धे उभे अपि। रसतुंबं तथा चैकं दत्वाहं तेन जल्पितः ॥ ६७॥ दुःखेनैष मयाग्राहि स्वसिद्धो दुर्लभो रसः। अस्यांशस्पर्शमात्रेण लोहं भवति कांचनं ॥६८॥ रक्षितव्यः प्रयत्नेन ततोऽयं सर्वदा त्वया। ययौ श्रीपर्वते सिद्धो दत्वा शिक्षां ममेति सः ॥ ६९ ॥ परिभ्रमन् प्रविष्टोऽहं चंद्रावत्यां पुनः पुरि। लोभाकरलोभनंदि—श्रेष्ठिनोरापणे गतः ॥ ७० ॥ दक्षा-

भ्यां प्रतिपत्त्याहं ताभ्यामावर्जितस्तथा। विश्वस्तेन यथा तत्र। तत्तुंबं न्यासितं मया ॥७१॥ स्थि-
त्वा क्षिप्रः पुरीलक्ष्म्या तत्राहं कतिवासरान्। मातुरुत्कंठितः स्वीय—पुरंप्रत्युत्सुकोऽभवं ॥ ७२ ॥
कथंचिद्विज्ञातरसौ मया मार्गिततुंबकौ। श्रेष्ठिनौ तौ स्फुरल्लोभौ ददतुः कूटमुत्तरान् ॥७३॥ मृषोत्तरा-
विति कृत्वा प्रतीकारं तयोरहं। आगतोऽत्र पुरं शून्यं सर्वमैक्षिष्ट पैतृकं ॥ ७४ ॥ श्रेष्टिसूश्चित-
यामास स एवैष पुमान्ननु। पितरौ येन मे दुःखा–वस्थौ तौ विहितौ तदा ॥ ७५ ॥ तावन्नाविष्क-
रोमि स्वं यावत्सम्यगवैमि न। गुणवर्मेति ध्यात्वोचे आयुष्मन्नग्रतो वद ॥ ७६ ॥ ऊचे विजयचं-
द्रोऽथ यावद्दुःखाकुलो भ्रमन्। सविस्मयश्च नापि स्वं पश्यन्मानुषमात्रकं ॥ ७७ ॥ गतो राजकुलं
रम्य—मारुढो राजमंदिरे। भ्रातृजायां विजयाख्या–मपश्यं तावदेकिकां ॥ ७८ ॥ युग्मं ॥ वृत्तांतं
सा मया पृष्टा पतदश्रुविलोचना। मधुरालापं पीठादिदानपूर्वमभाषत ॥ ७९ ॥

पुरस्य बहिरुद्याने। मासं मासमुपोषितः। एको रक्तांबरो भिक्षु—रत्रासीज्जनरागभाक्
॥ ८० ॥ भवद् भ्रात्रा नरेंद्रेण कारितः पारणं स तु। नृपाज्ञया मयाक्षेपि जभ्रतोऽस्य समीरणः ॥८१॥

तस्य पाखंडिनश्चित्तं सुरूपायां मयि स्थितं। ततो गोधाप्रयोगेण निशि सौधं स एयिवान् ॥ ८२ ॥
कामार्थं प्रार्थयमानो वाक्यैर्मां सामदंडजैः ॥ बोध्यमानोऽपि पापः स कथंचिद्विरराम न ॥ ८३ ॥
इतश्च राजा संप्राप्तो द्वारदेशे निशम्य तत्। क्रुद्धस्तं बंधयामास सापराधं तपस्विनं ॥ ८४ ॥ हस्य-
मानो जनैः प्रात—र्निंद्यमानश्च भूभुजा। भ्रामयित्वा पुरीमध्ये चौरमारं स मारितः ॥ ८५ ॥ उत्पन्नो
राक्षसो दुष्टः परिणामवशेन सः। स्मृत्वापमानतां स्वीयां गुरुवैरमुवाह च ॥ ८६ ॥ अत्रागत्य तत-
स्तेन निवेद्य स्वं च वैरिणं। हतस्ते बांधवो राजा भक्तिं कुर्वन्नपि क्षणात् ॥ ८७ ॥ जीवग्राहं ततो
नष्टा हन्यमाना भयात्प्रजाः। ऋद्ध्याप्यलंकृतं शून्यं तेनेदं नगरं तव ॥८८॥ अहं तु तेन नश्यंती
धृत्वेत्यूचेऽनुरागिणा। यदि यास्यसि भद्रे त्वं त्वामानेष्याम्यहं पुनः ॥ ८९ ॥ अतस्त्वया न गंत-
व्यं कर्त्तव्यं न भयं तथा। स्थितायाः अत्र सर्वापि तव चिंता पुनर्मम ॥ ९० ॥ इति स्थिते दिवा
क्वापि राक्षसो याति सोऽनिशं। निश्यायाति पुनर्याति ममैवं वासरा इह ॥ ९१ ॥

अथोचे सा मया तस्य। मर्म किंचित्प्रकाशय। जित्वैनं येन वैरं स्वं राज्यं च वालयाम्यहं

॥९२॥ सोवावास्य शयानस्य पादयुग्मं घृतेन चेत्। मृक्ष्यते स्यान्महानिद्रावशोऽचेतनवत्तदा ॥९३॥
परं पुंसः करेणैव पादाभ्यंगेऽस्य तादृशी। निद्राऽयाति न नारीणां करस्पर्शेन कर्हिचित् ॥ ९४ ॥
अन्यच्च चरणाभ्यंगा—त्पूर्वं चेद्वेत्ति मानुषं। पादाभ्यंगोऽपि नाऽदत्ते सुखं हंत्येव तं तदा ॥ ९५ ॥
इति भ्रातृप्रियाख्यात—दैत्यवृत्तांतमात्मनः। श्रुत्वा यावत्सहायाय कस्मैचिच्चलितोऽस्म्यहं ॥९६॥
तावत्त्वमपि मेऽत्रैव मिलितोऽसि नरोत्तम॥ साहाय्यं कुरु येन स्यु—स्त्वादृशोऽन्योपकारिणः ॥ ९७ ॥
परकार्योद्यताः संतः स्वकार्ये स्युः पराङ्मुखाः। धवलीकुरुते विश्वं कलंकं नात्मनः शशी ॥ ९८ ॥
तावन्मात्रं सुखं न स्या—द्यावन्मात्रं सतोऽसुखं। अनुशोचयतस्तं तं यं यं पश्यति दुःखिनं
॥ ९९ ॥ निष्पेषः पिंजनं तर्कु—कर्त्तनं कूंचताडनं। कर्पासेनासुखं सोढं पश्यान्याच्छादनाय भोः
॥ १०० ॥ तरवस्तरणेस्तापं सूर्योऽभ्रोल्लंघनक्रमं। नौः संक्षोभं च पाथोधेः। सोढा कूर्मः क्षितेर्भरं
॥१॥ वारिदो वर्षणक्लेशं क्षितिर्विश्वासुमत्क्रमं। उपकारादृतेऽमीषां न फलं किंचिदीक्ष्यते ॥२॥युग्मं॥
नैव नद्यः पिबंत्यंभो वृक्षाः खादंति नो फलं। मेघाः शस्यं च नाश्नंति क्रमोऽमीषां परार्थकृत्

॥ ३ ॥ तत्तवैव प्रभावेण भवितेदं पुरं पुनः ॥ प्रजाशर्मप्रदं राज्य—लाभो मे ते यशोभरः ॥ ४ ॥
वणिग् दध्यावतः पुंसो ममोपकृतिभारितात् । कार्यं सेत्स्यति तत्कार्यं कार्यं दुष्करमप्यदः ॥ ५ ॥
ध्यात्वेति गुणवर्मा स प्रतिपेदेऽखिलं हि तत् । विजयः स्माह कर्त्तव्यं रक्षोंह्रिम्रक्षणं त्वया ॥ ६ ॥
स्तंभित्वाहं करिष्यामि वश्यं चांतर्मुहूर्त्ततः ॥ कृतसहस्रजापेना—मुं मंत्रेणाशु राक्षसं ॥ ७ ॥ मंत्र-
यित्वेति सामग्रीं मेलयित्वाखिलामपि । ततस्तौ द्वावपि छन्नौ सौधे तत्रैव तस्थतुः ॥ ८ ॥ अंधकारे
घने जाते तत्रागात्सोऽपि राक्षसः । अद्याहो मानुषो गंधो वदन्निति पुनः पुनः ॥ ९ ॥ भद्रे ब्रूहि
किमु क्वापि किंचित्तिष्ठति मानुषं । सोचेऽहं मानुषी ह्यन्यः कुतो मानुषसंभवः ॥ १० ॥

प्रसुप्तस्य ततः पादौ गुणवर्मा वधूमिषात् । मर्दयामास निर्भीको दक्षोऽलक्ष्योऽस्य रक्षसः ॥११॥
जजाप स्तंभनं मंत्रं विजयोऽपि यथाविधि । रक्षोऽपि मर्त्यगंधेनो—त्तस्थौ तल्पात्पुनः पुनः ॥ १२ ॥
यथा यथा स उत्तस्थौ ममर्दान्यो भृशं तथा । शय्यायां सुखसंपर्का—न्निद्रालू राक्षसोऽलुठत् ॥१३॥
मंत्रजापे ततः पूर्णे मुक्ते पादविमर्द्दने । विचक्राम नरौ हंतुं तावुत्थाय स राक्षसः ॥ १४ ॥ अथोचे

युवयोर्जातो दासोऽहं मंत्रयंत्रितः ॥ अत आदिशतं किं किं कर्त्तव्यमधुना मया ॥ १५ ॥ ततो जगाद विजय—चंद्रः पूरय मे पुरे ॥ भांडागारान् धनस्नेह—रत्नकांचनकोटिभिः ॥ १६ ॥ प्राकारहट्टगेहानां शोभां कृत्वा विधेहि च ॥ चेलोत्क्षेपसुगंध्यंभः—सेकस्वस्तिकतोरणान् ॥ १७ ॥ तदादिष्टमिदं सर्वं कुर्वाणे दासराक्षसे । आगाद्विजयचंद्रेणा—हूतस्तत्र पुरीजनः ॥ १८ ॥ मूलामात्यैः प्रमोदेन राज्ये विजयचंद्रमाः। अभिषिक्तो जनकव—त्पालयामास स प्रजाः ॥ १९ ॥ नामयामास सामंता—ननतानपि लीलया । प्रतापार्कातपात्तीव्रं जघानान्यायजं तमः ॥ २१ ॥

इत्थं राज्ये कृते स्वस्थे गुणवर्माणमाह सः । एतत्सर्वं मया प्राप्तं त्वत्साहाय्येन सत्तम!॥ २२ ॥ यत्तवैवाखिलं राज्य—मादत्स्वेदं यदृच्छया । कुरु प्रत्युपकारांगी—कारेण मुदितं च मां ॥ २३ ॥ अभाणि श्रेष्ठिपुत्रेण । चंद्रवत्यां नरेश्वर!। तौ मे पितृपितृव्यौ यौ श्रेष्ठिनौ स्तंभितौ त्वया ॥ २४ ॥ तत्तयोर्बंधमोक्षं त्वं कुर्वेकं सह दुर्नयं । ततो राजा जगादैवं कालकूटात्सुधा हहा ॥ २५ ॥ तावुभावपि तादृक्षौ । त्वं तु सर्वोपकारकृत् ॥ अहो विधेर्विचित्रेयं सृष्टिर्दृष्टा मया स्फुटा ॥ २६ ॥ हे सत्पु-

रुष वाक्यं ते करिष्येहं कियत्त्विदं। आकर्णय तदायत्तं पुनरस्तीह कारणं ॥ २७ ॥ पुरस्यास्य समीपस्थ एकशृंगाभिधे गिरौ। देवताधिष्ठिता त्वेका सुगुप्ता कूपिका वरा ॥ २८ ॥

मीलदुन्मीलदस्त्यस्या मुखं नेत्रपुटे इव। अन्यच्च सलिलग्राही। भीतश्चेन्मृत एव सः ॥२९॥ स्तंभितस्यैव पुत्रेणा-नीतेनास्या जलेन चेत्। आच्छोट्यते पिता बद्ध-स्त्रीन् वारान् वीरकुंजर ॥३०॥ बंधमोक्षो भवेत्तर्हि नान्यथापि कथंचन। इत्याकर्ण्य वणिक् स्माह करिष्यामीदमप्यहं ॥३१॥ सामग्रिकां ततः कृत्वा। गतौ द्वावपि तत्र तौ। कूपिकाया मुखे क्षिप्तो वणिक्पुत्रो विकासिनि ॥ ३२ ॥ निर्भयो मंचिकारूढो राज्ञाकृष्य जलान्वितः। दक्षेण विकलद्वक्त्र-कूपिकाया बहिष्कृतः ॥ ३३ ॥ गृहीत्वा तज्जलं मंक्षु तुरगीभूतराक्षसं। आरुह्य तौ समायातौ नगर्यामिभ्यमंदिरे ॥ ३४ ॥ लोभाकरोऽभिषिक्तः स्व-जनको गुणवर्मणा। त्रिस्तेन सलिलेनाशु ततः सज्जीबभूव सः ॥ ३५ ॥ लोभनंदो द्वितीयस्तु तथैवास्थादृव्यथार्दितः पुत्रं विना यतो नैव बंधमोक्षः कथंचन ॥ ३६ ॥ गुणवर्मोपरोधेन तुष्टेन विजयेंदुना। गृहांतः स्थापितः सोऽयं द्वितीयो विरसं रसन् ॥ ३७ ॥ मुद्रादेशा-

द्दिानाय नृपेणामंत्रितोऽपि सः । किंचनापि न जग्राह गुणवर्मात्र तस्थिवान् ॥ ३८ ॥ सत्कृत्याने-
कधा राजा रसतुंबं समर्प्य तत् । पुनः स्वदेशयानाय । विसृष्टो गुणवर्मणा ॥ ३९ ॥ अर्पयित्वा तु
तस्यैव तत्तुंबं गुणवर्मणः । संसर्गं तस्य न त्यक्तुं शक्तोऽपि क्षितिपो ययौ ॥ ४० ॥

अद्यायं निजवृत्तांतो निश्चयेत्य गुणवर्मणा । कथितो देवि मे सर्वं उपायनपुरस्सरं ॥ ४१ ॥ न्या-
सापहारसंभूतं दोषं पितृपितृव्ययोः । बहुधा क्षमितश्चाहं गुणिना गुणवर्मणा ॥ ४२ ॥ प्रिये सूरत-
नूजेन गतं राज्यमुपार्जितं । वालितं च निजं वैरं तेन तद्विजयेंदुना ॥ ४३ ॥ द्विःस्वीकृत्यापि मरणं
सुतेन गुणवर्मणा । आपदंभोधिपतितः पिता पश्य समुध्धृतः ॥ ४४ ॥ ततो देवि कृतार्थास्ते येषां
पुत्रा अहं पुनः । अनपत्यो हतात्मेति चिंतायाः कारणं मम ॥ ४५ ॥ कोऽर्चिष्यति गुरून् देवान्
धर्मस्थानानि कः पुनः । उद्धरिष्यति मे पश्चा—त्कः कुलं धारयिष्यति ॥ ४६ ॥ मत्तो धारालपर्शो-
स्तु वंशोऽयं मूलकर्त्तनं । लप्स्यते तेन चित्ते मे चिंतावह्निर्ज्वलत्यलं ॥ ४७ ॥ ऊचे चंपकमालाथ
भर्त्तुर्दुःखेन दुःखिता । देवेदं दुस्सहं दुःखं समानं ते ममापि हि ॥ ४८ ॥ केषांचित्सदपत्यानि धन्या-

नामंकसैकते । क्रीडंति मुग्धवाक्यानि प्रस्खलच्चरणानि च ॥ ४९ ॥ गेहं तदेव गेहं तु रणद्घ-घरकाह्वयः । द्वित्राः स्फुरच्छिखाः पुत्रा यत्र क्रीडंति लीलया ॥ ५० ॥

तेनैव कृतकृत्यं स्वं नरजन्म विनिर्मितं । येनोत्तमरुचिः पुत्रः कुलदीपोऽत्र बोधितः ॥ ५१ ॥ पुत्रादिसंततिर्देव! पुण्यपुंजेन लभ्यते । पुण्योपचयहेतोस्त–द्यतितव्यमिहाधुना ॥ ५२ ॥ सामर्थ्येन न चार्थेन यत्कार्यं नैव सिध्यति । स्वामिन् विवेकिनां तत्र न युक्ता परिदेवना ॥ ५३ ॥ ततः प्रसीद नाथ त्वं चिंतादुःखं हृदस्त्यज । चिंतादुःखार्तिसंतप्तो विनश्यति यतो नरः ॥ ५४ ॥ सत्यवादी यदि क्वापि कोऽपि देवः कथंचन । नरेंद्राराध्यते द्वाभ्या—मावाभ्यां पुत्रहेतवे ॥ ५५ ॥ ततस्तुष्टः सुतं दत्ते पूरयत्यात्मवांछितं । देवं विना पुनः शक्तिः कार्येऽस्तीदृशी कस्य वै ॥ ५६ ॥ हृष्टो राजा जगादाथ साध्वी बुद्धिः प्रिये तव । उपायः साधुराप्तस्त—देवं भवतु सुंदरि ॥ ५७ ॥ सुमुहूर्ते दिने देवं विधिना सत्यवादिनं । आवामाराधयिष्यावः सत्पुत्रोत्पत्तिहेतवे ॥ ५८ ॥ देवी स्माह पुनर्दीन—मुखो देव वचः शृणु । न जानेऽहं परं नेत्रं दक्षिणं मे स्फुरत्यदः ॥५९॥ निमित्तेनामुना

नूनं । कोऽपि भूतग्रहो मम । विद्युत्पातोऽथवा किंवा सर्वस्वापहृतिः क्षणात् ॥ ६० ॥ रोगातंकोऽथवा कोऽपि किंवापत्प्राणसंशया । भविष्यति ततः क्वापि । संपद्यते न मे रतिः ॥ ६१ ॥ युग्मं ॥

राजा जगाद मा भैस्त्वं मा कार्षीरधृतिं हृदि । आशंकिष्टा विरूपं मां स्फुरत्यंगमिदं यदि ॥ ६२ ॥ तथा च पालयत्यत्र मयि राज्यं कुतस्तव । भीशंकाप्युदिते सूर्ये । तमोलेशोऽपि न प्रिये ॥ ६३ ॥ कथंचिद्यदि किंचित्ते भविष्यत्यशुभं प्रिये । त्वया सह ममाप्यग्नि—शरणं द्राक् पतंगवत् ॥ ६४ ॥ इति संस्थाप्य देवीं तां भयभ्रांतविलोचनां । सिंहासनोपविष्टः सन् । राजा कार्यरतोऽभवत् ॥ ६५ ॥ यथा यथाऽस्फुरन्नेत्रं दक्षिणं सा तथा तथा । सौधे वने पुरे बाह्ये देवी नाप रतिं क्वचित् ॥ ६६ ॥ मध्याह्ने यावदागत्य पल्यंके क्षणमस्वपीत् । किंचित् किंचित्तदा निद्रा—सुखं सेवितुमादृता ॥ ६७ ॥ इतश्च तस्यां वेलायां ताडयंती शिरः करैः । चेटी वेगवती नाम्नी संप्राप्ता राजसंन्निधौ ॥ ६८ ॥ सा जगादाश्रुधाराभिः क्षालयंती निजं मुखं । देव्याश्चंपकमालाया देव!जानामि नापि किं ॥ ६९ ॥ इत्यर्द्धकथिते राजा श्रुत्वा देव्याः किमप्यदः । दृष्ट्वा चेटीं च शोकार्त्तां जगाद

चकितो हृदि ॥ ७० ॥ हा देवी दैववशात—स्तवाभूत्किममंगलं । संजातं सफलं किं नु स्फुरितं दक्षिणेक्षणं ॥ ७१ ॥

हले वेगवति ब्रूहि विलंबं सहते न हृत् । देव्याश्चंपकमालाया बभूव किमु सांप्रतं ॥ ७२ ॥ रुदती वेगवत्याह धीर वीर शिरोमणे । द्वौ कर्णौ हृदयं चापि कुर्यास्त्वं विज्ञ कर्कशं ॥ ७३ ॥ दारयंतो सतां हृदि स्निग्धानि मधुराणि च । अतुच्छागच्छति स्वेच्छा वज्राशनिरियं प्रभो ॥ ७४ ॥ ईक्षणे दक्षिणे स्वामिन् प्रस्फुरत्यधिकाधिकं । सौधे वने पुरे बाह्ये लेभे देवी न शं क्वचित् ॥७५॥ मध्यंदिने समागत्य शय्यायां सुप्तया तया । अपरिच्छदया देव्या पत्रार्थं प्रेषिता त्वहं ॥७६॥ पत्राण्यादाय तत्पार्श्वे प्राप्ता यावदहं पुनः । तावत्काष्टमिवाचेष्टा देवी सा ददृशे मया ॥ ७७ ॥ न जानेऽहं परं किंचि—देव्याः प्राणाः कथं गताः । किं रोगेण विषेणाथ किं दुःखेनात्मयुत्यया ॥७८॥

इदं दंभोलिपाताभं हालाहलसमं वचः । शृण्वन्नतुच्छमूर्च्छोऽगाद्भूपीठं भूमिवल्लभः ॥ ७९ ॥ वीजितः शीतलैर्वातैः संसिक्तश्चंदनद्रवैः । गतमूर्छः समुत्तस्थौ भूपतिर्विलपन्निति ॥ ८० ॥ रे रे नि-

ष्कूप दैवाहं प्रथमं किं न मारितः । देव्यमंगलवृत्तांतं नाश्रोष्यं येन कंचन ॥ ८१ ॥ अरे दैव त्व-
यात्मा मे—ऽर्द्धछिन्नो विहितः कथं । पश्चार्द्धमपि तद्विद्धि पल्लीपुच्छमिवा स्फुरत् ॥ ८२ ॥ हा दैवा-
वगमे देवि दक्षे दक्षिणचक्षुषः । स्फुरणेन त्वयाख्यायि मृत्युर्नो रक्षिता मया ॥ ८३ ॥ अज्ञानोऽहं
महापापो बुद्धिलेशोऽपि नास्ति मे । एवमेव स्थितो यस्माद्–ज्ञात्वापि विपदं तव ॥ ८४ ॥ स्वं निंद-
न्निति सिंचंश्च भूपीठं नेत्रवारिभिः । राजा परिजनं सर्वं दुःखयामास तं सदा ॥ ८५ ॥ पपात पुन-
रुत्तस्थौ क्षणं तस्थौ क्षणं ययौ । शून्यमालोकयामास विललाप नृपः क्षणं ॥ ८६ ॥ संभूय सचिवाः
सर्वे दुःखभारेण भंगुराः । नृपं विज्ञपयामासु—र्भृशं गद्गदया गिरा ॥ ८७ ॥

शीघ्रं चलत हे स्वामिन् गत्वा तत्र विलोक्यते । देव्याश्चंपकमालायाः कावस्था कीदृशी पुनः
॥ ८८ ॥ न ज्ञायते कदाप्येषा नाभिसंस्थितजीविता । हालाहलादिभावेन गतश्वासापि जायते
॥ ८९ ॥ इत्युक्तो मंत्रिभी राजा प्रस्खलच्चरणांबुजः । परिवारपरीतोऽगा—द्देव्यावासनिकेतनं ॥ ९० ॥
ददर्शासौ प्रियां तत्र निश्चेष्टां काष्टवन्नृपः । अब्रुवाणामकुर्वाणां सर्वथा वपुषः क्रियां ॥ ९१ ॥ पपात

सहसाऽतुच्छ—मूर्छाच्छादितचेतनः। भूपो भूमीतले भ्रांत—नयनः स्नेहवत्सलः ॥९२॥ उन्मीलि-
ताक्षियुगलः सिक्तः शीतलवारिणा । उत्तस्थौ तदवस्थां तां देवीं दृष्ट्वा मुमूर्छ च ॥ ९३ ॥ मूर्छा-
तः पुनरुत्तस्थौ मुमूर्छ पुनरेव हि । उत्तस्थौ च पुनस्ताव—द्राजावस्थामिमां श्रितः ॥ ९४ ॥ सचि-
वास्तावदैक्षंत देव्यास्तत्सकलं वपुः । किंतु क्वापि न तेऽपश्यन् दंष्ट्राघातव्रणादिकं ॥ ९५ ॥

अन्योऽन्यं मंत्रयामासुः सर्वे संभूय ते रहः । अक्षतांगी महादेवी किंतु प्राणा गता ननु ॥९६॥
तत्किं हृदयदुःखेन किं वा दैवेन वैरिणा । देव्याः प्राणा हृता अंग—मन्यथा कथमक्षतं ॥ ९७ ॥
मरिष्यति नृपो नूनं देवीस्नेहेन मोहितः । राज्यभ्रंशस्ततो भावी नास्ति राज्यधरो यतः ॥ ९८ ॥
ऊचे सुबुद्धिनामात्याः क्रियते काललंघनं । येन कालविलंबेन कोऽप्युपायः स्फुरेत्पुनः ॥ ९९ ॥
अन्यो मंत्री जगादाथ कालक्षेपः कथं पुनः । सुबुद्धिः स्माह राज्ञोऽस्य कथ्यते विषविक्रिया ॥ २०० ॥
जीवत्यद्यापि देवीयं नाभिपद्मस्थितासु का । क्रियते विषनाशोऽस्या मणिमंत्रौषधादिभिः ॥ १ ॥
मंत्रयित्वेति ते सर्वे स्तुवंतो मतिवैभवं । सर्वमावेदयामासु—र्भूपालस्यैत्य तत्तथा ॥ २ ॥

ततोऽमृतच्छटासिक्त इव सर्वांगमुच्छ्वसन् । इति स्माह प्रजापालो विकस्वरविलोचनः ॥ ३ ॥ भो भो धावत सर्वेऽपि शीघ्रमानयतौषधं । विषहंतॄन् मणींश्चापि निमंत्रयत मांत्रिकान् ॥ ४ ॥ राजादेशेन मिलिता सामग्री सकला ततः । सुबुद्धिशिक्षितैर्मंक्षु प्रारेभे मांत्रिकैः क्रिया ॥ ५ ॥ स्थापयित्वा रहो देवीं मंत्रिणो मांत्रिकैस्तथा । चिकित्सां कारयामासुर्यथा राज्ञेति चिंतितं ॥ ६ ॥ उत्थास्यत्यधुना देवो दृष्टिमुन्मीलयिष्यति । इदानीं वक्ष्यति श्वासो वलिष्यत्यधुना पुनः ॥ ७ ॥ इति ध्यायति भूपाले दिनार्द्धं तन्निशापि सा । कथं कथंचित्कष्टेन धीसखैरतिवाहिता ॥ ८ ॥ प्रभाते सचिवाः सर्वे निरुपाया जगुर्मिथः । निषेत्स्यतेऽधुना भूमा–नस्माभिर्मरणात्कथं ॥ ९ ॥ देवीस्नेहनिबद्धोऽयं मरिष्यति नरेश्वरः । स्नेहस्याऽकृत्रिमस्यास्ति न काप्यन्या गतिर्यतः ॥ १० ॥ राज्यं राष्ट्रं च कोशश्च चतुरंगा चमूरपि । वयं लोकाश्च निर्नाथा भविष्यामः कथं हहा ॥ ११ ॥

इति चिंताब्धिनिर्मग्ना–स्तस्थुः सर्वेऽपि मंत्रिणः । कांदिशीकाः समं शाखा—भ्रष्टाः शाखामृगा इव.॥ १२ ॥ दृष्ट्वा राजापि निश्चेष्टां पूर्ववन्निजवल्लभां । रुद्धकंठोऽतिदुःखेन विललाप सगद्गदं

॥ १३ ॥ एते सर्वेऽपि संजाता उपाया निष्फलास्त्वयि । केनोपायेन हा देवि नीरोगा त्वं भविष्यसि
॥ १४ ॥ अप्येतैरुपचारैस्त्वं कालेनैतावतापि चेत् । न ब्रूषे तद्गता नूनं मुक्त्वा मामिह वल्लभं ॥ १५ ॥
दिवसेन समा यस्य त्वांविना घटिकापि मे । दिवसो मासवत्सोऽहं भविष्यामि प्रिये कथं ॥ १६ ॥
धिग्मे राज्यमिदं सर्वं धिक् शक्तिं धिक् च कौशलं । यदेषा रक्षिता नैव तदापद्विदतापि हि ॥ १७ ॥
त्यक्त्वा मां क्व गता देवि ममैतत्कथयैकशः । येन तत्रेत्य ते वीक्ष्य मुखं तृप्तो भवाम्यहं ॥ १८ ॥
जल्पन्निति पुनर्मूर्छा—मतुच्छां प्राप दुःखितः । शीतोपचारैरुत्तस्था—वुवाचैवं च मंत्रिणः ॥ १९ ॥
अहो मंत्रीश्वरा यूयं शृणुतैकं वचो मम । युष्माभिर्जीविता नैव देवी तावत्कथंचन ॥ २० ॥ तन्नून-
मिह मर्त्तव्यं समं देव्या मयाधुना । प्राणा ममोड्डयिष्यंते यदस्या विरहे स्वयं ॥ २१ ॥ चितां
कारयताह्वाय काष्टैर्गोलानदीतटे । देवीवियोगदग्धोऽहं यद्भवाम्यत्र निर्वृतः ॥२२॥ आहुः स्म मंत्रिणो
नेत्र—जलक्लिन्नमहीतलाः । हाहाहा देव सहसा वयं याता रसातलं ॥ २३ ॥

अस्तं गते यथा सूर्ये भवंति कमलाकराः । पित्रोश्च मरणे बाला मत्स्या वा सलिलं विना

॥ २४ ॥ विना युष्मांस्तथा देव वयं पुण्यविवर्जिताः । दीना रुलंतो भूपीठे भविष्यामः कथं कथं
॥ १५ ॥ तत्प्रसीद विमुंचामुं मोहमाधेहि धीरतां । परिणाममम्मुं त्यक्त्वा स्वामिन् राज्यं चिरं कुरु
॥ २६ ॥ मास्म गृह्णन् द्विषो राज्यं रुलन्मास्म प्रजाप्यसौ । माभूद्धरा निराधारा निर्नाथाभूम मा वयं
॥ २७ ॥ त्यक्ष्यंति यदि धीरत्वं स्वामिन् युष्मादृशा अपि । निराधारमिदं कुत्र स्थास्यत्यत्र समादिश
॥ २८ ॥ यद्देवी विगतप्राणा जाता तत्रापि कारणं । कर्मणां हि परीणामः संसारासारता तथा
॥ २९ ॥ यतः—राजानः खेचरेंद्राश्च केशवाश्चक्रवर्त्तिनः । देवेंद्रा वीतरागाश्च मुच्यंते नैव कर्मणः
॥ ३० ॥ तन्नाथ कर्ममाहात्म्यं जानतां भवतामिह । युज्यते नेदृशं कर्त्तुं सर्वथा सुविवेकिनां
॥ ३१ ॥ जगादाथ प्रजानाथः शोकसंपूर्णमानसः । अहो मंत्रीश्वराः सर्व—मवगच्छाम्यहं पुनः ॥३२॥
देव्याः स्नेहेन मूढात्मा युक्तायुक्तं न वेद्म्यहं । अन्यच्चांगीकृतो मृत्यु—स्तया सार्द्धं मया तदा
॥ ३३ ॥ अकुर्वन् सुकरं चापि स्वजिह्वाजल्पितं वचः । असत्यवादिनां मध्ये रेखां पूर्वां स्पृशाम्यहं
॥ ३४ ॥ दिनानीयंति नो जातं ममाजन्म वचोऽन्यथा । म्रियेऽहं नो यदीदानीं तन्मे यात्यमृषाव्रतं

॥ ३५ ॥ तावज्जीवंति संतोऽत्र यावत्कुर्वंति भाषितं । मृता एवान्यथा सत्य-मर्थैतेषां हि जीवितं
॥ ३६ ॥ कुरुताहो ततः शीघ्रं देव्या मेऽपि च तां चितां । मध्ये चितानलं येन ददे दुःखजलांजलिं
॥ ३७ ॥ ब्रुवन्निति नृपो वार्य-माणोऽमात्यैरनेकधा । देवीस्नेहन मरणा-न्न व्यरंसीत्कथंचन
॥ ३८ ॥ ततोऽमात्याः स्थिता याव-न्मौनमाश्रित्य सर्वथा । अन्ये लोका नरेंद्रेण तावत्तत्र प्रणोदिताः
॥ ३९ ॥ कृत्वा देव्याः शरीरस्य स्नानपूजादिकं ततः । तदुदक्षेपि तैर्लोकैः शिबिकास्थं सुमार्चितं
॥ ४० ॥ सार्द्धं चचाल भूपालः परिवारसमन्वितः । सबालवृद्धलोकेषु क्रंदत्सु करुणस्वरं ॥ ४१ ॥
दिने तस्मिन् पुरे तत्र जलमन्नं च केनचित् । न गृहीतं परं भूमिः सिक्ताश्रुसलिलैर्भृशं ॥ ४२ ॥
नाहसत्कोऽपि नाकार्षी-दालापं केनचित् सह । एकमेवान्वभूच्छोकदुःखं कृष्णमुखो जनः ॥ ४३ ॥
वज्राहत इव क्ष्वेडा-घूर्णायमानवत्तदा । हृतसर्वस्ववच्छून्यहृदयोऽजनि पूर्जनः ॥ ४४ ॥ शकु-
तैर्मुमुचे चूर्णि-स्त्यक्ता चारिश्चतुष्पदैः । शोकेन विवशैस्तत्र तल्लोकानां तु का कथा ॥ ४५ ॥
हा वत्स! दैववातेन मंक्षु त्वं कुलदीपकः । विध्यापितोऽसि दुःखांध—कारे तेनापतन्महीं ॥ ४६ ॥

वंशच्छेदो बभूवाद्य कोऽस्मच्चिंतां करिष्यति । इत्येवं कुलवृद्धासु विलपंतीष्वनारतं ॥ ४७ ॥ धौरे-
यान् राज्यभारस्य धिगस्मान् बुद्धिशालिनः । तदोच्चैरिति क्रंदत्सु महामात्यनरेषु च ॥ ४८ ॥ हा
देव दृक्ष्यसे क्व त्वं पुनः काममनोहर । इत्येवं पुरनारीषु रुदंतीषु पुनः पुनः ॥ ४९ ॥ पितृवत्पालिता
देव रुलिष्यंति प्रजा इमाः । इति स्मरत्सु लोकेषु राजमार्गानुयायिषु ॥ ५० ॥ वर्ध्यंते तरवो देव
सेचं सेचं यथांबुभिः । तथा युष्मत्प्रसादौघै-र्वयमाजन्मवार्द्धिताः ॥ ५१ ॥ म्रियमाणान् विना त्वां
कोऽधुनास्मानुद्धरिष्यति । इत्येवं याचके लोके पुरो राज्ञः प्रजल्पति ॥ ५२ ॥ धीरता शूरता चापि
दक्षता च गभीरता । दानं सत्यं च कारुण्यं दाक्षिण्यमुपकारिता ॥ ५३ ॥ निराधारा गुणाः सर्वे
संजाता एवमादयः । सहास्माभिर्नरेंद्रेति ब्रुवाणे पंडिते जने ॥ ५४ ॥ हा देवेदं न युक्तं ते सर्वस्मि-
न्निति वादिनि । ददृशानं नराधीशः प्राप गोलानदीतटं ॥ ५५ ॥ दशभिः कुलकं ॥

चितां कर्त्तुं समारेभे मुक्त्वा तत्र शबं नरैः । अवतेरे नृपेणापि स्नानं कर्त्तुं नदीजले ॥ ५६ ॥
जनशोकाश्रुक्वोष्णेषु गोलानद्या जलोर्मिषु । स्नानं कुर्वन्नृपो याव-त्तस्थौ सोत्साहमानसः ॥५७॥

अनुश्रोतस्ततस्तावच्छुष्कं स्थूलतमं तदा । पुण्यै राज्ञो जनानां च काष्टमेकं समाययौ ॥ ५८ ॥
तद् दृष्ट्वा मंत्रिणोऽवोच-न्नद्यंभस्तारकान् प्रति । चितार्योग्यानि काष्टानि संति स्तोकतराणि भोः ॥५९॥
आकर्षत ततो वेगा—दिदं काष्टं समापतत् । इत्यादिष्टाः प्रविष्टास्ते गंभीरे निम्नगाजले ॥६०॥
तदाकृष्य नदीमध्या—त्तीरमानीय तारकैः । मुक्तं राज्ञा समालोकि सन्नद्धं बहुबंधनैः ॥ ६१ ॥ राजा-
देशेन बंधेषु छुर्या छिन्नेषु सेवकैः । तदंतः शुषिरं वेगा—दूर्ध्वं विघटितं द्विधा ॥ ६२ ॥ मध्ये तस्य
विलिप्तांगी गोशीर्षचंदनद्रवैः । कस्तुरीघनसारादि—गंधद्रव्यैश्च चर्चिता ॥ ६३ ॥ कंठावलंबिस-
न्मुक्ता-हारा निद्रालुलोचना । देवी चंपकमाला सा ददृशे दैवयोगतः ॥ ६४ ॥ युग्मं ॥ दृष्ट्वा नेत्रसुधाभां
तां राज्ञा लोकेन चोदितं । अहो चित्रमहो चित्र—महो पुण्यमहाभरः ॥ ६५ ॥ यज्जीवंती महादेवी
लब्धास्माभिर्विना मृतिं । रत्नावली च कुर्वद्भिः क्रीडां कच्चवरोत्करे ॥ ६६ ॥ आनीता शिबिकामध्ये
क्षिप्त्वा किंतु प्रियात्र सा । तत्किं नैषा न चाप्येषा किं चान्यच्छलकारणं ॥ ६७ ॥ प्रविष्टासौ च
काष्टे किं जीवंतो बिभ्यती सती । ईक्षध्वं शिबिकामध्ये ततोऽह्वायेत्युवाच राट् ॥ ६८ ॥

गत्वा राजनरा यावदपश्यन् शिबिकां ततः। संघर्षयत् करौ तावद्वंचितोऽस्मीति च ब्रुवन् ॥ ६९ ॥ दंतैर्दंतान् भृशं पिंष–दुद्ययौ तच्छवं दिवि। पश्यतां विस्मयेनोच्चैर्लोकानां विकसद्दृशां ॥ ७० ॥ युग्मं ॥ ततस्ते कंपमानांगा भयेनागत्य भूपतेः। स्खलद्गिरा गदंतिस्म सर्वमुत्सुकचेतसः ॥ ७१ ॥ नरेश्वरो जगादाथ विस्मयानंदपूरितः। वेत्ति व्यतिकरस्यास्य परमार्थं न कश्चन ॥ ७२ ॥ अस्तु तावत्परं सर्वं देव्येवेहानुयुज्यते। इत्युदित्वा नृपेणोचे स्वं वृत्तांतं वद प्रिये ॥ ७३ ॥ अपनिद्रा ततो देवी दृशं चिक्षेप भूपतौ। सस्नेहं मिलितेवेयं हर्षाद्वर्षशतादथ ॥ ७४ ॥ गलद्वाष्पाऽमिलद्देवी-दृष्टी राज्ञो दृशा सह। तयोस्तदा स कोऽप्यासीद्धर्षोऽयं वित्त एव तौ ॥ ७५ ॥ देवी पप्रच्छ हे देव यूयं नद्यास्तटे किमु। गलज्जलानि वस्त्राणि युष्माभिः प्रावृतानि किं ॥ ७६ ॥

किमत्र मिलितो लोकः स्वामिन् किं रचिता चिता। शबस्य शिबिकैषा किं मृतः किं कोऽपि मे वद ॥ ७७ ॥ राजा जगाद निःशेषमिदं वक्ष्यामि देवि ते। किंतु त्वं निजवृत्तांतं पूर्वमाख्याहि नः स्फुटं ॥ ७८ ॥ क्व गता क्व स्थिता काष्टे प्रविष्टा घुणवत्कथं। हारलाभः कथं नद्याः कथं वाहे

प्रवाहिता ॥ ७९ ॥ देवी जगाद यद्येवं यात यूयमिहाखिलाः । निकटस्थवटस्यास्य मूले छायातिशी-
तले ॥ ८० ॥ राजाथ हृष्टहृदयो गत्वा सर्वो जनोऽपि च । छायायां वटवृक्षस्य स्वे स्वे स्थान उपा-
विशत् ॥ ८१ ॥ ततो देवी निजं वृत्तं प्रारेभे गदितुं तदा । समाकर्णयतैकाग्रा यूयमित्युक्तिपूर्वकं
॥ ८२ ॥ देव त्वमपि जानासि स्फुरितं दक्षिणाक्षि मे । तेनाशुभनिमित्तेन नाभूत्कुत्रापि मे रतिः
॥ ८३ ॥ भ्रामं भ्रामं वनाद्येषु निर्विण्णा सौधमागता । ततो वेगवती दासी पत्रार्थं प्रेषिता मया
॥ ८४ ॥ निद्रया घूर्णमानाक्षी यावत्पल्यंकमाश्रिता । निद्राणा केनचित्तावदुत्क्षिप्ताहं दुरात्मना
॥ ८५ ॥ नीत्वा तेन विमुक्ताहं शून्ये पर्वतमूर्द्धनि । स्वयं पलायितः क्वापि स दुष्टो निष्ठुरः पुनः ॥८६॥
कांदिशीका ततो भीतिकंपमानतनूरहं । दिशः सर्वाः प्रपश्यंती शिलातल्पात्समुत्थिता ॥ ८७ ॥
पुरः कमपि नापश्यं न पृष्ठे नापि पार्श्वयोः । शुश्राव केवलं शब्दान् सिंहव्याघ्रादिदेहिनां
॥ ८८ ॥ क्व गच्छामि क्व तिष्ठामि चिंतयंतीति चेतसि । कृत्वाथ साहसं वेगात्प्रस्थितैकां दिशंप्रति
॥ ८९ ॥ कुत्र सा नगरी रम्या क्व स मे प्राणवल्लभः । अपजह्रेऽहमेतेन किमकारणवैरिणा ॥ ९० ॥

उद्बंधयाम्यहं स्वं किं झंपामद्रेर्ददामि किं । स्वयं चेन्म्रियते ह्यत्र ततो दुःखाच्छुटाम्यहं ॥ ९१ ॥ इति ध्यायंत्यहं यावत्प्रस्खलंती पदे पदे । गता स्तोकभुवं तावद्द्राक्षं जिनमंदिरं ॥ ९२ ॥ त्रिभिर्विशेषकं ॥ गत्वा तत्र मयाथैवं संस्तुतो वृषभः प्रभुः । अंधकारे यथा दीपो मरौ पद्माकरो यथा ॥ ९३ ॥ अवृक्षाद्रौ यथा कल्पवृक्षः पोतो यथांबुधौ । तथा पुण्यैर्मयाप्तोऽसि छिंधि दुःखानि मे प्रभो ॥ ९४ ॥ युग्मं ॥ एवं विज्ञपयंत्या मे पार्श्वे नारी कुतश्चन । एका दिव्या समागत्य वक्तुमेवं प्रचक्रमे ॥ ९५ ॥ विलोक्य जिनभक्तिं ते दुःखभारं च सुंदरि । प्रकटास्म्यादिनाथस्य शासनस्याधिदेवता ॥ ९६ ॥

एतस्यादिजिनेंद्रस्य भवनिस्तारकस्य वै । वसंती भवने रक्षां कुर्वे चक्रेश्वरीत्यहं ॥ ९७ ॥ मलयाद्रौ ममैतस्मिन् भवनं तेन वर्त्तते । मलयेति द्वितीयं मे नाम लोके प्रसिद्धिभाक् ॥ ९८ ॥ तद्धीरा भव मा भैस्त्वं धीरयंत्यैति मयेत्यथ । साधर्मिकीति पाणिभ्यां दत्तं वंदनमादरात् ॥ ९९ ॥ ततो देव मया पृष्टा सा देवी केन हेतुना । समानीता च केनाहं किं मिलिष्यामि बंधुभिः ॥ ३०० ॥ ऊचे चक्रेश्वरी देवी शुभे बंधुः प्रियस्य ते । वीरपालाभिधो वीरधवलस्याऽभवत्पुरा ॥ १ ॥ विवि-

धान् स वधोपायांश्चिंतयन् राज्यकाम्यया । भूपस्य घातकीभूय प्रविष्टो मंदिरेऽन्यदा ॥ २ ॥ सोऽमुंचन्नृपतेर्घातं वंचयित्वा नृपोऽपि तं । घातंतमेकघातेन पातयामास भूतले ॥ ३ ॥ अंतेऽसौ शुभभावेन मृत्वोत्पन्नोऽत्र कानने । प्रचंडो मे परीवारे भृत्योऽपश्यद्गतं भवं ॥ ४ ॥ स्मृत्वा तदात्मनो वैरं नरनाथस्य पृष्टतः । छलं गवेषयन्नेष परिबभ्राम सर्वतः ॥ ५ ॥

न शशाक पुनः किंचित्कर्त्तुं राज्ञः सुकर्मणः । ततोऽसौ चिंतयामास पापिष्टो दुष्टचेतसि ॥६॥ देव्यां चंपकमालायां प्रेमबंधो नरेशितुः । स कोऽपि दृश्यते वीरधवलस्यापरे न यः ॥ ७ ॥ मरणेन ततो देव्या म्रियतेऽवश्यमप्ययं । एषापि न मया हंतुं शक्यते पुण्यपेशला ॥ ८ ॥ छन्नो भूत्वा छलं पश्यन्नपहर्त्तुं मनास्ततः । बभ्राम पृष्टतो लग्नो दुष्टो भूतः स सुंदरि ॥ ९ ॥ अथैका भुवने सुप्ता निद्राणा तेन सुंदरि । अपहृत्यात्र मुक्ता त्वं शैले मलयनामनि ॥ १० ॥ ततस्त्वमागतेदानीं भवने मिलितात्र मे । तुभ्यं ददामि किं ब्रूहि सफलो मेऽस्तु संगमः ॥ ११ ॥ ततोऽभाणि मया देवी यदि तुष्टासि देवि मे । ततोऽपत्यविहीनायाः प्रसीदापत्यदा भव ॥ १२ ॥ ततश्चोत्सुकचित्तेन नृपेणा-

भाणि वल्लभा । देव्या किं कथितं देवि परोपकृतिलीनया ॥ १३ ॥ ऊचे चंपकमालाथ देव!देव्येति भाषितं । पुत्रः पुत्री च युग्मं ते भविष्यत्याशु सुंदरि!॥ १४ ॥ इयतो दिवसान् यस्माद्भूतेनानेन वैरिणा । युवयोः संतते रोधो विदधेऽनुचरेण मे ॥ १५ ॥ वारयिष्याम्यहं तं तु सांप्रतं भवतोर्द्वयोः । अपकुर्वंतमात्मीयं किंकरं वशवर्त्तिनं ॥ १६ ॥ अथोत्पन्नमहासौख्यः प्रशशंसेति तां नृपः । उत्पन्ना ते मतिःसाधु स्त्वया साधु च मार्गितं ॥ १७ ॥ साध्वेष चोद्धृतो वंशः साधु चिंता हृता हृदः । त्वां विना मम दुःखानां संहर्त्ता कः परः प्रिये!॥ १८ ॥ यद्देवि च मंत्रोऽयं प्रागासीत्तव ममापि च । पुत्रस्य विषये तत्ते दुःखितायाा अपि स्मृतं ॥ १९ ॥ तयाथो मलयादेव्या किं किं चोपकृतं तव । इत्युक्ते नरनाथेन प्रोचे चंपकमालया ॥ २० ॥ लक्ष्मीपुंजाभिधं हारं गृहाणामुं विवेकिनि!। जल्पंत्येति तया क्षिप्तो हारो मे कंठकंदले ॥ २१ ॥ तयाभाणि च हारोऽयं दुर्लभः सुंदरि त्वया । सप्रभावः सदा शस्यो धार्यः कंठावलंबितः ॥ २२ ॥ अपत्यानि प्रभावंति भविष्यंति मनोरथाः । युवयोः पूरयिष्यंते हारस्यास्यानुभावतः ॥ २३ ॥ दत्तः सुवृत्तमुक्तानां हारोऽयं देव!मे वरः । मलयाभिधया देव्या सतीर्थ्य-

त्वानुरक्तया ॥ २४ ॥ ततो मया पुनः पृष्टा सा देवी नरनायक!। क्व गतो देवि! भूतः स येनाहं मंदिरा-
द्धृता ॥ २५ ॥ देव्युवाच ततो मुक्त्वा शुभे त्वामिह पर्वते । चंद्रावत्यां पुनः पुर्यां ययौ वेगेन सोऽमरः
॥ २६ ॥ त्वत्स्थाने च विकृत्याथ त्वदंगसदृशं शवं । तस्थौ तत्रैव भूतः स प्रच्छन्नः पापचेष्टितः ॥ २७ ॥
ततोऽकस्मादजीवां त्वां विलोक्य स्वासुवत्प्रियां । यद्दुःखमन्वभूद्राजा तज्जानाति स एव हि ॥ २८ ॥
युष्मद्दुःखे श्रुते प्राणसंशयेऽपृच्छि सा मया । किं जीविष्यति भूपालो मिलिष्यति कदा मम ॥ २९ ॥
तयावादि शुभे! सप्तप्रहरांते नृपस्तव । अपि दुस्सहदुःखार्त्तः पुनर्जीवन् मिलिष्यति ॥ ३० ॥ पृच्छा-
म्यहं पुनर्यावत्किं मे राजा मिलिष्यति । एका विद्याधरी तावत्सचेटी नभसाऽययौ ॥ ३१ ॥ इतश्च
मम पश्यंत्या एव देवी तिरोदधे । एकाकिन्याः समीपे मे प्राप विद्याधरी तु सा ॥ ३२ ॥ विस्मिता
खेचरी स्माह ममालोक्य तदैकिकां । दिव्यरूपा शुभे कासि शून्ये त्वमिह पर्वते ॥ ३३ ॥ ततः
स्वकीयो वृत्तांतो मया तस्या निवेदितः । तया च भणितं हा हा विजृंभितमहो विधेः ॥ ३४ ॥
यदेषा भूपतेः कांता सुरूपा कुलसंभवा । हा हा निर्मानुषे शैले पतिता कलिता गुणैः ॥ ३५ ॥

शुभे! त्वां नगरीं चंद्रावतीं भूयो नयाम्यहं । साधयिष्यामि विद्यां किंत्विदानीमिह पर्वते ॥ ३६ ॥ साधयामि न चेद्विद्यामधुना तन्न सिध्यति । तद्दुःखे पतितायाः कमुपकारं करोमि ते ॥ ३७ ॥ एष एवोपकारस्ते ममास्तु कमलेक्षणे! । यदत्र क्षणमात्रेण प्रियो मम समेष्यति ॥ ३८ ॥ स्त्रीलोलः स पुनश्चेत्त्वामीदृग्रूपामिहेक्षिता । करिष्यति ततो भार्यां शीलं ते खंडयिष्यति ॥ ३९ ॥ भविष्यति सपत्नीजं दुःखं मेऽपि सुदुस्सहं । तदेहि त्वं द्रुतं येन भवेत्सर्वं सुसूत्रितं ॥ ४० ॥ जल्पंतीति स्वहस्तेन गृहीत्वा मां नभश्चरी । आसन्नायास्तरंगिण्या वहंत्यास्तीरमन्वगात् ॥ ४१ ॥ मयाध्यायि किमेषा मां हनिष्यत्यथवा किमु । उद्बत्स्यतीह वृक्षाग्रे किं वा क्षेप्स्यति कंदरे ॥ ४२ ॥ किंवा नदीप्रवाहेऽत्र वाहयिष्यति वेद्मि न । किंवाथ चिंतया भूरिदुःखे दुःखमदुःखकृत् ॥ ४३ ॥ तत्राभूत्पतितं शुष्कं स्थूलं काष्ठं स्वभावतः । विद्याशक्त्या ततश्चोर्ध्वं तद् द्वेधा विहितं तया ॥ ४४ ॥

ते मध्ये शुषिरे कृत्वा दले द्वे पुरुषप्रमे । गोशीर्षचंदनेनाहं सर्वांगमन्वलिप्सि च ॥ ४५ ॥ कर्पूरागुरुकस्तूरीप्रमुखैर्गंधवस्तुभिः । समलंकृत्य खेचर्या तयाभाणीति मांप्रति ॥ ४६ ॥ एहि त्वं हे

शुभे शीलं येन रक्षामि तेऽधुना । जल्पंत्येति तदा क्षिप्ता फालीमध्येऽहमेतया ॥ ४७ ॥ काष्टफाली द्वितीया च दत्ता मंक्षु ममोपरि । न जानेऽतःपरं किंचिद्गर्भावास इव स्थिता ॥ ४८ ॥ अधुनात्र मया दृष्टा यूयं प्राक्पुण्ययोगतः । युष्माकं कथितः स्वामिन् वृत्तांतोऽयं निजोऽखिलः ॥ ४९ ॥ नृपेणाभाणि देवि त्वं पतिता हा महापदि । प्राणत्यागः समारब्धो मयापि विरहे तव ॥ ५० ॥ ज्वलच्चिताप्रवेशं मे दृष्ट्वा लोकोऽपि दुःखितः । तेनैष मिलितः सर्वो गोलानद्यास्तटेऽधुना ॥ ५१ ॥ मंत्री सुबुद्धिरूचेऽथ सपत्नीशंकया तया । देवी चंपकमालैषा निक्षिप्ता काष्टसंपुटे ॥ ५२ ॥ काष्ट-संपुटमेतच्च बध्ध्वालं रज्जुबंधनैः । नगोत्तरन्नदीवाहे खेचर्यात्र प्रवाहितं ॥ ५३ ॥ जीवघातेन नैवास्याः सा विद्या किल सिध्ध्यति । तेनैव न हता देवी खेचर्यैवं प्रवाहिता ॥ ५४ ॥ अस्माकं पुण्यवत्काष्टं तरद्दूरात्तदागतं । दृष्टमादायि चास्माभिर्लब्धा देव्यप्यतर्किता ॥ ५५ ॥

यदद्यपूर्वयामांते युष्माकं मिलिता प्रिया । सत्यं देवीवचो जातं सप्तयामांतसंगमात् ॥ ५६ ॥ नृपो जगाद न ज्ञाता माया भूतस्य केनचित् । अहो राज्यक्षयं कर्तुं प्रवृत्तस्यातिमायिनः ॥ ५७ ॥

॥३३॥

कुलस्य कुशलं तत्वात्पुत्रं देवी यदर्थिता । उपाद्रवन्नयं भूतो वारितस्तद्वरं ततः ॥ ५८ ॥ आधार-
स्तीव्रदुःखानामपहारोऽपि ते प्रिये। उग्रौषधनयेनैष बभूव शुभहेतवे ॥ ५९ ॥ काष्टफाल्यौ नृपेणा-
थाऽमोच्येतां ते उभे अपि । भट्टारिकागृहे गोलानदीतीरविभूषणे ॥ ६० ॥ अत्रांतरे नरेंद्रस्य काल-
ज्ञापनहेतवे । गंभीरोद्दामशब्देन पेठे वृत्तं सुबंदिना ॥ ६१ ॥ हेलोत्तीर्णविपद्धरार्णवजलः प्राप्तोल्ल-
सद्धाः प्रियः । स्वैरं विभ्रमया धराधरशिरश्चक्रे प्रतापं निजं ॥ तन्वानः सुपथो विकासिकमलामोदै-
र्जगत्प्रीणयन् । सर्वस्योपरि वर्त्तते रविरयं देवाधुना त्वं यथा ॥ ६२ ॥ ततः सुबुद्धिना राजा विज्ञप्तो
देव सांप्रतं । संप्राप्तवांछिता यूयं पुरे गच्छत जेमितुं ॥ ६३ ॥ क्षुधापीडितगात्रापि देवीशक्ता न
जल्पितुं । विस्मारयतु तद्दुःखं पूर्वं स्नानाशनादिभिः ॥ ६४ ॥ प्रतिदेवीं क्षिपन् राजा दृष्टिं स्नेहेन
निर्भरां । गजारूढः प्रियायुक्तश्चचाल भवनंप्रति ॥ ६५ ॥ वाद्यमानेषु वाद्येषु पूरितांबरकुक्षिषु ।
पठत्सु बंदिवृंदेषु जय जीवेति मंगलं ॥ ६६ ॥ कृतासु हट्टशोभासु तत्कालं नागरैर्जनैः । निराकृत्य
शुचं हर्षे सर्वतः परिसर्पति ॥ ६७ ॥ लोकानामाशिषः शृण्वन् गृह्णन्मंगलकानि च । देव्या सार्द्धं

महीपालो निजं सौधं समासदत् ॥ ६८ ॥ त्रिभिर्विशेषकं ॥
अथ सामंतामात्यमुख्योऽपि लोकः सर्वोऽपि हर्षवान् । विसृष्टो भूपतिं नत्वा ययौ स्वं स्वं निकेतनं ॥ ६९ ॥ कृत्वा स्नानं नृपेणाथ देवपूजां च भोजनं । सकलेऽपि पुरे तस्मिन् वर्द्धापनमकारि च ॥ ७० ॥ तस्मिन्नेव दिने देवी दिव्याहारसमन्विता । गर्भं बभार सौभाग्यभाग्यसंभारशालिनी ॥ ७१ ॥ प्रवर्द्धमानगर्भस्याभिज्ञानानि यथा यथा । नृपोऽपश्यत्प्रमोदेन ममौ नांगे तथा तथा ॥ ७२ ॥ स देव्याः पूरयामास कल्पनां कल्पवृक्षवत् । कारयामास चांगस्य रक्षां दक्षो विशेषतः ॥ ७३ ॥

अथो दिनेषु पूर्णेषु राज्ञी पुण्यमुहूर्त्तके । सुषुवे युगलं पुत्रपुत्र्यो रूपगुणाधिकं ॥ ७४ ॥ नृपं वर्द्धापयामास दासी वेगवती तदा । नृपोऽप्यनाशयत्तस्या दासीत्वं दानकर्मभिः ॥ ७५ ॥ अपत्यागमहर्षेणोल्लसद्रोमा नरेश्वरः । आदिदेश दशाहानि स्पर्द्धावर्द्धापनं पुरे ॥ ७६ ॥ सुधाधौतानि सौधानि पौराणां चित्रितानि च । उत्तंभितानि सौवर्णमुशलानि हलानि च ॥ ७७ ॥ जनाः प्रज्ज्वालयामासुः श्रेण्यां कांचनदीपकान् । द्वारेषु स्थापयामासुः सौवर्णान् कलशांस्तथा ॥ ७८ ॥ स्थापिता

लोकरक्षार्थं द्वारे कृष्टास्यो भटाः । उच्छ्रिता मंदिरेषूच्चैर्वैजयंत्यः समंततः ॥ ७९ ॥ प्रमार्ज्य च पथो दासाः सिषिचुः कुंकुमद्रवैः । सहकारदलैरेते बबंधुस्तोरणानि च ॥ ८० ॥ राजमार्गेषु सर्वेषु त्रिकेषु चत्वरेषु च । रत्नकांचनदानादि दापयामास भूपतिः ॥ ८१ ॥ अमुंचद् द्वेषिणो बद्धान् काराः सर्वा अशोधयत् । अमारिं घोषयामास देशेऽसौ दशवासरान् ॥ ८२ ॥

पूजयामास बिंबानि जिनानां जिनमंदिरे । लोकं चकार चादंड्यमकरं च नरेश्वरः ॥ ८३ ॥ नेदुर्दुंदुभयो दिव्या ननृतुर्वारयोषितः । अक्षतानां च पात्राणि विशंतिस्म नृपौकसि ॥ ८४ ॥ पुष्पतांबूलवस्त्राणि महार्घ्याभरणानि च । राजदत्तानि हर्षेण गृह्णंतेस्म च बंदिभिः ॥ ८५ ॥ युग्मजन्मोत्सवे तत्र प्रमोदेन पुरीजनः । न गेहे न च देहेऽपि ममौ क्वापि भवन्महान् ॥ ८६ ॥ सन्मान्याथ विशेषेण भोजनाच्छादनादिभिः । गोत्रवृद्धानुवाचैवं राजा द्वादशवासरे ॥ ८७ ॥ तुष्टया मलयादेव्याऽपत्ये दत्ते उभे इमे । अस्मभ्यमनपत्येभ्यो देवानामपि दुर्लभे ॥ ८८ ॥ देवीनाम्ना भवत्वस्य नाम युग्मस्य संप्रति । कुमारो मलयाकेतुः पुत्री मलयसुंदरी ॥ ८९ ॥ दत्वा नाम्नी तयोरेवं राजा

राज्ञी च निर्वृतौ । स्मरंतौ मलयां देवीं तस्थतुस्तौ दिवानिशं ॥ ९० ॥ धात्रीभिः पंचभिर्नित्यं लाल्यमाने उभे अपि । फले इवैकवृंतस्या–पत्ये ते वृद्धिमापतुः ॥ ९१ ॥

यथा यथाहसच्छून्य–मजल्पच्चाऽस्फुटाक्षरं । विसंस्थुलपदन्यासं चक्रेऽपत्यद्वयं च तत् ॥९२॥ तथा तथा तयोः पित्रो–र्ममौ हर्षो न मानसे । उदये रजनीजाने–र्नीरधेर्नीरपूरवत् ॥ ९७ ॥ लोकानां हस्ततो हस्ते संचरंतौ शिशू क्रमात् । समारूढौ वयो रम्यं सुखेनोत्तरमुत्तरं ॥ ९४ ॥ पितृभ्यां योग्यतां ज्ञात्वा समये तत्समर्पितं । शस्त्रशास्त्रादिदक्षस्य पंडितस्य शिशुद्वयं ॥ ९५ ॥ कुमारेण कुमार्या च यथायोग्यं कलाः किल । गृहीताः स्तोककालेन पूर्वाधीताः स्मृता इव ॥ ९६ ॥ अश्वेन कर्हिचित्क्रीडां कदाचित्कुंजरेण च । कदाचिदसिना चक्रे कुमारो धनुषापि च ॥ ९७ ॥ यथा यथा स चिक्रीड स्वैरमेवं तथा तथा । दुर्जनानां धसत्कारः प्रमोदश्च सतां हृदि ॥ ९८ ॥ धात्री वेगवतीमुख्य–परिवारसमन्विता । उद्यानादिषु चिक्रीड कुमार्यपि यदृच्छया ॥ ९९ ॥ कारुण्यपुण्यहृदया मृदुमुग्धवाणी प्राणप्रिया सकलबंधुजनस्य दक्षा । बाल्योज्झिता मलयसुंदरिनामधेया सद्धर्मक-

मेरसिका ववृधे कुमारी ॥ ४०० ॥

॥ इत्यागमिकश्रीजयतिलकसूरिविरचिते ज्ञानरत्नोपाख्याने मलयसुंदरोचरित्रे मलयसुंदरोजन्मवर्णनो नाम प्रथमः प्रस्तावः संपूर्णः ॥

॥ अथ द्वितीयः प्रस्तावः प्रारभ्यते ॥

अथापूर्वेव सा बाला यौवनेन विनिर्ममे । समुल्लासयतांगेषु लावण्यं लोचनप्रियं ॥ १ ॥ खलवत्कुटिलाः केशा मध्यं तुच्छं कुमैत्र्यवत् । सन्मनोरथवन्नाऽमात् तस्याः स्तनयुगं हृदि ॥ २ ॥ नासिका सरला तस्याः साधूनां चित्तवृत्तिवत् । केशपाशः प्रलंबश्च मैत्र्यभावः सतामिव ॥ ३ ॥ सुस्निग्धं लोचनद्वंद्वं जनन्या इव मानसं । कटाक्षवीक्षणं वक्त्रं तस्याः सापत्न्यकृत्यवत् ॥ ४ ॥ विलासिन्या इवाचारः सरागोऽधरपल्लवः । कंठो लेखाभिरामोऽभू-त्तस्याः स्वर्ग इवान्वहं ॥ ५ ॥ सुकुमारं वपुस्तस्याः शालिग्रामसुवर्णवत् । मनोहरवरच्छायं चाभवद्वटवृक्षवत् ॥ ६ ॥ सविलासा गतिस्तस्याः प्रशस्या वनभूरिव । विशालं जघनं चासीद्भूपानामिव पत्तनं ॥ ७ ॥ अंगे मालिकवत्सर्वे-

ऽवयवाः सुमनोहराः । तस्या मलयसुंदर्या बभूवुर्यौवनागमे ॥ ८ ॥

इतश्चात्रैव भरते पृथ्वीस्थाने पुरेऽभवत् । विक्रमाक्रांतभूपालः सूरपालो महीपतिः ॥ ९ ॥ तस्यासीन्मेदिनीभर्त्तु—रतिरूपानुकारिणी । पद्मावतीति दयिता सर्वांतःपुरसुंदरी ॥ १० ॥ राज्ञस्तस्य कुमारोऽभू-न्माररूपो वपुःश्रिया । महाबलोऽभिधानेन वीर्येणापि महाबलः ॥ ११ ॥ अन्यदोदारचित्तस्य कुमारस्यास्य संगतः । विद्यासिद्धः पुमानेकः स तेनावर्जितो भृशं ॥ १२ ॥ सम्यग्रूपपरावर्त्त—कारकास्तेन भाषिताः । पुनः स्वरूपकर्त्तारो योगा राजांगजन्मनः ॥ १३ ॥ गृहीत्वाथ कुमारेण प्रयुक्तास्ते यथाविधि । ज्ञातसत्येन सत्कृत्य विद्यासिद्धो व्यसर्जि च ॥ १४ ॥ सूरपालनृपेणाथ प्रेषितैर्मंत्रिपूरुषैः । सार्द्धं वीरधवलस्य पार्श्वे कार्येण केनचित् ॥ १५ ॥ आपृच्छ्य पितरौ देशदर्शनाय कथंचन । कुमारोऽपि जगामैष पुरीं चद्रावतीं वरां ॥ १६ ॥ युग्मं ॥ प्राभृतानि पुरो मुक्त्वा । नत्वा च नृपमादरात् । उपविष्टा यथास्थानं सर्वे तेऽमात्यपुंगवाः ॥ १७ ॥ पृष्टाश्चंद्रावतीशेन कुशलं सूरभूपतेः । प्रभो राज्ये शरीरे च ते सर्वेऽप्यकथन् शिवं ॥ १८ ॥ पप्रच्छे वीरधवलो राजा दृष्ट्वा महा-

॥ ३९॥

बलं । क एष लक्षणोपेतः कुमारो मारविग्रहः ॥ १९ ॥ तेषामेकेन दक्षेण नरेणाभाणि हे प्रभो । स्नेहेन सममायातो ममैष लघुबांधवः ॥ २० ॥

इत्यालापे कृते पूर्वं राज्ञश्चंद्रावतीपतेः तैरात्मस्वामिनः सर्वैः । कार्यभारो निवेदितः ॥ २१ ॥ ते सन्मान्य ततो राज्ञा विसृष्टाः सूरपुरुषाः । निजावासमनुप्राप्ताः कुर्वाणास्तत्प्रशंसनं ॥ २२ ॥ महाबलकुमारोऽथ बभ्रामाल्पपरिच्छदः । लोकलोचनलोलैणवागुरः पूर्दिदृक्षया ॥ २३ ॥ इतस्ततो भ्रमन् सैष स्वसौधांतिकमागतः । तया मलयसुंदर्याऽदर्श्यानंग इवांगवान् ॥ २४ ॥ तत्कालमाहता पंचबाणबाणैः समंततः ॥ कुमारी चिंतयामास हर्षोल्लसितमानसा ॥ २५ ॥ अहो मृदुतलौ पादावशोकपल्लवारुणौ । अहो कांतिभरोऽप्यस्य नखदर्पणसंभवः ॥ २६ ॥ अहो करिकराकारं जंघायुग्मं मनोहरं । रंभास्तंभोपमावूरू अहो पुंसोऽस्य सुंदरौ ॥ २७ ॥ अहो कटीतटाभोगो नाभेश्चाहो गभीरता । मुष्टिग्राह्यमहो मध्यं त्रिवलीपरिशोभितं ॥ २८ ॥ वक्षःस्थले विशालेऽस्य धन्या कापि शयिष्यति । अतिदीर्घौ भुजादंडौ कस्याः कंठे लगिष्यतः ॥ २९ ॥ तेजोभरेण दुष्प्रेक्षा भांति पाणि-

नखा अमी। कृता दीपा दशाऽन्याय-तमो हंतुं दिशामिव ॥ ३० ॥ रेखास्तिस्रोऽस्य शोभंते कंठे कंबु-समाकृतौ। मनसः स्वच्छतां दृष्टुं संप्राप्तेव त्रिमार्गगा ॥ ३१ ॥ प्रवालदलसच्छायः स्वच्छो भात्यधरो-ऽप्ययं। मन्ये मां हृदयाद्‌ दृष्टु-मनुरागो बहिः स्थितः ॥ ३२ ॥ कटरे सरला नासा कपोलौ कामदर्पणौ। नेत्रे कर्णांतविश्रांते श्रवणौ स्कंधसंगतौ ॥ ३३ ॥ श्यामः केशकलापोऽस्य राजते शिरसि स्थितः। नवशाड्वलतारुण्य-वृक्षस्येव दलोच्चयः ॥ ३४ ॥

कुमारमिति पश्यंती तं सर्वांगमनोहरं। चित्रन्यस्तेव सा याव-त्तस्थौ मलयसुंदरी ॥ ३५ ॥
महाबलोऽपि तां ताव-त्पश्यन् वातायनस्थितां। दध्याविल्यवतीर्णा किं स्वर्गात्कापीयमप्सरा ॥३६॥
गाढानुरक्तया दृष्ट्या पश्यंती मां पुनः पुनः। हरत्येषा मनो मे किं परिणीताथवा कनी ॥ ३७ ॥
दध्यौ सापि कुमारीति क एष कस्य नंदनः। कुमारो मेऽहरच्चित्तं पश्यन् स्नेहलया दृशा ॥ ३८ ॥
उत्सुका सा ततो भूर्जे लिखित्वा श्लोकयुग्मकं। प्रच्छन्नं निजचित्तेन सार्द्धं चिक्षेप तंप्रति ॥ ३९ ॥
कुमारेणापि तज्ज्ञात्वा रोमांचं दधता तनौ। कुमार्या सह हर्षेण वाचितं निजचेतसि ॥ ४० ॥ कोऽसि त्वं

तव किं नाम क्व वास्तव्योऽसि सुंदर॥ कथय त्वयकाजह्रे मनो मे क्षिपता दृशं ॥ ४१ ॥ अहं तु
वीरधवल–भूपतेस्तनया कनी । त्वदेकहृदया वर्त्ते नाम्ना मलयसुंदरी ॥ ४२ ॥
ईक्षांचक्रे कुमारोऽथ कन्यां मलयसुंदरीं । निर्निमेषाक्ष एकाग्र–मानसो योगिराजवत् ॥ ४३ ॥
तयोस्तथा मिथो लग्ना देहे दृष्टिस्तथाचिरात् । जतुयुक्तेव जंबाल–कलितेवोत्पपात न ॥ ४४ ॥
लोचनान्येव जानंति संबंधं पूर्वजन्मनः । यतो हर्षं प्रिये दृष्टे वहंति वाऽप्रिये रुषं ॥ ४५ ॥ दृष्टि-
भ्यां दर्शिताध्वाना–वात्मानौ व्यत्यये स्थितौ । तयोः सिद्धः परपुर–प्रवेशो ध्यानतां विना ॥ ४६ ॥
दृष्टी मेलयता तेना—ऽनुरागसूत्रधारिणा । तथा तौ मेलितौ सम्यग् यथा संधिर्न लक्ष्यते ॥ ४७ ॥
कुमारोऽचिंतयत्ताव–देतया ज्ञापितो निजः । विदग्धयानुरागो मे सपरिच्छदयापि हि ॥ ४९ ॥
इति ध्यायन् कुमारः स यावत्तस्थौ सुनिश्चलः । तत्रागत्य पुमानेक–स्तावत्तंप्रत्यभाषत ॥ ५० ॥
कुमारालं विहारेण नगर्यामेहि मंदिरं । प्रयाणमधुना येन भविष्यति पुरंप्रति ॥ ६१ ॥ अहो मनो-
हरा एते प्रासादा गोपुरान्विताः । अहो वातायना रम्याश्चित्तमत्रैव मे स्थितं ॥ ५१ ॥ ब्रुवन्निति

कुमारोऽथ पश्चाद्ग्रीवं पुनः पुनः । पश्यन्नावासमानीतस्तेन पुंसा कथंचन ॥ ५२ ॥ युग्मं ॥ दध्यौ कुमार औत्सुक्यादहो मम समर्थता । आत्मानमपि यत्तस्याः प्रकाशयितुमक्षमः ॥ ५३ ॥ तया पृष्टो न शक्तोऽहं अपि दातुं तथोत्तरं । अहो कलासु नैपुण्यमहो विदग्धता मम ॥ ५४ ॥ अत्रागतोऽपि नाहं चेन्मिलिष्यामि तया सह । आवयोस्तत्कथं मेलः पश्चात्तापः सदा मम ॥ ५५ ॥ तत्संजाताधुना रात्रिस्तिमिरेण विजृंभितं । ततो यावज्जनोऽप्येष प्रयाणप्रगुणो भवेत् ॥ ५६ ॥ प्रच्छन्नस्तावदेकाको तत्र गच्छामि संप्रति । तस्या विरहखिन्नाया मिलित्वा सं स्वं ब्रवीम्यहं ॥ ५७ ॥ युग्मं ॥ ध्यात्वेति प्रगुणीभूय निःसृत्यालक्षितो निशि । कुमारी भवनाधस्तात्कुमारः प्राप सत्वरं ॥५८ ॥ प्राकारं तं समुल्लंघ्य विद्युत्क्षेपानुकारिणा । किरणेनाविशद्वेगात्प्रथमां सौधभूमिकां ॥ ५९ ॥

वसंत्या तत्र कनकवत्या राजन्यभार्यया । अपरिच्छदयादर्शि कुमारः प्राविशन्निशि ॥ ६० ॥ धैर्येण कलितोऽपूर्वो दिव्यरूपः क एष ना । कथं चात्र प्रविष्टोऽयं द्वारपालेषु सत्स्वपि ॥ ६१ ॥ तन्नूनं खेचरः कोऽपि नरः सत्वाधिकोऽथवा । प्रयोजनेन केनापि हृष्टचित्तः समेत्ययं ॥ ६२ ॥ ध्या-

॥ ४३ ॥

यंतीति कुमारस्य दिव्यरूपेण मोहिता । नरेंद्रवल्लभा वक्तुं प्रारेभे तं प्रतीति सा ॥ ६३ ॥ त्रिभि-
र्विशेषकं ॥ भो भो नरोत्तमागच्छ त्वमास्थात्रासने वरे । मां मानय च निःशंकं मम पूरय वांछितं
॥ ६४ ॥ कुमारश्चिंतयामास किमेषा राजवल्लभा । राजस्वसाथ किं नूनं राज्ञी वेयं विचार्यते ॥ ६५ ॥
यद्यात्मा मुच्यते स्वैरं प्रविष्टैः स्थान ईदृशि । नारीभिर्मुह्यते ब्रह्मव्रतं स्वस्य च खंड्यते ॥ ६६ ॥
तदा समीहितं कार्यं साध्यते नोत्तमैर्नरैः । इति निश्चित्य हृदये कुमारस्तामभाषत ॥ ६७ ॥ योग्यं
मलयसुंदर्या लात्वाहं किंचिदागतः । तद् ब्रूहि सत्वरं राज्ञः सा कन्या कुत्र तिष्ठति ॥ ६८ ॥ पश्चा-
द्भणिष्यसि त्वं यत्करिष्येऽहं तदेव हि । इत्युक्ते दर्शितो मार्ग ऊर्ध्वभूमेस्तया ततः ॥ ६९ ॥

ऊर्ध्वभूमिं समारूढे कुमारे सा नृपप्रिया । अनुगम्य स्थिता द्वारे प्रच्छन्ना शृणवती वचः
॥ ७० ॥ ययौ यावत्कुमारः स कुमारीवासवेश्मनि । तावद्ददर्श तां बालां विन्यस्तास्यां करांबुजे
॥ ७१ ॥ तत्रैवासनआसीनां पश्यंतीं तां दिशं मुहुः । एकाग्रमानसां किंचिद्ध्यायंतीं श्यामलाननां
॥७२॥ युग्मं ॥ कुमारेण ततः प्रोक्त–मितः पश्य मृगेक्षणे । सोऽहं पुरोऽत्र तिष्ठामि निःसृत्य हृदया-

त्तव ॥ ७३ ॥ निशम्य वलितग्रीवं सुधासममिदं वचः। तं दृष्ट्वा सा ह्रिया जज्ञे हसंती द्रागधोमुखी ॥७४॥ कुमारेणोदितं चित्त–सर्वस्वं मे त्वयार्पितं। श्लोकयुग्मेन यत्पृष्टं मत्स्वरूपं च तत् श्रुणु ॥७५॥ पृथ्वीस्थानपुरे रम्ये सूरपालनरेशितुः। देवीपद्मावतीजातः पुत्रो नाम्ना महाबलः ॥ ७६ ॥ देशस्य दर्शनायात्र परिवारसमन्वितः। सर्वामलकलावास आगतोऽहं वरानने!॥ ७७ ॥ युग्मं। इमामाश्चर्यसंपूर्णां नगरीमवलोकयन्। तव प्रासादमूलेऽत्र प्रदेशे यावदागमं ॥ ७८ ॥ तावत्तव ममाप्येष संजातो दृष्टिमेलकः। दर्शयन् कमपि स्नेहं मिथो जन्मांतरोद्भवं ॥ ७९ ॥ अतःपरं च यज्जातं तदत्र प्रकटं तव। प्रविश्य संकटेऽप्यत्र मिलितोऽस्मि तवाधुना ॥ ८० ॥ तदहं यामि येनाशु प्रयाणं संभविष्यति। परिवारजनः सर्वो मुक्तः सज्जीभवन्मया ॥८१॥ सोचे सुभग! गंतव्यं न त्वया स्थेयमत्र तु। तवाऽदर्शनतो येना–हं प्राणान् धर्त्तुमक्षमा ॥ ८२ ॥ यदि यास्यसि त्यक्त्वा मा–मवज्ञायातिनिष्ठुरः। त्वया सुभग! दातव्य–स्तन्मे प्राणजलांजलिः ॥८३॥ तत्प्रसीदात्र तिष्ठ त्वं संपूरय ममेप्सितं। यावत्पश्याम्यहं त्वां मे तावत्सुभग! निर्वृतिः ॥ ८४ ॥ अन्यच्चाहमिहातिथ्यं किं करोमि

कुमार! ते । एकं तावन्मया तुभ्य-माजन्मात्मा समर्पितः ॥ ८५ ॥ लक्ष्मीपुंजमिमं हारं गृहाण त्वं द्वितीयकं । जल्पंतीति निचिक्षेप हारं कंठेऽस्य सा निजं ॥ ८६ ॥ उवाच च मया हार-मिषादेषा गले तव । प्रक्षिप्ता वरमाला त-द्गंधर्वोद्वाहमातनु ॥ ८७ ॥ त्वया सार्द्धमहं पश्चा-दागमिष्यामि सुंदर! । वियोगजनितं दुःखं माभूत्कर्हिचिदावयोः ॥ ८८ ॥ कुमारेण ततः प्रोचे युक्तमुक्तं त्वयाखिलं । स्वकीयचित्तसंकल्पः साधु साधु निवेदितः ॥ ८९ ॥ परंतु जनप्रत्यक्षं पितृभ्यामिह दीयते । यावत्कन्या कुलीनानां तावद्वोढुं न सांप्रतं ॥ ९० ॥ मास्म ताम्यः शुभे! त्वं त-न्मा भूश्चोत्सुकमानसा । तिष्ट निर्वृतचित्तात्र सुखेन कतिवासरान् ॥ ९१ ॥ बुद्धिं तथा तथा धास्ये यतिष्येऽहं तथा तथा । यथा दत्तां पितृभ्यां त्वां परिणेष्याम्यहं ननु ॥ ९२ ॥ विशालाक्षि! प्रतिज्ञैषा मया चक्रे पुरस्तव । सुप्रसन्नाधुना भूत्वा त्वं मां विसृज सुंदरि! ॥९३॥ तया कनकवत्या तु प्रच्छन्नं द्वारभूस्थया । तयोर्व्यतिकरः सम्य-गेष दृष्टः श्रुतोऽपि च ॥ ९४ ॥ क्रुद्धा साऽचिंतयन्नूनं कोऽप्येष विप्रतार्य मां । कृतसंकेतको वीरः कुमारीपार्श्वमभ्यगात् ॥ ९५ ॥

द्वारं पिधाय सहसा तया दत्तं च तालकं । ददतो तालकं दृष्टा सा ताभ्यां च दुराशया ॥ ९६ ॥
कुमार्योक्तमियं मातुः सपत्नी जननी मम । नाम्ना कनकवत्यत्र सौधाधोभुवि वासिनी ॥ ९७ ॥ एतया
छन्नया द्वारे स्थितया व्यतिकरः श्रुतः । वीक्षितश्चावयोः सर्वो दत्तं तेनेति तालकं ॥ ९८ ॥ तदेषा
कुपिता किंचि-दनर्थं चालयिष्यति । न ज्ञाता हा मयाप्येषा सपत्नी मातुरागता ॥ ९९ ॥ कुमारः
स्माह कामार्थ-मागच्छन् प्रार्थितोऽनया । किंतु कूटोत्तरं कृत्वा-ऽहमायातोऽत्र सुंदरि! ॥१००॥ मम
पृष्ठे विलग्नेयं नूनं हेरितुमागता । अस्मद्व्यतिकरं दृष्ट्वा जाता कोपपरा ध्रुवं ॥ १ ॥ जल्पंतावित्यभूतां
तौ यावत्तावन्न्यवेदयत् । गत्वा कनकवत्येत-त्सविशेषं क्षमापतेः ॥ २ ॥ राजा समाययौ तत्र ततो
रोषारुणेक्षणः । हत हतेति जल्पद्भिः सुभटैर्वेष्टितो भृशं ॥ ३ ॥ कांदिशीका जगादाथ राजकन्या
विमूढधीः । भविष्यसि कथं त्वं हा कुमार! प्रवराकृते! ॥ ४ ॥ धिक् पापां विषकन्यां मां या जाता
क्षयकारिणी । पुण्यप्राग्भारलभ्यस्य पुंरत्नस्य तवाधुना ॥ ५ ॥ मा भैस्त्वमपि मा ध्यासी-रनिष्टं
किंचनापि मे । इति जल्पन् स्वधम्मिला-त्कुमारो गुटिकामधात् ॥ ६ ॥ गुटिकायाः प्रभावेण प्रक्षि-

ताया मुखांतरे । रूपं चंपकमालाया दृष्टाया राजसन्निधौ ॥ ७ ॥ कृत्वा कुमार आसीनः कुमार्याः सन्निधौ क्षणात् । तथाभूतं तमालोक्य कुमारी च विसिस्मिये ॥ ८ ॥ युग्मं ॥

भंक्त्वा तालकमुद्घाट्य द्वारं यावत्समीक्षितं दृष्टा मातृयुता ताव–द्राज्ञा मलयसुंदरी ॥ ९ ॥ राज्ञा कनकवत्यास्या–ऽभिमुखं वीक्ष्य भाषितं । प्रिये! पश्य स्वयं ताव–त्त्वया किं कथितं मम ॥ १० ॥ यावदैक्षत मध्ये सा कुमारीं मातृसंयुतां । तावद्विलोक्य वेगेन विलक्षवदनाऽभवत् ॥ ११ ॥ स्मयमानः कुमारोऽथ जगादागच्छ हे स्वसः । राजा किं कुपितः कस्मै किं मह्यमपि तद्वद ॥ १२ ॥ जल्पंतीमिति चंपक–मालामालोक्य ते जनाः । आक्रोशंतिस्म सर्वेऽपि तामेव नृपवल्लभां ॥ १३ ॥ ततः कनकवत्याख्य–द्धारो दत्तोऽनया प्रभो!। इहागताय कस्मैचि–द्वीरायाऽतः स ईक्ष्यतां ॥ १४ ॥ श्रुत्वा कनकवत्यास्त–द्वाक्यं भूपतिसूनुना । स तथोल्लालितो हारो यथा दृष्टोऽखिलैर्जनैः ॥ १५ ॥

ततो व्यावृत्य ते सर्वे स्वं स्वं स्थानं ययुः क्षणात् । दध्यौ कनकवत्येवं सविषादा स्वचेतसि ॥ १६ ॥ क्व गतः स कथं जातः कुमारो यो मयेक्षितः । किं मे हताशमनसः संजातः कोऽपि विभ्रमः

॥ १७ ॥ हाहाऽहं निंदिता सर्वै-र्विख्याता कूटभाषिणी । तदेतस्याः कुमार्या मे लघुताभवदीदृशी
॥ १८ ॥ वैरिणीवाथ सेयं वै नूनं मलयसुंदरी । गच्छंती भाषमाणापि ममोद्वेगं करोत्यलं ॥ १९ ॥
कदा कथं महानर्थे पतिष्यति मरिष्यति । कदा चैषेति कनक-वत्यस्थाच्चिंतयंत्यलं ॥ २० ॥ मुखादा-
कृष्य गुटिकां कृत्वा रूपं निजं ततः । कुमारः स्माह तन्वंगि! गुटिकावैभवं ह्यदः ॥ २१ ॥ तिष्ठतोऽत्र
पुनः किंचिद्विरूपं मे भविष्यति । द्रुतं तद्याम्यहं त्वं तु तिष्ठेः स्वस्थात्र सुंदरि! ॥ २२ ॥ आवयोरनुकू-
लोऽस्ति विधिः संप्रति वेद्म्यहं । संयोगो दुर्लभो यस्मा-देषोऽभूदवितर्कितः ॥ २३ ॥ करिष्यति
स एवेदं कार्या चिंता त्वया न हि । श्लोकोऽयं सर्वदा ध्येय-श्चित्तस्वास्थ्यविधायकः ॥ २४ ॥ विधत्ते
यद्विधिस्तत्स्या-न्न स्याद् हृदयचिंतितं । एवमेवोत्सुकं चित्त-मुपायांश्चिंतयेद्बहून् ॥ २५ ॥

टंकोत्कीर्ण इव श्लोको लग्नस्तस्या अयं हृदि । स्वं शिरो धुन्वती तस्थौ तत एषा मृगेक्षणा
॥२६॥ शिवास्ते संतु पंथानः कुमारेत्युक्तिपूर्वकं । पश्यंत्यां दीर्घया दृष्ट्या कुमार्यामनिमेषया ॥२७॥
ततो निःसृत्य केनापि न ज्ञातः स महाबलः । यथाऽयातस्तथा यातः स्वजनानां च संगतः ॥२८॥

युग्मं ॥ चिंतयन् परिणेतुं तां स उपायाननेकशः । पृथ्वीस्थानपुरं प्राप-द्विलंबप्रयाणकैः २९
प्रणम्य चरणौ हार-मर्पयामास तं पितुः । मृषोत्तरं च चक्रे स कुमारः सारविक्रमः ॥ ३० चंद्रा
वतीशपुत्रेण संतुष्टेनैष सौहृदात् । लक्ष्मीपुंजाभिधानो मे हारः सारः समर्पितः ॥ ३१ ॥ राजा
जगाद हे वत्सा-ऽतुच्छा कापि कला तव । मैत्री यदीदृशी जज्ञे तेन स्तोकदिनैरपि ॥ ३२ ॥ प्रशं-
सन्निति तं पुत्रं तं हारं दिव्यमादरात् । पद्मावत्यै कुमारस्य जनन्यै व्यतरन्नृपः ॥ ३३ ॥ प्रशंसंती
निजं पुत्रं देव्यपि हृष्टमानसा । निजकंठे निचिक्षेप तं हारं कांतिभासुरं ॥ ३४ ॥ कुमारोऽथ निजे
चित्ते दध्यावेवं दिवानिशं । पितृदत्तां कथं कन्यां परिणेष्यामि तामहं ॥ ३५ ॥ सुदुर्वहा पुरस्तस्याः
कृता संधा (प्रतिज्ञा) मया तदा । निर्वाह्या कथमेषा तु रहस्यं कस्य कथ्यते ॥ ३६ ॥

इति चिंतापरे तत्र समागाद्दूतपूरुषः । चंद्रावतीनरेंद्रेण प्रेषितः प्रीतिशालिना ॥३७॥ प्रणम्य
भूपतिं दूतः प्रतीहारनिवेदितः । कार्यं निवेदयामास क्षेमवार्त्तापुरस्सरं ॥ ३८ ॥ अस्माकं स्वामिनो
वीर-धवलस्यास्ति भूपतेः । कुमारी मारभार्याभा नाम्ना मलयसुंदरी ॥ ३९ ॥ प्रारब्धे देव भूपेन

तन्निमित्तं स्वयंवरे । सर्वत्र प्रहिता दूता आह्वातुं नृपनंदनान् ॥ ४० ॥ युष्मत्पार्श्वे त्वहं देव! प्रेषितोऽस्मन्महीभुजा । महाबलं कुमारं तमाह्वातुं रूपदर्पकं ॥ ४१ ॥ अथास्ति ज्येष्टमासस्य कृष्णैषैकादशी तिथिः । आगामिन्यां चतुर्दश्यां भवितैष स्वयंवरः ॥ ४२ ॥ प्रेषितस्य ममाभूवन् वासरा बहवः परं । मंदीभूतोंतरालेऽहं विलंबस्तेन हेतुना ॥ ४३ ॥ अतः प्रसीद देवाशु कुमारं प्रेषयाधुना । विलंबः सहते नैव यतो लग्नं समीपगं ॥ ४४ ॥ हृष्टचित्तस्ततो राजा सर्वं स्वीकृत्य तद्वचः । वस्त्रादिभिश्च सत्कृत्य दूतं प्रेषितवान् पुनः ॥ ४५ ॥ कुमारोऽपि सभासीनः सर्वमाकर्ण्य तद्वचः । प्रमोदपूर्णहृदयश्चिंतयामासिवानिति ॥ ४६ ॥ मया स्वकीयचिते च यद्ध्यातं जातमेव तत् । इतः क्षुधासमुल्लास इतः स्थालेऽपतत्सिता ॥ ४७ ॥ सामर्थ्येनापि चार्थेन यत्कार्यं संशये स्थितं । तदहो दैवयोगेन मुष्टिमध्ये समागतं ॥ ४८ ॥ चिंताभारः कियानेष मूलाज्झटिति निष्ठितः । प्रणष्टो दुःखसंचारः पूर्णं तोषेण मानसं ॥ ४९ ॥

सिद्धं विंशोपकान् कार्यं यावदेकोनविंशतिं । कटरे पुण्यमाहात्म्य–मनुकूलो ध्रुवं विधिः ॥५०॥

तातादेशेन गत्वाहं परिणेष्यामि तत्र तां । कृतार्थश्च भविष्यामि कुमारानवमन्य तान् ॥ ५१ ॥ इति
हर्षाकुले तस्मिन् कुमारे प्रक्षिपन् दृशं । राजा जगाद् हे वत्स! गच्छ त्वं द्राक् स्वयंवरं ॥ ५२ ॥
निश्चयैव प्रयाहि त्वं रयोद्दामबलान्वितः । मान्योऽस्माकं यतो वीर–धवलोऽसौ महान्नृपः ॥ ५३ ॥
संयोज्याथ करौ शीर्षं कुमारो नामयन्निजं । उवाचेति प्रमाणं मे तातादेशः प्रमोदकृत् ॥ ५४ ॥
सज्जीभवति सैन्येऽथ गमनाय नृपाज्ञया । राज्ञोचे वत्स! तं हारं गृहाण सह सुंदरं ॥ ५५ ॥ कुमारेण
ततोऽभाणि न जाने तात! कारणं । अलक्षः कोऽपि निद्राण–मुपद्रवति मां निशि ॥ ५६ ॥ कदाचि-
द्धरते वस्त्रं शस्त्रं चाभरणं तथा । कदाचिद्रौद्रशब्देन सोऽट्टहासं च मुंचति ॥ ५७ ॥ लक्ष्मीपुंजो
मया हारो गृहीतो मातृकंठतः । सुप्तस्याद्य हृतस्तेन रजन्यां मम पार्श्वतः ॥ ५८ ॥ ज्ञात्वा तं तु
गतं हारं देवी दुःखं तथाकरोत् । यथाहं मातृदुःखेन भृशं चिंताकुलोऽभवं ॥ ५९ ॥

प्रतिज्ञाथ कृतास्तीति देव! देव्याः पुरो मया ॥ पंचाहांतर्न चेद्धारं ददेऽग्निं साधये तदा
॥ ६० ॥ देव्यापि भणितं देव! तं हारं न लभे यदि । मर्त्तव्यं तन्मया नूनं संदेहो नात्र विद्यते

॥ ६१ ॥ अदृश्यः कोऽपि भूतोऽयं घटते वाथ राक्षसः । जन्मांतरस्य वैरी मे प्रचंडः परमेश्वरः ॥६२॥
एकं द्वौ त्रीन् वा यामान् यावदद्य ततो निशि । स्थास्यामि प्रहरे तस्य ताताहमसिना युतः ॥६३॥
यद्यथैष्यति दुष्टः स तं विजित्य तदा ततः । सर्वं लात्वा च तं हारं पुनर्मातुः समर्प्य च ॥ ६४ ॥
पश्चात्पश्चिमयामिन्यां करिष्यामि प्रयाणकं । इत्युक्त्वा विरते पुत्रे पित्रोक्तमेवमस्तु भोः ॥ ६५ ॥ युग्मं ॥
अथो निशि निजावासे स्वयं कृत्वा स दीपकं । द्वारं दत्वा गृहीत्वासिं दीपच्छायांतरे स्थितः ॥६६॥
निशीथसमये याव-त्प्रसुप्तेऽखिलनागरे । वातायनाध्वना तत्र तावदेकः करोऽविशत् ॥ ६७ ॥ भ्रमं-
तं तं करं दृष्ट्वा कुमारोऽचिंतयद् हृदि । अहो चित्रं विना देहं यदेको दृश्यते करः ॥ ६८ ॥ तदेवेदं
किमप्यत्र विधत्ते यदुपद्रवं । चिराद् दृष्टं फलं सर्व-मधुना तु भविष्यति ॥ ६९ ॥ कंकणप्रमुखैर्यश्च
भूषितो भूरिभूषणैः । नूनं संभाव्यते नार्या-स्तदयं सरलः करः ॥ ७० ॥ तन्नूनं रमणी कापि भवि-
ष्यत्यत्र संस्थिता । देवमायावशान्नैति परं मे दृष्टिगोचरं ॥ ७१ ॥ असिघातेन चेदेनं छिंदे-
ऽहं देवताकरं । यास्यत्येषा ततो घात-हतापि न चटिष्यति ॥ ७२ ॥ ध्यात्वेति सहसोत्प्लुत्य

तमारुह्य करं क्षणात् । उभाभ्यां निजपाणिभ्यां दृढं जग्राह राजसूः ॥ ७३ ॥ ततो निःसृत्य भवना-द्वेगाद्व्योम्न्युच्चयौ करः । तत्र स्थितः कुमारोऽपि सर्ववीरशिरोमणिः ॥ ७४ ॥ कुमारे निर्भये तत्र व्योममार्गेण गच्छति । चकंपे स करः कामं वातोद्धूत इव ध्वजः ॥ ७५ ॥ करेणाच्छोटितोऽप्येष गाढं चक्रे करग्रहं । निर्विण्णः स ततो हस्तः समुत्प्लुत्य निपत्य च ॥ ७६ ॥

इतश्च प्रकटीभूतां पुरो दृष्ट्वा सुरांगनां । कुमारश्चिंतयामास सैवैषा कापि देवता ॥ ७७ ॥ तदेषा मां रुषा क्वापि गह्वरे क्षेप्स्यति ध्रुवं । इति मत्वा कुमारो द्राग् वज्रमुष्ट्या जघान तां ॥७८॥ आरटंती ततो दीन-वदना करुणस्वरं । मुहुर्मुहुर्वदंतीति मुंच मुंच कृपां कुरु ॥ ७९ ॥ मुक्त्वा करा-त्कुमारेण कारुण्यादाशु सा सुरी । तथा नष्टा यथा तस्या यांत्या मार्गोऽपि नेक्षितः ॥ ८० ॥ युग्मं ॥ निराधारः कुमारोऽथ पपात सहसांबरात् । फलभारातिनम्रस्य चूतवृक्षस्य मूर्द्धनि ॥८१॥ अनुभूय क्षणं मूर्छा मीलिताक्षो नृपात्मजः । वनवातेन शीतेन पुनः प्राप स चेतनां ॥ ८२ ॥ सहकारलताधार-पाताद्ल्पव्यथान्वितः । कुमारश्चिंतयामास प्रदेशेऽहं क्व हाऽपतं ॥ ८३ ॥ शून्ये वसति वा शैले

वृक्षाग्रे भूतलेऽथवा । पस्पर्शेति धिया रात्रि–तमःस्तोमे करेण सः ॥८४॥ शिखरं चूतवृक्षस्य ज्ञात्वा पक्क-
फलान्वितं । शाखा भारक्षमा नैषा हृदीति तेन चिंतितं ॥ ८५ ॥ क्षणेनोत्तीर्य शिखरा–न्मूलस्कंध-
मुपागतः । कुमारश्चिंतयामास निशामध्ये निशातधीः ॥ ८६ ॥

अहो कथमवस्थां कां संप्राप्तोऽपहृतस्तया क्वाहं संप्रति तं हारं कथं द्रक्ष्यामि लोचनैः ॥ ८७ ॥
प्रतिज्ञां पूरयिष्यामि कथमंबापुरः कृतां । असंप्राप्ते पुनर्हारे हा माता जीविता कथं ॥८८॥ देवीमृतेः
कथं तातः प्राणान् धर्तुं सहिष्यते । तन्मे संप्रति वंशस्य संहारः समुपस्थितः ॥ ८९ ॥ इति ध्या-
यंस्तरुस्कंधे तस्थौ यावन्नृपात्मजः । तावच्छुश्राव मूलेऽस्य गाढं भूघर्षणारवं ॥ ९० ॥ सावधानदृशा-
ऽपश्य–त्कुमारो मूलसन्मुखं । आगच्छंतमजगर–मर्द्धग्रस्तांगिनं गुरुं ॥ ९१ ॥ कुमारश्चिंतयामास
स्कंधेनास्फालनेच्छया । क्रूरः कवलितप्राणी जीवः कोऽपि समेत्ययं ॥ ९२ ॥ दीयते चेदजगर–ग्रस्त-
स्यैतस्य देहिनः । जीवितं तन्ममाप्यत्रा–गमनं सफलं भवेत् ॥ ९३ ॥ उत्ततार तरुस्कंधा–दवलं-
ब्याथ साहसं । करुणापूर्णहृदयः प्रच्छन्नो निभृतक्रमः ॥ ९४ ॥ यावत्सोऽजगरो वेष्टं समं मूलेन

दास्यति । कुमारस्तत्पुरस्ताव–त्स्थानमास्थाय संस्थितः ॥ ९५ ॥ दक्षत्वेन ततस्तस्य गृहीत्वौष्ठयुगं समं । कराभ्यां पाटितं तेन तन्मुखं जीर्णवस्त्रवत् ॥ ९६ ॥ तन्मुखात्पतिता चैका युवती मंदचेतना । जल्पंतीति कुमारः स शरणं मे महाबलः ॥ ९७ ॥ दृष्ट्वा तामात्मनो नाम गृह्यमाणं तया स्त्रिया । श्रुत्वा च विस्मितश्चित्ते कुमारोऽतिशयेन सः ॥ ९८ ॥ मुक्त्वाथाजगरस्याऽस्यं हस्ताभ्यामुभये दले । पश्यन्नासन्न एतस्याः सोऽपश्यन्मुखपंकजं ॥ ९९ ॥ ततो मलयसुंदर्याः सदृक्षां वीक्ष्य तां वृशां । चमत्कृतः स चिक्षेप वातं वस्त्रेण शीतलं ॥ १०० ॥ मूर्छापरवशा बाला सा तं श्लोकमचीकथत् । कुमारेण ततोऽज्ञायि सैषा मलयसुंदरी ॥ १ ॥ आदरेण ततस्तस्या देहसंवाहनापरे । कुमारे स्वस्थताभाजो दृष्टिरुन्मिलिताऽचिरात् ॥ २ ॥ कुमारः स्माह मुंचाशु निद्रामुद्रां मृगेक्षणे! गृहाण स्फुटचैतन्यं ममातिव्याकुलं मनः ॥ ३ ॥ उन्मील्य नयने सम्यगुत्थिता सा नृपात्मजा । वपुःसंवाहनासक्तं वीक्षांचक्रे नृपात्मजं ॥ ४ ॥ वपुः संवृत्य पश्यंती बाला तं स्निग्धया दृशा । उवाच जीविताहं तु कथं मे तेऽपि संगमः ॥ ५ ॥ कुमारः स्माह तन्वंगि! प्रत्यासन्नापगाजले । प्रक्षालय वपु-

स्ताव–ज्जंबालाविलमात्मनः ॥ ६ ॥ पश्चादावां गदिष्यावो वृत्तांतं तं निजं निजं । इत्युत्थाप्य कुमारी सा नीता तेन नदीतटं ॥ ७ ॥ वपुः प्रक्षाल्य पीत्वा च जलं व्यावृत्य तावुभौ । उपविष्टौ पुनः स्वस्थौ तस्यैवाम्रतरोस्तले ॥ ८ ॥ ततो मलयसुंदर्या पृष्टः संतुष्टचेतसा । कुमारेणाखिलोऽभाणि स्ववृत्तांतोऽतिचित्रकृत् ॥ ९ ॥ चमत्कारकरं श्रुत्वा वृत्तांतं तस्य विस्मिता । कुमारी कंपयामास स्वं मूर्द्धानं पुनः पुनः ॥ १० ॥ क्षिपंती स्नेहलां दृष्टिं कुमारे सा जगौ पुनः । अनुभूतमहो कष्टं त्वया सुंदर! कीदृशं ॥ ११ ॥ कुमारः स्माह तन्वंगि! स्ववार्त्तां ब्रूहि मूलतः । उदरेऽजगरस्यास्य कथं त्वं पतिता किल ॥ १२ ॥ तादृशं सौधमारुढा रक्ष्यमाणा महाभटैः । अनेन त्वमिहानीता मिलित्वा पाप्मना कथं ॥ १३ ॥ सा जगाद प्रवेशं न जानाम्यजगरोदरे । अन्यत्सर्वं शृणु त्वं मे भूत्वा वज्र-समोऽधुना ॥ १४ ॥ इतश्चाकर्णयामास कुमारो मर्त्यसंचरं । चित्ते च चिंतयामास रजन्यां कश्चरेदिह ॥ १५ ॥ चौरश्चेद् द्यूतकारो वा भवेज्जारोऽथ घातकृत् । तन्नारीसन्निधौ कर्त्तुं शक्यतेऽस्य न किंचन ॥१६॥ भविष्यत्यथवा कोऽपि कुमार्याः पूर्वसंस्तुतः । स इमां वीक्ष्य मत्पार्श्वे करिष्यत्यसमंजसं ॥१७॥

ध्यात्वेति गुटिकां केशपादाकृष्य लीलया । संघृष्याम्ररसेनास्याश्चित्रं भालेऽकरोदसौ ॥ १८ ॥ तत्प्र-
भावेण पुंरूपां दृष्ट्वा तामवदच्च सः । मन्निष्ठ्युतेन न स्पृष्टं यावच्चित्रमिदं तव ॥ १९ ॥ तावत्स्वाभा-
विकं रूपं भविष्यति न ते क्वचित् । चक्रे रूपपरावर्त्त आगच्छद्दुष्टशंकया ॥ २० ॥ यतो न ज्ञायते
सम्यग् रजन्यास्तिमिरे सति । चौरो वान्यतरः कोऽप्यागच्छत्युन्मार्ग एव हि ॥ २१ ॥

इहागच्छत्वसावेक एवावां द्वौ जनो पुनः । पश्यत्वाशु विलक्षो वा यातु स्थानं यथेप्सितं ॥२२॥
यावन्न ज्ञायते सम्यक् पर्यंतोऽस्य कथंचन । स्थातव्यं तावदावाभ्यां मौनेनात्रैव सुंदरि! ॥ २३ ॥ मा
कार्षीस्त्वं भयस्यापि लेशं लोलेक्षणे! हृदि । वारयिष्यामि गच्छंतमपि वातं तवोपरि ॥ २४ ॥ एवं
संस्थाप्य तां बालां कुमारो यावदैक्षत । तावदेकामपश्यत्स्त्रीमागच्छंतीं द्रुतं द्रुतं ॥ २५॥ ततोऽभाणि
कुमारेण स्वरेण मृदुना शुभे!। कासि त्वमसहाया किं कंपः किं तव वर्ष्मणि ॥ २६ ॥ किं चास्ति
भूप्रदेशेऽत्र नगरं किं नृपश्च कः । आवां वैदेशिको विद्वो न किंचिदुषिताविह ॥ २७ ॥ आश्वासिताथ
मधुरालापेनानेन सा वशा । तयोः कुमारयोर्जातविश्वासैवमभाषत ॥ २८ ॥ हे क्षत्रियकुमारो यत्पृष्टं

तच्छृणुतं युवां । सैषां गोलानदी नाम्ना तटे यस्याः स्थितौ युवां ॥ २९ ॥ इतश्चंद्रावतीनाम समीपेऽस्ति महापुरी । श्रीवीरधवलो राजा राज्यं तस्यां करोति च ॥ ३० ॥ कुमारश्चिंतयामास चित्रं चित्रमहो महत् । निपतन् निपतन् स्थाने क्वाहं निपतितोऽधुना ॥ ३१ ॥ तातेन प्रेषितो यत्र तदेव मम वांछितं । मया तन्मंक्षु संप्राप्तमहो पुण्यस्य वैभवं ॥ ३२ ॥ कुमार्या मिलितश्चाहं गतयापि यमानने । मयैषा जीविता चाहो अनुकूलो विधिर्मम ॥ ३३ ॥ कुमारः स्माह किं भद्रे! बभूवास्य महीभुजः । बभाषे साथ तस्यासीत्कन्या मलयसुंदरी ॥ ३४ ॥ प्रारब्धो मंडपस्तस्या राज्ञा वर्यः स्वयंवरः । सर्वत्र प्रहिता दूता आह्वातुं राजनंदनान् ॥ ३५ ॥ अतो दिनात्तृतीयेऽह्नि चतुर्दश्यां स्वयंवरः । राज्ञा हृष्टेन सर्वापि सामग्री प्रगुणीकृता ॥ ३६ ॥

इतश्चास्त्यत्र तन्मातुः सपत्नी कनकावती । तस्या मलयसुंदर्या द्वितीया जननीति सा ॥ ३७ ॥ तस्याः कनकवत्यास्तु सौभाग्याहं महल्लिका । स्थानं सर्वरहस्यानां सर्वकार्यविधायिका ॥ ३८ ॥ सदा कनकवत्येषा वहंतो द्वेषमुत्कटं । तस्याश्छिद्राणि पश्यंती कुमार्यास्तस्थुषी रुषा ॥ ३९ ॥ ऊचे-

ऽथ नरनेपथ्यधारिण्या राजकन्यया । प्रद्वेषस्य निमित्तं किं गण्यते तत्र सुंदरि ॥ ४० ॥ कुमारोऽवक् सपत्नीनां तज्जातानां च सर्वदा । वैरं स्यादथ सा स्माह भविष्यति किमप्यदः ॥ ४१ ॥ एतावंति दिनान्यस्याः पश्यंत्याश्छिद्रसंततिं । तया निर्गमितानीह दुष्टया क्लिष्टचित्तया ॥ ४२ ॥ अतिक्रांतनिशायां तु तस्थुष्यां मयि सन्निधौ । तस्याः कंठेऽपतद्धारो लक्ष्मीपुंजाभिधः कुतः ॥ ४३ ॥ तद्वचोऽमृतवत् श्रुत्वा कुमार इव जीवितः । पुनर्जगाद हारः स पतितः स्थानकात्कुतः ॥ ४४ ॥

सा स्माहाकाशतोऽकस्मात्पतितः किंतु वीक्षितः । अस्माभिः कोऽपि नाकाशे न च दिक्षु विदिक्ष्वपि ॥ ४५ ॥ कुमारोऽचिंतयत्तस्या व्यंतर्याः पार्श्वतोऽपतत् । अथ स्नेहेन केनापि तस्याः कंठे विमोचि वै ॥४६॥ इयत्कालमभूद्यस्य न शुद्धिः क्वापि केनचित् । एवंविधे महाकष्टे यदर्थं पतितोऽस्म्यहं ॥ ४७ ॥ यस्य स्वप्नाधिगम्यस्य लाभाशापि न चाभवत् । प्रवृत्तिस्तस्य हारस्य लब्धाहो पुण्यतोऽधुना ॥४८॥ तन्नूनं पूरयिष्यामि प्रतिज्ञां तां कृतां निजां । जीविष्यति कुलं सर्वमंबा हृष्टा भविष्यति ॥ ४९ ॥ लब्ध्वा कनकवत्या तं किं किं सुंदरि निर्मितं । कुत्र गतश्च हारः स लक्ष्मीपुंजो

मनोरमः ॥ ५० ॥ सोमा स्माह तया देव्या हृष्टयाऽभाणि मांप्रति । अहो अपूर्वमाश्चर्यं हले त्वं पश्य पश्य भोः ॥५१॥ पतितो यदिहस्थाने निःसंचारे शरीरिणां । कुतोऽप्यागत्य कंठे मे कुमार्या हार एष सः ॥५२॥ पश्य सर्वत्र कोऽप्यत्र वत्से! तिष्ठति कुत्रचित् । इत्युक्ते कोऽपि पश्यंत्या मया दृष्टस्तयापि न ॥ ५३ ॥ क्षणं ध्यात्वा महाकूटं किमप्यूचेऽहमेतया । कथनीयो न कस्यापि हारलाभस्त्वयैष तु ॥ ५४ ॥ हारं संगोप्य भूपस्य पार्श्वे सागान्मया सह । याचित्वैकांतमेवं च पृथ्वीपालं व्यजिज्ञपत् ॥ ५५ ॥ पृथ्वीस्थानपुरे स्वामिन् सूरपालोऽस्ति भूपतिः । महाबलकुमारश्च तस्य रूपकलानिधिः ॥ ५६ ॥ अत्र प्रच्छन्नमायाति तस्यैकं मानुषं सदा । पार्श्वे मलयसुंदर्या वल्लभाया अतीव नः ॥५७॥ लक्ष्मीपुंजो महाहारः स्वामिंस्तेन जनेन सह । कुमार्या प्रेषितः सोऽद्य कुमारस्यास्य हेतवे ॥ ५८ ॥ संदिष्टं च तथा तस्मै कुमाराय त्वया पुरे । एतव्यं बलयुक्तेन स्वयंवरमिषाद् द्रुतं ॥ ५९ ॥ अन्येऽपि बहवो भूपा मिलिष्यंति तवात्र ते । मत्संकेतादिदं राज्यं गृह्णीया उद्वहेश्च मां ॥ ६० ॥ कुमारी सरला देव! तेनैवं विप्रतारिता । राज्यलुब्धेन धूर्त्तेन गर्वितेन निजौजसा ॥ ६१ ॥ तत्किमपि मृगाक्षीणां

चित्ते तुच्छधियामिह । स्वामिन्मधुरवाणीनां प्रस्फुरत्यसमंजसं ॥ ६२ ॥ यत्प्रभावेण भर्त्तार भ्रातरं पितरं तथा । पातयंति महाऽनर्थजाले ता हतबुद्धयः ॥ ६३ ॥ अनर्थोऽयं मया देव! भविष्यन् कथितस्तव । हृदये रोचते यच्च कर्त्तव्यं तत्त्वयाधुना ॥ ६४ ॥ यदि न प्रत्ययोस्त्यत्र विषये तव मानसे । याचस्व तं महाहारं सुतां मलयसुंदरीं ॥ ६५ ॥

इत्यनेकमृषावाक्यैर्वैरिण्या पूर्वजन्मनः । तथा प्रकोपयांचक्रे तया राजातिदुष्टया ॥६६॥ यथा रोषांधलो जातो विसृज्यावां नरेश्वरः । देवीं चंपकमालां तामेकांते समजूहवत् ॥ ६७ ॥ सर्वं निवेदितं तस्याः साऽपि रोषारुणा जगौ । न चेद्दास्यति तं हारं पुत्री सत्यं तदाखिलं ॥ ६८ ॥ नृपेणाकारिता तत्र तं हारं याचिता सती । प्राक् संभ्रांता ततो भीता कुमारी मौनमाश्रिता ॥ ६९ ॥ पश्चात्संकल्प्य सा चित्ते ददावेवं मृषोत्तरं । मत्पार्श्वात्तात! केनापि स हारोऽपहृतो ननु ॥ ७० ॥ कुपितेन ततो राज्ञा जगदे सा पुरो व्रज । हा पापेऽपसरावासे मा मुखं दर्शयात्मनः ॥ ७१ ॥ जननीसहितं तातं दृष्ट्वा सा कुपितं भृशं । ततो व्यावृत्य वेगेन संप्राप्ता निजमंदिरं ॥ ७२ ॥ अप्रियं

स्निग्धपित्रोः किं कृतमज्ञातया मया । न स्मरामि हहा किंचिद्भविष्यामि कथं कथं ॥ ७३ ॥ हारे हृतेऽपि कथिते परस्मिन्नपि नेदृशः । पित्रोर्भवति मे कोपोऽपरं नावैमि किंचन ॥ ७४ ॥

इत्यादि चिंतयंती सा स्मरंत्यागोऽपि मूलतः । कुमारी दुःखिता तस्थौ विरसायाननपंकजा ॥ ७५ ॥ नृपेणोचे स्फुटं देवि कुमार्या दुष्टचित्तया । लक्ष्मीपुंजाभिधो हारः कुमाराय समर्पितः ॥ ७६ ॥ ततः कनकवत्या यत्कथितं तन्मृषा न हि । मारयिष्यति मामेषा तैर्दुष्टैर्मिलिता घनैः ॥७७॥ एषा दुष्टावयोरिष्टाऽतीव स्वप्राणतोऽपि हि । संजाता वैरिणी कापि किं तु पुत्रीमिषादियं ॥ ७८ ॥ जीवयत्यनुरक्ता स्त्री विरक्ता मारयत्यपि । मित्रं करोत्यमित्रं द्रागमित्रं मित्रमीर्ष्यया ॥ ७९ ॥ ततो यावदियं दुष्टैर्न संगच्छेत वैरिभिः । तावत्सुखेन हन्येत विनष्टांगुलिवत्प्रिये ॥ ८० ॥ गमयित्वात्रियामां तामतिकृच्छ्रेण भूभुजा । एवं प्रभातवेलायामादिष्टो दंडपाशिकः ॥ ८१ ॥ रे रे मम सुताप्येषा पापा मलयसुंदरी । हंतव्याशु त्वया लात्वा पृष्टव्यं न पुनः पुनः ॥ ८२ ॥

ज्ञात्वा व्यतिकरं चेमं समागत्याशु बुद्धिमान् । सुबुद्धिसचिवो रोषाद्दुष्प्रेक्ष्यं भूपमब्रवीत् ॥८३॥

देवेदं किं त्वयारब्धं दारुणं ह्यसमंजसं । इदानीं किं भवेत्पुत्री न सा मलयसुंदरी ॥ ८४ ॥ क स स्नेहो गतः किं वापराद्धं कन्ययानया । कार्यं सर्वमपि स्वामिन् कर्त्तुमालोच्य युज्यते ॥८५॥ विचार-वर्जितं कार्यं क्रियमाणं न सुंदरं । पश्चात्तापो भवेत्पश्चात्स कोऽपि म्रियते यतः ॥ ८६ ॥ राजा कनकवत्युक्तं सर्वमाख्याय तत्ततः । तथा संबोधितो मंत्री यथा तूष्णीं भयादभूत् ॥ ८७ ॥ राजा-देशेन गत्वाथ तलारक्षो जनान्वितः । कन्यासौधस्थितां कन्यामब्रवीन्मंदवागिति ॥ ८८ ॥ आदिदेश वधं राजा कुमारि! कुपितस्तव । आदेशं देहि मे हंतुं हतकर्मा करोमि किं ॥ ८९ ॥ सुदीनवदना-ऽश्रांतपतद्बाष्पा जलार्द्रिता । किंकर्त्तव्यतया मूढा जगादैवं नृपांगजा ॥ ९० ॥ अहो किमपि भूपस्य ज्ञायते कोपकारणं । स स्माहाहं न जानामि परमार्थं नृपात्मजे!॥ ९१ ॥ दध्यौ सा मानसे हा हा कोपो निष्कारणो मयि । तात! जाने ततो भावी पश्चात्तापो महांस्तव ॥ ९२ ॥ अयं केन विसंवादः कृतस्तेऽकारणारिणा । तवाऽविचारकारित्वमियत्कालमभून्न हि ॥ ९३ ॥ निःसीमस्ते गतः कुत्रापत्य-स्नेहः स तादृशः । अदर्शनेन मे येनानिष्टशंको क्षणादभूः ॥ ९४ ॥ अंब! चंपकमालेऽहं तादृक्स्नेहेन

लालिता । युक्तायुक्तं तथा सर्वं ज्ञापिता हितया त्वया । ९५ ॥ कथं त्वमपि संजाता पाषाण-
कठिनाधुना । कथमेको न सोढोऽयमपराधः कृतो यदि ॥ ९६ ॥ असमस्नेहयुक्तोऽपि बांधवो मल-
याह्वयः । न कथं कथयत्येत्य वृत्तांतममुमादितः ॥ ९७ ॥

अहो ममोपरि स्नेहः सर्वेषां मूलतोऽत्रुटत् । सर्वे वक्षःकठोरास्तु जाता दोषेण केनचित् ॥ ९८ ॥
नूनं पुण्यानि मे मूलादपि छिन्नानि संप्रति । स्नेहलोऽपि यतो जातो जनोऽयं वैरिसन्निभः ॥ ९९ ॥
ततो देवि! स्फुटाह्वाय विवरं भूमि! देहि मे । गत्वा रसातलं येन निर्वृताशु भवाम्यहं ॥ ७०० ॥
खिद्यमानेति सा दध्यौ तातं विज्ञपयाम्यहं । एकशो भवतात्पश्चाद्भाव्यं यत्कर्मणा मम ॥१॥ आका-
र्याथ द्रुतं वेगवतीं कार्यं निवेद्य च ॥ तया प्रस्थापिता राज्ञः पार्श्वे विज्ञापनाकृते ॥ २ ॥ गत्वा वेग-
वती वेगात्प्रजापालं व्यजिज्ञपत् । स्वामिन् विज्ञपयत्येवं त्वां सा मलयसुंदरी ॥ ३ ॥ अपराधोऽत्र
युष्माकं पादपंकेरुहां कृतः । पुत्रीमिषेण वैरिण्या मया यः कोऽपि पापया ॥ ४ ॥ तं ब्रूहि म्रियमा-
णाया मम स्याद्येन निर्वृतिः । प्रसद्य नाथ! मे देहि यथेच्छं मरणं तथा ॥ ५ ॥ अन्यच्चाह यदि

स्वामिन्संगच्छेऽहं तदेकशः । पित्रोः पादान्नमस्यामि दुर्लभानधुना स्वयं ॥ ६ ॥ नो चेदंत्यनमस्कारो वाच्यस्तातस्य मे त्वया । अंबायाः कनकवतीसंयुक्तायाश्च सांप्रतं ॥ ७ ॥

राजा जगाद कृत्वाऽपि कार्याण्यनुचितानि वै । पृच्छत्येषापराधं तु कुमारी मम पार्श्वतः ॥८॥ अहो गूढो ह्यभिप्रायो योषितां कपटान्यहो । अहो मधुरवाक्यानि परप्रत्यायनान्यहो ॥ ९ ॥ एतस्याः किं प्रणामेन सुधाभाया वचोभरैः । हृदये विषतुल्यायाः कुमार्याः कूटताजुषः ॥ १० ॥ ततोऽस्माकं मुखं नैव दर्शनीयमिहानया । यथेष्टं चास्तु मरणं तलारक्षे समीपगे ॥ ११ ॥ ततो वेगवती स्माह प्रसरच्छोकसंकुला । दक्षिणस्यां दिशि स्वामिन् गोलानद्या शुभे तटे ॥ १२ ॥ पातालमूलनामास्ति सुगंभीरोंधकूपकः । दत्वा झंपां कुमारी सा तत्र स्वं साधयिष्यति ॥ १३ ॥ युग्मं ॥ इत्युक्त्वा सा वेगवती रुदती बाष्पपूर्णदृक् । कथयामास वेगेन गत्वा राजसुतापुरः ॥ १४ ॥ राजांगजापि कठिनं मनः कृत्वा स्वकर्मणः । ददती दोषमालंब्य साहसं धीरिमान्विता ॥ १५ ॥ ध्यायंती हृदये पंचपरमेष्ठिनमस्क्रियां । प्रचचालांधकूपं तं कृत्वा मनसि साहसं ॥ १६ ॥ युग्मं ॥

गच्छंती पादचारेण वेष्टिता राजपूरुषैः। साऽपतत्पुनरुत्तस्थौ प्रास्खलच्च पदे पदे ॥ १७ ॥
हा कुमारि! किमस्माकं हृदयं न स्फुटेदिह। उड्डीयंते न किं प्राणा दुःखदग्धाः स्थिताः किमु ॥ १८ ॥
हा हा ते मधुरालापाः क्व सन्मानमपि क्व तत्। क्व मिथो मंत्रितं तच्च जल्पतीति सखीजने ॥१९॥
स्वामिन्येषा तवावस्था किमस्माकं बभूव न। जीवंतः किं करिष्यामो निर्नाथाश्चाधुना वयं ॥ २० ॥
त्वां विना दुःखिता बाढं स्थास्यामः स्थानकांतरे। जल्पतीति मुहुः कर्मकरलोके च गच्छति ॥ २१ ॥
हा हा महानराधीश! त्वयाऽस्थाने कृता रुषः। अपराधेऽपि किं हंत स्वमपत्यं निहन्यते ॥ २२ ॥ यद्येष
चिंतितोऽनर्थस्त्वया नाथ! विचक्षण!। कथं तदेष आरब्धः स्वयंवरणमंडपः ॥ २३ ॥ कन्योद्वाहोत्सु-
कानां तु प्राप्तानामिह भूभुजां। सर्वेषां सांप्रतं तेषां हा दास्यसि किमुत्तरं ॥ २४ ॥ हा हा चंपक-
माले! त्वं माताऽस्यास्तत्कथं बलात्। राजा न वारितो दुष्टाध्यवसायादपि त्वया ॥२५॥ हा हा सुमानु
षीरत्नशून्यं सर्वमभूज्जगत्। एतावतां गुणानां च क आवासो भविष्यति ॥ २६ ॥ विलपत्येवमत्यर्थं
विज्ञपय्य नृपं बहु। विलक्षीभूय मिलिते समंतान्नगरीजने ॥ २७ ॥ राजांगजा विदारितचरणा

कंटकादिभिः । क्षरद्रक्तांधकूपस्य तस्य कंठं समासदत् ॥ २८ ॥ एकादशभिः कुलकं ॥

महाबलकुमारः स सूरपालस्य नंदनः । सांप्रतं शरणं मेऽस्तु जल्पंतीति पुनः पुनः ॥ २९ ॥ हाहारवेषु लोकानामुत्थितेषु समंततः । अंधकूपे ददौ बाला झंपां शंपाभ्रमप्रदा ॥ ३० ॥ युग्मं ॥ ततो बाष्पजलैः सिंचन् भुवं निंदंश्च भूपतिं । उपालंभं ददौ दुष्टदैवस्य निखिलो जनः ॥ ३१ ॥ जगाम दुःखी व्यावृत्य स्वं स्वं स्थानं निशागमे । गत्वा भूमीपतेः सर्वं कथितं राजपूरुषैः ॥ ३२ ॥ युग्मं ॥ सकुटुंबोऽथ भूपालो मुदितोऽचिंतयत्तदा । निहता सुष्टु सा दुष्टा जातं क्षेमं कुलस्य मे ॥ ३३ ॥ स्वयंवराहूतभूमीभृतां सांप्रतमित्यहं । ज्ञापयामि मृता रोगवशान्मलयसुंदरी ॥ ३४ ॥ आगंतव्यं न युष्माभिरत्र कार्येऽधुना ततः । किंतु पृच्छामि कनकवतीमप्युपकारिणीं ॥ ३५ ॥ ततो यावद्ययौ राजा सुबुद्धिसचिवान्वितः । तस्या वासगृहं तावद् द्वारं दत्तं ददर्श सः ॥ ३६ ॥

कुंचिकाविवरेणाथ यावदैक्षत भूपतिः । दीपोद्योतेन कनकवतीं तावद्व्यलोकत ॥ ३७ ॥ तां कृतोद्भटशृंगारां प्रमोदेन करस्थितेः । जल्पंतीमिति हारस्य लक्ष्मीपुंजस्य सन्मुखं ॥ ३८ ॥ युग्मं ॥

हंहो हारवर! त्वं मे हस्ते पुण्यैश्चिराद्गतः । सर्वं तव प्रसादेन वांछितं साधितं मया ॥ ३९ ॥ त्वामत्र गोपयित्वा तु कोपयित्वा नराधिपं । मयाद्य घातिता कन्या सा जन्मांतरवैरिणी ॥ ४० ॥ ततश्चिंतामणिकल्पस्त्वं हार! त्वं मम दुर्लभः । अतः प्रभृति राजेव प्रसन्नो भव सर्वदा ॥ ४१ ॥ तत् श्रुत्वा हारमालोक्य दुःखार्त्तो भूपतिर्जगौ । हा हा पापे! त्वया कूटं विधाय छलितोऽस्म्यहं ॥ ४२ ॥ पुत्रीपार्श्वात्स्वयं हारं गृहीत्वा कथितं मम । महाबलकुमाराय हारः प्रादायि कन्यया ॥ ४३ ॥ सकुटुंबस्त्वया दक्षः पापेऽहं विप्रतारितः । निर्दोषा घातिता पुत्री जीवितं मम संहृतं ॥ ४४ ॥ हाहा दुष्टे! ऽपराद्धं किं मम पुत्र्याऽनया तव । इयत्कालं न दूनं यत् कीटिकामात्रमप्यहो ॥ ४५ ॥ द्वाभ्यामपि कराभ्यां द्वौ कपाटौ ताडयन् दृढं । पूत्कुर्वन्नुच्चकैर्हा हा वंचितोऽस्मीति च ब्रुवन् ॥ ४६ ॥ प्राप मूर्छामतुच्छां स भूपालो दुःखविह्वलः । सर्वोऽपि मिलितो लोकः सहसा सर्वतोऽपि च ॥ ४७ ॥ युग्मं ॥

सुसंभ्रांतो जनो यावत् हा हा किं किमिति ब्रुवन् । शीतलैर्जलवाताद्यैरुपचारपरोऽभवत् ॥४८॥ तावद्गवाक्षमार्गेण तया मरणभीतया । देव्या कनकवत्या द्राक् दत्ता झंपा मयापि च ॥ ४९ ॥ अहं

मत्स्वामिनी चापि क्वापि शून्यगृहे स्थिते । अन्योऽन्यं लोकसंलापान् श्रुतवत्याविति क्षणं ॥ ५० ॥
राजा कथमपि प्राप्य चैतन्यं पूच्चकार सः । ततश्चंपकमालापि तत्रायाता भयाकुला ॥ ५१ ॥ सा
पप्रच्छ किमेतद्भो अस्माकं प्राणपातनं । मुंचन्नश्रूण्यथो मंत्री सुबुद्धिः स्फुटमभ्यधात् ॥ ५२ ॥ कूटं
कनकवत्यास्तद्यथा दृष्टं श्रुतं यथा । तथा मंत्रिमुखात् श्रुत्वा सर्वं शोकभरार्दिता ॥ ५३ ॥ देवी
चंपकमालाथ कंठमालंब्य भूपतेः । महावेदनयाक्रांता पूच्चकार गुरुस्वरं ॥ ५४ ॥ युग्मं ॥ ततः
कथंचित्संबोध्य भणितौ तौ च मंत्रिणा । विलोकयतमद्यापि कूपे तत्र कुमारिकां ॥ ५५ ॥ लभ्यते
यदि जीवंती क्षिप्तापि प्राणसंशये । कुमारी सा ततोऽस्माकं पुण्यलेशोऽपि विद्यते ॥ ५६ ॥ तत्कालं
स ततो गत्वा नृपस्तत्रांधकूपके । मध्ये निक्षिप्य पुरुषान् वीक्षयामास तां सुतां ॥ ५७ ॥ पश्य-
द्भिरपि तैस्तत्रांधकूपेऽतिभयानके । ददृशे क्वापि नो तस्याः कुमार्याश्चिह्नमप्यहो ॥ ५८ ॥ हताशोऽथ
स्फुरत्कोपो विलक्षवदनो नृपः । प्रासादं पुनरागत्य मत्स्वामिन्या गृहं ययौ ॥ ५९ ॥ उद्घाट्याथ गृह-
द्वारमदृष्ट्वांतश्च तां नृपः । जाज्वल्यमानकोपाग्निर्वक्तुमेवं प्रचक्रमे ॥ ६० ॥ नष्टा सा वैरिणी कुत्र रे

रे पश्यत पश्यत । तस्याः पदं निरीक्षध्वं गता वातायनेन किं ॥ ६१ ॥ अथ सर्वस्वमेतस्या लुंटितं राजपुरुषैः । राजादेशेन चाग्राहि परिवारजनोऽखिलः ॥ ६२॥ निर्दोषायास्तनूजाया निग्रहेणानुमूर्छितः । पश्चात्तापेन भूपालः सार्द्धं चंपकमालया ॥ ६३ ॥ जीविष्यति त्रियामायाः पश्चाद्यामयुगं यदि । प्रातश्चिताप्रवेशेन मरिष्यति तदा ध्रुवं ॥ ६४ ॥ पंचदशभिरर्थकुलकं ॥

आवां दृष्टुं विलोक्याथ भ्रमतो राजपूरुषान् । ऊचे कनकवत्याहमेवमातंकयुक्तया ॥ ६५ ॥ न सुंदरमिदं तावदेकत्रावामुभे अपि । यत्स्थिते यदि केनापि ज्ञाते बद्धे तदा ध्रुवं ॥ ६६ ॥ इत्युक्त्वा सारमादाय लक्ष्मीपुंजादिकं निजं । वेश्यायाः स्वस्निग्धसख्याः सा मगधाया गृहं गता ॥६७॥ अहमेकाकिनी तत्र स्थाने तु स्थातुमक्षमा । कांदिशिका विनिःसृत्य वेगेनात्र समागता ॥ ६८ ॥ यन्मे पृष्टं कुमारौ! भो! युवाभ्यां भयकारणं । तन्मया कथितं सर्वमपि दुःखौघपूर्णया ॥ ६९ ॥ कुमारोऽथावदद्दुष्टयोषितां चरितान्यहो । विनाशितं सुदुष्प्रापं कन्यारत्नं कथं तया ॥ ७० ॥ जीवितव्यस्य संदेहे स्थापितोऽपि नरेश्वरः । कृताः प्रजाश्च निर्नाथा इदं राज्यं च कंपितं ॥ ७१ ॥ आत्मनः

सर्वनाशश्च देशत्यागश्च निर्मितः। अकीर्त्तिर्वर्द्धिता लोके तुच्छा धीर्योषितामहो ॥ ७२ ॥ सोमा
स्त्री सावदत्तावद्विभातैषा विभावरी। तदेश्यति कुतोऽप्यत्र कोऽपि भूपालपूरुषः ॥ ७३ ॥
गच्छाम्यहं पुरः कापि जल्पंतीति चचाल सा। कुमारौ तौ च पश्यंती प्रसन्नस्निग्धया दृशा ॥७४॥
कुमारोऽथ कुमारीं तां प्रत्युवाचावयोस्तया। तद्दिने क्रुद्धयाद्यैव वैरमेवं विशोधितं ॥ ७५ ॥ अस्याः
कनकवत्यास्तु दास्या एवेति मूलतः। ज्ञातः सर्वोऽपि वृत्तांतस्तावको राजनंदने! ॥ ७६ ॥ अहो स्व-
ल्पेन कालेन भुक्तं दुःखं त्वया महत्। ईदृग्दुःखैर्न यद्भिन्नमहो ते हृदयं दृढं ॥ ७७ ॥ अंधकूपस्य
मध्ये त्वं निपातगतचेतना। नूनमेतेन गलिताऽजगरेण दुरात्मना ॥ ७८ ॥ कूपोऽपि सोऽत्र कुत्रापि
प्रत्यासन्नो भविष्यति। तस्मात्केनापि मार्गेणाऽजगरोऽयं विनिःसृतः ॥ ७९ ॥

आम्रस्कंधेन संश्लेषं दातुमेषोऽत्र चागतः। कराभ्यां च मया धृत्वा निर्विलंबं विदारितः ॥८०॥
अस्य मध्यात्कुमारी! त्वं पतिता मिलिता च मे। पुण्यैरतर्कितो जात आवयोरेष संगमः ॥ ८१ ॥
दृष्ट्वा साजगरं भिन्नदेहं कंपसमन्विता। भणिता भूपपुत्रेण कार्या शंका न हि त्वया ॥ ८२ ॥ आवां

यत्संगतावेवमीदृग्दुःखार्दितावपि । तन्नूनमनुकूलोऽयं आवयोर्भगवान् विधिः ॥८३॥ ततस्तौ द्वावपि श्लोकं तं पठंतौ पुनः पुनः । गत्वा गोलानदीतीरे चक्रतुर्मुखधावनं ॥ ८४ ॥ तस्यैवाम्रतरोः पक्वफलान्यास्वाद्य तावुभौ । नदीतीरे स्थितं भट्टारिकायाभवनं गतौ ॥ ८५ ॥ अद्राष्टां तत्र तौ काष्टफालीयुग्मं यदंतरा । देवी चंपकमाला सा तदा लब्धा महीभुजा ॥ ८६ ॥ तदंतः शुषिरं दृष्ट्वा शिरः कंपयता भृशं । महाबलेन किमपि विचिंत्य हृदि भाषितं ॥८७॥ इदानीं त्रीणि कार्याणि कर्त्तव्यानि मया शुभे । तावदेकं कुटुंबं ते त्रातव्यं मरणोद्यतं ॥ ८८ ॥ द्वितीयं तु त्वमुद्राह्या पितृदत्ता मया ननु । तृतीयं हारदानेन देयं मात्रे तु जीवितं ॥ ८९ ॥ लक्ष्मीपुंजे गते हारे पद्मावत्याः पुरो यका । स्वयं कृता प्रतिज्ञा सा पूरणीया मया खलु ॥ ९० ॥ तद्गच्छ त्वं पुरस्यांतर्मगधागणिकागृहे । अनेनैव नृरूपेण गंतव्यं दिवसात्यये ॥ ९१ ॥ सा कनकवती तत्र दृष्टव्या हारसंयुता । वर्त्तितव्यं तथा तत्र हारश्चटति मे यथा ॥ ९२ ॥ गत्वाहं तु नृपं पामि प्रविशंतं चितानले । केनापि धीप्रयोगेण देवीयुक्तं सुदुःखितं ॥ ९३ ॥ देहि मह्यं कुमारि त्वं मुद्रारत्नमिदं निजं । मुद्राचौर इति ज्ञात्वाऽन्यथा

त्वं रुत्स्यसे भटैः ॥ ९४ ॥ नामांकितं तदादाय मुद्रारत्नं कचेषु सः । क्षिप्त्वा चाह त्वया भद्रे
भ्रमणीयमलक्ष्यया ॥ ९५ ॥ अद्य रात्रिः समग्रापि वेश्यावासे प्रयास्यति । पश्यंत्याः कनकवतीं
हारं तं च कुमारि ते ॥ ९६ ॥ गमयित्वा दिनं पश्चात्सायं पुनरिहैव हि । आगंतव्यं त्वया येना-
वयोर्भवति संगमः ॥ ९७ ॥ यतो विधाय कार्याणि चिंतितानि यथा यथा । कल्ये सायं समेष्येऽह-
मपि भट्टारिकागृहे ॥ ९८ ॥ कुमारकथितं चित्ते धृत्वा सा प्रस्थिता ततः । चंद्रावतीपुरीमध्यं प्राप
पुंरूपधारिणी ॥ ९९ ॥ विचिंत्यागामिकार्याणि यथाकार्याणि चेतसि । पश्चान्महाबलोऽप्येष प्रतस्थे
नगरींप्रति ॥ ८०० ॥

अत्रान्ये बहवो भूपा मिलिष्यंति ससेवकाः । एकस्य पांथतुल्यस्य प्रवेशोऽपि कथं मम ॥ १ ॥
ततस्तथा मया कार्यं यथा भूपेषु सत्स्वपि । दत्ते कन्यामिमां मह्यं पिताऽसाविति चिंतयन् ॥ २ ॥
कृतनैमित्तिकाऽकल्पो यावत्कतिपदान्यगात् । वृक्षमूले गजं बद्धं तावदैक्षत भूपभूः ॥ ३ ॥ त्रिभि-
र्विशेषकं ॥ निगाल्यमानमालोक्य पुरीषं तस्य दंतिनः । तेन पृष्टाः कुमारेण ते जना इत्यचीकथन्

॥ ४ ॥ अत्रागतेन भूपस्य पुत्रेण ह्यस्तने दिने । वेष्टितेक्षुलता कंठादुत्तार्य स्वर्णशृंखलां ॥ ५ ॥
क्रीडयोल्लालिता हस्तिसमीपे सेक्षुयष्टिका । निपतंती करग्राहं मुखे क्षिप्ताशु दंतिना ॥ ६ ॥ राज्ञो-
ऽग्रे कथितं मेंठैर्निष्कासयितुमक्षमैः । राजादिष्टा वयं तेन गालयामः पुरीषकं ॥ ७ ॥ कदाप्येकमुभे
त्रीणि चत्वार्यपि कदाचन । लभ्यंते तस्य खंडानि हस्तिविट् तेन गाल्यते ॥ ८ ॥ महाबलेन तन्मु-
द्रारत्नमादाय केशतः । प्रच्छन्नं चिक्षिपे तत्र करिणो घासपूलके ॥ ९ ॥ तं घासपूलकं यावज्जग्रसे
स मतंगजः । तावत्तत्र कुमारोऽपि स्थित्वाऽचालीत्ततोऽग्रतः ॥ १० ॥ गच्छताथ कुमारेण दृष्टो गोला-
नदीतटे । मिलितः प्रचुरो लोकः कुर्वन् कोलाहलं भृशं ॥ ११ ॥ स दध्यौ नूनमेतत्तद्यदर्थं चलि-
तोऽस्म्यहं । उद्गच्छंती चितावह्नेर्धूमलेखा यदीक्ष्यते ॥ १२ ॥ ऊर्ध्वहस्तोऽथ वेगेन स नैमित्तिक-
वेषभाक् । दधावेऽभिचिताधूमं वदन्नेवं मुहुर्मुहुः ॥ १३ ॥ मुधा मा साहसं कार्षीर्भूपतेऽपत्यवत्सल ।
नूनं जीवति ते पुत्रीरत्नं मलयसुंदरी ॥ १४ ॥

तस्येदं वचनं श्रुत्वा कर्णयोरमृतोपमं । मुंचन्नश्रूणि लोकोऽथ दधावे तं नरंप्रति ॥ १५ ॥

॥७५॥

लोको जगाद शीघ्रं भो आगच्छागच्छ सन्नर!। उत्तार्यतां त्रिसंध्यं सजिह्वाया लवणं तव ॥ १६ ॥
जीवंती विद्यते क्वापि किं सा भूपालनंदना । द्दक्ष्यते किं कदास्माकं नेत्रैरेभिर्वदाशु भोः ॥ १७ ॥
ऊचे नैमित्तिकः सोऽपि जलमानीय भो जनाः । विध्यापयत वेगेन चिताग्निं प्रथमोत्थितं ॥ १८ ॥
विध्यापिते चितावह्नौ राजा देवीसमन्वितः । बाह्याभ्यंतरतापेन संतप्तोऽपि बहिष्कृतः ॥ १९ ॥ नैमि-
त्तिको बभाषे च राजन् मा भूस्त्वमाकुलः । सा जीवंत्यस्ति कुत्रापि पुत्री मलयसुंदरी ॥ २० ॥ निमि-
त्तस्य बलेनाहं जानामि नरनायक!। तस्येत्युक्तिसुधासेकान्निर्वृतो भूपतिर्जगौ ॥ २१ ॥ युग्मं ॥
अहो नैमित्तिकैतावान् पुण्यभारोऽस्ति मे न हि । जीवंतीं स्वसुतां येन क्वापि द्दक्ष्याम्यहं पुनः ॥ २२ ॥
ताद्दक्षे यदि कूपे सा कृतांतोदरसन्निभे । पतितापि मृता नैव न कोऽपि म्रियते ततः ॥ २३ ॥
किंच पश्चान्मया पश्चात्तापसंतप्तचेतसा । अवटे तत्र नो लब्धा बहुधापि विलोकिता ॥ २४ ॥
कुमारी तन्मृता नूनं जग्धा जीवेन केनचित् । अतो मम सुखेनाग्नौ मरणं किं न यच्छथ ॥ २५ ॥
नैमित्तिकस्ततः स्माह शृणु राजन् वचो मम । अद्येयं वर्त्तते कृष्णा द्वादशीतिथिरुत्तमा ॥ २६ ॥

अतो दिनात्तृतीयेऽह्नि गते च प्रहरद्वये । मिलितेषु समग्रेषु लोकेषु क्षितिपेषु च ॥ २७ ॥ आहूतेषु कुमारेषु मंडपेऽत्र स्वयंवरे । यथास्थानोपविष्टेषु पाणिग्रहणवांछया ॥ २८ ॥ कुतोऽपि सहसा तस्याः कुमार्या दर्शनं तव । वस्त्रालंकारयुक्ताया भविष्यत्यविचिंतितं ॥ २९ ॥ त्रिभिर्विशेषकं ॥ यथेच्छं तद्विधातव्यः स्वयंवरणमंडपः । आगच्छंतो नृपा नैव वारणीयाः प्रभो त्वया ॥ ३० ॥ अत्रार्थे यदि ते चेतः संदिग्धं क्षितिवासव ॥ ज्ञानदृष्ट्योपलब्धांस्तच्छृण्वेतान् प्रत्ययानिह ॥ ३१ ॥ नामांकितं कुमार्याश्चेन्मुद्रारत्नं कुतोऽपि ते । आगच्छति करे कल्ये सत्यं तन्मम भाषितं ॥ ३२ ॥ तथा चतुर्दशीघस्त्रे प्रत्यूषे नगराद्बहिः । पूर्वप्रतोलिकापार्श्वे परीक्षार्थं महीभुजां ॥ ३३ ॥ षड्हस्तप्रमितं स्तंभं नानावर्णकचित्रितं । कुतोऽप्यानीय मोक्ष्यंति तव गोत्राधिदेवताः ॥ ३४ ॥ युग्मं ॥ स च देव त्वया स्थाप्यः स्वयंवरणमंडपे । वज्रसाराभिधं यच्च कोदंडं तेऽस्ति वेश्मनि ॥ ३५ ॥ पूर्वजानां च तच्चापं कृत्वा नाराचसंयुतं । पूजयित्वा महाभक्त्या स्थाप्यं स्तंभस्य सन्निधौ ॥ ३६ ॥ तत्कोदंडं समारोप्य नाराचेन नरोऽत्र यः । स्तंभं भेत्स्यति स ज्ञेयः कन्यायास्ते वरो ननु ॥ ३७ ॥ स्तंभस्यास्ति पुन-

स्तस्य विशिष्टः पूजनक्रमः । निमित्तेन मया ज्ञातमिदं सर्वमपि प्रभो ॥३८॥ इमानि यदि चिह्नानि न मिलंति सुतापि न । ततस्तिष्टंति काष्टानि स्वायत्तान्यग्निना समं ॥ ३९ ॥ तस्यैवं वचनं श्रुत्वा जनः सर्वः प्रमोदभाक् । निमित्तज्ञनरस्येति चक्रे संस्तवनं तदा ॥ ४० ॥ पुण्यैरस्माकमत्र त्वं समायातोऽसि सन्नर ॥ जगतः सकलस्याप्युपकारोऽद्य त्वया कृतः ॥ ४१ ॥ फणींद्रकूर्मराजाभ्यां वाङ्मात्रेण धृता मही । नूनं सत्पुरुषैर्युष्मादृक्षैः सत्पुरुषोद्धृता ॥ ४२ ॥ अहो सद्ज्ञानलक्ष्मीस्ते परोपकृतिबंधुरा । तत्त्वं नंद ॥ चिरं जीव निस्सीमगुणसेवधे ॥ ४३ ॥ तस्योपरि जनः सर्वो हर्षोत्कर्षवशात्तदा । वस्त्राण्युत्तारयामास सर्वाण्याभरणानि च ॥ ४४ ॥ उत्क्षिप्ताभरणो लोकः संयोज्य करकुड्मलौ । जगादेति गृहाणेदं प्रसीदास्मासु सन्मते ॥ ४५ ॥ दीयते यदि सर्वस्वं हर्षदानेऽत्र तेऽधुना । तथाप्यस्योपकारस्य पुरः स्वल्पं महामते ॥ ४६ ॥ तेनोक्तं ननु युष्माकं मया ग्राह्यं न किंचन । यदि गृह्णे ततः कीदृगुपकारो भवेन्मम ॥ ४७ ॥

अथाह नृपतिस्तस्य स्तंभस्य पुरुषोत्तम ॥ यः कोऽपि पूजनविधिः स कर्त्तव्यस्त्वयैव हि ॥४८॥

बबंधे शकुनग्रंथिस्तथेति भणता पुनः । पप्रच्छेऽसौ पुनर्ज्ञानी राज्ञेति मुदितात्मना ॥ ४९ ॥ यथै-
तावत्त्वया ज्ञानिन् सर्वमेतन्निवेदितं । पुरो ब्रूहि तथा को मे परिणेष्यति कन्यकां ॥ ५० ॥ तेनोचे
पृथिवीस्थाने सूरपालस्य नंदनः । महाबलकुमारस्ते परिणेष्यति नंदनां ॥ ५१ ॥ अनुरूपतया लोके
प्रशंसामुखरे सति । एकेन बंदिना पेठे तत्र कालनिवेदिना ॥ ५२ ॥ संत्यक्तपूर्वकाष्ठोऽयं दुरालोकः
स्वतेजसा । सूरः प्रवर्त्तते देव लोकानां त्वमिवोपरि ॥ ५३ ॥ विज्ञप्तो मंत्रिणा राजा प्रसीद परमेश्वर॥
गम्यते नगरीमध्ये मध्याह्नसमयोऽभवत् ॥ ५४ ॥ ज्ञानिनाथ समं राजा चचाल स्वगृहंप्रति । प्रसर-
त्यतुले तूर्यरवे लोकप्रमोदिनि ॥ ५५ ॥ पौराणां नयनानंदं कुर्वन् शृण्वंस्तथाशिषः । ददानो दान-
मर्थिभ्यो भूपालः प्राप मंदिरं ॥ ५६ ॥ प्रथमं ज्ञानिना तेन कारयित्वा ततः स्वयं । स्नानाशनादिकां
चक्रे भूपतिः सकलां क्रियां ॥ ५७ ॥ तेनैव सह राज्ञाथ कुर्वता संकथादिकं । दिनार्द्धं गमितं किंचि-
च्छयानेन निशापि च ॥ ५८ ॥ समादिष्टास्ततः कुंभैर्विष्टागालनकर्मणि । प्रातरागत्य सर्वेऽपि भूप-
मेवं व्यजिज्ञपन् ॥ ५९ ॥

न जानीमो वयं किंचिदस्माभिः कुंभिनो मलं । गालयद्भिरिदं लब्धं मुद्रारत्नं प्रभोऽधुना ॥६०॥ तैरित्युक्त्वार्पिते हस्ते मुद्रारत्ने नरेश्वरः । सुतानामांकितं दृष्ट्वा तच्छिरोऽकंपयन्मुहुः ॥ ६१ ॥ पश्यत्यभिमुखं राज्ञि ज्ञानिना जगदे वचः । ज्ञानदृष्टं कदाप्येतन्नान्यथा भवति प्रभो ॥ ६२ ॥ राजा जगाद दुःखार्त्तकुमारीपार्श्वतः कथं । मत्तेभस्यास्य जठरे गतमेतन्नरोत्तम ॥ ६३ ॥ ज्ञानी जगाद नो सत्यं ज्ञायते देव किंचन । प्रभावः कुलदेवीनां किंतु संभाव्यतेऽप्ययं ॥ ६४ ॥ प्रत्यये मिलिते तस्मिन् राजा हर्षवशंवदः । विशेषात्कारयामास कन्यावीवाहसज्जतां ॥ ६५ ॥ विशालः कारितो राज्ञा स्वयंवरणमंडपः । आवासा भूभुजां योग्याः सर्वेऽपि प्रगुणीकृताः ॥ ६६ ॥ जनोऽवोचदहो चित्रं वीक्षध्वं कन्यकां विना । देवेनात्र समारेभे यद्विवाहमहोत्सवः ॥ ६७ ॥ न भविष्यति चेत्कन्यालाभस्तत्किं गदिष्यति । आयातानामयं राज्ञां लाघवं भवितास्य तु ॥ ६८ ॥ ते सर्वे मिलिता भूपा विलक्षीभूतचेतसः । क्रुद्धा उत्थापयिष्यंति किमप्यत्रासमंजसं ॥ ६९ ॥ इदं युक्तमयुक्तं वाऽधुना न ज्ञायते किल । कार्ये निष्पद्यमाने तु ज्ञास्यते भविता यथा ॥ ७० ॥ अथ सायं समाजग्मू राजानः

सपरिच्छदाः । आवासितानि वासेषु दर्शितेषु पृथक् पृथक् ॥ ७१ ॥ नैमित्तिको नृपं प्रोचे मंत्रो मेऽस्त्यर्द्धसाधितः । न चेतं साधयाम्यद्य ततोऽसौ नैव सिध्यति ॥ ७२ ॥ तन्मामद्यतनीमेकां तमिस्त्रां विसृज प्रभो । नियमेनागमिष्यामि निशांते पुनरप्यहं ॥ ७३ ॥ सोऽनुज्ञातस्ततो राज्ञा मंत्रसाधन-हेतवे । यत्किंचिद्द्रविणं युज्येत्तद्गृहाणेति जल्पता ॥७४॥ कियद्द्रव्यमुपादाय नत्वा तं स विनिर्ययौ । राजापि गमयामास तां निशां चिंतया भृशं ॥ ७५ ॥ प्रातरुद्घाट्यमानेषु गोपुरेषु समंततः । स पुनः प्राणमद्भूपं समागत्य निमित्तवित् ॥ ७६ ॥ पृष्टस्तुष्टेन भूपेन सन्मान्य स पुमानिति । सुखेन मंत्रसंसिद्धिः संजाता तव सत्तम ॥ ७७ ॥

स स्माहाभूत्कियन्मात्रा सिद्धिर्मंत्रस्य मे नृप । दुःसाध्यस्य कियन्मात्रा भविष्यत्यधुना पुनः ॥ ७८ ॥ किंतु स्मरंस्तवादेशं तदैवाहमिहागमं । स्तंभार्चनविधिं कृत्वा पुनर्यास्यामि वेगतः ॥७९॥ अहो परोपकार्येष मंत्रं मुक्त्वार्द्धसाधितं । उक्तायामेव वेलायां मत्कार्येण समागतः ॥ ८० ॥ ईदृशा एव जायंते नराः स्वीकृतकारिणः । इति ध्यायन्नृपस्तस्थौ यावत्स्वस्थमतिस्तदा ॥ ८१ ॥ स्तंभस्य

शुद्धये तावत्प्रेषितो योऽभवत्पुमान् । समागत्य स भूपालं दत्तकर्णं व्यजिज्ञपत् ॥ ८२ ॥ युष्मदादे-
शतो गत्वा देव गोपुरतो बहिः । यावदीक्षांबभूवाहं तत्समीपमितस्ततः ॥ ८३ ॥ प्रतोलीवामतस्ता-
वद्दृष्टः प्राकारकोणके । विचित्रश्चित्रसंयुक्तः स्तंभ एको मया महान् ॥ ८४ ॥ श्रुत्वेति ज्ञानिनं
शंसन् सहैवादाय तं नरं । ययौ तत्र महीपालः स स्तंभो यत्र विद्यते ॥ ८५ ॥ चित्रीयमाणचि-
त्तोऽथ विस्फारितविलोचनः । यावद्भूपोऽपि लोकोऽपि स्तंभं तं पूजयिष्यति ॥ ८६ ॥ तावन्नैमित्ति-
केनोचे स्तंभेऽस्मिन् केनचिन्न हि । लागनीयः करो येन कुप्यंति कुलदेवताः ॥ ८७ ॥ आनाय्य
ज्ञानिना सर्वं ततः पुष्पादिकं स्वयं । पूजाविधिः समारेभे स्तंभस्यानेकभंगिभिः ॥ ८८ ॥ उपविश्य
पुरस्तस्य कृत्वा पद्मासनं च सः । ध्यानस्थ इव वक्त्रेण चक्रे श्रीकरभाषणं ॥ ८९ ॥ कारिते प्रेक्षणे हूंकार
तत्र मिलिते च पुरीजने । सार्द्धयामे गतेऽथाह्न आदिष्टास्तेन ये नराः ॥ ९० ॥ शुचीभूता दृढस्कंधाः
पुष्पमालालिमालिताः । उत्पाद्य ते महास्तंभं प्रचेलुर्नगरीं प्रति ॥ ९१ ॥ युग्मं ॥ नरेंद्रे सह लोकेन
पादचारेण गच्छति । नाटके क्रियमाणे च बंदिवृंदे पठत्यपि ॥ ९२ ॥ नागरैः क्रियमाणेषु मंगलेषु

पदे पदे । महेन महता निन्ये स तैः स्तंभः स्वयंवरं ॥ ९३ ॥ युग्मं ॥
आनाय्य ज्ञानिना तेन षड्हस्तप्रमिता शिला । निक्षेपिता भुवो मध्ये द्वौ हस्तौ तत्र मंडपे ॥ ९४ ॥ ऊर्ध्वीकृतो महास्तंभः स तेन ज्ञानिना स्वयं । तस्याः पार्श्वेन संयोज्य स्वप्रयोगेण यंत्रितः ॥ ९५ ॥ तच्चापं वज्रसाराख्यं पश्चिमेन शिलामिमां । तत्र संस्थापितं दूरे नाराचेन समन्वितं ॥ ९६ ॥ सिंहासनानि राज्ञां तां दक्षिणेनोत्तरेण च । संस्थापितानि तेनेह परिवारासनानि च ॥ ९७ ॥ गंधर्वैश्च समारेभे गांधर्वं मधुरस्वरैः । नर्त्तितं नर्त्तकीभिश्च तालमानलयानुगं ॥९८॥ कारयित्वा ततः पूजां स्तंभकोदंडयोस्तयोः । नृपेण आह्वयामास ज्ञानी सर्वान् महीभुजः ॥ ९९ ॥ आगच्छत्सु महीपेषु पूर्णपार्श्वेषु सेवकैः । तत्रोपवेश्यमानेषु ज्ञानीवेगेन निर्ययौ ॥ १०० ॥ कृत्वा स्वाभाविकं रूपं गत्वा गांधर्वसंसदि । नैमित्तिकपुमानेष आसीनः सर्वमैक्षत ॥ १ ॥ क गतः सोऽभवच्चात्रेत्यादि जल्पन् ससंभ्रमः । नृपस्तं वीक्षयामास जनैः क्वापि स नेक्षितः ॥ २ ॥
जगादाथ नृपः सर्वं विधाय निजभाषितं । अर्द्धप्रसाधितं मंत्रं साधितुं स गतो ननु ॥ ३ ॥

नैमित्तिकवचः सर्वं मिलितं नैकमेव तु । महाबलकुमारो यत्कन्यायाः कथितो वरः ॥ ४ ॥ केनापि कारणेनात्र स न प्राप्तो महोत्सवे । इदं मम सुतारत्नं स कथं परिणेष्यति ॥ ५ ॥ शृण्वन्निति कुमारः स हसंश्च पिहिताननः । चित्ते जगाद सर्वं हि निदाने ज्ञास्यते पुनः ॥ ६ ॥ अथ सर्वेषु भूपेषु निविष्टेषु यथाक्रमं । श्रुतांधकूपनिक्षेपमुख्य कन्याकथोक्तिषु ॥ ७ ॥ यूयं यामिह कन्यां भोः परिणेतुं समागताः । हता सा तत्किमासीना अन्योऽन्यमितिवादिषु ॥ ८ ॥ राजादेशेन बंद्यूचे यूयं सर्वेऽपि भूभुजः । बाह्वोर्बलेन दुष्प्रेक्ष्या आकर्णयत मद्वचः ॥ ९ ॥ त्रिभिर्विशेषकं ॥ वज्रसाराभिधं चापमिदमारोप्य लीलया । एकेनैव प्रहारेण नाराचस्य दृढीयसा ॥ १० ॥ द्विहस्तमानमेतस्य स्तंभस्याग्रं निरावृति । आहत्याशु द्विधा योऽत्र करिष्यति महाबलः ॥ ११ ॥ परिणेष्यति कन्यां स आविर्भूतां कुतोऽप्यतः । इत्युक्तं कुलदेवीभिरस्माकमिह पर्वणि ॥ १२ ॥ त्रिभिर्विशेषकं ॥

अथोत्थाय महोत्साहो बंदिवाक्येन वेगतः । दुर्द्धर्षधनुरालोक्य लाटः पाटवमुज्जहौ ॥ १३ ॥ बांदिना प्रेरितश्चौडो भूपीठे चरणं दधौ । कोदंडोद्दंडतां वीक्ष्य कालिमानं मुखे पुनः ॥ १४ ॥ आददानो

धनुर्गौडो भारेण निपतन् भुवि । जहसे राजलोकेन दत्ततालं परस्परं ॥ १५ ॥ चापमादाय कर्णाटो बाणं तूणे च मुक्तवान् । तस्थौ शरीरसंकोचं दधानोऽयं पुनश्चिरं ॥ १६ ॥ स्थानान्न चलिताः केऽपि केऽपि लक्ष्याच्च्युता नृपाः । केऽपि जघ्नुः शरैः स्तंभं संरंभेण समन्विताः ॥ १७ ॥ अभिन्ने तत्र ते स्तंभे लज्जया भूभुजो भृशं । आत्मानं बहु निंदंतो वीर्याहंकारमत्यजन् ॥ १८ ॥ राजापि वीरधवल-श्चिंतयामास चेतसि । प्रकटा नाऽभवत्कन्या जने हास्यं भविष्यति ॥ १९ ॥ चिंताचक्रसमारूढो यावदेवं स भूपतिः । तस्थौ वीणाकरस्तावदुपस्तंभं महाबलः ॥ २० ॥ स्तंभयित्वा जनं सर्वं वीणा-वाद्येन तत्र सः । ग्रहीत्वा धनुराचख्यौ सत्वं पश्यत मे समे ॥ २१ ॥ मा ग्रहीस्त्वं धनुर्मुंच मुंच गांधर्विक द्रुतं । एभिर्भिन्नो न यः स्तंभः । स त्वया भेत्स्यते कथं ॥ २२ ॥

इति लोकनिषेधोक्तीः शृण्वन्नारोप्य तद्धनुः । चक्रे टंकारवं लोकश्रुतीर्बधिरयन्नयं ॥ २३ ॥ मुक्त्वा तरस्थानकं ज्ञातस्थानमध्यस्थकीलिकां । छिंदंस्तीक्ष्णेन बाणेन स्तंभं तं हतवानसौ ॥ २४ ॥ ऊर्ध्वं विघटिते तस्मिन् सुदृढे स्तंभसंपुटे । पुण्यमुद्घटितं वीरधवलस्यास्य भूपतेः ॥ २५ ॥ कर्पू-

रमिश्रश्रीखंडकस्तूरीकृतलेपना । दिव्यालंकारवसना तांबूलपूरितानना ॥ २६ ॥ वामेन पाणिना चारुबीटकं दक्षिणेन च । वरमालां च तं हारं श्रीपुंजं बिभ्रती हृदि ॥ २७ ॥ तन्मध्ये ददृशे राज्ञा कन्या मलयसुंदरी । आनंदपूर्णमनसा समकालं जनेन च ॥ २८ ॥ त्रिभिर्विशेषकं ॥ अथाप्रच्छि कुमारी सा नृपेण मुदितात्मना । वत्से! कथय काष्टे त्वं प्रविष्टात्र कथं कदा ॥ २९ ॥ ततो जगाद सा बाला पश्यंती पितरं दृशा । जीविता यत्प्रसादेन कुलदेव्यो विदंति ताः ॥ ३० ॥ कुमार्यामिति जल्पंत्यामवतार्यावतारणं । वस्त्राद्यैर्वस्तुभिर्भूरिलोको राजादिकोऽवदत् ॥ ३१ ॥ कुमारि त्वमिहास्माकं मिलिता स्मरतामिति । दृक्ष्यामो नयनैरेभिः किं कदापि कुमारिकां ॥ ३२ ॥ ऊचे चंपकमालाथ जाताहं वैरिणीव ते । त्वया वत्से! कथं सोढं दुःखं तत्तादृशं पुनः ॥ ३३ ॥

राजा जगाद वत्से! त्वं निपतंत्यंधकूपके । धृताऽस्मत्कुलदेवीभिः स्थापिता चात्मसन्निधौ ॥ ३४ ॥ माभूदस्याः कुमार्यास्तु योऽपि सोऽपि वरः किल । इति राजकुमाराणां सत्वस्य कषहेतवे ॥ ३५ ॥ मध्येस्तंभं कुमारि त्वां क्षिप्त्वा शृंगारबंधुरां । वरमालाकरां चारुचंदनादिभिरर्चितां ॥ ३६ ॥ अपहृ

तेन कनकवतीपार्श्वाद्दलादपि । लक्ष्मीपुंजाख्यहारेण कंठक्षिप्तेन भूषितां ॥ ३७ ॥ एताभिरेव ह्यस्मा-
कमेष स्तंभः समर्पितः । अधुना कुलदेवीभिः पाणिग्रहणपर्वणि ॥ ३८ ॥ चतुर्भिः कलापकं ॥ राजा-
ख्यद् ज्ञानिनो ज्ञातं सर्वमस्तीति संप्रति । स्वप्नेऽप्यागत्य किमपि नोक्तं ताभिरिति ध्रुवं ॥ ३९ ॥
अहो समीहितं सर्वं सिद्धं संप्रति मामकं । सा च दूरे गता चिंता भाग्यमुद्घटितं पुनः ॥ ४० ॥
खाट्करोति महामात्यास्तदेकं हृदये मम । यत्तेन ज्ञानिना दिष्टो वरः पुत्र्या महाबलः ॥ ४१ ॥
यद्यथा कथितं तेन तत्सर्वं मिलितं तथा । एतदेवान्यथा जातं यत्कुमार्या वरो न सः ॥ ४२ ॥
यदेषोऽत्र महास्तंभो वैणिकेन महौजसा । अनेन दारितो नूनं कुमार्या वर एष तत् ॥ ४३ ॥
शृण्वन्निति नरेंद्रस्य वाक्यान्येष महाबलः । कृतकृत्योऽहसच्चित्ते वस्त्रेण पिहिताननः ॥ ४४ ॥

इतश्चोचे कुमार्येषा क्व स वीरः कलानिधिः । मत्पितुः सह दुःखेन स्तंभो येन विदारितः
॥ ४५ ॥ जल्पंतीति मृदु स्तंभफालीमध्याद्विनिर्ययौ । वेगवत्योपमात्राशु दत्तहस्तोपसृत्य सा ॥४६॥
लोकानां चित्तसंतोषं ददती गमनेन च । भंजती भूभुजां मूलात्तां मनोरथमालिकां ॥ ४७ ॥ धृत-

गांधर्विकाकारमारविभ्रमधारिणः । महाबलकुमारस्य कंठे मालामलोठयत् ॥ ४८ ॥ त्रिभिर्विशेषकं ॥ अथो मिथो नरेंद्रास्ते तद्रूपेण चमत्कृताः । वदंतिस्म परीक्षाहो कुमार्या इह कीदृशी ॥ ४९ ॥ यदेषू-त्तमवंशेषु राजपुत्रेषु सत्स्वपि । अज्ञातकुलवंशादिर्गत्वा गांधर्विको वृतः ॥ ५० ॥ ततो वयं सहिष्यामो नवं नैतत्पराभवं । हत्वा गांधर्विकं त्वेनं गृहीष्यामः पतिं वरां ॥ ५१ ॥ इति संभूय ते सर्वे यावत्तं हंतुमुद्यताः । तावच्छ्वसुरसैन्येन वेष्टितो वैणिकः क्षणात् ॥ ५२ ॥ वज्रसारं तदेवाशु चापमादाय लीलया । आविश्चक्रे कुमारः स बाणवर्षेण विक्रमं ॥ ५३ ॥ महाबले महाबाहौ तस्मिन्निघ्नति भूभुजः । लगुडे पतिते काका इव नेशुर्दिशो दिशि ॥ ५४ ॥ अत्रांतरे कुमारः स रोमांचकवचं वहन् । एकेन भट्टपुत्रेण दृष्टः पूर्वमबुध्यत ॥ ५५ ॥

पेठे तेनेत्ययं सूनुः सूरपालनरेशितुः । महाबलो महावीर्यश्चिरं जयतु भूतले ॥ ५७ ॥ चिंतितं तेन भूपेन स्वयंवरविधायिना । अहो किं श्रूयते कर्णसुधासारोपमं वचः ॥ ५८ ॥ ऊचे च ब्रूहि रे सम्यक् कुमारः कोऽयमीदृशः । सोऽवोचद्देव! संदेहो न कोऽप्यत्र मनागपि ॥ ५९ ॥ प्रसादैरहमेतस्य

वृद्धिमेतावतीं गतः । अपि दृष्टं न किं वेत्सि कुमारं तं महाबलं ॥ ६० ॥ उवाच भूपतिर्वृष्टिरनभ्रा-
भूद्हो इयं । अकस्मादेव तज्जातमगम्यं मनसापि यत् ॥ ६१ ॥ अहो अवितथं जातं कथितं तस्य
चाधुना । प्रचलेन्मेरुचूलापि न पुनर्ज्ञानिनो वचः ॥ ६२ ॥ तत्किं तारापथात्किं वा दिक्चक्रात्किं
रसातलात् । कुमारोऽयं समायातः सम्यग्न ज्ञायतेऽपि किं ॥ ६३ ॥ अस्तु तावदियं चिंता सांप्रतं
ज्ञास्यते यतः । पश्चादपि कुमारस्य मुखेनैवाखिलं ह्यदः ॥ ६४ ॥

करोम्यहं विनश्यंति कार्याण्यन्यानि सांप्रतं । ध्यात्वेति ते नृपास्तेन बोधयित्वाऽपसारिता ॥६५॥
कुमारं जेमयामास कुमारीं स्वजनानपि । भोजनं प्रेषयामास राजान्येषां च भूभुजां ॥ ६६ ॥ विलो-
कितेऽपि सर्वत्र न लब्धे ज्ञानिपूरुषे । दध्यौ भूपो गतो नूनं निरीहः सोऽन्यकार्यकृत् ॥ ६७ ॥ बुभुजे
भूपतिः पश्चात्सार्द्धं चंपकमालया । सामग्रीं कारयामास लग्ने चासन्नसंस्थिते ॥ ६८ ॥ पूजयामास
भूपालो विधिवत्कुलदेवताः । बंधुवृद्धगुरुंश्चापि वस्त्रतांबूलभोजनैः ॥ ६९ ॥ प्रावर्त्तंत महे तत्र सज्ज-
नानां परस्परं । विलेपनानि किं मूर्त्ता अनुरागा बहिःस्थिताः ॥ ७० ॥ सिक्ता दानांबुना राज्ञा यशो-

वल्लो तदा तथा । प्रसरंत्या यथा तस्यास्तुच्छोऽभूद्विश्वमंडपः ॥ ७१ ॥ विनिघ्नन् श्रुतिमर्माणि तदा तूर्यरवो महान् । चतुरक्षांश्चकारोच्चैर्जीवान् पंचेंद्रियानपि ॥ ७२ ॥ स्थिरास्थिराणि लोकानां मनः-शीर्षाणि कुर्वती । मधुरा विस्तृता गीतिर्गंधर्वाणामिहोत्सवे ॥ ७३ ॥ नृत्यन्नारीत्रुटद्धारमौक्तिकैर्मंडपा-जिरं । कुंकुमद्रवसंसिक्तं । बभौ हर्षांकुरैरिव ॥ ७४ ॥ सारशृंगारधारिण्यः कोकिलामधुरस्वराः । जगू रंगेण कामिन्यः सधवा धवलानपि ॥ ७५ ॥ वधूवरतनुन्यस्तं बभौ चांदनलेपनं । तरंगितं नु लावण्यं नुन्नं यौवनवायुना ॥ ७६ ॥

वधूवरं सदोदारं भूषितं भूरिभूषणैः । कल्पवल्लीकल्पवृक्षश्रियं तदवहत्तदा ॥ ७७ ॥ आरक्तसूत्र-बद्धैकमदनाख्यफलौषधेः । ताभ्यां भोक्तुं सरागः किं स्नेहग्रंथिः करे कृतः ॥ ७८ ॥ वेदध्वनौ प्रवृत्तेऽथ भट्टानां च जयारवे । मंगले क्रियमाणे च वेदी ताभ्यामलंकृता ॥ ७९ ॥ वेद्यंगानि व्यराजंत चत्वारि परितस्तयोः । सेवावसरमिच्छंतः पुरुषार्थाः स्थिता इव ॥ ८० ॥ ज्वलनः प्रज्ज्वलंस्तत्र बभौ नूनं तयोर्द्वयोः । नृत्यन्निवानुरागोऽयं बहिर्भूत्वा प्रमोदतः ॥ ८१ ॥ कारिते विधिना तत्र विधिशेषे

पुरोधसा । निष्प्रत्यूहं प्रववृते तत्पाणिग्रहणोत्सवः ॥ ८२ ॥ ऊज्ज्वलनेपथ्यधरो वरोऽभाद्वल्लभान्वितः । सुखलक्ष्म्यान्वितो मूर्त्त इव पुण्यमहोत्करः ॥ ८३ ॥ आशासितावुभावेवं पितृभ्यां तौ तु दंपती । संयोगो युवयोरस्तु ज्योत्स्नाचंद्रमसोरिव ॥ ८४ ॥

प्रभूतं नरनाथेन कुमाराय प्रकल्पितं । निजलक्ष्म्यनुमानेन गजवाजिरथादिकं ॥ ८५ ॥ ततस्ताभ्यां प्रहृष्टाभ्यां आश्रिते वासवेश्मनि । तदैव भूपतिर्गत्वा पप्रच्छेति महाबलं ॥ ८६ ॥ कुमार त्वं पुरात्स्वीयादेकाकी कथमागतः । अतर्कितोऽत्र पुण्यैर्नः कार्यस्यैव क्षणे वद ॥ ८७ ॥ पूर्वप्रपंचितं स्वीयकूटस्य सदृशं वचः । कुमारः श्लिष्टमाचख्यौ दृष्टया संज्ञापयन् प्रियां ॥ ८८ ॥ उत्पाट्याहं महाराज! देव्यानीतोऽत्र रंहसा । राजाह घटते सर्वं तत्कृतं कुलदैवतैः ॥ ८९ ॥ कुमारः स्माह मे नूनं पितरौ विरहाऽसहौ । अस्थातामतिदुःखेन पश्यंतौ मामितस्ततः ॥ ९० ॥ यदि द्वादशयामांतर्लप्स्येते नैव मामिमौ । मरिष्यतस्तदा नूनमतिस्नेहलमानसौ ॥ ९१ ॥ ततः प्रसादमाधाय देव! मां विसृजाधुना । मह्यं मम पितृभ्यां च देहि त्वं ननु जीवितं ॥ ९२ ॥ प्रतिपद्दिवसे सूर्येऽनुद्गतेऽहं गतो यदि । पृथ्वी-

॥ ९१ ॥

स्थानपुरे तन्मे पितृभ्यामस्ति संगमः ॥ ९३ ॥ इति श्रुत्वा नृपेणोचे न कुमाराऽधृतिस्त्वया । कर्त्त-
व्या कापि यच्चिंता सर्वेषां वर्त्तते मम ॥ ९४ ॥ द्वाषष्टिर्योजनानीतः पृथ्वीस्थानपुरं हि तत् । रजन्याः
प्रथमं यामं तिष्ठ त्वं तावदत्र भोः ॥ ९५ ॥ यावद्यानाय्य करभिं प्रगुणां कारयाम्यहं । स्वस्थानेषु
नृपान् क्रुद्धान् सत्कृत्य प्रेषयामि च ॥ ९६ ॥ युग्मं ॥ इत्युदित्वा गते भूपे प्रोक्तकार्यचिकीर्षया ।
कुमारः स्माह हे कांते जातं तावदभीप्सितं ॥ ९७ ॥ परिणेष्याम्यहं साक्षात्त्वां दत्तां जनकादिभिः ।
प्रतिज्ञेति कृता याभून्मया साप्यद्य पूरिता ॥ ९८ ॥ मिलिताभ्यां तदा किंत्वावाभ्यां भट्टारि-
कागृहे । कार्योत्सुकतया स्तोका स्वस्ववार्त्ता प्रकाशिता ॥ ९९ ॥ इदानीं सा पुनर्वार्त्ता स्फुटा वाच्या
परस्परं । यावदायाति भूपालः प्रयाणप्रेरणाय मे ॥ १००० ॥

इतस्तत्रागता वेगवती धात्री तमब्रवीत् । किमिदं देवताकृत्यं किं वान्यत्कथय स्फुटं ॥
॥ १ ॥ ऊचे मलयसुंदर्या गुह्यस्थानमियं मम । अतो निःशंकमाख्याहि वेगवत्या ममापि च ॥ २ ॥
कथयित्वा ततः सर्वं मुद्राप्रक्षेपणादिकं । द्वितीयदिवसे सायं यावत्तत्र कृतं पुरा ॥ ३ ॥ कुमारः

कथयामास श्रूयतामग्रतः प्रिये । कार्यसिद्धिकृते यद्यन्मयात्र विहितं निशि ॥ ४ ॥ युग्मं ॥ कृत्वा सायं पुरो राज्ञो मंत्रसाधनकैतवं । किंचिद्द्रविणमादाय निर्गतोऽहं नृपांतिकात् ॥ ५ ॥ गृहीत्वा तेन वित्तेन तक्षोपकरणादिकं । कर्पूरवर्णकाद्यं च गतो भट्टारिकागृहं ॥ ६ ॥ ये अंतःशुषिरे दृष्टे तदोर्व्यौ काष्टफालिके । रमणीयतमे कामं तक्षित्वा ते मया कृते ॥ ७ ॥ तयोर्मध्ये मया नष्टाः कीलिकाश्च विनिर्मिताः । ऊध्ध्र्वभागे तथा चैका गूढा यंत्रप्रयोगतः ॥ ८ ॥ इतश्च तस्कराः केऽपि आदाय मंजूषामिह । समागताश्च वेगेन भयाकुलशरीरिणः ॥ ९ ॥ दृष्ट्वा मां च विशेषेण भीता नष्टाः कुतोऽपि ते । मंजूषामुपभित्तिकं क्षिप्त्वा द्रविणसंयुतां ॥ १० ॥ आगत्याहमथैकेन लोलुपेनेति याचितः । तालं भंक्तुमहं नालं तत्त्वमुद्घाट्य देहि मे ॥ ११ ॥ मया तथा कृते तेन मंजूषासंस्थितं वरं । बध्ध्वा पोट्टलके वस्तु हीनसत्वेन जल्पितं ॥ १२ ॥ यदि यास्याम्यहं चौरा—स्तेऽन्ये वा राजपूरुषाः । आगत्यानुपदं शीघ्रं मां हनिष्यंति निश्चितं ॥ १३ ॥ कथं करोमि तद्वीर ! सुधियं मे समादिश । कारुण्येन मया तस्य रक्षोपायोऽथ चिंतितः ॥ १४ ॥ पद्मशिलां मयोद्घाट्य तत्र भट्टारिका-

गृहे । निक्षिप्तः शिखरे चौरः स लोप्त्रेण समन्वितः ॥ १५ ॥

तथैव तां शिलां मुक्त्वा स्थितं देवीगृहांगणे । वटवृक्षं समारुह्य यावत्तावहितः स्थितः ॥१६॥ सर्वं तावन्मया दृष्टं तवागमनमिच्छता । मध्ये वटकोटरं स्वं वस्त्रालंकरणादिकं ॥ १७ ॥ तया देवतया मत्तो हृत्वैतानीह कोटरे । मुक्तानीति मया ज्ञात्वा गृहीतान्यखिलान्यपि ॥ १८ ॥ इतस्त्वामागतां वीक्ष्य तत्रोन्मार्गेण मंदिरे । उत्तीर्याहं वटस्कंधान्मिलितोऽस्मि त्वया सह ॥ १९ ॥ इत्याख्यातं मया कांते! तवाग्रे चरितं निजं । त्वमप्याख्याहि मे मूलादात्मीयं विहितं तदा ॥ २० ॥ सा जगाद ततः स्वामिन् शिक्षा ते दधती हृदि । पुंरूपेण ततः स्थानाद्गताहं पुरमंतरा ॥ २१ ॥ पृच्छंत्या मागधावासं भ्रमंत्या तत्र वेश्मसु । एकस्मिन्मागधा दृष्टा मया देवकुले तु सा ॥ २२ ॥ परमेकेन धूर्त्तेन क्षिप्ता सा संकटे दृढे । लभते चलितुं नापि का कथा भोजनादिके ॥ २३ ॥ मया पृष्टाथ साचख्यौ सगद्गदमिदं वचः । अहो सत्पुरुषाहं किं ब्रवीमि प्रतिभोज्झिता ॥ २४ ॥ उपविष्टास्म्यहं यावदात्मीयमंदिराजिरे । तावदेष समागत्य धूर्त्तः पार्श्वे ममासितः ॥ २५ ॥ हा से त्रोक्तो मया नैष ज्ञातो

॥९४॥

धूर्त्तशिरोमणिः । संवाहय मामांगं भोस्तुभ्यं दास्यामि किंचन ॥ २६ ॥ अनेन मर्दितं मेंगं चतुःसं-
वाहनाक्रमात् । तुष्टयार्थ मयाऽभाणि भोजनं कुरु सुंदर ॥ २७ ॥ एष स्माहाऽशनेनालमुक्तं किंचन
देहि मे । वस्त्रद्रम्मशताद्यं च मानितं क्रमतो मया ॥ २८ ॥ न गृह्णाति किमप्येष धूर्त्तः किंचन
याचते । अतोऽद्याहं धृतानेन दत्तेऽपि चलितुं न हि ॥ २९ ॥ ततो नाथ मया ध्यातं पतिताया
महापदि । अस्याः सेत्स्यति मे कार्यमुपकारे कृतेऽधुना ॥ ३० ॥ मागधाया मया किंचित्कथयित्वा
ततः श्रुतौ । पश्चात्तौ गदितौ गत्वा भोजनं कुरुतं युवां ॥ ३१ ॥ आगंतव्यं युवाभ्यां हि तृतीये प्रहरे
पुनः । भंजनीयो मयाऽवश्यं विवादो युवयोरयं ॥ ३२ ॥ महाबलो जगादाशु विवादो विषमस्तयोः ।
कथं भग्नस्त्वया मंक्षु सोवाच श्रूयतां पुरः ॥ ३३ ॥ मार्गश्रमादहं खिन्ना सुप्ता तत्रैव वेश्मनि ।
तौ द्वावपि समायातौ तृतीये प्रहरे पुनः ॥ ३४ ॥ उत्थापिताहमात्मीयदास्या मागधया ततः ।
छन्नो देवकुलस्यांतः पिहितो मोचितो घटः ॥ ३५ ॥

तावुभौ वादिनावुक्तौ विधाय साक्षिणो मया । भनज्मि युवयोर्वादं दत्वा किंचन सांप्रतं ॥३६॥

प्रतिपन्ने ततस्तेन कथं दास्यति किंचन । इत्येवं विस्मिते लोके मागधा संज्ञिता मया ॥ ३७ ॥
ततो मागधयावादि प्रतिवादी सुरौकसः । मध्येऽस्ति किंचन घटे स्वयं गत्वा गृहाण तत् ॥ ३८ ॥
मध्ये गत्वाथ यावत्स उद्घाट्य च पिधानकं । चिक्षेपाशु घटे हस्तं तावल्लग्नोऽहिरुच्छ्वसन् ॥ ३९ ॥
तेनाशु कर्षता हस्तं जगदेऽस्तीह किंचनं । ततो मागधयाभाणि हसंत्या हर्षयुक्तया ॥ ४० ॥ मया-
सोन्मानितं यत्ते तदिदं त्वं गृहाण भोः । मम तेऽपि न संबंधस्तव मुक्तास्म्यहं ग्रहात् ॥ ४१ ॥ ह-
संतोऽथ जनाः प्रोचुः सर्वे तत्रेत्यहो मतिः । अनेन योग्यमेतस्य दत्तं सुष्ठ्वतिकिंचन ॥ ४२ ॥ सर्प-
दष्टो महाधूर्त्तः स नीतस्तोतलामठं । अहं तु स्वगृहं नीता तया मागधयाऽग्रहात् ॥ ४३ ॥ प्रवि-
शंत्या मया गेहं भणितं न विशाम्यहं । येनात्र वसति द्वेष्यं राज्ञः किंचन मानुषं ॥ ४४ ॥ संभ्रांता
मागधा दध्यौ नूनं सामान्य एष न । नरः कोऽपि चरज्ज्ञानी प्रच्छन्नो भ्रमति क्षितौ ॥ ४५ ॥ ततो
मत्पादयोर्लग्ना दीना सती व्यजिज्ञपत् । प्रसद्य सत्पुमन् वार्ता कर्त्तव्या न बहिस्त्वया ॥ ४६ ॥
राज्ञी कनकवत्येषा कूटं कृत्वा नृपात्मजां । मारयामास भूपेन वैरिणीव निरागसं ॥ ४७ ॥ कूटेऽथ

प्रकटीभूते वीक्ष्यमाणा नृपेण सा । पूर्वस्नेहेन मे गेहे रजन्यामेत्य तस्थुषी ॥ ४८ ॥ कृत्वा प्रसाद-
मेतां तज्ज्वलंती गड्डुरीमिव । त्वं सत्पुरुष मे गेहान्निष्काशय कथंचन ॥ ४९ ॥ मयोचे नाथ यद्येनां
गृहान्निष्काशयामि ते । ततो मे स्यान्महद्वैरं सांप्रतं सार्द्धमेतया ॥ ५० ॥

अन्यच्चाहमिमां कर्षन् प्रातश्चेद्भूपपूरुषैः । पतिष्यावस्तदानर्थजाले ह्यावामुभावपि ॥ ५१ ॥
परं तवोपरोधेन करिष्ये सर्वमप्यदः । मेलये रहसि त्वं तु रजन्यामथ तां मम ॥ ५२ ॥ तुष्टा सा
जेमयामास मां तदा गुरुभक्तितः । एकांते निशि जातायां मेलिता सा तया मम ॥ ५३ ॥ पश्यंती
मां च जल्पंती नर्मवाक्यान्यनेकशः । कामार्थं प्रार्थयामास सा विद्धा कामसायकैः ॥ ५४ ॥ मया-
प्युक्तं वयस्यो मे वल्लभो रूपमन्मथः । भार्यार्थी विद्यते किंतु कार्येणार्थं गतः क्वचित् ॥ ५५ ॥ आगा-
मिन्यां रजन्यां तु संकेतोऽस्ति कृतो मम । गोलातरंगिणीतीरे तेन भट्टारिकागृहे ॥ ५६ ॥ आग-
च्छेस्त्वं ततस्तत्र सोऽप्यायास्यति निश्चितं । तर्हि सुष्टुतरं यर्हि युवयोर्मिलति द्वयोः ॥ ५७ ॥
अन्यथा मनसी नूनं मिलिते स्तस्तवापि मे । तया प्रोक्तं युवां कस्मादिहायातौ च कीदृशौ ॥ ५८ ॥

मयोक्तं क्षत्रियावावां चलितौ विषयांतरे । सत्यं कनकवत्यापि सर्वमंगीकृतं ततः ॥ ५९ ॥ तस्या-
मात्मकृतं सर्वं कथयंत्यां पुरो मम । विभातायां विभावर्यां पुनः पृष्टं मया ततः ॥ ६० ॥ सुंदर्या-
ख्याहि किं चित्ते पार्श्वेऽस्त्याभरणादिकं । अथानीय तया सर्वं दर्शितं प्रीतया मम ॥ ६१ ॥ एताव-
न्मात्रमेवैतत्पुनः पृष्टे तयोदितं । लक्ष्मीपुंजाभिधो हारो निक्षिप्तोऽस्ति मया कुतः ॥ ६२ ॥ क्वेति
पृष्टे तयोचेऽस्ति शून्यागारस्य सन्निधौ । चतुष्पथस्थितेः कर्त्तिस्तंभस्य भृतकांतरे ॥ ६३ ॥ दिवाहं
नैव शक्नोमि तत्र गंतुं कथंचन । रजन्यामपि यास्यामि नृपात्कृच्छ्रेण बिभ्यती ॥ ६४ ॥

ज्ञात्वा स्थानं महाहारं तमाकृष्टुं यदि क्षमा । तदाऽऽगच्छ गृहीत्वा त्वं पश्चाद्याव उभावपि
॥ ६५ ॥ अन्यथागत्य संध्यायां कथनीयं त्वया मम । इत्यालोच्य मिथो मालादुत्तीर्णाहं ततः प्रिय
॥ ६६ ॥ पृष्टे मागधयाशंसि मयाप्येवं तदग्रतः । तव प्रार्थनया भद्रे तथास्ति विहितं मया ॥६७॥
वारयंत्यामपि यथा त्वय्येषा निशि यास्यति । ततो भोजनसामग्रीं दृष्ट्वा मे मगधा न्यधात् ॥ ६८ ॥
मया प्रच्छन्नया तत्र गत्वा प्रेक्षि समंततः । गर्त्तापूरोऽस्य स्तंभस्य प्रापि हारः परं न सः ॥६९॥ ततः

कनवत्येतन्निशि गत्वा मयोदिता । गृहीत्वा तं महाहारं तत्रागच्छेस्त्वमित्यपि ॥ ७० ॥ आपृच्छ्य
मागधावेश्यां ततः स्थानात्कथंचन । संकेतस्थानमायांती भ्रष्टाहं मूलमार्गतः ॥ ७१ ॥ भ्रामं भ्राम-
मुन्मार्गेण तदा तत्राहमागता । मिलिता पुण्ययोगेन तव हारकथार्थिनः ॥ ७२ ॥ स्वयं सा कनक-
वती गृहीत्वा हारमेष्यति । अत्र त्वां पतिमिच्छंती मयेति कथितं वचः ॥ ७३ ॥ नार्येदृश्या समं
वक्तुमपि नो युज्यते मम । इत्युक्त्वांब!च मे शिक्षां दत्वा स्वामी तिरोऽभवत् ॥ ७४ ॥

इतश्चागता कनकवतीत्यालापिता मया । आगच्छ निभृता तिष्ट क्षणमायांति तस्कराः ॥७५॥
तव पार्श्वेऽस्ति यत्किंचित्तत्सर्वं मे समर्पय । येन रक्षाम्यहं भीत्या । तदानीं च तयार्पितं ॥ ७६ ॥
लक्ष्मीपुंजं महाहारं वरमेकं च कंचुकं । तन्मध्यान्मयादाय शेषमेकत्र मेलितं ॥७७॥ मध्ये तस्क-
रमंजूषं स क्षिप्तो ग्रंथिको मया । सा चोक्ता तस्करा एते यावद्गच्छंति सुंदरि! ॥ ७८ ॥ तावत्त्वं
विश मंजूषामध्ये साध्वसकातरा । प्रविष्टायां ततस्तस्यां मया दत्तं च तालकं ॥ ७९ ॥ आकार्य
स्वामिनं मातर्मंजूषां तामुत्पाट्य च ॥ क्षिप्त्वा मध्येसरिद्वैरमावाभ्यां वालितं तदा ॥ ८० ॥ स्वनि-

ष्ठ्युतेन भाले मे स्वामिना मर्दितं ततः । जातं मलयसुंदर्या रूपं स्वाभाविकं च मे ॥ ८१ ॥
एतस्यानुज्ञया मातर्वपुर्लिप्त्वा विलेपनैः । परिधाय दुकूले ते कोटराप्ते च कुंडले ॥ ८२ ॥
मनोहारं तथा हारं लक्ष्मीपुंजं च हृद्यहं । बिभ्राणा वरमालां च करे काष्टदले स्थिता ॥ ८२ ॥ युग्मं ॥
भवत्या स्वस्थया स्थेयमित्थमित्थं भविष्यति । एवमेवं च कर्त्तव्यं सर्वं सुंदरि! तत्र तु ॥ ८४ ॥
वादयिष्याम्यहं तत्र वीणां किंतु स्वयंवरे । यदा शृणोषि वीणायाः स्वरं तं त्वं विचक्षणे ॥ ८५ ॥
तदेमाः कीलिका नष्टाः कर्षणीयास्त्वया किल । इत्युक्त्वा स्वामिनाऽयोजि द्वितीयं दारुणो दलं
॥ ८६ ॥ त्रिभिर्विशेषकं ॥ दत्ताश्च कीलिका नाथ! नाहं जानाम्यतः परं । ततः प्रसीद जल्प त्वं
किं किं देव कृतं त्वया ॥ ८७ ॥ महाबलो बभाणाथ मया स्तंभोऽनुचित्रितः । तथाशु वर्णकैश्चि-
त्रैर्न किंचिद्ज्ञायते यथा ॥ ८८ ॥ शेषं तद्वर्णकाद्यं तु क्षिप्तं गोलानदीजले । इतश्च ते समायाता
महाचौराः सलोप्त्रकाः ॥ ८९ ॥ पश्यंतस्तं समंजूषं चौरं यांत इतस्ततः । आभाषिता मया चौरा-
स्तत्संकेतेन ते तदा ॥ ९० ॥ विश्वस्तैस्तैरहं पृष्टः समंजूषं मलिम्लुचं । तांबूलदानपूर्वं ते पुनश्चौरा

मयोचिरे ॥९१॥ नीत्वा स्तंभं यदीमं प्राक् प्रतोलीद्वारसन्निधौ। यूयं मुंचथ युष्मास्तं तस्करं तर्ह्यहं ब्रुवे ॥ ९२ ॥ तथेत्युक्त्वा ततो लोप्त्रं तैः क्षिप्त्वा च नदीतटे । संभूयोत्पाटितः स्तंभः पुनरागत्य तस्करैः ॥ ९३ ॥ मया तत्पृष्ठलग्नेन पूर्वगोपुरसन्निधौ । स्थानके वांछिते स्तंभो मोचितोऽतिप्रयत्नतः ॥ ९४ ॥ तत्र क्षिप्तो वराकः स मया मा मृत तस्करैः । ध्यात्वेति हृदि चौराणां तेषां दत्तं मृषोत्तरं ॥ ९५ ॥ अहो तेनातिलुब्धेन मंजूषायाः कथंचन । उद्घाट्य तालकं सर्वं गृहीतं भवतां धनं ॥९६॥ प्रवाहे तारितां नद्या मंजूषामधिरुह्य तां । ततः स तस्करो मध्ये नदीवेगेन निर्ययो ॥ ९७ ॥

मया दृष्टमिदं सर्वं छन्नेनाभ्यर्णवर्त्तिना । ततस्तैर्भणितं चौरैः सत्यं ज्ञातं स्फुटं त्वया ॥९८॥ यावन्निशास्ति तावत् स यास्यत्येवं प्रगे पुनः । त्यक्त्वा पेटीं गृहीत्वा च तत्सर्वं क्व गमिष्यति ॥ ९९ ॥ यत्र वा तत्र वा यातु मिलिष्यति कदापि नः । इत्युक्त्वा दस्यवस्तेऽपि निर्ययुर्मम पार्श्वतः ॥ ११०० ॥ युग्मं ॥ अहं तु नातिदूरस्थः कुर्वन् स्तंभस्य रक्षणं । प्रभातं यावदस्थां प्राक्प्रतोलीद्वा-रसन्निधौ ॥ १ ॥ स्तंभं वीक्षितुमायाते तत्र राजनरे द्रुतं । अलक्षितो गतो राजसमीपेऽहं प्रिये । ततः

॥ २ ॥ इत्याद्याख्याय तेनोचे पुनश्चौरोऽथ हे प्रिये ॥ निष्काश्यते ततः स्थानात्तदा भवति सुंदरं
॥ ३ ॥ सोऽन्यथा पृथिवीस्थानं गते मयि मरिष्यति । पापं तस्यापि सर्वं मे चटिष्यति सुलोचने ॥
॥ ४ ॥ तत्त्वं तिष्ठात्र यावत्तं कृष्ट्वागच्छामि तस्करं । सोचे स्थास्याम्यहं नैवागमिष्यामि त्वया सह
॥ ५ ॥ यद्यंबाऽयाति मत्पूर्वं राजा वाच्यस्त्वयेति तत् । उपयाचितमत्रासीत् प्राक्कुमारेण मानितं
॥६॥ गोलानदीतटे देवीं गतोऽस्ति वंदितुं ततः । महाबलकुमारः स शीघ्रमेवागमिष्यति ॥७॥ इत्यु-
क्त्वा वेगवत्याः स कुमारश्चलितस्ततः । सार्द्धं मलयसुंदर्याऽपि द्वाभ्यां वार्यमाणया ॥ ८ ॥ त्रिभि-
र्विशेषकं ॥ राज्ञा वीरधवलेन बोधिता अपि ते नृपाः । बहुधा सामदंडाभ्यां परमेवं बभाषिरे ॥ ९॥
प्रभातेऽत्र वयं सर्वे हत्वा जामातरं तव । सुतामादाय तां राजन् गमिष्यामो न चान्यथा ॥ १० ॥
ततस्त्यक्त्वा नृपान् राजा वेगादागत्य मंदिरं । प्रगुणाः कारयामास करभीर्वायुजित्वरीः ॥ ११ ॥ नृप-
स्त्वरयितुं यावद्वधूवरगृहं ययौ । अपश्यंस्तत्र तौ तावत्पृष्टवानुपमातरं ॥ १२ ॥ तयोर्गमनवृत्तांते
वेगवत्या निवेदिते । तदागमनमार्गं स पश्यंस्तस्थौ नराधिपः ॥ १३ ॥ संजातोऽथ निशीथेऽपि तत्र

नायातयोस्तयोः । सर्वत्रालोकयद्राजा व्याकुलस्तद्वधूवरं ॥ १४ ॥ नाभवत्किंतु कुत्रापि तयोः शुद्धि-
रतः प्रगे । ज्ञात्वा सम्यग्ययुर्भूपा विलक्षाः स्वपुराणि ते ॥ १५ ॥ अप्राप्तायां तयोः शुद्धौ जामातृ-
सुतयोः क्वचित् । दुःखितो भूपतिश्चित्ते चिंतयामासिवानिति ॥ १६ ॥ पृथ्वीस्थानपुरं तत्क्व क्वैषा
चंद्रावती पुरी । कुमारी दुःखिता क्वैषा क्व गुणी स महाबलः ॥ १७ ॥

मिलितो विधियोगेन कार्यस्यात्र निदानके । अभाग्यैर्नः पुनः स्थाने क्व संप्राप्याविहार्भकौ
॥१८॥ विद्युज्झात्कारवद् दृष्टौ तावस्माभिस्तनंधयौ । कटरे विधिसंयोग इंद्रजालोपमः स्फुटं ॥ १९ ॥
विपाको यदि कार्यस्य विधेऽध्यातस्त्वयेदृशः । तत्किं प्रकटितो मूलादेतयोर्दर्शनक्रमः ॥ २० ॥ अदत्तं
भोजनं साधु न स्थालं पुरतो हृतं । वरं जन्मांधता पश्चान्न पुनर्नेत्रनाशनं ॥ २१ ॥ वैरिणा किं हृतौ
किंवा निहितौ विषमे क्वचित् । दंपती तौ हतौ किंवा हहा न ज्ञायतेऽपि किं ॥ २२ ॥ किंवा वीरपु-
मान् कोऽपि महाबलमिषादिह । कन्यामुद्वाह्य स्वच्छंदं गृहीत्वा स्वगृहं ययौ ॥ २३ ॥

भ्रांतिमुत्पाद्य निःशंकं किं कुमारीकुमारयोः । कौचिन्निवार्य मृत्योर्मां क्रीडां कृत्वा गतौ क्वचित्

॥ २४ ॥ तत्किं करोमि यामि क्व जल्पन्निति नरेश्वरः । यावत्तस्थौ विमूढात्मा मग्नश्चिंताभरांबुधौ ॥ २५ ॥ तावद्वेगवती स्माह देवाधीश्वर निश्चितं । महाबलः स एवैष सैषा मलयसुंदरी ॥ २६ ॥ किंतु रात्रौ बहिर्यातौ पातयित्वा छले बलात् । हतौ केनापि देवेमाविति संभाव्यते ध्रुवं ॥ २७ ॥

ततो देशांतरारण्यनदीपर्वतभूमिषु । विलोकयत्त सर्वत्र संप्रेष्य निपुणान्नरान् ॥ २८ ॥ पृथ्वीस्थानपुरे पूर्वं शुद्धिं कारयताचिरात् । तत्रोपायेन केनापि तौ भवेतां गतौ यदि ॥ २९ ॥ इमं व्यतिकरं सर्वं सूरपालमहीपतेः । ज्ञापयताशु यत्सोऽपि समदुःखो विलोक्यते ॥ ३० ॥ साधुः साधुस्तवैषा धीः साधूपायस्त्वयोदितः । इति प्रशंसता तेन सर्वं तत्कथितं कृतं ॥ ३१ ॥ दत्वाथ शिक्षां मलयादिकेतुनामा कुमारः प्रहितो नृपेण । श्रीसूरपालस्य नरेश्वरस्य वृत्तांतमाख्यातुममुं समग्रं ॥ ३२ ॥

॥ इत्यागमिकश्रीजयतिलकसूरिविरचिते ज्ञानरत्नोपाख्याने मलयसुंदरीचरित्रे
तत्पाणिग्रहणप्रकाशनो नाम द्वितीयः प्रस्तावः समाप्तः ॥

॥ अथ तृतीयः प्रस्तावः प्रारभ्यते ॥

अथ कांता कुमारेण गतेनोचे पुराद्बहिः । श्मशाने निशि नो युक्तं स्त्रीणां संचरणं प्रिये!॥१॥ तत्ते करोमि पुंरूपमित्युक्त्वाम्ररसेन सः । घृष्ट्वा तां गुटिकां चक्रे तस्या भाले विशेषकं ॥ २ ॥ नृरूपा साऽभवत्तेन ततस्तौ पुरुषावुभौ । गत्वा देवीगृहं तस्मात्तं चौरं चक्रतुर्बहिः ॥ ३ ॥ ऊचतुश्चेति रे कल्ये! चौरास्त्वां वीक्ष्य ते गताः । त्वं तु क्षेमेण गच्छाद्य यत्र ते मनसो रुचिः ॥ ४ ॥ प्राणलाभः स्वलाभश्च प्रसादाद्युवयोर्मम । इति जल्पन्नमंश्चापि शिरसा तस्करोऽगमत् ॥ ५ ॥ तौ द्वावपि समुत्तीर्य पुरीगमनहेतवे । देवीभवनद्वारेण वटस्याधो गतौ यदा ॥ ६ ॥ तदाभ्यां शिखरेऽश्रावि भूतालापाः परस्परं । अथो प्रोक्तं कुमारेण तिष्ठ तिष्ठ प्रिये! क्षणं ॥ ७ ॥ दत्तकर्णा सकर्णे त्वं शृणु भूता वदंति किं । उपरिष्टाद्वटाग्रस्य स्थिता एते परस्परं ॥ ८ ॥ माऽमी हार्षुः पुनर्हारं ध्यात्वेति नृपसूनुना । गृहीत्वा तं प्रियाकंठात्क्षिप्तः कटिपटांतरे ॥ ९ ॥ छन्नौ द्वावपि भूत्वा तौ प्रविष्टौ वटकोटरे । अवहितचित्तौ सर्वं श्रोतुं लग्नौ महामती ॥ १० ॥

उवाचैको महाभूतो यूयं शृणुत मे वचः । पृथ्वीस्थानपुरेशस्य नंदनोऽभून्महाबलः ॥ ११ ॥
जनन्यास्तस्य केनापि हारोऽदृश्यात्मना हृतः । ततस्तेन कुमारेण पुरो मातुरितीरितं ॥ १२ ॥ चेत्पंचरात्रमध्ये न हारं हस्तेऽर्पयामि ते । तदाहं प्रविशाम्यग्नौ मातर्ज्वालाकुले खलु ॥ १३ ॥ मात्रापि भणितं वत्स ! तं हारं न लभे यदि । दिनपंचकमध्येऽहं निश्चयेन म्रिये तदा ॥ १४ ॥ नास्ति तस्य कुमारस्य शुद्धिर्हारानुयायिनो । दिवसः पंचमः सूर्योदये किल भविष्यति ॥ १५ ॥ तस्यामलभमानायां कुमारं हारमप्यमुं । मृत्यवे तिष्ठमानायां समायातोऽस्म्यहं ततः ॥ १६ ॥ किं विषेण जलेनाथ शस्त्रघातेन वाग्निना । पातेनोद्बंधनेनापि न जाने सा मरिष्यति ॥ १७ ॥ बहुलोकयुतस्तां तु नृपोऽप्यनुमरिष्यति । शृण्वन्निति कुमारोऽपि कोटरस्थो व्यचिंतयत् ॥ १८ ॥

नूनमेते सुराः केऽपि प्रजल्पंति परस्परं । ततः सत्यमिदं वाक्यं नैते वितथवादिनः ॥ १९ ॥
अहो विगतसत्योऽहं वर्त्ते जीवन्निहैव हि । मम तत्र कुलं सर्वं दुःखार्त्तं क्षीयते पुनः ॥ २० ॥ पुनर्जगाद भूतोऽथ गम्यते तत्र सांप्रतं । कौतुकं वीक्ष्यते कामं रक्ताद्यं स्वाद्यते तथा ॥ २१ ॥ मुक्तः

सर्वैश्च हुंकार उत्पपात वटस्ततः । वटकोटरसंस्थौ तौ कुमारौ द्वौ च जग्मतुः ॥ २२ ॥ गच्छन् वेगेन
स प्राप पृथ्वीस्थानपुरं वटः । क्षणेनालंबशैलस्य मेखलायां च तस्थिवान् ॥ २३ ॥ नगरासन्नवर्त्ति-
न्या गोलानद्यास्तटे स्थितं । धनंजयस्य यक्षस्य भवनं ते सुरा ययुः ॥ २४ ॥ महाबलोऽपि तद्
दृष्ट्वा प्रदेशमुपलक्ष्य च । जगादाद्यापि पुण्यानि जाग्रति ह्यावयोः प्रिये ॥ २५ ॥ वटो यदेष संप्राप्तः
पृथ्वीस्थानपुरं मम । तत्त्यजावोऽधुना शीघ्रमावां न्यग्रोधकोटरं ॥ २६ ॥ देवादेशेन कुत्रापि पुनर्या-
स्यति चेद्वटः । पतिष्यावस्ततः क्वापि गत्वावां विषमे ननु ॥ २७ ॥

मंत्रयित्वेति सहसा निरीय वटकोटरात् । यावत्तौ तस्थतुः स्वस्थावासन्ने कदलीवने ॥ २८ ॥
उत्पतंतं वटं तावद्दृष्ट्वा ताविति दध्यतुः । एष वृक्षो निजस्थानं पुनः संप्रति गच्छति ॥ २९ ॥
इतश्च वनिताक्रंदं श्रुत्वा दीनं महाबलः । पुंरूपां स्थापयामास तत्र तां दयितामिति ॥ ३० ॥ अद्यु-
नैवागतोऽत्राहं कर्त्तव्या नाधृतिः प्रिये । इत्युक्त्वानुस्वरं यातः कुमारः कृपया ततः ॥ ३१ ॥ महा-
बलकुमारस्य पश्यंती मार्गमेकिका । शून्ये रंभावने तत्र तस्थौ मलयसुंदरी ॥ ३२ ॥ अतिक्रांता

निशा तस्याः स नायातीति चिंतया । प्रभाते सति सा दध्यौ यामि तावत्पुरांतरे ॥ ३३ ॥ भवि-
ष्यति गतस्तत्र पित्रोरुत्कंठितो हि सः । ध्यात्वेति चलिता यावत्साऽविशद्गोपुरं पुरः ॥ ३४ ॥
तलाध्यक्षेण तावत्स दिव्यवेषो विलोकितः । उक्तश्चाहो युवन् कोऽसि त्वमपूर्वोऽत्र मे पुरे ॥ ३५ ॥
अब्रुवाणे किमप्यस्मिन् दिशो मौनेन पश्यति । सम्यगालोकितं दंडपाशिकेनेतरैरपि ॥ ३६ ॥ तानि
कुंडलवस्त्राणि देहे तस्योपलक्ष्य तैः । ऊचे कुमारसत्कानि नूनमेतान्यदः किमु ॥ ३७ ॥ तलारक्षेण
तेनाशु राजांतिकमनायि सः । तस्य तं वेषमालोक्य विस्मितास्ते नृपादयः ॥ ३८ ॥ ऊचुश्च कः
पुमानेषोऽदृष्टपूर्वोऽतिरूपवान् । महाबलस्य सर्वोऽयं वेष एतस्य निश्चितं ॥ ३९ ॥

अथावादीत्तलारक्षो गोपुरं प्रविशन्नयं । दृष्टः पृष्टश्च बहुधा न किंचिद्दत्त उत्तरं ॥ ४० ॥ पृष्टो
राज्ञापि सैषोऽथ कोऽसि त्वं कस्य वा कुतः । सोऽचिंतयन्निजे चित्ते सत्यं वक्ष्यामि चेदहं ॥ ४१ ॥
प्रत्येष्यंति तथाप्येते न मे वचसि संप्रति । येनावयोरसंभाव्यो वृत्तांतः सकलोऽप्ययं ॥ ४२ ॥ कुमा-
रेण विना तस्माद्वृत्तांतः कोऽपि न स्वकः । प्रकाश्योऽयं मया नूनं यच्च भाव्यं तदस्तु मे ॥ ४३ ॥

अथोचे तेन राजेंद्र! तस्य मित्रमहं प्रियं। महाबलेन तेनैष वेषो दत्तोऽखिलोऽपि मे ॥ ४४ ॥ सूर-
पालोऽवदत्कुत्र सोऽधुनास्ति महाबलः। सोऽप्योचदत्र कुत्रापि स्वेच्छाचारेण तिष्ठति ॥ ४५ ॥ नृपो-
ऽप्योचत्कुमारश्चेत्क्वापि पुण्यैर्भवेदिह। तत्किमागत्य नास्माकमह्वायोक्त्वा मिलेदहो ॥ ४६ ॥ किं तु
नास्ति कुमारोऽत्र पतितः क्वापि संकटे। बहुधा वीक्षितोऽप्यत्र नापि कुत्रापि येन सः ॥ ४७ ॥ यदि
त्वं स्नेहलं मित्रं कुमारस्य सुतस्य मे। तत्किं कोऽपि जनोऽस्माकं मध्ये त्वां नोपलक्षयेत् ॥ ४८ ॥

इत्याद्युक्तोऽपि यावत्स ददे किंचन नोत्तरं। ततो राज्ञा पुनः प्रोचे हुं ज्ञातं घटते ह्यदः ॥ ४९ ॥
अदृष्टं यद्गतं पूर्वं कुमारवसनादिकं। तत्सर्वं तेन चौरेण प्रचंडेन हृतं खलु ॥ ५० ॥ यः कल्ये
निगृहीतोऽत्र पौरसर्वस्वमोषकः। लोभसारोऽभिधानेनालंबाद्रेः कंदरास्थितिः ॥ ५१ ॥ युग्मं ॥
तस्यैष बांधवः कोऽपि संबंधी वापरो नरः। सांप्रतं तद्वियोगेन निर्बुद्धिश्चलिताशयः ॥ ५२ ॥
संभ्रमी बंभ्रमीत्यत्र तं पश्यन्निजबांधवं। बिभ्रद्वेषं कुमारस्य बहुमौनोऽल्पभाषकः ॥ ५३ ॥ युग्मं ॥
संभाव्यते हतोऽमीभिः कुमारोऽपि महाबलः। अत एषोऽपि मे वैरी नीत्वा तत्र निहन्यतां ॥ ५४ ॥

इति श्रुत्वापि सा दध्यौ चित्ते मलयसुंदरी । अहो पुनः समायातं ममैतदसमंजसं ॥ ५५ ॥ प्राणां-
तिका महापन्मे पुनरेषा समाययौ । अलक्षितानि केनापि विधेर्विलसितान्यहो ॥ ५६ ॥

चिंतयंत्यां तमेवैकं श्लोकं मोनेन चेतसि । तस्यामूचे महामात्यैः सम्यग्न ज्ञायतेऽपि किं ॥५७॥
न साधुः कोऽपि चेदेष न चोरश्चेष्टयानया । पुरुषस्योचितं दातुं दिव्यमेतस्य देव तत् ॥ ५८ ॥
यद्यशुद्धस्तदा चौरः साधुः शुद्धश्च यद्ययं ॥ इत्थं कृते तु युष्माकं नापवादो जने भवेत् ॥ ५९ ॥
तत्स्वीकृत्य नृपेणोचे दिव्यं देयं तु कीदृशं । तैः प्रोचे घटसर्पस्य दिव्यं गाढं नरेश्वर ॥ ६० ॥ राजा-
दिष्टास्ततो जग्मुः सर्पमानेतुमुत्कटं । मेखलायामलंबाद्रेस्तस्यां गारुडिका द्रुतं ॥ ६१ ॥ लात्वा
कुंडलवस्त्राणि स नरो नरवज्रिणा । नृपं विज्ञपयामास रुद्धकंठा शुचां भरैः ॥ ६३ ॥ देवी विज्ञप-
यत्येवं देव!न ज्ञायते क्वचित् । महाबलकुमारः स तावत्सर्वगुणाकरः ॥ ६४ ॥ तदेवाद्य दिनं तेन
यदुक्तं पंचमं तदा । मृतो नूनं कुमारस्तदागतोऽभूदिहान्यथा ॥ ६५ ॥ लक्ष्मीपुंजस्य हारस्य शुद्धि-
स्तस्यापि नाभवत् । मृते तस्मिन् कुमारे मे हारप्राप्तिस्तु दुर्लभा ॥ ६६ ॥

अलब्धे दुर्लभे हारे कुमारे च महाबले । न क्षमा जीवितं धर्त्तुं दुःखभारेण भारिता ॥ ६७ ॥
भृगुपातं करिष्येऽहं गत्वाऽलंबगिरौ ततः । क्षंतव्योऽतस्त्वया सर्वोऽधुना दुर्विनयो मम ॥ ६८ ॥
नृपोऽवोचदथो देवी वाच्या मम गिरा त्वया । समानं मे तवाप्येतद् दुःखं देवि! सुदुस्सहं ॥ ६९ ॥
मया प्रस्थापिताः संति कुमारं वीक्षितुं नराः । दर्शं दर्शं समायांतु तावत्सर्वेऽपि ते त्विह ॥ ७० ॥
प्रवृत्तिं तस्य चेत्कांचिल्लभंते ते कथंचन । लभ्यश्च दिवसो देवि! कुमारेणाद्य पंचमः ॥ ७१ ॥ कुमा-
रस्याद्य शुद्धिर्न यदि कापि भविष्यति । शरणं मेऽपि ते मार्गः प्रभाते त्वं त्वरस्व मा ॥ ७२ ॥
तस्य कुंडलवस्त्राणि लब्धान्यद्यैव देवि! हे । अपूर्वपुरुषाद्यस्मात्कुमारस्य मया खलु ॥ ७३ ॥ अर्प्यै-
तान्यये! देव्यै कथनीयं तथा त्वया । यथैतानि कुमारोऽपि हारोऽप्यत्र तथैष्यति ॥ ७४ ॥ अनेन
कारयिष्यामः पुंसा दिव्यं तु सांप्रतं । इत्युक्तेऽनेन सा दासी देव्यै गत्वाखिलं जगौ ॥ ७५ ॥ तेषु
कुंडलवस्त्रेषु तया दत्तेषु विस्मिता । देव्यब्रवीत्किमेतद्भो लब्धान्येतान्यहो कुतः ॥ ७६ ॥ तेषां
कुंडलवस्त्राणां लाभवृत्तांतमाह सा । ततो जगाद सा देवी हर्षशोकाकुला समं ॥ ७७ ॥ अभीष्टो

मत्कुमारस्य किं कोऽप्येष पुमानिह । शुद्धिं कामपि गदितुं कुतोऽप्यत्र समागमत् ॥ ७८ ॥ किंवा
केनापि रिपुणा छलघातेन तं सुतं । हत्वा कुंडलवासांसि गृहीतान्यत्र कुत्रचित् ॥ ७९ ॥

ततो गत्वेक्ष्यते सैष दिव्येन स्यात्कथं कथं । इति यक्षगृहं देवी ययौ सा स परिच्छदा ॥ ८० ॥
पूर्वमेवागतस्तत्र राजा यक्षस्य मंदिरं । धनंजयस्य लोकोऽपि कौतुकेनामिलत्ततः ॥ ८१ ॥ तेऽपि
गारुडिकास्तत्राऽऽयाता भूपं व्यजिज्ञपन् । देवाऽलंबाद्रिच्छिद्राणि दृष्टं दर्शमनेकधा ॥ ८२ ॥ कज्ज-
लाभो महाकायः फूत्कारैरतिदारुणः । एष सर्पो घटे क्षिप्त आनिन्येऽस्माभिरत्र हि ॥ ८३ ॥ सार्हिं
धनंजयस्याग्रे मोचयित्वाथ तं घटं । राज्ञोचे तं नरं शीघ्रमत्रानयत रे भटाः ॥ ८४ ॥ खड्गव्यग्र-
करैर्बाढं वेष्टितः सुभटैः पुमान् । शुचीभूतः स आनीतस्तत्र रूपश्रियाधिकः ॥ ८५ ॥ दृष्ट्वा तं चिंत-
यामास देवी लोकोऽप्यहो कथं । किलैतदृश्यैतयाऽऽकृत्या भवत्येष मलिम्लुचः ॥ ८६ ॥ उत्तिष्टते
जलाद्वह्निरिंदोरंगारवर्षणं । अमृताद्यदि दाहोऽपि कार्यमस्मादिदं ततः ॥ ८७ ॥ इदं दिव्यं नरस्यास्य
न दातुं देव युज्यते । राज्ञोचे कोऽपि दोषो न दिव्ये दत्तेऽत्र भो जनाः ॥ ८८ ॥ शुद्धानामिह

दिव्येन वर्णिका चटति ध्रुवं । सुवर्णस्येव जात्यस्य निर्गतस्याग्निमध्यतः ॥ ८९ ॥ पुंरूपा वनिता साथ स्मरंती हृदये तदा । परमेष्ठिमहामंत्रं श्लोकार्थकृतनिश्चया ॥ ९० ॥ घटमुद्घाट्य जग्राह महासर्पं स्थिराशया । करेण सर्वलोकस्य चमत्कारं विधायिनी ॥ ९१ ॥

सर्पोऽपि रज्जुसदृशो भूत्वा तस्थौ तदाननं । संपश्यन् स्नेहभावेन वीक्षितो विस्मितैर्जनैः ॥९२॥ ततो निःशेषलोकेन शुद्धः शुद्ध इति द्रुतं । जल्पता युगपत्ताला पाणिभ्यां पातितात्मनः ॥ ९३ ॥ तेनाहिना करात्तेन मुखादाकृष्य लीलया । तस्याः कंठे महाहारः स्वमुखेनैव चिक्षिपे ॥ ९४ ॥ राजा लोकश्च सर्वोऽपि विस्मितो हारदर्शनात् । उपलक्ष्य च तं हारं मिथो वक्त्राणि दृष्टवान् ॥ ९५ ॥ अहो किमेतदाश्चर्यं देवीहारः स एव हि । लक्ष्मीपुंजोऽयमित्यूचे सर्वः कोऽप्यतिविस्मितः ॥ ९६ ॥ लिलिहे पन्नगेनास्य पुंसो भालं स्वजिह्वया । सहसा सोऽभवद्दिव्यरूपा स्त्री तरुणी ततः ॥ ९७ ॥ विस्तार्योपरि तस्याः स्वां फणां सर्पेण तस्थुषा । पुंसश्छत्रधरस्यैकं क्षणं लीलाविडंबिना ॥ ९८ ॥ अपूर्वमिदमाश्चर्यं पश्यन्नेत्रैर्जनस्तदा । वक्तुं शशाक नो किंचिदेवमेव स्थितः परः ॥ ९९ ॥ नृना-

थोऽपि महाभीत्या कंपमानोऽब्रवीदिदं । मूर्खेणेदं हहा कार्यमयुक्तं विहितं मया ॥ १०० ॥
वारयन्नपि लोकोऽयं देवी चापि न मानिता । उत्थापितो मयाऽनर्थः स्फुटमेष स्वयं ततः ॥१॥
न सामान्यो भुजंगोऽयं सर्परूपेण किंत्वसौ । देवो वा दानवो वापि किंवा शेषः स्वयं ह्ययं ॥ २ ॥
विचित्रशक्तिकौ किंवा कावप्येतौ नरावुभौ । प्रच्छन्नौ केन कार्येण क्रीडतोंतःपुरं किल ॥ ३ ॥
ज्ञायते परमार्थो नाधुना तत्किं करोम्यहं । आराधयामि भक्त्येमौ भक्तिग्राह्या हि देवताः ॥ ४ ॥
उच्चिक्षेपागुरुं भूपः पुष्पाद्यैस्तमपूजयत् । जजल्प च प्रसद्याहिराजं मुंचाशु सुंदरि ॥ ५ ॥ भगवन्न-
हिराज त्वं मया दूनोऽस्यनेकधा । तत्प्रसद्य त्वया सर्वः सोढव्यो दुर्नयो मम ॥ ६ ॥ तया मुक्तोऽथ
सर्पः स रमण्याशु करांबुजात् । राजा च ढौकयामास पुरस्तस्य पयो द्रुतं ॥ ७ ॥ पायं पायं च तद्द-
दुग्धं यावत्सौहित्यमाप सः । राज्ञा तावत्समादिष्टास्त एवेत्यहिचंडिकाः ॥ ८ ॥ अहो एष महासर्प
आनीतः स्थानकाद्यतः । गृहीत्वा तत्र युष्माभिर्मोक्तव्योऽतिप्रयत्नतः ॥ ९ ॥ यदि स्तोकापि पीडा-
स्य नागराजस्य निर्मिता । ततो युष्मानहं सर्वान् हनिष्यामि स्वयं ननु ॥ १० ॥ तथेत्युक्त्वाऽहि-

मादाय मुक्त्वा तत्र सुखेन ते । पुनरागत्य भूपायाऽशंसन् राजनरैः सह ॥ ११ ॥ अथोचे सा नृपेण त्वं पुंरूपाभूः शुभेऽधुना । अस्माकं पश्यतामेव संजाता युवती स्फुटं ॥ १२ ॥ परमार्थः क ईदृक्षः कासि त्वं वररूपभाक् । सत्यमाख्याहि नः सर्वं येन स्याच्चित्तनिर्वृतिः ॥ १३ ॥ दध्यौ साग्रेऽपि संजातं रूपं स्वाभाविकं मम । निष्ठ्यूतेन कुमारस्य भालदेशनिवेशनात् ॥ १४ ॥ अधुना त्वहिजिह्वाया लेहनेन बभूव तत् । हारोऽप्यर्पित एतेन स किं सर्पोऽभवत्ततः ॥ १५ ॥ न त्वेतद्घटते सम्यक् परमार्थंच्च न वेद्म्यहं । घटते यावदेवात्र तावदेव वदामि च ॥ १६ ॥

इदं जगाद सा बाला लज्जानम्रमुखी ततः । एतावदेव जानामि नान्यत्किंचिन्नरेश्वर ॥ १७ ॥ अहं चंद्रावतीस्वामिश्रीवीरधवलात्मजा । अतीवेष्टा पितुर्देव नाम्ना मलयसुंदरी ॥ १८ ॥ बभाषे भूपतिर्नाहो युक्तियुक्तमिदं वचः । यतोऽन्यत्पूर्वं व्याख्यायि नररूपस्थयैतया ॥ १९ ॥ चंद्रावती पुरी क्वास्ते श्रीवीरधवलस्य सा । क्व चेदं पृथिवीस्थानमेषा क्वैकाकिनी पुनः ॥ २० ॥ भविष्यति कुतोऽप्यस्य वृत्तांतस्य प्रकाशनं । एषापि यदि सत्यास्ति नार्येव वरवर्णिनी ॥ २१ ॥ आगमिष्यति शीघ्रं

तत्कोप्यस्याः पृष्ठतो ननु । सत्कृत्यैतां तदा तस्मै दास्यामो दिव्यकामिनीं ॥ २२ ॥ देवि! त्वं सह हारेण लक्ष्मीपुंजेन सांप्रतं । सुखेनैतां धर स्वीयपार्श्वेचाटुललोचनां ॥ २३ ॥ हारोऽपि चटितो देवि! मध्ये पंचाह्न एष ते । सुखी दुःख्यथवा क्वापि सुतोऽभूत्सत्यसंगरः ॥ २४ ॥ मोक्तव्योऽध्यवसायस्तन्मरणस्य त्वयाधुना । हाराप्राप्तौ कुमरणमंगीकृतमभूद्यतः ॥ २५ ॥

देव्युवाच महाराज! किमनेन करोम्यहं । हारेण जीवितं धर्तुं न शक्नोमि विनात्मजं ॥ २६ ॥ हा मया मूढया तादृक् पुत्ररत्नं महापदि । अस्य हारस्य कार्येण पातितं दुर्लभं पुनः ॥ २७ ॥ रत्नं पाषाणकार्येण सुधा पानीयहेतवे । कल्पवृक्षश्च निंबार्थं देव! निर्गमितो मया ॥ २८ ॥ जीवित्वा किं करिष्यामि तन्निर्भाग्यशिरोमणिः । देव! प्रेषय मां येन भृगुपातं तनोम्यहं ॥ २९ ॥ राजा जगाद देवि! त्वं स्थापितासि पुरा मया । आप्रभातं न वक्तव्यमत्रार्थे किमपि त्वया ॥ ३० ॥ तावद्धारोऽपि लब्धोऽयमतर्कित इहाधुना । समेष्यति कुमारोऽपि पुण्यैरेवं कुतोऽपि नः ॥ ३१ ॥ संधीर्येति प्रियां राजा ययौ निजनिकेतनं । स्वं स्वं स्थानं समस्तोऽपि जनो विस्मितमानसः ॥ ३२ ॥ देव्या समं

गतावासं सा स्त्री मलयसुंदरी । कारिता भोजनादीनि कृत्यान्यगमयद्दिनं ॥ ३३ ॥ देव्या सह मही-
पोऽपि कुमारविरहार्दितः । दिनशेषं निशां चापि तां कृच्छ्रेणात्यवाहयत् ॥ ३४ ॥ प्रेषिताः शुद्धिका-
र्येण प्रातरागत्य ते नराः । सर्वेऽप्यूचुः कुमारस्य शुद्धिर्नाप्ता प्रभो क्वचित् ॥ ३५ ॥ निराशौ तौ ततो
राजा राज्ञी च द्वावपि द्रुतं । जग्मतुर्गिरिपादांतं यावन्मरणहेतवे ॥ ३६ ॥ तावत्तत्र सामागत्य केऽपि
वास्तव्यपूरुषाः । श्वासपूर्णमुखा भूमीपालमेवं व्यजिज्ञपन् ॥ ३७ ॥

धनंजयस्य यक्षस्य पार्श्वे गोलानदीतटे । यत्बोद्बद्धोऽस्ति चोरः स लोभसारो वटद्रुमे ॥ ३८ ॥
तत्रैवातिदृढस्थूलशाखायुग्मस्य मध्यतः । निक्षिप्तांह्रियुगश्चोर्ध्वपादश्चाधोमुखस्तथा ॥ ३९ ॥ बहु-
दुःखभराक्रांतो वल्गुलयाः कलयन् कलां । चोरात्स्तोकांतरेऽदर्शि कुमारोऽस्माभिरादृतैः ॥ ४० ॥ त्रिभि-
र्विशेषकं ॥ परमार्थं वयं नान्यं जानोमः किमपि प्रभो । यथादृष्टं तथा देवपादानामिह भाषितं ॥ ४१ ॥
इत्याकर्ण्य नृपो देवीयुक्तः सिक्त इवामृतैः । अन्वभूद्विस्मयानंदरसौ द्वौ युगपत्तदा ॥ ४२ ॥ त्यक्त्वा
सर्वं ततो वेगाद्भृगुपातक्रियोद्यमं । महाबलकुमारस्य दर्शनोत्कंठितो भृशं ॥ ४३ ॥ तयाऽभिनवया

नार्या पद्मावत्या च भार्यया । उत्तालं मिलिताशेषलोकेन च समन्वितः ॥ ४४ ॥ चित्ते तं वटमाधाय प्रस्थितो भूपतिर्द्रुतं । अपश्यच्च यथाख्यातं कुमारं तं तथास्थितं ॥ ४५ ॥ त्रिभिर्विशेषकं ॥ मुंचन्नश्रूणि लोकेन सार्द्धं राजा जगाविति । हा वत्स! स्वच्छचित्तैषा दुःखावस्था कथं तव ॥ ४६ ॥ तिष्ठत्येकत्र चौरोऽयं लंबमानो वटद्रुमे । वत्स! त्वमीदृशं दुःखमन्यतोऽनुभवन्पुनः ॥ ४७ ॥ धिग् धिग् राज्यमिदं सर्वं धिग्मे दोर्दंडविक्रमं । यदेषा ते समायासीन्महती विपदीदृशी ॥ ४८ ॥ जल्पन्निति महीपाल आहूय्याहूय वर्द्धकिं । छेदयित्वा च शाखे ते सुखेनाकर्षयत्सुतं ॥ ४९ ॥ पीडाभरसमाक्रांतमक्षमं वक्तुमप्यमुं । महाबलं सुतं वीक्ष्य विह्वलं घूर्णितेक्षणं ॥ ५० ॥ शीतलं कारयामास वातं भूपः स्वसेवकैः । अंगं संवाहयामास कदलीदलकोमलं ॥ ५१ ॥ युग्मं ॥

समुन्मीलितनेत्रोऽथ विस्फुरच्चारुचेतनः । पद्मावत्या जनन्येति सादरं भाषितः सुतः ॥ ५२ ॥ हा वत्स! दुर्लभालोक! मया त्वं हीनसत्वया । हारालोकनकार्येण समादिष्टस्तदाज्ञया ॥ ५३ ॥ क्व गतस्त्वं स्थितः कुत्रानुभूतं किं किमु त्वया । कुमारैषा कथं जाता दुःस्थावस्था तवापि च ॥ ५४ ॥

राजोचे कथयास्माकं चित्तं वत्स समुत्सुकं । नालं कालविलंबाय गर्जिते शिखिनाब्धवत् ॥ ५५ ॥
क्षिपन् सर्वत्र नेत्राणि विशेषेण नरस्त्रियां । कुमारः स्माह वृत्तांतमनुभूतं ततो निजं ॥ ५६ ॥ मध्ये
सौधं यथाऽयातः करस्तेन हृतो यथा । इत्यादि पुनरेवात्रा रंभोद्यानागमावधि ॥ ५७ ॥ तथैव सर्व-
माख्याय कुमारः पुनरब्रवीत् । मुक्त्वा युष्मद्वधूं तत्रागां तातहमनुस्वरं ॥ ५८ ॥ युग्मं ॥ इतश्च कृत-
नीरंगीसावधानां प्रियांप्रति । क्षिपन्नेत्रे जगादैष कुमारः शृणुताग्रतः ॥ ५९ ॥ गच्छताथ मया दृष्टो
मंत्रं कमपि साधयन् । एकाक्येव महायोगी सज्जितोपस्करो वने ॥ ६० ॥

मद्दर्शनेन मुक्त्वाशु सर्वं व्यापारमात्मनः । अहमभ्यर्थितस्तेन कृताभ्युत्थानकर्मणा ॥ ६१ ॥
अहो कुमार! वीरेन्द्र! परोपकृतिकर्मठ! त्वमद्यात्राऽसहायस्य संप्राप्तः सुकृतैर्मम ॥ ६२ ॥ अयं येन महा-
मंत्रः प्रारब्धोऽस्ति प्रसाधितुं । सिद्धे मंत्रेऽत्र कनकपुरुषः सेत्स्यति ध्रुवं ॥ ६३ ॥ सामग्रीयं मया सर्वा
मेलितास्ति कुमार वै । एक एव परं नास्ति नर उत्तरसाधकः ॥ ६४ ॥ क्षणमेकं ततस्तिष्ठ त्वं भवो-
त्तरसाधकः । साहाय्येनैष मंत्रस्ते मम शीघ्रं हि सेत्स्यति ॥ ६५ ॥ अंगीकृत्य वचस्तस्य देवाहं दयया

स्थितः । खड्गमादाय वेगेन भूत्वा चोत्तरसाधकः ॥ ६६ ॥

योगिनोक्तमथो वीर! नार्येषा यत्र रोदिति । वटे तत्राक्षतांगोऽस्ति शाखाबद्धो मलिम्लुचः ॥६७॥ गृहीत्वा तं कुमारात्रानय चौरं सलक्षणं । तेनेत्युक्तेऽसिना सार्द्धं यावत्तत्राहमीयिवान् ॥ ६८ ॥ तावन्न्यग्रोधशाखायां बद्धदस्योरधोभुवि । उपविष्टा मया दृष्टा रुदत्येका वरा वशा ॥ ६९ ॥ आभाषिता च कासि त्वं करुणं किं च रोदिषि । एकाकिनी श्मशानेऽत्र किं रात्रौ भीषणे भृशं ॥ ७० ॥ सहसा मुखमुद्घाट्य पश्यंती संमुखं मम । दृष्ट्वा निश्चलया साथ वक्तुमेवं प्रचक्रमे ॥ ७१ ॥ हंहो सत्पुरुषाहं किं मंदभाग्या वदामि ते । उद्बद्धो वटशाखायां यः पुमानत्र विद्यते ॥ ७२ ॥ स एष लोभसाराख्य ऋद्धो मुषितनागरः । अज्ञातस्थानकोऽलंब गिरिवासी मलिम्लुचः ॥ ७३ ॥ तृतीयेऽद्यतनस्याह्नो यामे राजनरैः क्वचित् । लब्ध एष नृपेणाथ सायमेवं च घातितः ॥ ७४ ॥ एतस्याहं प्रियाभीष्टा दुःखिता तेन रोदिमि । प्रत्यूषेऽद्यैव संजात आवयोरिह संगमः ॥ ७५ ॥ परं स्नेहः स कोऽप्यद्यानेन प्रौढः प्रकाशितः । खाट्कुर्वन्नपि यश्चित्ते गदितुं शक्यते न हि ॥ ७६ ॥ तथा कथं विधेहि

त्वमेकाश्लेषं ददाम्यहं । मुखं चास्य विलिंपामि चंदनेन यथा सुधीः ॥ ७७ ॥

तयेत्युक्ते मया देव! कथितं कृपया तदा । भद्रे! स्कंधं ममारुह्य यथेष्टं त्वं समाचर ॥ ७८ ॥ समुत्प्लुत्य मम स्कंधमारूढा सहसाथ सा । शबस्योत्कंठिता कंठं यावदालिंगति प्रभो! ॥ ७९ ॥ तावत्तेन शबेनास्या दंतैरात्ताशु नासिका । रसंती विरसं भूरि लग्ना सा कंपितुं ततः ॥ ८० ॥ गाढात्तायानसस्तस्याः कर्षंत्यास्त्रुटितस्तदा । अग्रभागः शबस्यास्य मुखमध्ये स्थितः किल ॥ ८१ ॥ ममेदं पश्यतो हास्यं स्फुटित्वास्यं समागतं । प्रजल्पितं ततस्तेन शबेन हसता मनाक् ॥ ८२ ॥ ममेदं चरितं दृष्ट्वा हससि त्वमहो कथं । उद्बध्यसे त्वमप्याशु येनात्रैव वटद्रुमे ॥ ८३ ॥ एष्यंत्यां निशि त्वमधोवक्त्रः स्याताऽस्यूर्ध्वपदोऽपि च । शबस्येति वचः श्रुत्वा भीतोऽहं तात! मानसे ॥ ८४ ॥ ऊचुस्ते विस्मिताः सर्वे श्रोतारः क्षिप्रमुत्कटं । किं कुमार! प्रजल्पंति शबा अपि कदाचन ॥ ८५ ॥ *

मयापि कथिते सत्ये नामस्थानादिके निजे । विश्वस्तमानसा साभूत्ततः किंचिन्ममोपरि ॥८६॥

* आ पछीना त्रण श्लोक मूलप्रतिमां न होवाथी छाप्या नथी.

रूढायां नाशिकायां तु कुमारेत्य तवांतिकं । कथयिष्याम्यहं सर्वं चोरस्त्वं कंदरास्थितं ॥ ९० ॥ इत्युक्त्वा सा गता तात! ततः कृत्वा दृढं मनः । चटित्वा च वटेऽच्छोटि पाशः शबगलान्मया ॥ ९१ ॥ मुक्त्वाधो मृतकं यावदुत्तीर्णोऽहं वटद्रुमात् । अपश्यं तावदुद्बद्धं वृक्षे तत्रैव तत्पुनः ॥ ९२ ॥ चिंतितं च मया देव्यास्तस्या मे क्षोभणक्रमः । या काचित्साधितुं तेन प्रारब्धा योगिनाधुना ॥ ९३ ॥ ततः कथमिदं ग्राह्यं ध्यायन्नित्यचटं वटं । छोटयित्वा च पाशं तत्केशग्राहमवातरं ॥ ९४ ॥ समारोप्य ततः स्कंधमागत्य मृतकं मया । पुरतो योगिनस्तस्य मुमुचे न क्षतं क्वचित् ॥ ९५ ॥ महाबलकुमारस्य चरितं शृण्वतां तदा । राज्ञो राज्यश्च लोकानां महाकंपः कदाप्यभूत् ॥ ९६ ॥ कदाचिद्विस्मयः शोकः कदाचिच्च कदापि भीः । हास्यानंदौ कदाचिच्च कदाचिद्दुःखमप्यलं ॥ ९७ ॥ युग्मं ॥ एवं सर्वरसांस्तेषु सर्वेष्वनुभवत्स्विह । भविष्यति पुरः किं किं चिंतयत्स्विति चाह सः ॥ ९८ ॥ तात! तेन महायोगीश्वरेण मृतकस्ततः । स्नपयित्वाशु सर्वांगं चार्चितं चंदनद्रवैः ॥ ९९ ॥

ज्वलज्ज्वलनकुंडांते मंडयित्वाथ मंडलं । तदंतः स्थापयित्वा तत्कृतोऽस्म्युत्तरसाधकः ॥ २०० ॥

कृत्वा पद्मासनं तेन ध्यानस्तिमितचक्षुषा । तावज्जप्तो महामंत्रो निशांतो यावदाययौ ॥ १ ॥ उल्ल-
ल्यानलकुंडे तत् पतितं मृतकं ननु । निर्विण्णः स ततो योगी ध्यानेऽभूच्छिथिलादरः ॥२॥ उत्पत्य
मृतकं व्योम्नि साट्टहासास्यभीषणं । गत्वा तत्रैव न्यग्रोधे लंबमानं तथा स्थितं ॥ ३ ॥ अथोचे
योगिना किंचिदागतं स्खलितं मम । सिद्धस्तेन न मंत्रोऽयमुत्पत्य मृतकं गतं ॥ ४ ॥ एष्यत्यां निशि
कर्त्तव्यं पुनर्मंत्रस्य साधनं । ध्रुवं सम्यग्मयाप्यत्र स्थातव्यं कृपया मम ॥ ५ ॥ साहाय्येनैष मंत्रस्ते
कुमार मम सेत्स्यति । सदा परोपकारी त्वं कुरु मे तदुपक्रियां ॥ ६ ॥ अंगीकृत्य वचस्तस्य देवाहं
तत्र तस्थिवान् । बिभ्यता भणितं तेन योगिनापीति मांप्रति ॥ ७ ॥

तिष्ठंतं त्वां कुमारात्र मत्पार्श्वे कोऽपि पूरुषः । राज्ञोऽन्यो वा यदि द्रष्टा तदैवं चिंतयिष्यति ॥८॥
केनापि छद्मना नूनं प्रतार्यानेन योगिना । कुमारो नृपतेरेष ग्राहितः पृष्टमात्मनः ॥ ९ ॥ तदेनं
योगिनं हत्वा कुमारं मोचयाम्यमुं । अन्यथा यास्यति क्वापि गृहीत्वैष प्रतारकः ॥ १० ॥ अतो यदि
कुमारत्वमुपकारं वहेर्हृदि । तर्हि हंत दिनं यावद्रूपमन्यत्करोमि ते ॥ ११ ॥ कोऽपि येनाभिजानाति

न त्वामत्र परिभ्रमन् । ततस्तात! मया तस्य वचनं मानितं तदा ॥ १२ ॥
लक्ष्मीपुंजस्य हारस्य प्रणाशो मम मास्मभूत् । इति चिंतयता हारो निक्षिप्तो वदने मया ॥ १३ ॥ तेनाथ योगिना कांचिद् घर्षयित्वाशु मूलिकां । अभिमंत्र्य च मे भालतले चक्रे विशेषकः ॥ १४ ॥ ततोऽहं कज्जलच्छायः संजातः पन्नगो महान् । दृश्यमानोऽपि सर्वेषां जीवानां प्राणनाशनः ॥ १५ ॥ दर्शयित्वा गुहामेकां नातिदूरे ततो मम । स्वकार्यसाधनकृते महायोगी स जग्मिवान् ॥ १६ ॥ तत्रानिलं पिबन् यावत्सुखेनैव स्थितोऽस्म्यहं । तावद् गारुडिकाः केऽपि पश्यंतः सर्पमैयरुः ॥ १७ ॥ मंत्रेण स्तंभयित्वाहं धृतः क्षिप्तश्च तैर्घटे । समानीय च युष्मभ्यं यक्षगेहे समर्पितः ॥१८॥
युष्माभिः स समादिष्टो दिव्यं कर्त्तुं नवः पुमान् । निर्भयेन ततस्तेन समाकृष्टो घटादहं ॥ १९ ॥ मया करधृतेनैव हारः कृष्ट्वा मुखान्निजात् । उपलक्षितरूपस्य तस्य कंठे निचिक्षिपे ॥२०॥ पश्चात्सोऽभून्नरः साक्षाद्दिव्यरूपा नितंबिनी। इत्यादि देव! निखिलं प्रत्यक्षं भवतामपि ॥ २१ ॥ वहुधाराध्य भीतेनालंबशैलस्य गह्वरे । तत्रैव मोचितः सर्पः स त्वयेति कथावधि ॥ २२ ॥ युग्मं ॥

नृपोऽथ कथयामास कथं सोऽभिनवः पुमान्। अस्माकं पश्यतामेव वत्साभूद्दिव्यकामिनी ॥ २३ ॥
कुमारः स्माह देवेह मध्यरात्रे तदा मया। संप्राप्तेन श्रुतो दीनः स्वरो नार्याः कुतोऽपि हि ॥ २४ ॥
गच्छतानुस्वरं तत्र मया मुक्ता वधूस्तव। पुंरूपा कदलीगेहे मद्वस्त्राभरणान्विता ॥ २५ ॥ ततो नव-
नरस्यास्याऽत्रायातस्य कथंचन। युष्माभिर्घटसर्पस्य दिव्यं दत्तं सुदुष्करं ॥ २६ ॥ युष्माकं भूरिपुण्येन
दिव्ये तत्र नरेश्वर!। अहमेव सर्परूपो विधिना ढौकितः किल ॥ २७ ॥

मया करगृहीतेन स सम्यगुपलक्षितः। ततो भालतलं तस्य निष्ठ्यूतेन च मर्दितं ॥ २८ ॥
जज्ञे युष्मासु पश्यत्सु कामिनी स नरस्ततः। इत्येष परमार्थस्तु वृत्तांतस्यास्य भूपते!॥ २९ ॥ नरें-
द्रप्रमुखाः सर्वे सानंदा दृष्टिमक्षिपन्। नीरंग्याच्छादितांग्या द्राग् वध्वास्तस्या उपर्यथ ॥ ३० ॥ कुमा-
रानुज्ञया साथ ननाम श्वसुरादिकान्। तेऽपि प्रमुदितास्तस्यै ददुः सर्वे वराशिषः ॥ ३१ ॥ मुंचन्न-
श्रूणि धुन्वंश्च शिरोऽवोचन्नृपस्ततः। अहो मया समाचेरे स्ववध्वां शात्रवोचितं ॥ ३२ ॥ जनो
जगाद हे देव! कार्यः खेदोऽत्र न त्वया। अपराध्यति येनैकमज्ञानं नापरं पुनः ॥ ३३ ॥ पश्चा-

वत्या महादेव्या स्वोत्संगे सा वधूर्धृता । भणिता च त्वया वत्से! कथं नात्मा प्रकाशितः ॥ ३४ ॥
अथवाऽकारि हे वत्से! युक्तं मौनं त्वया यतः । मन्येताघटमानं कः कथ्यमानमपि त्वया ॥ ३५ ॥
अहो अज्ञैस्तवास्माभिः कीदृशं विहितं सुते । अभविष्यदनिष्टं चेत्किंचित्तन्नो गतिश्च का ॥ ३७ ॥
अस्माकं कानिचिन्नूनं पुण्यान्यद्यापि जाग्रति । संजातं ते शुभोदर्कं यतः कष्टमपीदृशं ॥ ३८ ॥
ततोऽस्माकमयं मंतुः क्षंतव्यस्तनये! त्वया । परमार्थविदो येन भवंति हि कुलोद्भवाः ॥ ३९ ॥ धन्या
वत्से! वयं सर्वमस्माकं सफलं तथा । आत्माप्युद्धूयमानोऽयं सुखमग्नः स्थितोऽद्य वै ॥ ४० ॥ यत्त्वया
गुणशालिन्या विधिनोढूढया तया । वध्वा सह समायातः कुमारः सत्यसंगरः ॥ ४१ ॥ अथो मल-
यसुंदर्यै देवी पद्मावती ददौ । स्वहस्तेनैव दिव्यानि वस्त्राण्याभरणानि च ॥ ४२ ॥ सत्कुर्वंती प्रशं-
संती बहुधेति वधूं निजां । यावत्तस्थौ महादेवी तावद्भूपोऽवदत्सुतं ॥ ४३ ॥ त्वया वत्स! विमुक्तेना-
ऽलंबशैलस्य कंदरे । अहिरूपधरेणानुभूतं किं किं महाबल! ॥ ४४ ॥
कुमारः स्माह तत्रैव स्थितेन गमितं मया । दिनशेषं सुखेनैव पवनाहारकारिणा ॥ ४५ ॥

संध्यायां योगिना तेन तत्रायातेन गह्वरे। मम भालं पुनः स्वामिन्नर्कक्षीरेण घर्षितं ॥ ४६ ॥ संजज्ञेऽहं पुनर्देव! नैसर्गिकवपुः पुमान्। तेनोक्तश्च कुमारैष महामंत्रश्च साध्यते ॥ ४७ ॥ पार्श्वे ज्वलनकुंडस्य द्वावप्यावां गतौ ततः। योगिनोक्तं महावीर! पुनरानय तं शवं ॥ ४८ ॥ अत्रागत्य तथैवाथ गृहीत्वा तच्छवं पुनः। समर्पितं मया तस्मै योगिने मंत्रसिद्धये ॥ ४९ ॥ स्नपयित्वा च तत्तेन स्थापितं मंडलांतरा। प्रज्ज्वालितोऽनलश्चाहं कृतश्चोत्तरसाधकः ॥ ५० ॥ यथा यथा जजापैष योगी मंत्रं तथा तथा। उत्तस्थौ मृतकं तत्र निपपात पुनः पुनः ॥ ५१ ॥ अर्द्धरात्रो ययौ तस्य जापमेवं वितन्वतः। ततो डमरुकध्वानाः श्रूयंतेस्म विहायसि ॥ ५२ ॥ कुशुद्धं मृतकं ह्येतत् पुरुषो रे न सेत्स्यति। जल्पंतीत्यवतीर्णाभ्राद्देवता कुपिता तदा ॥ ५३ ॥ तया देवतया योगी केशग्राहं स साधकः। उल्लाल्य (ઉછાળીને) चिक्षिपे मध्ये ज्वलज्ज्वलनकुंडके ॥ ५४ ॥ तद् दृष्ट्वाहं दृढांगोऽपि क्षुब्धः किंचन मानसे। अतस्तया निबद्धौ मे हस्तौ पन्नगपाशकैः ॥ ५५ ॥ कुमारं सुंदराकारं क एनं मारयिष्यति। जल्पंतीति ययौ व्योम्नि। सा मां धृत्वाशु पादयोः ॥ ५६ ॥

शाखायुग्मस्य मध्येऽत्र क्षिप्त्वांह्रियुगलं मम । गता सा देवता शीघ्रं लंबमानः स्थितस्त्वहं ॥ ५७ ॥ अत्रेदं मृतकं चापि तथैवागत्य तस्थिवत् । ईक्षांबभूवुस्तत्सर्वे वालयित्वाथ कंधरां ॥ ५८ ॥ ऊचुश्चाक्षतसर्वांगं कुशुद्धं मृतकं कथं । ततोऽवदन्नृपः शीर्षं धुन्वन् किंचिद्विचिंतयन् ॥ ५९ ॥ अहो यत् त्रोटितं दंतैः स्त्रोनासाग्रं किलामुना । भविष्यत्यास्यमध्ये तत् कुशुद्धं तेन नन्विदं ॥ ६० ॥ शिरः सर्वेऽपि धुन्वंतो जल्पंतिस्म नृपंप्रति । एवमेव नरेंद्रेदं नान्यथा ते वरा मतिः ॥ ६१ ॥ राजापि वीक्षयामास तन्मुखं निजपूरुषैः । नासाग्रे वीक्षिते तत्र सर्वेषां प्रत्ययोऽभवत् ॥ ६२ ॥ सखेदो राजसूराख्यन्नैतद् ज्ञातं मयापि हा । महद्विनाशितं कार्यं योगिनः कथितं न यत् ॥ ६३ ॥ राजोचे वत्स मा खेदं कार्षीस्त्वं हृदये वद । नागबंधः कथं नष्टः स दृढो भुजयोस्तव ॥ ६४ ॥ कुमारः स्माह देवाऽहिपुच्छं लग्नं तु लंबितुं । इतस्ततश्चलद्दैवयोगादागान्मुखे मम ॥ ६५ ॥

रोषेणाथ मया तच्च दशनैश्चर्वितं मुहुः । पीडितः पन्नगः सोऽथ बंधादुच्चलितः क्षणात् ॥ ६६ ॥ पतितश्च महीपीठे न लग्नः क्वापि मे तनौ । विषापहारिमंत्राणामौषधेश्च प्रभावतः ॥ ६७ ॥ मया

निर्गमितं रात्रियामयुग्मं कथंचन । पुनः संप्रति युष्माभिरापदेषा हता मम ॥ ६८ ॥ यदेतेन शबे-
नोक्तं संमुखं मे भयंकरं । अद्यैव देव संजातं सत्यं तद्वचनं पुनः ॥ ६९ ॥ मया तदेष सर्वोऽपि
वृत्तांतः कथितोऽधुना । ममानुभूतः कायेन धृत्वा मनसि धीरतां ॥ ७० ॥ शक्यते यन्न गदितुं न
श्रद्धातुं च केनचित् । कथ्यमानं च बहुधा चित्ते माति न कस्यचित् ॥ ७१ ॥ एवंविधस्य कार्यस्य
यासि पारं त्वमेव हि । धुर्य एव वहेद्भारं विषमे न तु लणकः ॥ ७३ ॥ अहो ते साहसं बुद्धिर्नि-
र्भयत्वं सुधीरता । महापरोपकारित्वं कारुण्यं दक्षतापि च ॥ ७४ ॥ अहो सुकृतसंभारः कुमार प्रा-
क्तनस्तव । येनाप्तैवंविधा भार्याऽस्माकं च मिलितौऽचिरात् ॥ ७५ ॥ सर्वेष्वेवं प्रशंसत्सु कुमारं
तमनेकधा । नृपोऽवोचत्कुमार त्वं तत्स्थानं दर्शयास्मकान् ॥ ७६ ॥ युवाभ्यां यत्र मंत्रः स प्रारेभे
साधितुं निशि । कथं बभूव योगी स गत्वा तत्र विलोक्यते ॥ ७७ ॥ अनुयातस्ततः सर्वैस्तदोत्थाय
स भूपभूः । गत्वा तद्दर्शयामास मंत्रसाधनमंडलं ॥७८॥ यावत्सर्वेऽपि ते तत्र लग्नाः सर्वत्र वीक्षितुं ।
तावन्मध्येऽग्निकुंडस्याऽपश्यन्कांचनपूरुषं ॥ ७९ ॥ कर्षयित्वाथ तं राजा कोशे चिक्षेप पूरुषं । पुनर्भ-

॥१२९॥

वंति छिन्नानि तस्यांगानि विना शिरः ॥ ८० ॥ सकुटुंबोऽथ भूपालः संप्राप्तो निजमंदिरं । दशाहानि पुरे तत्र वर्द्धापनमकारयत् ॥ ८१ ॥

अथो मलयकेतुः स प्रस्थितोऽनुवधूवरं । शुद्धिं सर्वत्र कुर्वाणस्तस्य तत्र समागमत् ॥ ८२ ॥ मिलित्वा भूपतेरुक्तं तेनागमनकारणं । राज्ञापि मेलितः सोऽथ स्वसुः स्वसृपतेरपि ॥ ८३ ॥ ताभ्यामपि प्रहृष्टाभ्यां पित्रोः पृष्टोंगमंगलं । सर्वं जगाद तद्दुःखमाविष्कुर्वन्नयं ततः ॥ ८४ ॥ पृष्टौ तेनापि तौ मूलाद्वृत्तांतं तं निजं निजं । कथयामासतुः सर्वमनुभूतं यथा यथा ॥ ८५ ॥ कुमारो मलयकेतुः शिरो धुन्वन् जगाविति । अनुभूतमहो दुःखं युवाभ्यां कथमीदृशं ॥ ८६ ॥ इत्थं परस्परप्रीतिवार्त्तारसवशंवदाः । ते सर्वेऽपि क्षुधां तृष्णां निद्रां चान्वभवन्न हि ॥ ८७ ॥ राज्ञा मलयकेतुः स कुमारः सत्कृतो भृशं । स्नानभोजनवस्त्राद्यैः स्वसुः स्नेहेन तस्थिवान् ॥८८॥ कतिचिद्दिनपर्यंते तेनोक्तं भूपतिंप्रति । मां प्रेषय नराधीशाधुना यामि निजं पुरं ॥ ८९ ॥ जामातृसुतयोर्येन चिंतयंतावमंगलं । दुःखेन गमयंतौ च कालं मे पितरौ स्थितौ ॥ ९० ॥

गत्वादेशेन युष्माकमहं वर्द्धापयामि तौ। विदधामि तथा प्रत्युज्जीवितानंदिमानसौ ॥ ९१ ॥
अन्यथा दुःखनिर्मग्नौ नूनमेतौ मरिष्यतः। प्राणेभ्योऽपि तयोर्यस्मादेषाभीष्टा सुताधिकं ॥ ९२ ॥
श्रुत्वेति भूपतिः स्माह प्रहितुमसहोऽपि तं। यद्येवं वत्स तद्गच्छ वदामो नैव किंचन ॥९३॥ अग्रेऽ-
प्यस्त्यावयोः प्रीतिवल्ली संबंधवारिणा। सिक्तानेनाधुना वाच्यं पितुरित्यात्मनस्त्वया ॥ ९४॥ महाबलं
स्वसारं चापप्रच्छे मलयस्ततः। गमनायाऽसुखं पित्रोराविष्कुर्वंस्तयोः पुरः ॥ ९५ ॥ महाबलो जगा-
देति वाच्यं स्वसुरयोर्मम। कुमार सारसौजन्य नमस्कारपुरस्सरं ॥ ९६॥ अनाख्याय स्ववृत्तांतं कन्या-
मादाय गच्छता। महाबलेन चौरेण यद्दुःखं युवयोः कृतं ॥ ९७॥ युवाभ्यां मम निःशेषमागः
क्षंतव्यमेव तत्। उत्पाट्याहं समानीतस्ततः परवशो यतः ॥ ९८ ॥ ऊचे मलयसुंदर्या भ्रातरागम-
नादिकं। त्वयांबा तातपादानां विज्ञप्यं सर्वमप्यदः ॥ ९९ ॥ चिंता कापि न कर्त्तव्या सुखेन च
स्थितास्म्यहं। इति च भ्रातराख्येयं गंतव्यं पथि सुष्ठु च ॥ ३०० ॥ कुमारो मलयः सोऽपि सर्व-
मभ्युपगत्य तत्। विमुंचन्मोचयंश्चापि बाष्पांबु प्रस्थितः पथि ॥ १ ॥ पुरीं चंद्रावतीं प्राप्य निर्वि-

लंबप्रयाणकैः । सुताजामातृलाभोक्त्या स पित्रोरकरोन्मुदं ॥ २ ॥ तयोर्वृत्तांतमाकर्ण्य कुमारात्स नरेश्वरः । नित्यमानंदितस्तस्थौ महादेव्या समं ततः ॥ ३ ॥ महाबलस्य तत्राथ भुंजानस्य महासुखं । सार्द्धं मलयसुंदर्या ययौ कालः कियानपि ॥ ४ ॥ अथान्यदा तयोर्गेहगवाक्षांकोपविष्टयोः । दंपत्योश्छिन्ननासा सा नारी द्वारमुपागता ॥ ५ ॥ महाबलेन तां दृष्ट्वा जगदे वल्लभांप्रति । सैषां यस्याः स्वरं श्रुत्वाऽनुयातोऽहं प्रिये! तदा ॥ ६ ॥ ततो मलयसुंदर्या स्थिरदृष्ट्या निरीक्ष्य तां । उपलक्ष्यांगचिह्नैश्च प्रोचे विस्मितचेतसा ॥ ७ ॥ नूनं कनकवत्येषा सैवावाभ्यां तदा प्रिय! । मंजूषांतः स्थिता नद्याः प्रवाहे या प्रवाहिता ॥ ८ ॥ गुह्यं वक्ष्यति किंचिन्न लज्जयैषोपलक्ष्य मां । श्रूपव्यन्तश्च शृणोम्यत्र तदहं युष्मदाज्ञया ॥ ९ ॥ प्रियादेशेन तस्थुष्यां तस्यां कांडपटांतरे । प्रविष्टा तत्र सा नारी प्रतीहारनिवेदिता ॥ १० ॥ पृष्टा साथ कुमारेण प्रतिपत्तिपुरस्सरं । सम्यक् सर्वं ममाख्याहि शुभे त्वं चरितं निजं ॥ ११ ॥

सा जगाद कुमारेंद्र चंद्रावत्याः पुरः प्रभोः । भार्या वीरधवलस्य नाम्ना कनकवत्यहं ॥ १२ ॥

चुकोप भूपतिर्मह्यमेवमेवान्यदा ततः । त्यक्त्वा सर्वमहं कोपान्निर्गता राजवेश्मतः ॥ १३ ॥ मिलितो मे पुमानेको दक्षो वैदेशिको युवा । तेन संकेतिता गोलानद्यां देवीगृहे त्वहं ॥ १४ ॥ तस्याहं मिलिता तत्र गत्वा रात्रौ कथंचन । धूर्त्तेनोक्तं ततस्तेन चौराः संत्यत्र मा वद ॥ १५ ॥ गृहीत्वा तेन मत्पार्श्वात्सर्वं वस्त्रादि भाषितं । भद्रे! प्रविश मंजूषां यावद्गच्छंति तस्कराः ॥ १६ ॥ प्रविष्टा तत्र भीताहं तेनापि मम कंचुकं । हारं चादाय शेषं तु मंजूषायां प्रचिक्षिपे ॥ १७ ॥ मंजूषाया मुखं तेन पापेन पिहितं द्रुतं । संकेतितो द्वितीयोऽथ कोऽपि तत्र समागतः ॥ १८ ॥ ताभ्यामुत्पाट्य मंजूषा द्वाभ्यां गोलानदीरये । मुक्ता तरीतुमारब्धा तरीवत्तरितुं ततः ॥ १९ ॥ कुमारेण ततोऽभाणि त्वं ताभ्यां किमु सुंदरि! । अज्ञाताभ्यां नदीवाहे पेटांतःस्था प्रवाहिता ॥ २० ॥ अभिज्ञास्ति तयोः काचित् किंचिज्जानासि कारणं । सा प्रोवाच ममाज्ञातौ तौ निष्कारणवैरिणौ ॥ २१ ॥ अनिमित्तमहो चक्रे ताभ्यां तदसमंजसं । इति जल्पन् शिरःकंपं कुमारः कृतवान्मुहुः ॥ २२ ॥

जगादाथ पुरो ब्रूहि मंजूषा कुत्र सा गता । सा स्माह रजनीप्रांते कुमारात्र समागता ॥ २३ ॥

धनंजयस्य यक्षस्यासन्नगोलानदीतटे । प्राप्ताकृष्य बहिश्चक्रे लोभसारेण दस्युना ॥ २४ ॥ भंक्त्वा तालकमुद्घाट्य द्वारं यावद्विलोकितं । तावद् दृष्टा गृहीता च तेनाहं वस्त्रसंयुता ॥ २५ ॥ नीत्वाऽलंबगिरौ तेन विषमे क्वापि कंदरे । एकत्र दर्शयांचक्रे गुप्तं मे निजमंदिरं ॥ २६ ॥ पुरलक्ष्मीः समस्तापि नीत्वा क्षिप्तास्ति तत्र या । दर्शिता सापि मे तेन बहुमानपुरस्सरं ॥ २७ ॥ नामादि कथितं सर्वं मिथः स्नेहेन तेन तु । तथा व्यवहृतं चित्तं यथा मे तत्र संस्थितं ॥ २८ ॥ स्थित्वा यामयुगं सोऽत्रागतः कार्येण केनचित् । प्रापि क्वापि नरेंद्रेण हताशः पश्यतोहरः ॥ २९ ॥ राज्ञा गोलातटेऽलंबशैलमूलेऽथ तस्करः । सायमुद्बंधयांचक्रे तत्र न्यग्रोधपादपे ॥ ३० ॥ मया दृष्टोऽद्रिशृंगाग्रस्थितया स ततो निशि । गताहं तत्र शोकेन रुदती मिलिता च ते ॥ ३१ ॥ अतः परं च यज्जातं तत्र तत्प्रकटं तव । इत्येष मम निःशेषो वृत्तांतो राजनंदन ॥ ३२ ॥ गृहाण द्रविणं तत्त्वं स्थानं तद्दर्शयाम्यहं । अथाचख्यौ तया सार्द्धं गत्वा राज्ञेऽखिलं स तत् ॥ ३३ ॥ पुरस्कृत्याथ तां भूपो गत्वा तत्र च सत्वरं । यस्य यद्वस्तु तत्राभूत्तस्मै सर्वं तदार्पयत् ॥ ३४ ॥ प्रभूतं शेषमादाय

द्रविणं स पुरं ययौ । पुष्टकोशोऽभवत्तेन द्रव्येण पुरुषेण च ॥ ३५ ॥ राजदत्तोचितद्रव्या नारी सा छिन्ननासिका । कुमारेण समं यावत्कुमारावासमाययौ ॥ ३६ ॥

तत्र तावदपश्यत् सा बालां मलयसुंदरीं । लक्ष्मीपुंजेन हारेण भूषितां ह्यतर्कितां ॥ ३७ ॥ चमत्कृताथ सा दध्यौ दुष्टैषा जीविता कथं । कथं च निःसृता कूपात्परिणीतामुना कथं ॥ ३८ ॥ पृष्टुकामापि नापृच्छत् किंचित्तत्रेति सा वशा । यदेषोक्त्वा चरित्रं मे सर्वं प्रकटयिष्यति ॥ ३९ ॥ लक्ष्मीपुंजोऽपि हारोऽयमानीयास्यै समर्पितः । पापायै मम वैरिभ्यां ताभ्यां काभ्यामपि द्रुतं ॥ ४० ॥ न ज्ञायतेऽथवैताभ्यामेवैष मम पार्श्वतः । हारः केनाप्युपायेन तदाग्राहि नदीतटे ॥ ४१ ॥ तन्नूनं वैरिणावेतौ मम दुष्टावुभावपि । ध्यायंतीमिती तामेवमूचे मलयसुंदरी ॥ ४२ ॥ अनभ्रेयं कुतो वृष्टिस्त्वमंबैकाकिनी कथं । दुःस्थावस्था कथं युष्मन्नासाया इयमीक्ष्यते ॥ ४३ ॥

इतश्चोक्तं कुमारेण पृष्टव्यं न प्रिये त्वया । ज्ञातमस्ति मया सर्वं कथयिष्याम्यहं तव ॥ ४४ ॥ अलं कालविलंबेन त्वं याहीत्यनुगम्य तां । कुमारः कनकवतीं गृहं शून्यमदीदृशत् ॥ ४५ ॥ चित्ते

दुष्टा मुखे मिष्टा स्थिता सा तत्र नित्यशः । पार्श्वे मलयसुंदर्या आजगामापनासिका ॥ ४६ ॥ तथा-जल्पत्तथा तस्थौ तथा वार्त्ताश्चकार सा । यथा प्रत्येति धूर्त्ता तां विश्वस्ता भूपभूप्रिया ॥ ४७ ॥ एवं मलयसुंदर्याः पश्यंती छिद्रसंततिं । कालं निर्गमयामास सा निष्कारणवैरिणी ॥ ४८ ॥ अथो मलयसुंदर्या भुंजानाया निरंतरं । सुखं वैषयिकं तत्राऽभवद्गर्भस्य संभवः ॥ ४९ ॥ ततस्तस्याः सुखेनैव काले गच्छति लीलया । पूर्यमाणासु सर्वासु वांछासु नृपसूनुना ॥ ५० ॥ मनोरथेषु सर्वेषु वर्द्धमानेषु नित्यशः । तस्या लावण्यपूर्णाया वेलाऽमासः समागमत् ॥ ५१ ॥ युग्मं ॥ अत्रांतरे नरेंद्रेण कुमारः स महाबलः । आदिष्टो वत्स गच्छ त्वमुद्भटैः सुभटैर्वृतः ॥ ५२ ॥ उपद्रवंतमात्मीयदेशं दुर्गस्थितं सदा । पल्लीशं क्रूरनामानं निगृहाणोग्रविग्रहं ॥ ५३ ॥ प्रमाणं तात युष्माकमादेश इति संसदि । जल्पित्वागत्य चाचख्यौ कुमारस्तत्प्रियांप्रति ॥ ५४ ॥

उत्सुका सह यानाय बोधयित्वा कथंचन । सा प्रिया स्थापिता तत्र कुमारेण महौजसा ॥ ५५ ॥ उक्तं च सांप्रतं कांते न युक्तः स्थानचालकः । तवासन्नप्रसूतेस्तत्त्वं तिष्ठात्रैव सुस्थिता ॥ ५६ ॥ तां

गदित्वेति बहुधा तया ज्ञातास्ति या पुरा । तां भालचित्रगुटिकामर्पयित्वेति सोऽब्रवीत् ॥ ५७ ॥
तातादेशमहं कृत्वा दिनैः स्तोकतरैस्तव । पुनः शीघ्रं समागत्य मिलिष्येऽहं सुलोचने ॥ ५८ ॥ अथ
साश्रूणि मुंचंती निःश्वसंत्यतिमंदवाक् । अनुमेने तमेतव्यं पुनराश्विति वादिनी ॥ ५९ ॥ रुद्धकंठः
कुमारोऽपि पश्चाद्ग्रीवं पुनः पुनः । पश्यंस्तां जनकादेशाद्गलिताश्रुर्विनिर्ययौ ॥ ६१ ॥ तत्काल-
मिलिताशेषसारसैन्यसमन्वितः । क्रूरं साधयितुं भिल्लाधीशं राजसुतो ययौ ॥ ६२ ॥ सा कनकवती
पश्चात्पश्यंती छलमन्वहं । दध्यावेकाकिनी जाताऽधुनैषा सुकृतैर्मम ॥ ६३ ॥ किंचित्संकल्प्य कूटं सा
सुंदर्या गृहमागता । समुद्विग्नामपश्यत्तां न्यस्तास्यां पाणिपंकजे ॥ ६४ ॥ तथा वार्त्ताश्चकारैषा कथा-
श्चाकथयत्तथा । सुखेनागमयत् घस्रं यथा मलयसुंदरी ॥ ६५ ॥ तयाऽभाण्यथ हे अंब ! त्वं तिष्ठात्रैव
निश्यपि । सुखेनैव निशा येन याति मे वचनैस्तव ॥ ६६ ॥ शर्करा पतिता दुग्धे च्युत्वा हस्ततला-
दहो । चिंतयंतीति हृष्टा सा वचस्तस्या अमन्यत ॥ ६७ ॥

यथा दिनं तथा तस्या गता रात्रिरपि प्रगे । तया कनकवत्योक्तमेवं कपटपूर्णया ॥ ६८ ॥

उपद्रोतुममुत्र त्वां भ्रमंती राक्षसी निशि । दृष्टैका प्रतिजघ्ने च जाग्रत्या तनये! मया ॥ ६९ ॥ ततो यदि त्वमाख्यासि भूत्वाहं तादृशी ततः । तथा तां विद्धाम्यत्र पुनर्नायाति सा यथा ॥ ७० ॥ न श्रुतं किं त्वया संति रक्षसामपि भेषजाः । ततो मलयसुंदर्या मुग्धया मानितं तथा ॥ ७१ ॥ तस्मिंश्च समये तत्र नगरे मार्युपद्रवं । ज्ञात्वा दुष्टा गता छिन्नत्रासा सा राजसन्निधौ ॥ ७२ ॥ याचित्वैकांतमाभाषि तया भूपश्छलज्ञया । तवाख्यामि हितं स्वामिन्! यदि त्वं मे प्रसीदसि ॥ ७३ ॥ दत्वाभयं ततो राज्ञा सादरं भणिता वद । सावोचन्नृप! युष्माकं वधूरेषा हि राक्षसी ॥ ७४ ॥ प्रत्ययश्चेन्न मे वाक्ये युष्माभिर्दूरसंस्थितैः । दृष्टव्येयं ततः पापा निजावासस्थिता निशि ॥ ७५ ॥ देवैषा निशि राक्षस्या रूपेण स्वगृहांगणे । परिभ्रमति वल्गंती पश्यंती सर्वतो दिशः ॥ ७६ ॥ मंदं मंदं च फेत्कारान् मुंचत्येषा भयंकरान् । तेनोच्छलति लोकानां मारिरेषा पुरे तव ॥ ७७ ॥ भ्रियमाणा तदा रात्रौ किंतूपद्रोष्यति त्वकं । प्रभाते देव! तेनैषा निग्राह्या सुभटैस्त्वया ॥ ७८ ॥ पुराप्यासीन्नृपो मारिहेतुं ज्ञातुं समुत्सुकः । अचिंतितमिदं श्रुत्वा तदा चित्ते चमत्कृतः ॥ ७९ ॥ अहो

अभद्रमेतत्किं ममैतद्विमलं कुलं । सर्वतो विस्फुरल्लोके सकलंकं करिष्यति ॥ ८० ॥ रजन्यां ज्ञास्यते नूनं समये तद्यथास्थितं । कथितस्य विसंवादो यद्यस्या न भविष्यति ॥ ८१ ॥ ध्यात्वेति भूपतिः स्माह चिंताचांतमुखच्छविः । कथनीयं न कस्यापि गोप्यमेतत्त्वया शुभे॥ ८२ ॥ सोवाचाहं किमज्ञाना ज्ञाता युष्माभिरीदृशी । भवेयं यदि नैकांते न ब्रूयां तत्तवैव हि ॥ ८३ ॥ ततः सत्कृत्य सा राज्ञा विसृष्टागान्निजं गृहं । वेषादिकं च राक्षस्यास्ततः सर्वमसज्जयत् ॥ ८४ ॥

रजन्यां सा समागत्याऽजल्पन्मलयसुंदरीं । स्थातव्यं तावदत्रैव त्वया पुत्रि गृहांतरे ॥ ८५ ॥ यावद् द्वारस्थिता दुष्टां हत्वा तां राक्षसीमहं । आगच्छामि समीपं तेऽन्यथानिष्टं भविष्यति ॥ ८६ ॥ शिक्षां दत्वेति सा गत्वा बहिर्वस्त्रविवर्जिता । चकार राक्षसीरूपं वर्णकैश्चित्रितांगका ॥ ८७ ॥ दधारोल्मुकनास्येन कपालक्षुरिकाकरा । राज्ञो यथायथाख्यातं चकार च तथा तथा ॥ ८८ ॥ अत्रांतरे समोपस्थाऽन्यवेश्मोपरिवर्त्तिना । दृष्टा छन्नेन पापिष्ठा तथारूपा नृपेण सा ॥ ८९ ॥ सत्यं तत्किल संजातं यत्तया कथितं मम । तदंको मे कुले माभून्मृत मास्म जनोऽप्ययं ॥ ९० ॥ करिष्यति ममैषा

किं दुष्टा सुस्थितचेतसः । निर्जनायां त्रियामायां घातनीयाधुनैव हि ॥ ९१ ॥ इति प्रजल्पता तेन
तीव्रकोपेन भूभुजा । अंषट्करं समादिष्टा निजविश्वासपुरुषाः ॥ ९२ ॥ अहो दुष्टामिमां गत्वा यूयं
धत्त दृढग्रहाः । रथं चारोप्य वेगेन निर्वासयत पत्तनात् ॥ ९३ ॥ रौद्राख्यामटवीं नीत्वा रात्रिमध्ये
तथा हत । प्रच्छन्नं न यथा वार्तामपि जानाति कश्चन ॥ ९४ ॥ आगच्छतोऽथ दृष्ट्वा तान् खड्गह-
स्तान्महाभटान् । प्रविवेशाशु भीता सा मध्ये राजसुतागृहं ॥ ९५ ॥ कंपमाना भयेनोचे हे वत्से!
केऽप्यमी नराः । आगच्छंति द्रुतं हंतुं मां राज्ञा प्रेषिताः किल ॥ ९६ ॥ राजादेशं विना येन स्थिताहं
तव सन्निधौ । मृगाक्षि! कुपितस्तेन मारयिष्यति मां नृपः ॥ ९७ ॥ तत्त्वं क्वापि क्षिपैतां मां यत्र
पश्यंति नागताः । ततस्तादृशरूपा सा विवस्त्रा छिन्ननासिका ॥ ९८ ॥ मंजूषायां तया क्षिप्ता मंक्षु
दत्तं च तालकं । अथ ते कोपदुष्प्रेक्षाः प्राविशन् राजपुरुषाः ॥ ९९ ॥ युग्मं ॥ दृष्ट्वा मलयसुंदर्या
रूपं स्वाभाविकं ततः । दध्युस्ते राक्षसीरूपं त्यक्तं भीत्यानया खलु ॥ ४०० ॥ आः पापेऽद्यापि लोकां-
स्त्वं कियत्कालं हनिष्यसि । इति वादिभिराहत्य तैर्दृढं मलयसुंदरी ॥ १ ॥ बहिष्कृष्ट्वा समारोप्य रथं

प्रगुणितं च तां । चलिता वायुवेगेन सुभटा अटवींप्रति ॥ २ ॥

ततः साचिंतयच्चित्तेऽधिक्षिपंती नरास्त्वमी । निहंतुमथवा त्यक्तुं नयंति क्वापि मामतः ॥ ३ ॥ अपराधं परं कंचिन्न जानाम्यहमात्मनः । अथ पूर्वार्जितं कर्म ममाशुभमुपस्थितं ॥ ४ ॥ ततो रे जीव! यद्दुःखं तवागच्छति सांप्रतं । तत्सर्वं सह देहेनामुना भूत्वातिकर्कशा ॥ ५ ॥ चिंतयंतीति सा चित्ते विपाकं निजकर्मणः । महाबलकुमारेणाख्यातं श्लोकमथास्मरत् ॥ ६ ॥ सा तैर्नीत्वाटवीं छन्ना मुक्ता मलयसुंदरी । दुःखं न लभते कोऽत्र पूर्वकर्मोदयेन यत् ॥ ७ ॥ आगताः कृतकर्त्तव्या इत्याख्याते प्रगेऽथ तैः । सविशेषां च पूरक्षां राजाशिथिलयत्ततः ॥ ८ ॥ दापयामास सर्वत्र तालकानि वधूगृहे । निर्नासां प्रेक्षयामास तां नारीं किंतु नाप सः ॥ ९ ॥ अथ निर्जित्य तं भिल्लं कतिभिर्दिवसैः पुनः । महाबलः समायातो दयितोत्कंठितो भृशं ॥ १० ॥ नमस्कृत्य पितुः पादौ गदित्वोदंतमात्मनः । यावन्मलयसुंदर्याः प्रस्थितः स गृहंप्रति ॥ ११ ॥ तावद् धृत्वा करे तस्मै सूरपालेन भूभुजा । सर्वं मलयसुंदर्याः कथितं तद्विजृंभितं ॥ १२ ॥ कुमारो निःश्वसन् दीर्घं घर्षन्नात्म-

करौ ततः । सगद्गदं ससीत्कारं वक्तुमेवं प्रचक्रमे ॥ १३ ॥

हा हा भ्रांतोऽसि जातस्त्वं किं विचारबहिर्मुखः । तात! धातुविपर्यासोऽधुना तव बभूव किं ॥ १४ ॥ त्वयाऽदीर्घधिया देव! यावन्मम समागमं । विलंबितं न किं कार्यमिदं दोषेण गुर्वपि ॥१५॥ निर्नासा सा वशा भूरिकूटानां मंदिरं प्रभो । जानाम्यहं पुराप्यस्या माहात्म्यं मूलतोऽपि च ॥१६॥ इदानीमावयोः क्वास्ति सा निष्कारणवैरिणी । आनीय तां दर्शयध्वं येन पृच्छाम्यहं स्वयं ॥ १७ ॥ नृपः स्माह कुमाराधिक्षेपवाक्यैरधोमुखः । नो सा विलोक्यमानापि लब्धा नष्टा तदैव सा ॥ १८ ॥ निराशोऽथ कुमारोऽवक् छलं लब्ध्वा हहा प्रिये!। प्रणष्टा क्वापि सा कूटं । वितत्यैतत्तवोपरि ॥१९॥ नूनं तात! त्वया तस्या वचनेन मुधा निजे । कुले लांछनमानीतं वंशश्छेदश्च निर्मितः ॥ २० ॥ इत्युक्त्वा बहुधा कांतावियोगविधुरस्ततः । चिंताभरसमाक्रांतः कुमारोऽगान्निजं गृहं ॥ २१ ॥ पृष्ठलग्नो नरेंद्रोऽपि तत्रागात्पुत्रवत्सलः । स्वयं दत्तानि सर्वत्र तालकान्युद्घाटयत् ॥ २२ ॥ ऊचे च राक्षसीरूपा चेष्टमानेह सा मया । बहुधा ते प्रिया दृष्टा स्वयं मलयसुंदरी ॥ २३ ॥ दोषस्ततो न

मे कश्चित् कुर्वतो दंडमीदृशं । येनेष्टापि निजा वत्स! विनष्टा छिद्यते भुजा ॥ २४ ॥ तन्मा ताम्य कुमार! त्वं स्वच्छं कृत्वा निजं मनः । पश्यासीद्गेहसारं स्वं किं किमस्ति च सांप्रतं ॥ २५ ॥ असंभाव्यमहो यन्मे वल्लभा सापि राक्षसी । उपद्रवति लोकांश्च सर्वान्मलयसुंदरी ॥ २६ ॥ ज्ञास्यते किंतु सर्वं चेज्जीविष्यति कथंचन । इति ध्यायन् कुमारः स लग्नः सर्वमपीक्षितुं ॥ २७ ॥ युग्मं ॥

यावदुद्घाटयामास मंजूषां तां कुमारकः । अपश्यंस्तत्र सर्वेऽपि तावत्तां छिन्ननासिकां ॥ २८ ॥ विवस्त्रां राक्षसीरूपां क्षुधाशुष्कां विलोक्य तां । विस्मयेन क्षणं तस्थुस्ते सर्वेऽपि नृपादयः ॥ २९ ॥ कुमारोऽथ नृपं प्रोचे दृष्टा या राक्षसी त्वया । एषैव सा महाराज! कृतवेषा कथंचन ॥ ३० ॥ कर्षयित्वा ततस्तां स्त्रीं ताडयामास निष्ठुरं । कुमारः स तथा सर्वं यथा सा स्वकृतं जगौ ॥ ३१ ॥ कुपितेन ततो राज्ञा पापा निर्भर्त्स्य सा भृशं । देशत्यागेन निर्दिष्टा निंद्यमाना पुरीजनैः ॥ ३२ ॥ कुमारो मौनमालंब्य शोकेन विवशो भृशं । त्यक्त्वा चतुर्विधाहारं मर्त्तुकामः स्वयं स्थितः ॥ ३३ ॥ ततो राजा च देवी च परिवारजनोऽपि च । संजातो दुःखतोऽथोऽनुकुमारं मरणोत्सुकः ॥ ३४ ॥ राज्यो-

च्छेद्भयाजाता व्याकुलाः सचिवा अपि । चिंताचक्रे समारूढः पुरलोकोऽपि विह्वलः ॥ ३५ ॥
इतश्च तत्र संप्राप्तः प्रतीहारनिवेदितः । एकोऽष्टांगनिमित्तज्ञो गणकः पुस्तकान्वितः ॥ ३६ ॥ ततः
किंचित्समाश्वस्तैर्मंत्रिभिः कृतभक्तिभिः । परोपकारी प्रपच्छे नैमित्तिकशिरोमणिः ॥ ३७ ॥ इत्थ-
मित्थं च हस्तान्नो वधूर्मलयसुंदरी । निष्कलंका समुत्तीर्णा कुमारस्यास्य वल्लभा ॥ ३८ ॥ दुःखेन
तेन राजासौ सकुटुंबोऽशनं विना । मरणैकमना आस्ते भयभीतो जनोऽपि च ॥ ३९ ॥ ततो ब्रूहि
निमित्तज्ञ! साऽस्माकं सुकृतैरिह । जीवंती विद्यते कापि किंवा नास्त्येव सर्वथा ॥ ४० ॥ चिंतयित्वा
ततोऽवादीदादेशीति विचक्षणः । जीवंत्यस्ति कुमारस्य वर्षांते सा मिलिष्यति ॥ ४१ ॥ जीवंती
विद्यते सेति श्रुत्वा वाक्यं सुधोपमं । उज्जीवित इवाजल्पत् कुमारः स्फारितेक्षणः ॥ ४२ ॥ अहो
नैमित्तिक! ब्रूहि विलंबस्वापि मा क्षणं । क्व सा तिष्ठति जीवंती सुंदरी मम वल्लभा ॥ ४३ ॥ ज्ञानी
स्माह कुमारैषा स्थिता न ज्ञायते क्वचित् । शून्ये वसति वा स्थाने सुखिता दुःखिताथवा ॥ ४४ ॥
ततो यैः सुभटैस्त्यक्ताटव्यां सा सुंदरी तदा । नृपेणाहूय ते पृष्टा वितीर्याभयमंजसा ॥ ४५ ॥ हंहो

ब्रूत नराः सम्यक् तदारण्ये ममाज्ञया । नीत्वा मलयसुंदर्या वत्सायाः किमु किं कृतं ॥ ४६ ॥
ऊचुस्ते देव! सा यावन्नीत्वा तत्र व्यमुच्यत । भयदीनमुखी भीत्या कंपमानारुदद्भृशं ॥ ४७ ॥ दृष्टे-
ऽस्माभिस्ततश्चिह्नैरेभिरेषा न राक्षसी । भ्रांतः केनापि दुष्टेन नूनं व्यामोहितो नृपः ॥ ४८ ॥ स्त्री-
हत्या भ्रूणहत्या च महापापमिदं ततः । न हंतव्यात्र मुक्तेयं स्वयं शून्ये मरिष्यति ॥ ४९ ॥ ध्यात्वेति
रुदतीं मुक्त्वा जीवंतीमेव तत्र तां । अत्रागत्य तवास्माभिर्भीत्या मिथ्या प्रजल्पितं ॥ ५० ॥ नृपोऽ-
बोचदहो याऽभूद्दयामीषां न सापि मे । बुद्धिरेषामभूद्या च हताशस्य न सापि मे ॥ ५१ ॥ इत्या-
त्मानं नृपो निंदन् प्रशंसंश्च भृशं नरान् । प्रसादैः प्रीणयामास तांस्तं च गणकोत्तमं ॥ ५२ ॥
कुमारः स्माह भो ज्ञानिन्! मिलितं यत्त्वयोदितं । जीवंती सा यतोऽमीभिर्मुक्ता बाला हता न हि
॥ ५३ ॥ ततो विलोक्यते तात! तत्रान्यत्रापि साधुना । चंद्रावत्यां नगर्यां च प्रेष्यते कोऽपि पूरुषः
॥ ५४ ॥ श्रीवीरधवलस्यापि वृत्तांतोऽयं निवेद्यते । अस्माकं तत्र सा पुण्यैर्गतास्याच्चेत्कथंचन ॥५५॥
अथायाता न तत्सोऽपि गवेषयति भूपतिः । कुमारोक्तं ततः सर्वं राज्ञा तत्समनुष्ठितं ॥ ५६ ॥ प्रति-

बोध्य कुमारः स भोजितो भूभुजा ततः। स्वयं भुक्तं स्थितं चापि चिंतामग्नेन चेतसा ॥ ५७ ॥
कालेन कियता तेऽथ संप्राप्ताः प्रेषिता नराः। बालायाः क्वापि तस्यास्तु शुद्धिर्लब्धा न केनचित्
॥ ५८ ॥ कुमारोऽथ निराशः सन् दुःखमग्नो व्यचिंतयत्। अपुण्यानि ममाहो यद्वियोगः प्रियया
सह ॥ ५९ ॥ हा हा शून्ये महारण्ये कराभ्यां हृदयं स्वयं। आहत्य हृदयस्फोटं भविष्यसि मृता
प्रिये! ॥ ६० ॥ अथवेतस्ततो यांती केनाप्यात्ता भविष्यति। अथवा क्रूरजीवैस्त्वं भक्षिताशु भवि-
ष्यसि ॥ ६१ ॥ त्वं मेऽपि दयिता भूत्वा पतितासीदृगापदि। यूथभ्रष्टा कुरंगीव भ्रमस्येकाकिनो वने
॥ ६२ ॥ उत्सुकापि प्रिये! स्वच्छे! सहागमनहेतवे। मया दैवहतेन त्वं पश्चान्मुक्ता कथं तदा ॥६३॥

अनुभूय सुखं तादृगिदानीं दुःखसागरे। निमग्ना दयिते गाढं भविष्यसि कथं कथं ॥ ६४ ॥
इत्यादि बहुधा चित्ते स्मारं स्मारं नरेंद्रसूः। हृदीव शल्यितो भल्ल्या रतिं नाप कथंचन ॥ ६५ ॥
ततो नैमित्तिकाख्यातं स्मरन् खड्गयुतो निशि। कुमारो निरगाच्छन्नः प्रियां सर्वत्र वीक्षितुं ॥६६॥
प्रभाते पितरौ पुत्रमपश्यंतौ च कुत्रचित्। ऊचतुर्न क्षमः स्थातुं वत्सोऽगाद्वीक्षितुं प्रियां ॥ ६७ ॥

॥१४६॥

आपदं लप्स्यते क्वापि नानादुःखं सहिष्यते। पांथवत्पादचारी स भूशायी च भविष्यति ॥ ६८ ॥
लब्ध्वा तां सुवधूं सुतं पुनरिहायातं कदा लोचनै—र्द्रक्ष्यावः पितराविति प्रतिदिनं चिंतातुरौ तस्थतुः ॥
एकाकी नृपनंदनस्तु वनितां पश्यन्प्रणश्यत्तृषा—क्षुन्निद्रासुखसंगमः क्षितितलं बभ्राम हृल्लेखवान् ॥६९॥

॥ इत्यागमिकश्रीजयतिलकसूरिविरचिते ज्ञानरत्नोपाख्याने मलयसुंदरीचरित्रे
श्वसुरकुलसमागमप्रकाशनो नाम तृतीयः प्रस्तावः समाप्तः ॥ श्रीरस्तु ॥

॥ अथ चतुर्थः प्रस्तावः प्रारभ्यते ॥

इतश्च प्रोज्झिता रात्रौ बाला मलयसुंदरी। अरण्ये क्रूरसत्वानां शब्दान् श्रुत्वा व्यचिंतयत् ॥ १ ॥ शून्येऽरण्ये तमस्विन्यामुज्झित्वा मां गताः खलु। निर्दया रथमादाय हा हा ते राजपूरुषाः ॥ २ ॥ अपराधमनाख्याय कृतो दंडो यदीदृशः। राज्ञा मे तन्महादुःखमेकमेव दुनोति मां ॥ ३ ॥ अहो चित्रमिदं केनाप्येष यद्विप्रतारितः। श्वसुरः सूरपालो मे बुद्धिमानपि सर्वथा ॥ ४ ॥ हा सूर-

पालभूपाल निर्विचारः किमीदृशः । पश्चात्तापेन पश्चात्त्वं भविष्यसि कथं पुनः ॥ ५ ॥ सुखहेतोर्वि-मुक्तायास्तदा प्रियतम! त्वया । गच्छता मम जातेयमवस्था सांप्रतं पुनः ॥ ६ ॥ हा वल्लभातिदुर्लभ ज्ञात्वोदंतमिमं मम । विरहानलसंतप्तो भविष्यसि कथं कथं ॥ ७ ॥ हा मातस्तात हा भ्रातर्मिलि-ष्यामि कथं हि वः । एतावंत्यपपुण्याया मम पुण्यानि संति न ॥ ८ ॥ अभविष्यन्न चेज्जन्म मृत्युर्वा जन्मतोऽपि मे । अभविष्यं तदा नाहमीदृग्दुःखस्य भाजनं ॥ ९ ॥ बहुना शोचितेनापि परित्राणं कदापि न । कारणं विधिरेवेति सा तं श्लोकं ततोऽस्मरत् ॥ १० ॥

इत्यादि बहुधा तस्या विलपंत्या महाव्यथाः । दुःखार्त्तायाः समुत्पेदे जठरे गर्भपूरिते ॥ ११ ॥ वेदनाविधुरा साथ सुषुवे नंदनं वरं । पूर्वेव तरणेर्बिंबं तेजःपुंजविराजितं ॥ १२ ॥ आनंदितांकमा-रोप्य पश्यंती तं निजं सुतं । स्वयमेव वितन्वाना सूतिकर्मेत्युवाच च ॥ १३ ॥ हा वत्स! स्वच्छ! कुर्वेहं तवारण्येऽत्र कीदृशीं । मनोरथशतास्तस्य वर्द्धापनपरंपरां ॥ १४ ॥ खिद्यमानेति बहुधा सह-माना च यातनां । कंप्यमाना भयेनोच्चैर्गमयामास तां निशां ॥ १५ ॥ प्रभाते सा समीपस्थां नदीं

गत्वाभवच्छुचिः । स्मृत्वा देवान् गुरून् चापि फलान्याददुबुभुक्षिता ॥ १६ ॥ निकुंजे कापि सा याव-
त्पालयंती स्तनंधयं । युगपच्छोकहर्षाभ्यां तस्थौ संकीर्णमानसा ॥ १७ ॥ तत्र तावद्वहन् मार्गे परि-
वारेण भूयसा । बलसाराभिधस्तस्थौ सार्थवाहो नदीतटे ॥ १८ ॥ इतस्ततो जनाश्चेलुर्घासैंधोंदकहे-
तवे । निर्ययौ सार्थवाहोऽपि सार्थतः कार्यचिंतया ॥ १९ ॥ यत्र पुत्रद्वितीयाभूत् कुंजे मलयसुंदरी ।
यावत्तन्निकषा सोऽगादरोदीत्तावदर्भकः ॥ २० ॥ श्रुत्वा डिंभस्वरं सार्थवाहो विस्मितमानसः । निकुंजं
प्रविशन् बालामपश्यत्पुत्रसंयुतां ॥ २१ ॥ अपूर्वा कापि रूपश्रीर्लावण्यमसमं तथा । एतस्याश्रितय-
न्नेव सोऽपृच्छत्सार्थनायकः ॥ २२ ॥ कासि त्वं किमरण्येऽत्र सुंदर्येकाकिनी किमु । आकारोऽपि
तवाख्याति प्रसूतिं प्रवरे कुले ॥ २३ ॥ अपहारेण रोषेणाथवाभीष्टवियोगतः । वने बभूव वासस्ते
पुत्रस्य प्रसवोऽत्र च ॥ २४ ॥ बलसाराभिधानोऽहं व्यवहारी महर्द्धिकः । सागरतिलके द्रंगे वसाम्य-
न्यत्र यामि च ॥ २५ ॥ भव्यं जातं मया सार्द्धं यत्तेऽभूदेष संगमः । ममास्त्यत्र पटावासस्तत्रागत्य
सुखं भज ॥ २६ ॥ तयाथ चिंतितं चित्ते शीलं मे खंडयिष्यति । धनाढ्योऽयं युवा हस्तस्तद्ददामि

मृषोत्तरं ॥ २७ ॥ ध्यात्वेत्युक्तं तया श्रीमन्नहं मातंगबालिका । पितृभ्यां कलहे रोषान्निर्गत्यात्र समागता ॥ २८ ॥ तत्त्वं याहि निजावासमागमिष्याम्यहं न तु । निजपित्रोर्मिलिष्यामि गत्वा दुःखेन तस्थुषोः ॥ २९ ॥ आकारचेष्टितैरेभिर्नैषा मातंगबालिका । कारणेन तु केनापि करोति कपटोत्तरं ॥ ३० ॥ ध्यात्वेति बलसारः स जगदे चपलेक्षणे । चांडालत्वमिदं नैव प्रकाश्यं क्वापि ते मया ॥ ३१ ॥ तदागच्छ ममावासे तिष्ठ त्वं निजवांछया । करिष्यामि तदेवाहं यत्त्वं वक्ष्यसि भामिनि ॥ ३२ ॥

इति जल्पन्नसौ लुब्धस्तदंकादाशु तं सुतं । गृहीत्वा चलितो गेहान्निधानमिव तस्करः ॥ ३३ ॥ खंडयिष्यति मे शीलं पापोऽयमिति चिंतया । जाता कार्यविमूढा सा पतिता संकटे भृशं ॥ ३४ ॥ पुत्रस्नेहवशेनैषा लग्ना तस्याथ पृष्ठतः । जीवे गच्छति किं पश्चाच्चेतना क्वापि तिष्ठति ॥ ३५ ॥ प्रहृष्टः सार्थवाहस्तां भाषमाणो मृदूक्तिभिः । पुत्रं संगोप्य वस्त्रेण प्राविशन्निजमंदिरं ॥ ६ ॥ गुप्तस्थाने निवेश्याथ खिद्यमानां नृपात्मजां । किंचिदाश्वासयामास पुत्ररत्नसमर्पणात् ॥ ३७ ॥ यत्किंचन वदत्येषा कर्त्तव्यं तत्त्वया शुभे । शिक्षयित्वेति दास्येका नियुक्ता तेन तांप्रति ॥ ३८ ॥ वरभोज-

नवस्त्रालंकाराद्यं सर्वदा ददौ । बभाषे न वचः किंचित्तस्याः सोऽप्रीतिकारकं ॥ ३९ ॥ किंचित्स्वस्था ततस्तेन पृष्टा सा तव नाम किं । तया मंदं बभाषेऽहं नाम्ना मलयसुंदरी ॥ ४० ॥ बलसारस्ततो दध्यौ स्वं सम्यग् मा वदत्वियं । नाम्नैव ज्ञायते कापि विशिष्टकुलसंभवा ॥ ४१ ॥

ततः स्थानादयं प्राप निर्विलंबप्रयाणकैः । सागरतिलकं नाम वेलाकूले निजं पुरं ॥ ४२ ॥ गुप्तगेहे ततः क्वापि मुक्ता सा ससुता तथा । न जानाति यथा कोऽपि तामेकां दासिकां विना ॥ ४३ ॥ अथ तेनान्यदाभाणि सैवं मलयसुंदरी । प्रतिपद्यस्व मामद्य वल्लभत्वेन सुंदरि! ॥ ४४ ॥ ममास्याः सर्वलक्ष्म्यास्त्वं स्वामिनी भव मानिनि! । आजन्माहं तवाज्ञायाः कारकः सपरिच्छदः ॥ ४५ ॥ ममाऽपुत्रस्य पुत्रोऽयं भवतात्तव पुत्रकः । प्रत्यहं प्रार्थयामास मदनांधः स मामिति ॥ ४६ ॥ ऊचे मलयसुंदर्या महापापमिदं तव । न युज्यते कुलीनस्य विरुद्धं जन्मनोर्द्वयोः ॥ ४७ ॥ अपि नश्यतु सर्वस्वं भवत्वंगं च खंडशः । कलंकयामि शीलं स्वं न तथापींदुनिर्मलं ॥ ४८ ॥ बहुप्रकारमित्यादि वारितः स तथा तया । यथा विधाय तूष्णीकां बाढं रोषारुणोऽभवत् ॥ ४९ ॥ तस्यास्तं पुत्रमादाय

दत्वा तालं च वेश्मनि । स्वप्रियाप्रियसुंदर्या अर्पयामास स क्रुधा ॥ ५० ॥ ऊचे चैष प्रिये बाल तेजस्वी रूपवान्मया । अशोकवनिकामध्ये लेभे लक्षणसंयुतः ॥ ५१ ॥

भविष्यत्युज्झितो नार्या स्वैरिण्यात्र कदाचन । ततोऽयं भवतात्पुत्र आवयोरनपत्ययोः ॥५२॥ तस्यात्मनामलेशेन बल इत्यभिधां व्यधात् । धात्रीं च स्थापयामास स्तन्यपानाय सार्थपः ॥ ५३ ॥ शिक्षां दत्वाथ भार्याया आपृच्छ्य स्वजनानपि । गेहाच्छन्नं गृहीत्वा तां बलान्मलयसुंदरीं ॥ ५४ ॥ पूर्वं सज्जीकृतं पोतं सार्थवाहोऽधिरूढवान् । उत्क्षिप्ता नांगराः सर्वे शीघ्रं कर्मकरैस्ततः ॥ ५५ ॥ ॥युग्मं॥ अज्ञया सार्थवाहस्य ततः पोतः स पूरितः । तटं बर्बरकूलाख्यं प्रत्यचालीज्जलाध्वना ॥५६॥ यानपात्रे पयोराशौ पूर्णवेगेन गच्छति । दुःखिता चिंतयामास चित्ते मलयसुंदरी ॥ ५७ ॥ विक्रेष्यते विदेशे मां किंवा क्षेप्स्यति सागरे । मारयिष्यति किं वैष सार्थवाहो दुराशयः ॥ ५८ ॥ यद्भाव्यं तन्ममात्रास्तु स परं पुत्रकः कथं । भविष्यतीति दुःखेनाभवज्जीवन्मृतेव सा ॥ ५९ ॥

तयाऽश्रूणि विमुंचंत्या स पृष्टो रुद्धकंठया । हंहो सत्पुरुषाख्याहि मत्पुत्रो विहितः कथं ॥ ६० ॥

॥१५२॥

स स्माह हृष्टचेता मे मन्यसे यदि वांछितं । मेळयित्वा सुतं तत्ते पूरयामि समीहितं ॥ ६१ ॥ तं व्याघ्रदुस्तटीन्यायं वीक्ष्य सात्मन्युपस्थितं । मुनिवन्मौनमादाय शीलरक्षाकृते स्थिता ॥ ६२ ॥ अनुकूलेन वातेन प्राप बर्बरकूलकं । कतिभिर्दिवसैर्यानपात्रं क्षेमेण तस्य तत् ॥ ६३ ॥ सर्वं भांडं समुत्तार्य शुल्कदानपुरस्सरं । बलसारस्ततो लग्नो विधातुं क्रयविक्रयं ॥ ६४ ॥ विक्रीता भूरिद्रव्येण तेन सापि महासती । कृमिरागवस्त्रकारिकारूणां निर्दये कुले ॥ ६५ ॥ तत्रापि दिव्यरूपा सा प्रार्थिता कामहेतवे । कामांधैर्युवभिः सामदानदंडैरनेकधा ॥ ६६ ॥ तस्यास्तु चलितं चेतो न कदापि मनागपि । एवंरूपा महासत्यो भवंति भुवने यतः ॥ ६७ ॥ ततस्तैर्युवभिः क्रुद्धैस्तक्षं तक्षं वपुर्ध्रुवं । तथा रुधिरमादायि यथा मूर्छामवाप सा ॥ ६८ ॥ कारं कारमंतराले कतिचिद्दिवसान् पुनः । ततक्षुस्ते महापापा रक्तार्थं तां सतीमिति ॥ ६९ ॥ साचिंतयदहो पूर्वं तद् दुष्कर्म मयार्जितं । उपर्युपरि दुःखाली येनैवं ढौकते मयि ॥ ७० ॥ उत्पन्ना कुत्र कुत्राहं परिणीता गता क्व च । यद्यद्यापि मे भावि सोढव्यं तत्तदेव हि ॥ ७१ ॥ अन्यदा साथ सर्वांगं तैस्तक्षित्वात्तलोहिता ।

मूर्छिता पतिता भूमौ लिप्ता रक्तेन सर्वतः ॥ ७२ ॥ इतश्च सहसाकाशादुत्तीर्यामिषवांछया । भारंडपक्षिणा चंचुपुटेनोत्पाटिता सका ॥ ७३ ॥

स यावद्गगने गच्छन् प्रापोपरि पयोनिधेः । पुरस्तादपरः पक्षी तावद्भारंड आययौ ॥ ७४ ॥ मांसखंडस्य लोभेन युयुधे सह तेन सः । ततश्चंचुपुटाद्बाला गलिता चेतनान्विता ॥ ७५ ॥ परमेष्ठिनमस्कारं जल्पंती पतिताथ सा । नीरोपरि तरद्धस्तिमत्स्यपृष्टे विधेर्वशात् ॥ ७६ ॥ भारंडस्य मुखात्तावत्पतिता हंत वारिणि । महामत्स्यस्य पृष्टे तु स्थिता दैवनियोगतः ॥ ७७ ॥ यदा तु जलधेर्नीरे मत्स्य एष निमंक्ष्यति । निराधारा मरिष्यामि तदाहमपि निश्चितं ॥ ७८ ॥ इति निश्चित्य चित्ते सा चकाराराधनां स्वयं । परमेष्ठिनमस्कारं पपाठोच्चैः पुनः पुनः ॥ ७९ ॥ त्रिभिर्विशेषकं ॥ परमेष्ठिनमस्कारं शृण्वन् वक्रितकंधरः । पृष्ठोपरि स्थितां तां स वीक्षांचक्रे पुनः पुनः ॥ ८० ॥ क्षणमेकं झषः स्थित्वा तरन् पश्चाज्जलोपरि । स्थिरचित्तस्तथैवैकां दिशं गंतु प्रचक्रमे ॥ ८१ ॥ अहो नयति मामित्थं सुखेनाथ क्व नेष्यति । प्रकृष्टहितकृत्कोऽपि मत्स्योऽयमिति विस्मिता ॥ ८२ ॥

जलकेलिनिमित्तं किं गजारूढाब्धिनंदनां । एषा कल्पलता किं वा चलाद्रेरुपरि स्थिता ॥ ८३ ॥
इत्येवं विविधां शंकां जनयंती खचारिणां । जलक्षालितसर्वांगी ययौ सा मत्स्यसंस्थिता ॥ ८४ ॥
॥ त्रिभिर्विशेषकं ॥ सुखं सुखमयं गच्छन् मत्स्यः प्राप सुपोतवत् । सागरतिलकाख्यास्य वेलाकूलस्य
सन्निधौ ॥ ८५ ॥ इतश्चाधिपतिस्तस्य वेलाकूलस्य निर्ययौ । कंदर्पाख्यस्तदा राजपाटिकायां जनैर्वृतः
॥ ८६ ॥ यावद्गजाधिरूढः स समागादंबुधेस्तटं । अपश्यत्तावदायांतं तं मीनं नगरंप्रति ॥ ८७ ॥
तमारूढजनं मीनं दृष्ट्वा सर्वेऽपि विस्मिताः । अपूर्वमिदमाश्चर्यं दृश्यतेऽद्येति वादिनः ॥ ८८ ॥ गजा-
रूढ इहायाति (वा) हरिवद्गरुडस्थितः । क एष जलमार्गेणेत्यवदंस्ते परस्परं ॥ ८९ ॥ राज्ञाभाण्यस्य
मत्स्यस्य मानुषस्यापि केनचित् । स्वैरमागच्छतो नैव कार्यं किमपि भो भटाः ॥ ९० ॥

ततः कौतूहलाकृष्टाः सर्वे मौनेन संस्थिताः । अपश्यन्मत्स्यमायांतं व्यापारितविलोचनाः ॥९१॥
किंचिद्दूरेण लोकेभ्यस्तटमागत्य तेन सा । गृहीता मृदु मत्स्येन शुंडादंडेन सुंदरी ॥ ९२ ॥ मंदं
मंदं जलाद्बाह्यशुद्धभूमौ विमुच्य तां । नत्वा च ववले मीनः पश्यन् पश्चात्पुनः पुनः ॥ ९३ ॥ अद्द-

इयतां गते मोने जनानां निम्नपाथसि । पार्श्वे मलयसुंदर्या नृपोऽगाद्विस्मिताशयः ॥ ९४ ॥ तामा-
लोक्य व्रणाकीर्णामपि लावण्यसेवधिं । नृपोऽवोचदियं तावत्काचिन्नारी मनोहरा ॥ ९५ ॥ परमेवं
प्रयत्नेन समानायि झषेण किं । सुखेनैवं किमादाय मोचितेयं जलाद्बहिः ॥ ९६ ॥ गतः किमेष
मत्स्यस्तु पश्चात्पश्यन् पुनः पुनः । नो जानीमो वयं किंचित् सर्वमेषैव वक्ष्यति ॥ ९७ ॥ यदस्या
वपुषीक्ष्यंते नक्रचक्रक्षतान्यहो । तन्मन्ये भीषणं भ्रांता जलराशिभयं बहु ॥ ९८ ॥ किं केनापि
समुत्क्षिप्य क्षिप्तेयं वैरिणार्णवे । नौभंगे पतिता किंवा महामीनस्य पृष्टके ॥९९॥ अथोचे सा नरेंद्रेण
पुरस्यास्याहमीश्वरः । सागरतिलकाख्यस्य कंदर्पो नाम सुंदरि ॥ १०० ॥ मा भैस्त्वं भव विश्वस्ता
कथयात्मानमत्र मे । का त्वं किं पतिता दुःखे मीनेनैवं धृता कथं ॥ १ ॥ ततः प्रमुदिता किंचि-
द्दध्यौ मलयसुंदरी । अहो पुण्यलवाः केचिज्जाग्रत्यद्यापि मे ननु ॥ २ ॥ यतो यत्र पुरे तेन सार्थ-
वाहेन मे सुतः । मुक्तोऽभूत्काप्यहं तत्रैवानीता कर्मणा किल ॥ ३ ॥ तदहं यदि पुत्रस्य तस्य
शुद्धिं लभे क्वचित् । ततः पश्यामि नेत्राभ्यां तमंके धारयामि च ॥ ४ ॥ एष वैरी नृपः किंतु तात-

श्वसुरयोर्मम । अतः प्रकाशनीयोऽस्य नात्मा किंचिन्मया खलु ॥ ५ ॥ यदज्ञातपरमार्थोऽयं नरेंद्रो मे विशेषतः । खंडयिष्यति कोपेन शीलं पुत्रं च लास्यति ॥ ६ ॥ ततो निःश्वस्य दीर्घं सा बभाषे किं प्रयोजनं । युष्माकं मंदभाग्याया मम तृप्त्या नराधिप ॥ ७ ॥ अहं वैदेशिकी स्वीयपुण्यनाशेन दुःखिता । एवं रुलामि सर्वत्र रोरभार्येव भूपते ॥ ८ ॥ ऊचेऽथ सेवकैर्देव दुःखभारेण भारिता । इष्टभ्रष्टा न शक्नोति वक्तुमेषात्र किंचन ॥ ९ ॥

न पृष्टव्या ततः किंचिद्वचसा सुखमीयितुं । इयं युक्तानुकंपास्याः कार्योपकृतिरेव च ॥ १० ॥ नृपः स्माह पुनर्भद्रे तथापि स्वां वदाभिधां । मंदं मंदं तयोचेऽहं नाम्ना मलयसुंदरी ॥ ११ ॥ ततो राज्ञा निजावासं नीता सौख्यासनेन सा । संरोहिणीरसेनांगं सज्जितं च सुखं सुखं ॥१२॥ विमुक्ताऽसुवास एकस्मिन् दासदासीयुताथ सा । राज्ञा सन्मानयांचक्रे वस्त्रालंकरणैः स्वयं ॥ १३ ॥ तदेवं मामयं राजा सत्करोति न तद्वरं । ध्यायंतीति सदा तस्थौ सा धर्मध्यानतत्परा ॥ १४ ॥ अन्यदाभाणि सा तेन मम भद्रे प्रिया भव । पट्टबंधस्तवैव स्तादहं त्वादेशकारकः ॥ १५ ॥ कामार्थमिति तां भूपः

प्रार्थयामास मानुषैः । प्रकारान् सामदानादीन् दर्शयद्भिरनेकधा ॥ १६ ॥

स्वयं राजा जगादाथ प्रेम्णा मां मन्यसे यदि । तदा भव्यं यतः प्रेम वरं लोके द्विपाक्षिकं ॥ १७ ॥ अन्यथा कामयिष्येऽहं सुंदरि त्वां बलादपि । यतो मम मनो लग्नं तव रूपेऽतिचारुणि ॥ १८ ततोऽसौ चिंतयामास प्रागेव स्मरचेतसा । अनेनाहं समानीता तदद्य प्रकटीकृतं ॥१९॥ धिग् धिग् मे रूपचारुत्वं पातालं यातु यौवनं । अमुना येन सर्वत्र मया प्राप्ता कदर्थना ॥ २० ॥ जलधौ किं निमग्नाहं मत्स्येनोत्तारिता च किं । पतिताहमिहागत्य दुःखे श्वभ्रोपमे यतः ॥ २१ ॥

कामांधो यदि मे शीलं खंडयिष्यत्ययं बलात् । मर्त्तव्यं तत्तदा नूनं मयोपायेन केनचित् ॥२२॥ वरं मृत्युर्न शीलस्य भंगो येनाऽक्षतव्रतः । देवत्वं लभते याति नरकं तु क्षतव्रतः ॥ २३ ॥ अथोचे सा महाराज न्यायनिष्ठा नृपाः प्रजाः । पितृवत्पालयंत्यत्र सर्वकालं हितार्थिनः ॥ २४ ॥ त्यक्त्वा न्यायं त्वमप्येवं यद्यकार्यं करिष्यसि । ततो नष्टाः प्रजाः सर्वाः शरणाद्भयमुत्थितं ॥ २५ ॥ सतीनां शीलविध्वंसः कृतो लोकेऽत्र निश्चितं । अकीर्तिं कुरुते कामं तीव्रदुःखान्यमुत्र तु ॥२६॥ किं च शीलं

सतीनां हि खंड्यमानं सुदुष्करं । केसरिणः सटा यद्वद् दृग्विषाहेर्मणिर्यथा ॥ २७ ॥ यत्र प्रकुपिताः सत्यस्तं कुर्युः क्षारपुंजकं । बुध्यस्व त्वं ततो राजन्! स्वकुलं मा कलंकय ॥ २८ ॥ विशालस्तव वंशोऽयं कुलं च विमलं नृप!। गुणाधारस्त्वमेकोऽसि कुकार्यं युज्यते कथं ॥ २९ ॥ स तया बोधितोऽप्येवं महासत्या नरेश्वरः । दुष्टाभिप्रायतस्तस्मात् कामांधो न ह्यपासरत् ॥ ३० ॥ खंडयिष्याम्यहं शीलमस्या नार्या बलादपि । क्षारपुंजं करोत्वेषा मां चित्ते चिंतयन्निति ॥ ३१ ॥ ततो निर्गत्य कंदर्पो राजकार्याणि निर्ममे । ध्रुवं शल्यायमानायां तस्यामेव स्त्रियां हृदि ॥ ३२ ॥ युग्मं ॥ धर्मध्यानपरा सापि नित्यं मलयसुंदरी । बद्धकक्षा मृतौ तस्थौ विच्छायमुखपंकजा ॥ ३३ ॥ स्वयं बभाण राजा स भाणयामास चापरैः । भोगार्थं तां सतीं सा तु बिभेदे नैव किंचन ॥ ३४ ॥ यद्यद्वस्तु समायातमपूर्वं तत्तदर्पितं । चित्तावर्जनकार्येण तस्यैतेन महीभुजा ॥ ३५ ॥

अथान्यदा शुकस्यास्यादृगच्छता पुष्कराध्वना । एकमाम्रफलं पक्वं स्रस्तं भारेण सुंदरं ॥३६॥ उत्संगे राज्ञ आकाशे समासीनस्य पश्यतः । पतितं पाणिनादाय तेनैवं चिंतितं पुनः ॥ ३७ ॥

कुतोऽत्र संभवश्चूतफलानां मासि फाल्गुने । हुं ज्ञातं छिन्नटंकोऽस्ति नगरंनिकषा गिरिः ॥ ३८ ॥
तस्यातिविषमोत्तुंगशृंगसंस्थात्सदाफलात् । रसालात्फलमादाय समुड्डीनः शुकः किल ॥ ३९ ॥
भारेणाम्रमिदं कीरमुखात्त्रस्तं भविष्यति । स्वयं स्वादाम्यदस्तत्किं ददे कस्मै प्रियाय वा ॥ ४० ॥
ध्यात्वेत्यूचे स भोस्तस्यै समर्प्येदं कलं फलं । तामानीयावरोधेऽद्य मुंचताहं भजे बलात् ॥ ४१ ॥
इत्युक्त्वा प्रेषितास्तेन गत्वा तत्र जनास्तु ते । तदाम्रमर्पयामासुः सापि जग्राह विस्मिता ॥ ४२ ॥
प्राप्तं फलमकालेऽपीदं पुण्यैश्चिंतयंत्यदः । तैरानीयावरोधे सा क्षिप्ता मलयसुंदरी ॥ ४३ ॥ ततस्तैः
पुनरागत्य राज्ञे सर्वं न्यवेद्यत । कृच्छ्रेणापालयद्राज्ञाप्यागच्छंतीं विभावरीं ॥ ४४ ॥ अथ सा चिंत-
यामास सती मलयसुंदरी । कंदर्पोऽयं सकंदर्पो दर्पान्मां व्यथयिष्यति ॥ ४५ ॥ केशेभ्यो गुटिकां
कृष्ट्वा तां घृष्ट्वाम्ररसेन च । ततश्चकार सा भालतलके तिलकं निजे ॥ ४६ ॥ ततः सा पुरुषो भूत्वा
दिव्यरूप उपाविशत् । विस्फुरद्वरलावण्यो विश्वस्तो मत्तवारणे ॥ ४७ ॥ दृष्ट्वात्यद्भुतरूपं तमाक-
स्मिकमिवागतं । विस्फारिताक्षिपत्रास्ता व्यस्मयंत नृपप्रियाः ॥ ४८ ॥ किं कोप्येष पुमान् दिव्यः

पातालादिह निर्गतः । अवतीर्णो दिवः किंवा किंवा विद्याधरात्मजः ॥ ४९ ॥ इति चिंताकृतां तासा-
मभवन् स्वांतविक्रयाः । राकाचंद्रोदये वार्द्धेरिव वेलाजलोर्मयः ॥ ५० ॥ तासां कटाक्षविक्षेपास्तदंगे
पतिताः समं । प्रसरन्मंजरीगंधे रसाले भ्रमरा इव ॥ ५१ ॥ नरं तं तादृशं दृष्ट्वाऽवरोधं च विसंस्थुलं ।
गत्वा प्राहरिकाः सर्वे विस्मिता भूपतेर्जगुः ॥ ५२ ॥ आगतोऽथ नृपोऽपश्यन्नरं तं विस्मयावहं । धीरं
सौम्यं सुखासीनं प्रत्यक्षमिव मन्मथं ॥ ५४ ॥ कोऽयं कथं प्रविष्टोऽत्र बहुधेति विकल्पयन् । यावत्तां
तत्र सोऽपश्यत्तावन्नैक्षिष्ट सुंदरीं ॥ ५५ ॥ अत्रानीयाद्य मुक्ता या क सा मलयसुंदरी । उत्पाद्य
भृकुटिं तेन पृष्टाः प्राहरिका इति ॥ ५६ ॥ इदानीमेव सा देव समासीनात्र खल्वभूत् । निर्गता न
बहिः क्वापि येन द्वारस्थिता वयं ॥ ५७ ॥ तैरित्युक्ते नृपोऽवोचच्चिंतयित्वा क्षणं हृदि । सैव स्त्री
पुरुषो जातः कथंचन किलाधुना ॥ ५८ ॥ ततः पृष्टः स ना कीदृक् त्वमात्मानं निवेदय । स
स्माह यादृशोऽहं किं न मां पश्यथ तादृशं ॥ ५९ ॥ विद्याधरादिसिद्धादिलक्षणेभ्यो विलक्षणं ।
सामान्यनरचिह्नालंकृतं धीरस्थिरांतरं ॥ ६० ॥ वेषं मलयसुंदर्या दधतं तं तथैव च । पश्यन्नुवाच

भूनाथो हुं ज्ञातामिति विस्मितः ॥ ६१ ॥ युग्मं ॥ मद्वांछितमनिच्छंती भोस्त्वं मलयसुंदरी । प्रति-
पन्नासि पुंरूपं प्रकारेणात्र केनचित् ॥ ६२ ॥ रे नीत्वा बहिरावासे तदेनं धत्त रक्षकाः । स्थितोऽत्रां-
तःपुरेऽनर्थं सकलेऽपि करिष्यति ॥ ६३ ॥ इत्युक्ते तेन नीत्वा स पुमान् मलयसुंदरः । धृतस्तैस्तत्र
हृष्टोऽस्थाद्धर्मध्यानोद्यतः सदा ॥ ६४ ॥ सकंदर्पः स कंदर्पः क्ष्मापोऽप्यागत्य तं सदा । पप्रच्छोपच-
रन् भूरि परैश्चैवमपृच्छयत् ॥ ६५ ॥ नृरूपं किं त्वया चक्रे प्रयोगेणेह केन च । स्वाभाविकं कथं
रूपं भविष्यति पुनस्तव ॥ ६६ ॥ किंतु नोवाच किंचित्स जितकासी ततो नृपः । रोषेणाताडय-
न्नित्यं नानाताडनकर्मभिः ॥ ६७ ॥ ताड्यमानो भृशं सोऽथ पुमान्मलयसुंदरः । अध्यायद्यद्यतः
स्थानात्कथंचिन्निःसराम्यहं ॥ ६८ ॥ ततो मुच्ये महादुःखादतो नरकसोदरात् । कदाचिदन्यदा रात्रौ
प्रसुप्ते यामिकस्ततः ॥ ६९ ॥ ततो निःसृत्य सोऽज्ञात आगतो नगराद्बहिः । मर्तुकामः क्वचिद्देश्य-
कुड्यामेकत्र तस्थिवान् ॥ ७० ॥ नातिदूरेऽस्ति तस्यास्त्वंधकूपोऽल्पबलाभिधः । स परिभ्रमता तेन
पुंसा दृष्ट इतस्ततः ॥ ७१ ॥ स्थित्वा तत्र वटे दध्यौ राजा मां लप्स्यते यदि । मारयिष्यति रोषांधो

मारेण विविधेन तत् ॥ ७२ ॥ युक्तं ततोऽधुना मर्तुं पतित्वा मेऽत्र कूपके । स्मृत्वाभीष्टं ततो देवं
चकाराराधनां च सा ॥ ७३ ॥ अरे दैव त्वया वैरिन् वियोज्येत्थं स्वबंधुतः । निर्भाग्याहं कृता तादृग्
दुःखानां भाजनं भृशं ॥ ७४ ॥ महाबलेन निस्सीमतादृक्स्नेहेन तेन मे । समं प्रियतमेनात्र
वियोगो विदधे त्वया ॥ ७५ ॥ तमेव मेलयेस्तन्मे प्रलभ्यापि भवांतरे । यतो यद्विदधासि त्वमवश्यं
भवतीह तत् ॥ ७६ ॥ इत्युपालभमाना सा दैवं पुंरूपधारिणी । कूपे झंपाप्रदानाय सज्जतां कर्तुमु-
द्यता ॥ ७७ ॥ चतुर्भिः कलापकं ॥ इतश्च स्वप्रियां पश्यन् स सर्वत्र महाबलः । भ्रामं भ्रामं समा-
गत्य तस्यैवाह्नो निशागमे ॥ ४८ ॥ तस्यामेव प्रसुप्तोऽभूद्देश्यकुड्यां श्रमातुरः । प्रियावियोगसंतप्तः
प्रमीलां प्राप नो पुनः ॥ ७९ ॥ युग्मं ॥ कुत्र कुत्र मयेदानीं द्रष्टव्या सेति चिंतयन् । उक्तं मलय-
सुंदर्याः सर्वं शुश्राव तत्तदा ॥ ८० ॥ अहो एतदपूर्वं किं प्रियाया इव भाषितं । श्रूयते वनितावाक्यं
प्राणत्यागस्य सूचकं ॥ ८१ ॥ ध्यात्वेति मामास्म मृथा विलंबस्व क्षणं शुभे । इति जल्पन् दधावैष
यावत् शीघ्रं महाबलः ॥ ८२ ॥ तेनेति भणता तावत् शरणं मे महाबलः । दत्तांधकूपके झंपा कुमारे-

णापि पृष्टतः ॥ ८३ ॥ ततः सोऽस्फुटचैतन्यो नरो मूर्छाभरार्दितः । मंदं मंदं जगादेति शरणं मे महाबलः ॥ ८४ ॥ विस्मितोऽथ कुमारः स तस्यांगं समवाहयत् । मूर्छाभंगे ततः सोऽपि चैतन्यं प्राप पूरुषः ॥ ८५ ॥ पुमान्मां किं स्मरत्येष किं वा मन्नामकं परं । कमपीष्टमिति ध्यात्वा ततः प्रोचे महाबलः ॥ ८६ ॥ हे साहसिक! कोऽसि त्वं किमित्थं पतितस्त्विह । उपलक्ष्य स्वरेणाथ सम्यक् तेनेति भाषितं ॥८७॥ कोऽसि त्वं कथमायातः कूपे किं पतितोऽनु मां । पृष्टव्योऽसीति पश्चाद्भोः प्रागेकं कुरु मे वचः ॥८८॥ स्वनिष्ठ्यूतेन मे भालतलं घर्ष यथा तव । पुण्यप्राप्यस्य वृत्तांतं स्वकीयं कथयाम्यहं ॥ ८९ ॥ स्वनिष्ठ्यूतेन तेनापि तस्य भालेऽथ घर्षिते । पुमान् सोऽथ प्रिया तस्य जज्ञे मलयसुंदरी ॥९०॥

इतश्च कूपभित्तेस्तु सर्पेणास्यं कृतं बहिः । उद्योतितोंधकूपः स तच्छिरोमणिना तदा ॥ ९१ ॥
दुष्प्रापात्मप्रियालोकोत्कंठितोऽथ महाबलः । अकस्मात्तां पुरोऽपश्यत् प्रियां मलयसुंदरीं ॥ ९२ ॥
अनभ्राहो महावृष्टिर्यदेषा दृश्यसे प्रिये!। भ्रामं भ्राममियत्कालं नैव लब्धा कुतोऽपि या ॥ ९३ ॥
अहो विधेर्नियोगो यदित्थमत्रांधकूपके । बभूवाचिंतितोऽकस्मात्तवापि मम संगमः ॥ ९४ ॥

जल्पन्नित्यादि मुंचश्चाश्रूण्यश्रांतं महाबलः । उवाचामूलमाख्याहि प्रिये! वृत्तांतमात्मनः ॥ ९५ ॥ सापि सर्वं स्ववृत्तांतं मुंचत्यश्रुपरंपरां । दुःखसंपूर्णहृदया कंपमानतनुर्जगौ ॥ ९६ ॥ कुमारः स्माह बाष्पौघनिर्मितांधांधुजीवनः । त्वमप्येवंविधे! हा हा पतिता व्यसनार्णवे ॥ ९७ ॥ वपुर्यष्ट्यानया भोगयोग्यया सुकुमारया । दुःखानि तानि सोढानि त्वया तन्वि! कथं कथं ॥ ९८ ॥ शून्यारण्ये तदानेन पार्श्वांते व्यवहारिणा । जगृहे बालकः सोऽस्ति कुत्रेदानीं मम प्रिये! ॥ ९९ ॥ सा स्माहात्रैव नगरे क्वापि मुक्तोऽस्ति तेन सः । ज्ञास्यते तु कथं पुत्रो मिलिष्यत्यावयोः कथं ॥ २०० ॥

कुमारोऽब्रूत चेत्कृपा–दस्मादावां कथंचन । निर्यास्यावस्तदा चिंता कर्त्तव्यैषाखिला खलु ॥ १ ॥ विरहे मे त्वया नाथ! वासरा गमिताः कथं । इति पृष्टस्तया सर्वं स वृत्तांतं निजं जगौ ॥ २ ॥ अन्योऽन्यालापपीयूषपानसंप्रीणितश्रुती । चिरेण संगतौ यावत्तत्र तौ तस्थतुः सुखं ॥ ३ ॥ विभाता रजनी तावदागाच्चानुपदं नृपः । दृष्ट्वा द्वावपि कूपे तौ जगादैवं च विस्मितः ॥ ४ ॥ युक्ता प्रियेण केनापि नूनं मलयसुंदरी । एषा नैसर्गिकांगश्रीः स्नेहालापं वितन्वति ॥ ५ ॥ अनुरूपमहो रूपं सौभाग्यं यौवनं

तथा । संयोगोऽप्येतयोर्युक्तः पंडितो भगवान् विधिः ॥ ६ ॥ देवदेव्योरिव स्वर्गे कामरत्योरिवोच्चकैः।
इदं हि मिथुनं लोके सफलं जन्म चैतयोः ॥ ७ ॥ अभयं चामहो कूपाद्युवां निर्यातमप्युभौ । इत्यूचे
स पुनर्लुब्धः कंदर्पो दर्पकांधलः ॥ ८ ॥ रज्जुबद्धे उभे कूपे क्षेपयामास मंचिके । एते भोश्चटतं
येनाकर्षयामीति चाह सः ॥ ९ ॥ अथो मलयसुंदर्या प्रोचे कंदर्प एष सः । ममानुपदमायातो राजा
रागेण वल्लभ॥ ॥ १० ॥

कामांधेनात्र येनाहं भूरिघस्रान् कदर्थिता । मयि लुब्धस्ततो नूनमयं त्वां मारयिष्यति ॥ ११ ॥
कुमारः स्माह चेत्कांते! कूपादस्मात्कथंचन । निर्गतस्तत्करिष्येऽहं योग्यमेतस्य यद् ध्रुवं ॥ १२ ॥ मा
भैषीस्त्वं द्रुतं भद्रे! चटैकां मंचिकां द्वयोः । इति ब्रुवन् कुमारः स आरुरोहैकमंचिकां ॥ १३ ॥
ततस्ते मंचिके ऊर्ध्वं लग्नः कर्षयितुं नृपः । आत्मोच्छेदाय पातालादिव सर्पकरंडिके ॥ १४ ॥ कूपो-
पकंठमायाता यावन्मलयसुंदरी । तावन्मृदुगिरा राज्ञा सुखेनोत्तारिता बहिः ॥ १५ ॥ महाबलकुमा-
रस्तूपकंठं यावदाययौ । मूर्त्तं काममिवालोक्य तावत्तं स व्यचिंतयत् ॥ १६ ॥ निस्सीमरूपलावण्यो

यद्येषोऽधिगतः प्रियः । सा किं विहीनरूपं मां मन्यते ताडिताप्यलं ॥ १७ ॥ ततो जीवत्ययं यात्र-
त्संमुखं वीक्षते मम । तावन्नैवेयमथवा मणिवांछा तृणे कथं ॥ १८ ॥ छुर्या छिन्ना ततस्तेन
रज्जुः प्रापत्ततः पुनः । कुमारः कूपतलकमनुगम्य प्रियामिमां ॥ १९ ॥ झंपां दातुं पुनः कूपे समु-
त्तालाथ सुंदरी । धृत्वा कृच्छ्रेण भूपेन निन्ये सा निजमंदिरं ॥ २० ॥ कः किं नामा कथं चैष मिलि-
तस्ते कुतस्त्विह । इति पृष्टापि सा नाख्यत्केवलं रुदती स्थिता ॥ २१ ॥ आहारं नापि जग्राह
सा मुमूर्छ च दुःखतः । यदि द्रक्ष्यामि तं भोक्ष्ये तदाहमिति चावदत् ॥ २२ ॥ कृत्वाथ यामिकायत्तां
मुक्त्वा तां चैकमंदिरे । स्वयं जगाम राजा स कंदर्पो राज्यचिंतया ॥ २३ ॥

भविष्यति कथं कूपे निर्यास्यति कथं ततः । प्रियो मे चिंतयंतीति वासरं सात्यवाहयत् ॥२४॥
रतिं नाप्नुवती कापि लुठती निशि भूतले । दष्टातिदुष्टसर्पेण निर्गतेन कुतोऽपि सा ॥ २५ ॥ मम
पादतले लग्न एष दुष्टो भुजंगमः । जल्पंतीति चक्रारैषा गुरुदेवनमस्क्रियां ॥ २६ ॥ आगतैर्यामिकै-
स्तत्र निजघ्ने स भुजंगमः । तेभ्यो विज्ञाय तद्वार्ताव्याकुलः सोऽपि भूपतिः ॥ २७ ॥ कृता विषप्रती-

॥१६७॥

कारा विशेषो नाभवत्पुनः । प्रत्युत क्ष्वेडकल्लोला बभूवुरधिकाधिकाः ॥ २८ ॥ इंद्रियाणां ततश्चेष्टा
सर्वेषां नाशमागमत् । एक एवास्फुरच्छ्वासस्तस्या वपुषि केवलं ॥ २९ ॥ अनिच्छंतीव तां दृष्टुं
मन्येऽहं रजनी गता । सज्जितांगीमिवोद्धर्तुं व्युष्टेन स्फुरितं ततः ॥ ३० ॥ निःशेषनिष्ठितोपाय-
स्ततो राजातिदुःखितः । पटहं वादयामासेत्युद्घोषणपुरस्सरं ॥ ३१ ॥ सज्जीकरोति यो बालामिमां
गरलमूर्छितां । रणरंगं गजं कन्यां देशं चाप्नोति सोऽधुना ॥ ३२ ॥ न निषिद्धः स केनापि पटहः
क्वापि पत्तने । निराशः स ततो जातः कंदर्पो नरनायकः ॥ ३३ ॥ अथैकेन कुतोऽप्येत्य नरेणाभि-
नवेन सः । पटहो विधृतः सोऽपि विधृतो नृपपूरुषैः ॥ ३४ ॥ अनेन पटहो देव! धृतस्तैरिति
वादिभिः । नीत्वा भूमीपतेः पार्श्वे स पुमान् दर्शितस्ततः ॥ ३५ ॥ इष्टो मलयसुंदर्याः स एवायमहो
पुमान् । अंधकूपात्ततः पापः कथंकारं विनिर्ययौ ॥ ३६ ॥ केन दैवहतेनैष परोक्षे मे बहिष्कृतः ।
को निर्गंतुं यतस्तस्मात्स्वयं शक्नोति कूपतः ॥ ३७ ॥ ध्यायन्निति नृपो मंक्षु विधायाकारसंवरं ।
ऊचे साधो! विधेहि त्वं सज्जां मलयसुंदरीं ॥ ३८ ॥ येन तं रणरंगेभं कन्यां देशं च ते ददे ।

सोऽप्यूचे नृप! मादास्त्वमपरं मम किंचन ॥ ३९ ॥ देहि देशांतरायातामेतां मलयसुंदरीं । क्षणमात्रेण येनाहं विदधामि निरामयां ॥ ४० ॥ संकटे पतितो राजा ततः स्माह ददेऽप्यदः । आदेशान् यदि मे कांश्चित्करोष्यनु नरोत्तम! ॥ ४१ ॥ यद्वक्षत्येष तदहं कृत्वा सत्वाधिकः क्षणात् । गृहीत्वा च निजां भार्यां गमिष्यामीति चिंतयन् ॥ ४२ ॥ प्रतिश्रुत्य नरेंद्रोक्तं ततोऽसौ नृपसंयुतः । पार्श्वे मलयसुंदर्या विषमूर्छायुजो ययौ ॥ ४३ ॥ युग्मं ॥ तदवस्थां ततो दृष्ट्वा दुर्लभां वल्लभामिमां । रुरोधाश्रुप्रवाहं स कुमारः प्रसभं निजं ॥ ४४ ॥ ऊचे चाहो नरेंद्रास्या बालायाः सर्वथा गताः । सर्वाश्चेष्टास्ततो नैव श्वासस्पंदोऽपि लक्ष्यते ॥ ४५ ॥ तथापि कारयाह्लाय भूपतेऽत्र महीतलं । निरुद्धजनसंचारं सिक्तं चामलवारिणा ॥ ४६ ॥ राजादेशेन सर्वं तन्नियुक्तैर्विदधे नरैः । नृपो लोकोऽपि तत्स्थानाद्बहिर्झटिति तस्थिवान् ॥ ४७ ॥

एकाकिना कुमारेण प्रारेभे विषवालनं । आलिख्य मंडलं चक्रे मंत्रस्याप्यर्चनाविधिः ॥ ४८ ॥ कृत्वा ध्यानं महामंत्रं स्मृत्वा च कटिपट्टकात् । कृष्ट्वा मणिः कुमारेण क्षालितोऽमलवारिणा ॥ ४९ ॥

तद्वारि नेत्रयोस्तस्या यावत्तेन प्रचिक्षिपे । सा तावल्लोचने किंचिदुन्मीलितवती शनैः ॥ ५० ॥ ततः
क्षिप्तं मुखे नीरं श्वासोऽपि स्फुरितस्ततः । युग्ममुद्घटितं चाक्ष्णोस्तयोः पुण्यमिव द्वयोः ॥ ५१ ॥
सिक्ता तेनाथ सर्वांगं मध्ये तद्वारि पायिता । समुत्तस्थौ कुमारस्यानंदपूरेण सा समं ॥ ५२ ॥ कुतस्त्वं
प्रिय तस्माच्चांधकूपान्निःसृतः कथं । कथं चक्रे त्वया सज्जदेहाहं चेत्युवाच सा ॥ ५३ ॥ कुमार ऊचे
भद्रेऽहं रज्जुच्छेदेन पातितः । यावत्कूपे स्थितस्तावत्सर्पस्तत्रैव सोऽभवत् ॥ ५४ ॥ कूपभित्तीस्ततः
सर्वाः समंतात्पश्यता मया । दृष्टा द्वारे शिला तत्र स सर्पो यत्र संस्थितः ॥ ५५ ॥ गत्वा छन्नं
ततो द्वारशिला सा मुष्टिना हता । द्वारमुज्जघटे तत्र सर्पश्चागात् पराङ्मुखः ॥ ५६ ॥ यावद् द्वारेण
तेनाहं प्राविक्षं साहसान्वितः । तावदग्रे फणी सोऽपि दीपिकाधरवद्ययौ ॥ ५७ ॥

नूनमेषा सुरंगात्राऽकारि चौरेण केनचित् । ततः पुरः क्वचिद् द्वारमस्या गुप्तं भविष्यति ॥५८॥
पुमानिव ज्वलद्दीपकरो यद्यात्यहिः पुरः । तन्ममाद्यापि जागर्त्ति कोऽपि पुण्यलवो ननु ॥ ५९ ॥
चिंतयन्नित्यहं यावत्कियतीं भूमिकां गतः । तावत्सर्पः स नष्टो द्राक् ध्वांतं चोल्लसितं भृशं ॥ ६० ॥

ध्वांतेऽप्यहं तथैवानुव्रजन्नास्फालितोऽश्मनि । ततः पादप्रहारेणाहतालं सा शिला मया ॥ ६१ ॥ द्वारमुद्घटितं तस्मान्निर्गतेन मया बहिः । गर्भवासादिव प्राप्तं पुनर्जन्मेति चिंतितं ॥ ६२ ॥ किंचिद्विश्वासमायातः पश्यन्नहिपदं भुवि । गंतुं लग्नः प्रिये! सावधानचित्तोऽहमग्रतः ॥ ६३ ॥ कियद्गतेन दृष्टोऽहिः शिलाकुंडलितो मया । वशीकृतस्य मंत्रेण तस्यात्तश्च शिरोमणिः ॥ ६४ ॥ गिरिनद्यां सुरंगात्र यदेषा पितृकानने!। चौरस्थानं तदेतद्धि स परं तस्करो मृतः ॥ ६५ ॥ ध्यायतेति पुनर्द्वारं सुरंगाया गतेन तत् । पिधाय शिलया मुक्तं तथैव मयका प्रिये!॥ ६६ ॥ जानन्नप्यात्मनोऽनर्थं नृपात्ते विरहं पुनः । अत्यर्थमक्षमः सोढुं प्रस्थितोऽहं पुरंप्रति ॥ ६७ ॥

आगां चात्र पुरे यावत्तावत् श्रुत्वा च डिंडिमं । मामिवाकारयंतं त्वां सज्जीकर्तुं विषाकुलां ॥ ६८ ॥ पृष्ट्वा ज्ञात्वा च वृत्तांतं लोकात्ते डिंडिमो धृतः । मणिनानेन सर्पस्य मया त्वं सज्जिता प्रिये!॥ ६९ ॥ मयैषोऽपि नृपो वाक्यसंकटे पातितोऽस्ति यत् । कर्त्तव्या न त्वया काचिदनिवृत्तिस्ततः प्रिये!॥ ७० ॥ निःसंदेहमयं त्वां मे वितरिष्यति वल्लभे!॥ सुधासिक्तेव संजज्ञे ततोऽसौ निर्वृता भृशं ॥ ७१ ॥ अथा-

हूतः कुमारेण राजाऽनुयातो विलोक्य तां । उपविष्टां प्रजल्पंतीं प्रमोदविवशोऽभवत् ॥ ७२ ॥ उवाच च शिरो धुन्वन् कटरे शक्तिरस्य यत् । सुखेन सार्द्धमस्माकमस्याः प्रादायि जीवितं ॥ ७३ ॥ तव किं नाम मैत्र ब्रूहि पृष्टे राज्ञेति राजसूः । तस्मै सिद्ध इति स्वीयनामधेयमचीकथत् ॥ ७४ ॥ कल्येऽपीयं न भुक्तास्ति किंचिद्बाला ततोऽधुना । जेमयोचितमेतां त्वमित्युवाच महीपतिः ॥ ७५ ॥

शर्कराक्षोदसंयुक्तमानाय्य क्वथितं पयः । कुमारेण स्वहस्तेन यथेष्टं पायिताथ सा ॥ ७६ ॥ कुमारेण नृपः प्रोचे गृहीत्वैनां व्रजाम्यहं । मां प्रेषय निजं चोक्तं कुरु त्वं सत्यवागसि ॥ ७७ ॥ रविवन्मेघवन्नीरराशिवच्च नरेश्वरः । नातिक्रामति मर्यादामन्यथैषा हता प्रजा ॥ ७८ ॥ अप्युक्तं पुरलोकेनार्पयेमामस्य बालिकां । तवास्तु भाषितं सत्यं मिलतां दुःखिताविमौ ॥ ७९ ॥ इत्यादिबोधितो गूढकोपवह्निः शमीव सः । क्षणं तूष्णिं क्षणं चक्रे वार्त्ता अन्याश्च भूपतिः ॥ ८० ॥ अपृच्छच्चैष हे सिद्ध! तवैषा भवतीह किं । स स्माह गृहिणी दैवाद्वियुक्ता मिलिताधुना ॥ ८१ ॥ अथोचे भूपतिः साधो! कुर्वेकं मे प्रयोजनं । तथाहि मे शिरो नैव तुदत्तिष्ठति कर्हिचित् ॥ ८२ ॥ ततस्त्वं

लक्षणैर्यादृक् तादृक्कोऽपि नरो यदि । लभ्यते दह्यते चापि निक्षिप्यांतश्चितं ततः ॥ ८३ ॥ रक्षा तस्याश्चिताया हि हरेत्पीडां शिरःस्थितां । त्वया संपादितं तन्मे भवत्वेव महौषधं ॥ ८४ ॥ नूनं मलयसुंदर्यां लुब्धोऽयं मां जिघांसति । प्रागेव याचितोऽनेन क्षुद्रादेशानहं ततः ॥ ८५ ॥ ततोऽय-मकृते कार्ये भार्यां मे नार्पयिष्यति । कार्यं पुनर्विना मृत्युं कर्त्तुं शक्यं न केनचित् ॥ ८६ ॥ इति ध्यात्वा चिरं तेन समालंब्य च साहसं । ऊचे नरेंद्र! चिंतेयं कर्त्तव्या कापि न त्वया ॥ ८७ ॥ मया संपाद्यमेतत्तेऽप्यतिदुर्लभमौषधं । समर्प्य मे परं भार्यां राज्यं कुर्याश्चिरं पटुः ॥ ८८ ॥ मिथ्या विहस्य सोऽवोचच्चित्ते दुष्टो नृपस्ततः । महोपकारिणे सिद्ध दातव्या ते प्रिया मया ॥ ८९ ॥ तयोः प्राहरि-कान्मुक्त्वा जायापत्योः पृथक् पृथक् । हृष्टचित्तः स पापिष्टः क्ष्मापोऽगान्निजमंदिरं ॥ ९० ॥ प्रास्था-पयत्कुमारोऽथ श्मशाने काष्टसंचयान् । लोकोऽप्यूचे मुधा हा हा नररत्नं विनंक्ष्यति ॥ ९१ ॥ विहि-तांतिमशृंगारो वेष्टितो राजपूरुषैः । दिनस्य पश्चिमे यामे श्मशानं प्राप भूपभूः ॥ ९२ ॥ ज्ञात्वा व्यतिकरं लोकादूचे मलयसुंदरी । धिग् धिग् मे जन्म धिक् चेदं सौंदर्यं वपुषोऽखिलं ॥ ९३ ॥

येनैतस्य कुमारस्य पुंरत्नस्य महौजसः। सर्वत्राप्यहमेवात्र जातानर्थस्य हेतवे ॥ ९४ ॥ पुरा नाथ! त्वमुत्तीर्णः सदैवापन्महार्णवात्। एतस्यामापदीदानीं पुनः स्थास्यसि हा कथं ॥ ९५ ॥ धृत्वा राजभटैः क्षिप्तश्चिताकाष्टेषु वल्लभ!। प्रज्वालितेऽनले विष्वक् निर्यास्यसि कथं ततः ॥ ९६ ॥ जीवन्नेव चितावह्लेर्मध्ये प्रज्वलितः प्रिय!। सर्वांगदाहपीडा त्वं सहिष्यसि कथं कथं ॥ ९७ ॥ एतस्त्वं किमिह स्वामिन्! ममाथ मिलितः कथं। त्वयात्रैत्याहिना दष्टा पापाहं जीविता च किं ॥ ९८ ॥ बहुप्रकारमित्यादि खिद्यमानाक्षिवारिभिः। दयिताय प्रयच्छंती जलांजलिमनारतं ॥ ९९ ॥ यदि द्रक्ष्यामि भर्त्तारं करिष्ये भोजनं ततः। इति निश्चित्य सा तस्थौ सर्वचेष्टाविवर्जिता ॥ ३०० ॥ युग्मं ॥

कुमारेणापि धीरेण संवीक्ष्येतस्ततो भुवं। गुर्वीं विरचयांचक्रे स्थाने चात्रेप्सिते चितां ॥ १ ॥ दृष्ट्वा तस्य कुमारस्य साहसं नागरो जनः। संभूयागत्य चात्यंतं दूनो भूपं व्यजिज्ञपत् ॥ २ ॥ न्यायोऽयं कियदेषोऽत्र देव! रक्षामिषात्त्वया। हन्यते पशुवत्सिद्धः परोपकृतिकर्मठः ॥ ३ ॥ ततो वरमिमां बालामस्मै मा दास्म कर्हिचित्। एनं तथापि जीवंतं मुंच नो वचसा प्रभो ॥ ४ ॥ ततो-

ऽभाणि नृपेणैषा न गृह्णात्यपि नाम मे । वीक्षते संमुखं नैव जीवत्यस्मिन्नरे तथा ॥ ५ ॥ ममेमां तु विना बालामात्मा तिष्ठति नो सुखं । पतितः संकटेऽमुष्मिन् भवामि तदहं कथं ॥ ६ ॥

ततो जीवाभिधानेन मंत्रिणाभाणि निर्दयं । अहो किंचिन्न वक्तव्यं वराको म्रियतामयं ॥ ७ ॥ नरेश्वरोऽपि मंत्री च महापापावुभाविमौ । महिलामात्रकार्येण नररत्नं हतो यतः ॥ ८ ॥ कुरुतोऽनर्थमेतौ यद्दुर्मती क्षारदंभतः । क्षार एवानयोर्मूर्ध्नि निश्चितं तद्भविष्यति ॥ ९ ॥ इत्यन्योऽन्यं ब्रुवाणः स लोकः स्वस्थानमीयिवान् । कुमारोऽपीष्टदेवानां चकार स्मरणं क्षणं ॥ १० ॥ हाहारवेण लोकानां सार्द्धं सुभटवेष्टितः । कुमारः काष्ठनिचितां प्रतस्थेऽथ चितांप्रति ॥ ११ ॥ लोकानां हृदये शोकः कुमारश्च चितांतरा । प्रविष्टो निर्गतश्चाशु तेषामश्रुभरस्तदा ॥ १२ ॥ प्रज्ज्वालितो नृपायुक्तैः समंताज्ज्वलनो नरैः । सार्द्धं समस्तलोकानामंगेष्वसुखवह्निना ॥ १३ ॥ प्रशशंस जनस्तस्य धीरत्वं ज्वलितेऽनले । सीत्कारमात्रमप्युच्चैरशृण्वन् भूपजन्मनः ॥ १४ ॥ अथ निर्ज्वलितप्राये ज्वलने राजपूरुषाः । स्वामिने कथयामासुर्यथाविहितमात्मनः ॥ १५ ॥ तस्यां रात्रौ नृपं मुक्त्वा जीवामात्यं

च सर्वथा । निःशेषे नगरे तत्र निद्रा कस्यापि नाययौ ॥ १६ ॥ प्रभातसमये जाते स सिद्धः
क्षारपुट्टलं । कृत्वा शीर्षे समायासीत्स्मशाने न पुरे पुनः ॥ १७ ॥ दृष्ट्वा तं विस्मितो लोको जगा-
दानंदितो भृशं । हंहो सत्पुरुषेदं किं शीर्षे त्वं चागतः कुतः ॥ १८ ॥ तस्याश्चितेर्गृहीत्वाहं भस्म
भूपस्य हेतवे । आयातोऽस्मीति कथयन् स ययौ राजमंदिरं ॥ १९ ॥ स रक्षामर्पयामास भूभृते
कथयन्निति । प्रक्षिप त्वं निजे शीर्षे रक्षां रोगः प्रयातु ते ॥ २० ॥ राजोचे किमहो सिद्ध न दग्ध-
स्त्वं चिताग्निना । कुमारोऽचिंतयच्छद्म कर्त्तव्यं छद्मिनो ननु ॥ २१ ॥ ऊचे चाहं नराधीश दग्धः
सत्वेन मे पुनः । समायाताः सुरास्तत्र सिक्ता तैः सुधया चिता ॥ २२ ॥ जीवितोऽहं पुनस्तेन गृहीत्वा
भस्मपुट्टलं । तव योग्यमिहायातः कुरु त्वं निजजल्पितं ॥ २३ ॥ राजा दध्यौ जनानां हि वंचयित्वा
दृशो बहिः । स्थिते धूर्त्तेऽत्र चित्याया ज्वालितो ज्वलनो भटैः ॥ २४ ॥ ज्ञात्वाथ दयितं तत्रायातं मल-
सुंदरी । आरक्षकयुता प्राप्ता दृष्ट्वा चोत्कंठिता भृशं ॥ २५ ॥ एकांतं कारयित्वा च सर्वं पप्रच्छ
तंप्रति । प्रविष्टोऽपि कथं नाथ न दग्धस्त्वं चिताग्निना ॥ २६ ॥ मंदं मंदं बभाषे स प्रियेऽहं निर्ययौ

यदा । सुरंगया द्रुतं तस्मादंधकूपाद्भयंकरात् ॥ २७ ॥ सुरंगाया मुखे तस्या गुर्वी विरचिता चिता । प्रविष्टे मयि तन्मध्यं यदा प्रज्वालितोऽनलः ॥ २८ ॥ सुरंगायास्तदा द्वारमुद्घाटथेतः प्रविश्य च । पुनर्विधाय तद्द्वारं तथैवाहं स्थितोंतरा ॥ २९ ॥

ज्वलन् ज्वलन् चितावह्नौ निर्वाणे द्वारमादरात् । उद्घाट्याहं च निर्गत्य क्षेमेणात्र समागमं ॥ ३० ॥ इदं गुह्यं त्वया कांते प्रकाश्यं नैव कस्यचित् । येनैव भूपतिर्दुष्टो मम छिद्राणि पश्यति ॥३१॥ अत्रांतरे समागत्य नृपेणाभाणि सिद्ध भोः । अद्येमां भोजयात्मीयां भार्यां मलयसुंदरीं ॥३२॥ कथयित्वा ततस्तेन दयिता भोजिता निजा । पश्चादुक्तं मया राजंस्तव कार्यमसाध्यत ॥ ३३ ॥ तन्मां प्रहिणु गच्छामि भार्यामादाय संप्रति । सिध्यतात्प्रतिपन्नं ते माऽनेशत्सूनृतं व्रतं ॥ ३४ ॥ नृपेण प्रेषिता दृष्टिर्जीवामात्यस्य संमुखं । क्षणं विमृश्य मंत्री स ततो लग्नः प्रजल्पितुं ॥ ३५ ॥ अहो सिद्ध त्वया तावत्कृतमेकं प्रयोजनं । द्वितीयं चापि भूपस्य कुरु सत्वमहोदधे ॥ ३६ ॥ पुरस्यास्यैव नेदिष्ठे छिन्नटंकाभिते गिरौ । चूतवृक्षः समस्त्यस्य प्रस्थमारोह्यमुच्चकैः ॥ ३७ ॥ उपरिष्टात्तस्य चूतस्य

देया झंपा ततस्त्वया । फलान्यादाय दातव्या पुनर्झंपा भुवंप्रति ॥ ३९ ॥ पश्चादत्र समागत्य फला-
न्येतानि भूभुजे । अर्पणीयानि येनास्य पित्तपीडोपशाम्यति ॥ ४० ॥ ततो दध्यौ कुमारोऽयं क्षुद्रा-
देशोऽतिदुष्करः । मर्त्तव्यं हि मया तत्र बुद्धिः कापि न विद्यते ॥ ४१ ॥ कार्येऽस्मिन्नकृतेऽनाप्तभार्यो-
ऽहं मृत एव तत् । द्वाभ्यामपि प्रकाराभ्यामथ मृत्युः स्थितं मम ॥ ४२ ॥ कुतोऽपि चेद्विधिवशात्क्षु-
द्रादेशं करोम्यमुं । तज्जीवितं कलत्रं च द्वयमप्यस्ति मेऽधुना ॥ ४३ ॥ ध्यात्वेत्युवाच हे मंत्रिन्!
राजकार्यं करोम्यदः । इति ब्रुवन् कुमारो द्रागुत्तस्थावासनाद् द्रुतं ॥ ४४ ॥ पतत्सु दुःखपूरेण दयिता-
नयनाश्रुषु । कुमारश्छिन्नटंकाख्यं प्रतस्थे तं गिरिंप्रति ॥ ४५ ॥ यथायथाद्रिमारोहत्कुमारः स तथा
तथा । लोकानां हृदये शोको हर्षश्चामात्यभूभुजोः ॥ ४६ ॥ पर्वताग्रं स आरुढ उदयाद्रिमिवार्यमा ।
ततो नृपनरैस्तस्य दूरे चूतः स दर्शितः ॥ ४७ ॥ न्यायस्थितेन यत्किंचिन्मयास्ति शुभमर्जितं ।
ततस्तस्य प्रभावेण सफलं मेऽस्तु साहसं ॥ ४८ ॥ इति जल्पन् रसालं तं लक्ष्यीकृत्य स साहसी ।
झंपासंपातमातेने लोकहाहारवे सति ॥ ४९ ॥ पतन् वेगेन श्रृंगात्स क्षणेनागाददृश्यतां । कुमाराऽहि-

तकर्तॄणां मूलतः पुण्यराशिवत् ॥ ५० ॥ अहो अन्याय आः पाप मिलितानि पृथक् पृथक् । भूत्वा क्वचिद्भविष्यंति गतान्यमिलितानि ही ॥ ५१ ॥ इति ब्रुवंतस्ते सर्वे शंकमानास्त्वमंगलं । नरेंद्रस्य पुरस्यापि व्यावृत्य स्वगृहान् ययुः ॥ ५२ ॥ राजपुंभिः समाख्याते निःशेषे नृपमंत्रिणौ । कृतार्थं मन्यमानौ स्वं गमयामासतुर्निशां ॥ ५३ ॥ संजातेऽथ प्रभाते स सिद्धो मध्ये पुरं वहन् । शिरस्याम्रफलापूर्णं करंडं पुनराययौ ॥ ५४ ॥ महात्मा जीवितो नूनमेष देवानुभावतः । कृतभूपालकर्त्तव्यः क्षेमेणात्र समागतः ॥ ५५ ॥ ब्रुवाणैरिति हृष्टास्यैर्विस्मितैर्मिलितैः पथि । अनेकधा पृच्छ्यमानः स्थाने स्थाने पुरीजनैः ॥ ५६ ॥ पृष्टव्यो नाधुना किंचिद्युष्माभिस्तानिति ब्रुवन् । जनैः परिव्रतो राज्ञः समीपे स ययौ पुमान् ॥ ५७ ॥ त्रिभिर्विशेषकं ॥ कृष्णास्येनातिभीतेन विस्मितेन च भूभुजा । यावन्नाभाषितः किंचित्स पुमांस्तत्र संसदि ॥ ५८ ॥ मंत्रिणा तावदाख्यायि कृत्वा कार्यं सुदुष्करं । हे सिद्ध त्वं किमायासीः कुशलेनात्र सत्वरं ॥ ५९ ॥ एवमित्यालपन्नेष शीर्षादुत्तार्य मुक्तवान् । सहकारकरंडं तं तयोरासीनयोः पुरः ॥ ६० ॥ ऊचे चैतानि चूतस्य फलान्यादध्वमत्त च । यूयं कुटुंब-

संयुक्ताः पित्तं शाम्यंतु सर्वथा ॥ ६१ ॥ भीताः सर्वेऽपि मौनेन यावत्तस्थुर्नृपादयः । तावदुद्घाटयां-
चक्रे सिद्धेनाम्रकरंडकः ॥ ६२ ॥ द्वित्राण्यादाय चूतानि भूपमापृच्छ्य चागमत् । पार्श्वे मलयसुंदर्या
दुःखिताया नृपात्मजः ॥ ६३ ॥ ततोऽसौ हृष्टहृदया मयूरीव घनागमे । प्रतिपत्तिं विधायोच्चैः पप्र-
च्छोदंतमेतकं ॥ ६४ ॥ स स्माह वल्लभे! पूर्वं यो योगी वह्निकुंडके । दग्धः परिचितो मे स मृत्वात्र
व्यंतरोऽभवत् ॥ ६५ ॥ स चूते निवसत्यत्र भागधेयेन नौ प्रिये!। प्रजल्पन्निपतंश्चापि तेनाहमुपल-
क्षितः ॥ ६६ ॥ स्वकराभ्यां ततस्तेन धृतोऽहं चपलं पतन् । उक्तश्चोपकृतेः कर्त्ता मा भैस्त्वं नृपनंदन!
॥ ६७ ॥ आत्मीयः कथितस्तेन वृत्तांतः स्वो मयापि च । इति संलपतो रात्रिर्व्यतीयायावयोर्द्वयोः
॥ ६८ ॥ व्यंतरेण ततस्तेनाभाणि त्वं भो भवातिथिः । कुमारेष्टातिथे! किं किं तवातिथ्यं करोम्यहं
॥ ६९ ॥ मयोचे कार्यसंसिध्ध्या कंदर्पस्य नरेशितुः । निर्व्यूढाग्रीर्यथाहं स्यां विधेहि त्वं तथा सुर!
॥ ७० ॥ ततोऽभाणि सुरेणैष नृपतिस्त्वां जिघांसति । शिक्षयाम्यहमेनं तद्यदि ते संमतं भवेत्
॥ ७१ ॥ मयोक्तमियताप्येष विरुद्धव्यसनाद्यदि । न निवर्त्स्यति तत्सर्वमपि तस्य विधास्यते ॥ ७२ ॥

यदा कदापि दुःसाध्यं किंचित्ते स्यात्प्रयोजनं । तदाहं स्मृतमात्रोऽपि करिष्यामि सहायतां ॥ ७३ ॥ इत्युक्त्वा तेन चानीय कुतोऽप्येकः करंडकः । गृहीतैश्चूततस्तस्मात्कलैराम्रफलैर्भृतः ॥ ७४ ॥ गृहीत्वाथ करंडं तं मां चागान्नगराद्बहिः । स देवोऽवददेवं च प्रति मां तत्र संस्थितः ॥ ७५ ॥ कुमारैनं करंडं त्वं नीत्वार्पय महीपतेः । समेष्यामि त्वया सार्द्धमहमंतर्हितः पुनः ॥ ७६ ॥ तत्र प्राप्तस्य यद्यन्मे भविष्यत्युचितं पुनः । तत्तत्सर्वं करिष्यामि तस्य प्रच्छन्नसंस्थितिः ॥ ७७ ॥ मयानीय करंडः स ततो राज्ञे समर्पितः । अनुज्ञाप्य च भूपालमहं पश्चादिहागमं ॥ ७८ ॥ ततस्तस्य करंडस्य मध्यादुच्छलितः किल । नृपं खादाम्यमात्यं वा पुनः पुनरिति स्वरः ॥ ७९ ॥ सिद्धोऽयं निश्चितं कोऽपि गूढात्मा सिद्ध एव यत् । दुष्कराण्यपि कार्याणि करोतीदृंशि लीलया ॥ ८० ॥ तदत्र फलदंभेन नूनमेषा बिभीषिका । काप्यानीयामुना मुक्ताऽत्रास्माकं क्षयकारिणो ॥ ८१ ॥ जल्पंतमिति तं भूपं चकितं सचिवो हसन् । बिभीषिकामुखे धूलिस्तदोच्चैः कथयन्निति ॥ ८२ ॥ अहंयुर्वार्यमाणोऽपि यात्रत्तस्यांतिकं ययौ । तावच्छुश्राव तं शब्दं स मृत्योर्दुंदुभेरिव ॥ ८३ ॥ युग्मं ॥

ततो यावत्स्वहस्तेन तेनाथ फलवांछया। द्वारमुद्घाटितं तस्य स्वस्याऽपुण्यनिधेरिव ॥ ८४ ॥ तावत्कृतांतधाटीव त्रासयंती जनं द्रुतं। वज्रानलमहाज्वाला तन्मध्यादुत्थिता पुरः ॥ ८५ ॥ दग्धः पतंगवद्दुष्टस्तया वज्राग्निकीलया। सहसा सचित्रः सैष जीवो निर्जीवतामगात् ॥ ८६ ॥ लग्नः काष्ठेषु सौधस्य दग्धुं प्रारब्धपावकः। ततो भीतेन सिद्धः स नृपेणाकारितो द्रुतं ॥ ८७ ॥ मद्गृह्येण सुरेणात्र कृतं किंचिद्भविष्यति। चिंतयन्निति सिद्धः स समागाद्राजसन्निधौ ॥ ८८ ॥ उदित्वा सर्वमेतस्मै राज्ञाऽवादि प्रसद्य भोः। सिद्धास्मासु कृपां कृत्वाऽदः शांतिं नय विद्वरं ॥ ८९ ॥ भविष्यति कथं शांतिरिति चिंतयतामुना। सिद्धेनाक्षेपि तत्रांबु शांतोऽग्निः सर्वथा ततः ॥ ९० ॥ पिहितोऽथ करंडः स क्षेमेणास्थात्तथैव च। तस्यासन्ने परं कोऽपि भीत्या नास्थात्कथंचन ॥ ९१ ॥ अथोद्घाट्य करंडं तं स सिद्धः सात्विकाग्रणीः। ततः क्षेमेण जग्राह सहकारफलोत्करं ॥ ९२ ॥ स्वहस्तेनार्पयामास राज्ञे विस्मितचेतसे। अन्येभ्योऽपि परं राजा नाग्रहीत्तानि भीतितः ॥ ९३ ॥ धीरयित्वाथ सिद्धेन ग्राहितस्तानि भूपतिः। महामात्यपदे तस्याऽतिष्ठिपज्ज्येष्ठनंदनं ॥ ९४ ॥ नृपः पप्रच्छ हे

॥१८२॥

सिद्धोच्छलितं किमिदं भयं। येनैवं गमितो मार्गे महामात्यो ममैष हा ॥ ९५ ॥ सिद्धः स्माह नराधीश! तवाऽन्यायतरोरयं। अंकूरोऽतःपरं पुष्पं फलं चानुभविष्यसि ॥ ९६ ॥ यतो ये पालयंत्यत्र नृपा न्यायं महीतले। नाप्नुवंत्यापदां लेशमपि ते स्फीतसंपदः ॥ ९७ ॥ ततो विसृज मामद्य स्वभार्यासंयुतं नृप!। पालयासादितं राज्यं निष्प्रत्यूहमिदं कुरु ॥ ९८ ॥ सामंताद्यास्ततः प्रोचुः कुरु स्वामिन्निदं वचः। अनयेनैष यत्साधुर्युक्तः कोपयितुं न हि ॥ ९९ ॥ ततो मलयसुंदर्यामनुरागवशंवदः। नृपो दध्यावसौ सिद्धः शक्तिमान्मंत्रतंत्रवित् ॥ ४०० ॥ एष बाह्यानि कार्याणि साधयामास लीलया। कारयामि ततः स्वांगे किंचित्कार्यं सुदुष्करं ॥ १ ॥

करिष्येऽहं तथा नांगं यथायं कारयिष्यति। पश्चादकृतकार्यस्तां कथं याचिष्यते प्रियां ॥ २ ॥ एवं कृतेऽत्र मे किंचिन्निंदापि न भविष्यति। ध्यात्वेत्युवाच हे सिद्ध!अर्पयिष्यामि ते प्रियां ॥ ३ ॥ किंतु त्वं बहुसामर्थ्यस्तवासाध्यं न किंचन। तृतीयं कुरु कार्यं तत् पूर्वं यन्मेऽस्ति मानितं ॥ ४ ॥ पश्याम्यहं स्वनेत्राभ्यां सर्वांगं न तु पृष्टकं। तत्त्वं कुरु तथा वीक्षे यथा तदपि मध्यवत् ॥ ५ ॥

क्षुद्रादेशानहो एष वितरन्नैव तिष्टति । ध्यायन्निति कुमारः स साक्षेपमिदमब्रवीत् ॥ ६ ॥ नेक्षते
कोऽपि पृष्टं स्वमसद्ग्राहस्तदेष किं । स्वपृष्टदृष्टौ ते कीदृक् कार्यसिद्धिर्नराधिप ॥ ७ ॥ ततः सिद्धो
नरेंद्रस्य ग्रीवानाडीं तथा बलात् । आचकर्षातिरोषेण दंतैर्दंतान्निपीडयन् ॥ ८ ॥ यथा भ्रांत्वा मुखं
जातं घंटास्थानेऽस्य तत्क्षणात् । मुखस्थाने पुनर्यत्र न्यस्तेवाथ कृकाटिका ॥ ९ ॥ विलोकय निजं
पृष्टं सिध्यत्विष्टं नरेंद्र ते । इति जल्पति सिद्धे स चुकोप सचिवो नवः ॥ १० ॥ अन्यायकूटवसते
हंहो धूर्त्तशिरोमणे । हतो मज्जनकस्तावज्जीवो मंत्रीश्वरस्त्वया ॥ ११ ॥ अस्माकं पश्यतां राज्ञो दुःखा-
वस्थाप्यसौ कृता । भविष्यतीह किं किं न ततस्त्वत्तोऽसमंजसं ॥ १२ ॥ इतश्चाकर्ण्य वृत्तांतं तं सर्व-
मपि भूपतेः । भीतास्तत्राययुर्भूपभार्याः सर्वा अपि द्रुतं ॥ १३ ॥ दृष्ट्वा ताः स्वामिनं दुःस्थमपूर्वा-
कारधारिणं । प्रक्षिपंत्यो मुखे पंचाप्यंगुली रोदनान्विताः ॥ १४ ॥ अतिदीनस्वरेणैवं सिद्धस्याभिमुखं
जगुः । कोपं मुंच प्रसीदाशु सुसाधोऽस्मासु संप्रति ॥ १५ ॥ यादृशोऽभून्नृपो मूर्त्या तादृशं कुर्वमुं
पुनः । अस्मभ्यं पतिभिक्षां त्वं देहि कारुण्यमंदिर ॥ १६ ॥ त्रिभिर्विशेषकं ॥ प्रत्यक्षं सर्वलोकानामेष

दुःखं हि संगतः । परिणामं निजं दुष्टं त्यक्षतीति विचिंतयन् ॥ १७ ॥ सिद्धो जगाद यद्येष स्वपा-
दाभ्यां पुराद्बहिः । संस्थितं जिनमानम्य पुनरागच्छतीह च ॥ १८ ॥ युग्मं ॥ सज्जितांगस्तदेष स्यात्
पतिर्वो नान्यथा पुनः । ततोऽशक्तोऽपि भूपः स तत्र गंतुं प्रचक्रमे ॥ १९ ॥ कोतूहलेन पुर्लोके चटि-
तेऽट्टगृहादिषु । स्थाने स्थाने तथा पुंजीभूते भूपश्चचाल सः ॥ २० ॥

ऋजुपद्भ्यामचालीच्च अपश्यन्मार्गकं पुरः । पदे पदे स्खलन् राजा दुःखेन महता ययौ ॥ २१ ॥
विपरीतांगपादेन पश्यन्मार्गं चचाल सः । ययौ तथापि दुःखेन प्रेरणाभां विडंबयन् ॥ २२ ॥ द्वाभ्या-
मपि प्रकाराभ्यां जनयन्निति कौतुकं । केषां दुःखं च केषांचित् स गत्वा पुनरागमत् ॥ २३ ॥ प्रत्यक्षं
सर्वलोकानां पापोऽयमिति न्यक्कृतः । निर्वर्त्स्यत्यधुना नूनं दुष्टादध्यवसायतः ॥ २४ ॥ ध्यायन्नि-
त्यपरां नाडीं कंधरायाश्चकर्ष सः । नरेंद्रस्य ततो वक्त्रं वलित्वा स्थानमागतं ॥ २५ ॥ अवरोधस्ततः
सिद्धं प्रशशंस प्रमोदभाक् । ऊचे च प्रार्थयस्वाहो यत्ते किंचन रोचते ॥ २६ ॥ स स्माहैकामिमामेव
भार्यां मलयसुंदरीं । मह्यं दापयतास्तीह यदि शक्तिलवोऽपि वः ॥ २७ ॥ ततस्ताभिर्भृशं प्रोचे

प्रत्युचे न पुनर्नृपः । दध्यौ देया कथं स्थाप्या यांती मलयसुंदरी ॥ २८ ॥ अत्रांतरे समुत्तस्थौ मंदु-
रायां हुताशनः । दारुणः पूरयन् ज्वालासहस्रैर्गगनांगणं ॥ २९ ॥ ततः प्रोचे नरेंद्रेण वरो मम
तुरंगमः । दह्यते सिद्ध ! तं कर्ष कुरु तुर्यं प्रयोजनं ॥ ३० ॥ प्रियामादाय गच्छेस्त्वं पश्चाद्धैव
वांछया । ततोऽब्रूत जनोऽद्यापि कुग्राहं न नृपोऽस्यति ॥ ३१ ॥ एतावतापि यद्दुष्टाध्यवसायं
जहाति न । पापोऽयं तदमुष्यात्र योग्यं कर्त्तुं करोमि तत् ॥ ३२ ॥ ध्यायन्निति कुमारोऽथ प्रवेष्टुं तं
हविर्भुजं । उत्पन्नद्विगुणोत्साहो बभूव प्रगुणः क्षणात् ॥ ३३ ॥ हाहाकारपरे लोके बहुधा वारयत्यपि ।
मनसा भूपतिं भूरि निंदत्याक्रोशति क्रुधा ॥ ३४ ॥ कुमारः स्मृतदेवः स चिंतितात्ममनोरथः । पतं-
गवत्पपाताग्नौ लोकानामश्रुभिः समं ॥ ३५ ॥ युग्मं ॥ संतुष्टे नृपतौ लोके स्फुरच्छोकभरे तथा ।
क्षणमात्रेण सिद्धः स निर्ययौ ज्वलनात्ततः ॥ ३६ ॥ वासवाश्वोपमाश्वाधिरूढोऽत्यंतवपुर्महः । संवी-
तदिव्यवसनः सर्वालंकारभासुरः ॥ ३७ ॥ जनयन् विस्मयं सिद्धो वक्तुमेवं प्रचक्रमे । दद्धर्षवि-
षादौ च व्यत्ययाल्लोकभूपयोः ॥ ३८ ॥ युग्मं ॥ अहो एषा ज्वलद्वह्निपवित्रा सर्वकामदा । भूमिर्यत्प-

तितोऽत्राहमश्वोऽप्येवं बभूव च ॥ ३९ ॥ आवयोर्न कदापीह रुग् जरा च मृतिस्तथा । भविष्यत्यन्यदप्यत्र प्रविष्टैरिष्टमाप्यते ॥ ४० ॥ ततस्तत्र प्रवेशाय राजान्येऽपि समुद्यताः । सिद्धेनोक्तं ततो भो भोः क्षणमेकं विलंब्यतां ॥ ४१ ॥ पूजयाम्यनलं यावद्विधिवत्तोर्थमप्यथ । आनाय्याज्यादि चिक्षेप कूटमंत्रपुरस्सरं ॥ ४२ ॥ अहं पूर्वं प्रवेक्ष्यामीत्युक्त्वा ध्यात्वा च वांछितं । प्राविशत्सहसा राजा सचिवोऽपि ततो द्रुतं ॥ ४३ ॥ कुमारो वारयामास सर्वान् प्रविशतः परान् । विलंब्यतां क्षणं राजमंत्रिनिर्गम ईक्ष्यतां ॥ ४४ ॥ न निर्गतौ चिरेणापि यावत्तौ तावदूचिवान् । जनः सिद्ध यथा त्वं किं नायातौ नृपमंत्रिणौ ॥ ४५ ॥ सोऽवोचज्ज्वलनात् किं भोः कदाचित्कोपि निर्गतः । अहं तु कृतसान्निध्यः संतुष्टेन सुपर्वणा ॥ ४६ ॥ जनो जगाद हुं ज्ञातं वैरं स्वं वालितं त्वया । फलितोऽन्यायवृक्षोऽयं सपुत्रामात्यभूपयोः ॥ ४७ ॥ सामंताद्यैस्ततस्तत्र मंत्रयित्वा महानरैः । अराज्यार्हपरे राज्ये सिद्ध एव कृतो नृपः ॥ ४८ ॥

ततोऽसौ पालयन् राज्यं न्यायेन जनसंमतः । सिद्धराज इति ख्यातोऽरिवर्गं दमयन्नभूत् ॥४९॥

आगंतव्यं त्वया कार्ये स्मृतेन विषमे पुनः। इत्याभाष्य स सिद्धेन विसृष्टस्त्रिदशोऽगमत् ॥ ५० ॥ देशांतराद्थायातो बलसारः स सार्थपः। तत्रोपायनमादाय नृपस्य मिलितो मुदा ॥ ५१ ॥ तेनोपलक्षिता तत्रासीना मलयसुंदरी। तयापि सार्थवाहः स ततो भीतो गृहं गतः ॥ ५२ ॥ अहो द्वीपांतरात्तस्मादिहैषा कथमागता। भार्याभावेन राज्ञोऽस्य कथं संघटिता तथा ॥ ५३ ॥ मयास्या यत्कृतं तच्चेद्राज्ञेऽसौ कथयिष्यति। शरणं मरणं तन्मे स दध्याविति दुःखितः ॥ ५४ ॥ ऊचे मलयसुंदर्या बलसारो नृपैष सः। अहं कदर्थिता येन गृहीतोऽस्ति सुतश्च मे ॥ ५५ ॥ मुद्रितानि क्रयाणानि सकुटुंबो धृतोऽथ सः। राज्ञा तस्यापराधोऽपि प्रोक्तस्तेनेति चिंतितं ॥ ५६ ॥ मोक्षो नैवास्ति मे किंतूपाय एकोऽत्र विद्यते। स सिद्धिं याति चेत्पुण्यैर्नूनं क्षेमं तदैव मे ॥ ५७ ॥ राज्ञोऽस्य सबलो वैरी सूरः परिचितो मम। चंद्रावत्याः पुरः स्वामी श्रीवीरधवलोऽपि सः ॥ ५८ ॥

निर्जित्यैनं नृपं मां स मोचयिष्यति सांप्रतं। तस्याहं मानयाम्यष्टौ द्रम्मलक्षाणि मानुषैः ॥ ५९ ॥ अष्टौ द्वीपांतराद्ये चानीताः संति गजा वराः। कथापयामि तस्याहं तानप्युत्तमलक्षणान्

॥ ६० ॥ दक्षः सोमाभिधस्तेन प्रेषितो निजपूरुषः । शिक्षयित्वा ततः सर्वं श्रीवीरधवलांतिके ॥६१॥
गच्छतार्द्धपथे तेन रौद्राटव्यामुभावपि । प्राप्तौ तौ वीरधवलसूरपालाभिधौ नृपौ ॥ ६२ ॥ द्वयोरपि तयो-
र्येन राज्ञोर्लोकमुखान्मृषा । शुद्धिर्मलयसुंदर्या जाता युगपदीदृशी ॥ ६३ ॥ रौद्राटव्यां यतो दुर्गति-
लकाख्यमहागिरौ । भीमपल्लीपतेः पार्श्वेऽस्ति सा मलयसुंदरी ॥ ६४ ॥ स्वस्वराज्यात्ततस्तत्रायातौ
द्वावपि भूपती । ताभ्यां पल्लीपतिः सोऽथ लीलया दुर्जयो जितः ॥ ६५ ॥ वीक्षिता तत्र सर्वत्र
ताभ्यां मलयसुंदरी । किंतु तस्याः पदमपि । दुर्लभाया अलाभि न ॥ ६६ ॥ नरेंद्रौ तौ ततो याव-
द्यास्यतः स्वपुरंप्रति । तावत्सीमेन विज्ञप्तः श्रीवीरधवलो नृपः ॥ ६७ ॥ तथा तथोदितं सर्वं बलसा-
रस्य वाचिकं । राज्ञा वीरधवलेन द्रुतमंगीकृतं यथा ॥ ६८ ॥ तेनार्द्धे यच्छता ख्यातं सूरपालाय
भूभुजे । सर्वं बहु मतं तेनाप्युल्लसल्लोभवार्द्धिना ॥ ६९ ॥ सदावयोरिदं वैरिगेहं कमपि तन्नवं ।
हत्वामुं नृपमेतस्य सर्वस्वं गृह्यतेऽधुना ॥ ७० ॥ मंत्रयित्वेति तौ सिद्धराजस्योपरि भूपती । असं-
ख्यबलसंयुक्तौ प्रचेलतुरुभावपि ॥ ७१ ॥ प्राप्तौ सागरतिलकपुराद्दारान्नरेश्वरौ । कंपयंतौ भुवं सैन्य-

भारैः कातरचित्तवत् ॥ ७२ ॥ दत्वा शिक्षां ततो दूतस्ताभ्यां प्राक् प्रहितो हितः । सागरतिलका-
ख्यस्य नगरस्य नरेशितुः ॥ ७३ ॥ दूतस्तत्र गतो द्वारपालेनांतः प्रवेशितः । कृत्वा प्रणाममेवं तं
सिद्धराजं व्यजिज्ञपत् ॥ ७४ ॥ पृथ्वीस्थानाधिपः शूरः सूरपालो नरेश्वरः । चंद्रावतीपुरीस्वामी
श्रीवीरधवलोऽपि च ॥ ७५ ॥ तौ द्वावपीह देव! त्वामभियोद्धुं निरर्गलं । आयातौ प्लावयंतौ क्ष्मामिव
पूर्वपरांबुधी ॥ ७६ ॥ बलसारस्त्वया योऽस्ति गृहीतः सार्थनायकः । तेन सार्द्धं महास्नेहोऽनयोर्हि
नृपयोरपि ॥ ७७ ॥ सर्वेषां बांधवा दानाद्वदान्या व्यवहारिणः । वर्षंतो वारिदाः कं न प्रीणंति मधुर-
स्वराः ॥ ७८ ॥ मित्रवद्बंधुवत्पुत्रवदमुं व्यसनस्थितं । उपेक्षेते कथं सार्थवाहमस्मत्प्रभू प्रभो! ॥७९॥
बलसारोऽयमावाभ्यां कृतस्नेहो भृशं सह । कुलिनो व्यवहारी च तन्मोक्तुं देव! युज्यते ॥ ८० ॥

कथापयत इत्येतावस्माकं स्वामिनौ तव । मुच्यतामेष सत्कृत्य त्वया राज्यं च भुज्यतां ॥ ८१ ॥
क्षम्यतामपराधोऽपि तस्यैकोऽर्थवतो भृशं । छिद्यते फलितो वृक्षः किं पत्रैर्दूषितांगणः ॥ ८२ ॥
कक्षीकृतोऽस्मदीशाभ्यां दुर्निग्राह्योऽस्त्ययं धनी । गर्जत्सिंहं वनं दृष्टुमपि किं कुंजरः क्षमः ॥ ८३ ॥

शूरोऽप्यल्पबलोऽसि त्वं तौ चासंख्यबलौ नृपौ । अपारे पारावारेऽस्मिन् मा भूस्त्वं सक्थुमुष्टिवत्
॥ ८४ ॥ मोचयिष्यत एवैनं त्वां पुनः शिक्षयिष्यतः । नृपौ द्वावपि सिंहे हि सज्जितांह्रौ गजेन किं
॥ ८५ ॥ मास्मभूराततायी त्वं लंकेश इव मा मुहुः । दीर्घं चिंतय कार्यं चार्जितं राज्यं चिरं कुरु
॥८६॥ इति दूतमुखात्सर्वं श्रुत्वा सिद्धनरेश्वरः । जनकश्वसुरौ तत्र ज्ञात्वायातो च गूढहृत् ॥८७॥
हर्षेण प्रोल्लसद्रोमा रसेनेव रणोद्भुवा । कृत्रिमाटोपसंयुक्तो दूतंप्रति जगाविति ॥ ८८ ॥ युग्मं ॥
यदि दूत प्रभू ते तौ बहुसैन्यावुभावपि । तत्किं न द्विभुजौ नैकदेहौ किं वा न सैनिकैः ॥ ८९ ॥ रवि-
रेकोऽपि ताराणां माहात्म्यं ग्रसते न किं । गजेंद्राणां न किं दर्पं हरत्येकोऽपि केसरी ॥ ९० ॥ अभी-
ष्टोऽपि सुतो दुष्टः शिक्ष्यते न्यायिभिर्न किं । किं चेष्टो भवतामेष यद्यस्माकं ततः किमु ॥ ९१ ॥
बलिभिः कलितौ मूर्ध्नि पलितौ न्यायवादिनौ । त्वदीशौ मोचयंतौ तं लज्जेते नापराधिनं ॥ ९२ ॥
स्वीकृतान्यायिपक्षौ तौ कीदृशौ युधि मे पुरः । प्रदत्तोलूकसंचारनिशातिमिरवद्द्रवेः ॥ ९३ ॥ विक्रामति
हरौ कीदृक् स्फुरणं हरिणीशिशोः । विद्युत्पाते परित्राणं किं वृक्षेण गृहेण वा ॥ ९४ ॥ शिक्षणीयोऽत्र

रंकोऽथ राजाप्यन्यायतत्परः । राजधर्मोऽन्यथा कीदृगस्माकं न्यायकारिणां ॥ ९५ ॥ त्वत्स्वामिनोस्तदन्यायवतोर्नस्तत्तिलीनयोः । कर्त्तव्यास्ति रणे शिक्षा सा कौक्षेयकसाक्षिका ॥ ९६ ॥ रणाजिरे तयोः सर्वानचिंतितमनोरथान् । पूरयिष्यामि हे दूत! राज्ञोः सपरिवारयोः ॥ ९७ ॥ तद्याहि सज्जयस्वैतौ प्रातश्चाहमिति ब्रुवन् । शीघ्रं सांग्रामिकीं ढक्कां ताडयामास सिद्धराट् ॥ ९८ ॥ कथयित्वा रहस्यं तद्राज्ञी मलयसुंदरी । आज्ञादानेन तत्रैवावासे संस्थापितामुना ॥ ९९ ॥ चतुरंगचमूयुक्तो रणरंगेभसंस्थितः । सिद्धराजः प्रमोदेन पूरितो निःसृतः पुरात् ॥ ५०० ॥ रणतूर्यरवोऽथाभूत्सैन्ययोरुभयोरपि । सर्वान् बधिरयन् लोकान् ब्रह्मांडं स्फोटयन्निव ॥ १ ॥

विविशे ते रसेनाजेर्युयुधाते उभे बले । वर्ण्यमाने महाभटैः सुभटानां पराक्रमे ॥ २ ॥ शस्त्रतेजोजला क्रीडद्राजहंसाऽसिवीचिका । पुंडरीकयुताराजदाजिभूः सिंधुवत्तदा ॥ ३ ॥ वचनस्य वचोघातं घातस्यातिसुदुस्सहं । सिंहनादं तथा सिंहनादस्यापि भटा ददुः ॥ ४ ॥ गोत्रं जातिर्भुजादंडविक्रमोद्भूतकर्म च । प्रोद्घटयंते मिथस्तत्र जयश्रीलंपटैर्भटैः ॥ ५ ॥ वीरोत्तमांगचिकुरा रणरंगो-

॥१९२॥

त्थिता बभुः । मनःप्रज्वलितक्रोधानलोत्थधूमपुंजवत् ॥ ६ ॥ संग्रामरसरोमांचैर्भिन्नादंशानवायुधैः । मध्यभेदो यतो बाह्यभेदात्स्यादप्रतिक्रियः ॥ ७ ॥ कृपाणे बिंबितेऽप्यंगे कंपे वीरव्रतांककृत् । इत्याकृष्य कृपाणांस्ते माधुन्वन् सुभटोत्तमाः ॥ ८ ॥ स्वर्गांगनोत्सुकैरेभिरहं तिमिरवान् कृतः । ररक्षार्कः करव्याजान्म्रियमाणान् भटानिति ॥ ९ ॥ रथिनो रथिभिः सार्द्धं सादिनः सादिभिः सह । गजारोहा गजारोहैः समं तत्र दुढौकिरे ॥ १० ॥ शरैरंतरिते सूर्ये रणे रात्रिकलान्विते । अन्योऽन्यशस्त्रसंघट्टाग्नयो भांतिस्म दीपवत् ॥ ११ ॥ प्रसरद्बाणसूत्कारे रणज्झल्लीभयंकरे । घूघूयमानसिल्लोघे खड्गखाट्कारदारुणे ॥ १२ ॥ मूर्छच्छुरीछणत्कारे दंडभाट्कारभीषणे । त्रटत्त्रटितिकुर्वाणतनुत्राणगणे रणे ॥ १३ ॥ कंपिताः कातराः कामं शूराश्चोच्छ्वसिता भृशं । उद्धुषितांगरोमाणः कृतपक्षा इवाजये ॥ १४ ॥ त्रिभिर्विशेषकं ॥

खड्गाखड्गि क्वचित्तत्र दंडादंडि शराशरि । कुंताकुंति तथा क्वापि प्रावर्त्तत गदागदि ॥ १५ ॥ केशाकेशि तथा क्वापि दंतादंति तलातलि । मुष्टामुष्टि तथा क्वापि मुद्गरामुद्गरि क्वचित् ॥ १६ ॥

॥ युग्मं ॥ वर्त्तमाने रणेऽत्रैवं क्षयकालकलाभृति । सिद्धराजबलं भग्नं स्तोकत्वाद्दलितं ततः ॥ १७ ॥
रणरंगगजारूढः स्थिरीकुर्वन्निजं बलं । हक्कया त्रासयन्नन्यान् भटान् संग्रामलंपटान् ॥ १८ ॥ सिद्ध-
राजस्ततो वेगात्स्वयं योद्धुं प्रचक्रमे । सूरपालस्तथा विश्वालंकारगजसंस्थितः ॥ १९ ॥ युग्मं ॥ संग्रा-
मतिलकं नाम गजमारुह्य तत्क्षणात् । श्रीवीरधवलोऽप्युच्चैः प्रहर्त्तुमुपचक्रमे ॥ २० ॥ सिद्धराजस्मृ-
तोऽथाशु संप्राप्तो व्यंतरामरः । आत्मानं ज्ञापयित्वा च साहाय्यं कर्त्तुमुद्यतः ॥ २१ ॥ आयांति
परशस्त्राणि गृहीत्वार्द्धपथेऽपि सः । अर्पयामास सर्वाणि सिद्धराजाय सत्वरं ॥ २२ ॥

शरासारं तदा मुंचन् सिद्धराजो घनाघनः । सर्वानुड्डाययामास राजहंसान् रणांगणे ॥ २३ ॥
चिच्छेद कौतुकेनैष क्षुरप्रैः सायकैस्तयोः । चामराणि पताकाश्च छत्रचिह्नानि लीलया ॥ २४ ॥ करा-
त्तानि च शस्त्राणि मुहुर्मुहुरपातयत् । सिद्धराजस्तयो रक्षन् शरीरमुभयोरपि ॥ २५ ॥ निस्तेजस्कौ
कृतौ तेन कविशुक्राविवेंदुना । तावुभावपि राजानौ चिंताब्धौ पतितौ ततः ॥ २६ ॥ सिद्धराजेन तौ
वीक्ष्य वीक्ष्यमाणावधोभुवं । लज्जिताविव दुःखेन तदा कृष्णास्यपंकजौ ॥ २७ ॥ इत्थमित्थं च कर्त्तव्यं

त्वयेत्युक्त्वामरस्य च। शरोऽकारि करे लेखोऽपि पूर्वं लिखितः स्वयं ॥ २८ ॥ युग्मं ॥ ततस्तेन शरो मुक्तो मुखे लेखं दधद् द्रुतं। नरेंद्रान्नामयन्मोहं जनानां जनयन् ययौ ॥ २९ ॥ इत्थमायांतमालोक्य तं भूपालावुभावपि। चित्ते चमत्कृतौ पृथ्वीस्थानचंद्रावतीपती ॥ ३० ॥ अवतीर्य नभोमार्गात्स शरोऽवततार च। प्रदक्षिणात्रयं सूरपालाख्यं परितो नृपं ॥ ३१ ॥ पुनः पुनः प्रणम्योच्चैर्नृपपादौ विमुच्य च। लेखं तत्र स पत्र्यागात्सिद्धराजकरं पुनः ॥ ३२ ॥ चरितं तस्य बाणस्य दृष्ट्वा सर्वेऽपि विस्मिताः। इत्यूचुर्ज्ञायते नैव परमार्थोऽस्य कश्चन ॥ ३३ ॥ सूरपालो गृहीत्वाशु लेखं तं निजपाणिना। छोटयित्वाऽक्षरश्रेणिं वीक्षांचक्रे पुनः पुनः ॥ ३४ ॥ परितो मिलिताः सर्वे लेखार्थं श्रोतुमुत्सुकाः। तूष्णीकां सैनिकाश्चक्रुः स्वयं राजा त्ववाचयत् ॥ ३५ ॥ स्वस्ति श्रीमति राजेंद्र सूरपालाजिभूतले। पूज्यान् श्रीसूरपालस्य तातस्यांह्रिसरोरुहान् ॥ ३६ ॥ श्रीवीरधवलस्यापि श्वसुरस्य विशेषतः। महाबलः प्रणम्यास्मात्सैन्याद्विज्ञपयत्यदः ॥ ३७ ॥ युग्मं ॥ युष्मत्प्रसादतोऽत्रैव प्राप्तराज्यपरिग्रहः। दर्शितात्मीयदोर्दंडवीर्यः पूज्यमनो मुदे ॥ ३८ ॥ अकुंठोत्कंठया तातपादानां

सुचिरादहं । सुकृतेन मिलन्नस्मि विषादो वां ततः कथं ॥ ३९ ॥ युग्मं ॥ इति विज्ञातलेखार्थास्ते सर्वे राजसैनिकाः । प्रमोदमेदुरस्वांता बभूवुस्तत्क्षणादपि ॥ ४० ॥ अहो विधेः प्रसन्नत्वमहो पुण्यानि नोऽधुना । यत्प्रियासहितो वत्सो मिलिष्यति महाबलः ॥ ४१ ॥ निर्गता नरकादद्य वयमद्यैव जीविताः । अस्माकमद्य चैतन्यमद्य चोन्मीलिता दृशः ॥ ४२ ॥ जल्पन्निति समं वीरधवलेन महोभुजा । सूरपालो महाराजोऽभिययौ तं महाबलं ॥ ४३ ॥ सिद्धराजोऽपि संवीक्ष्याऽऽगच्छंतौ तौ गुरू ततः । जगामाभिमुखं मंक्षु निःसीमविनयान्वितः ॥ ४४ ॥ त्रयोऽपि मिलितास्तेऽथ वैरिभावे गतेऽखिले । अंतरस्थे हृते बंधे प्रवाहाः पयसामिव ॥ ४५ ॥ मिथः प्रकाशितः स्नेहो बाष्पाविलविलोचनैः । तैः स कोऽपि न यो वक्तुं शक्यते निपुणैरपि ॥ ४६ ॥ ततस्तौ सिद्धराजेन निजद्रंगं प्रवेशितौ । नृपौ स्वस्वपरीवारयुतौ नीतौ नृपालयं ॥ ४७ ॥ रुदती दुःखसंस्मृत्या राज्ञी मलयसुंदरी । बहुधालापिता तत्र श्वसुरप्रमुखैर्जनैः ॥ ४८ ॥ कारिताः सिद्धराजेन भोजनादिक्रियास्ततः । ते सर्वे निर्वृता जाता जनकश्वसुरादयः ॥ ४९ ॥ पृष्टे पित्रादिभिः सर्वो वृत्तांतः कथितस्ततः । स्वः स्वो

मलयसुंदर्या कुमारेणापि मूलतः ॥ ५० ॥ ईदृक्षेऽहो महादुःखे पतिता पुत्रिका मम । जाता राजकुलेऽप्येषा रुलिता रोरवत्पुनः ॥ ५१ ॥ हा वत्से! स्वच्छहृदये! कोमले! कुसुमादपि । सोढानि तीव्रदुःखानि त्वयामूनि कथं कथं ॥ ५२ ॥ बहुप्रकारमित्यादि शोचयंतः पुनः पुनः । अंगं मलयसुंदर्याः पित्राद्याः पाणिनाऽस्पृशन् ॥ ५३ ॥ सूरपालो जगादाथ वत्सेऽस्मिन् व्यसनार्णवे । प्रक्षिप्ता हि मयैव त्वमविचारेण पापिना ॥ ५४ ॥

तत्क्षंतव्यं त्वया सर्वं सुप्रसन्ना भवाधुना । जितकोपा त्वमेवासि ज्ञाततत्वा त्वमेव हि ॥५५॥ तवापूर्वा कृपा वत्स! साहसं च मतिस्तथा । जनानुरागः शौर्यं च धैर्यं च सुकृतान्यपि ॥ ५६ ॥ इत्यादि बहुधा पुत्रं प्रशंसंतो महाबलं । पप्रच्छुः पितृमुख्यास्ते वत्स! वत्सासुतः क्व सः ॥ ५७ ॥ गृहीत्वा तेन पापेन वणिजा स कथं कृतः । पुत्रः स्माह स एवात्र जनैरानाय्य पृच्छ्यते ॥ ५८ ॥ आनाय्य बलसारोऽथ दृढं निगडितः पदोः । भणितो दुर्मतेऽस्मभ्यमपराद्धं बहु त्वया ॥ ५९ ॥ ततो यद्भवतो युक्तं विधातुं तद्विधास्यते । परं तावद्वदास्माकं कथं पुत्रः कृतस्त्वया ॥ ६० ॥ ततो भीतेन

तेनोचे सकुटुंबाय मे यदि । जीवितं यच्छत स्वामिंस्तदा पुत्रं समर्पये ॥ ६१ ॥ हृष्टचित्तैस्ततः सर्वै-
र्वचने तस्य मानिते । गुप्तस्थानात्कुतोऽप्याशु तेनानीतः स बालकः ॥ ६२ ॥ सर्वे तं बालमालो-
क्यानंदिताः सहसाऽभवन् । प्रावृषेण्यं मयूरौघा घनाघनमिवोन्नतं ॥ ६३ ॥ राज्ञोचे बलसारः स
कुमारस्यास्ति नाम किं । उक्तं तेन महाराज बल इत्यभिधां व्यधां ॥ ६४ ॥ इतश्चांके धृतो राज्ञा
सूरपालेन सोऽगृहीत् । दीनारैकशतग्रंथिं पितामहकरस्थितां ॥ ६५ ॥ पितामहेन तन्नाम तस्य चाल-
यता तदा । समक्षं सर्वलोकानां चक्रे शतबलाभिधा ॥ ६६ ॥ तस्य सर्वस्वमादाय जीवन्मुक्तः स
सार्थपः । सकुटुंबः कृतं भूपैरेतैरात्मीयभाषितं ॥ ६७ ॥ सूरपालो जगादाथ किंचित्समधिकं किल
वर्षं वियोगभाजोऽद्य वत्सायास्तद्दिनादभूत् ॥ ६८ ॥ वर्षांते सह कांतेन नूनं मलयसुंदरी । मिलि-
ष्यतीति तद्ज्ञानिवचनं मिलितं पुनः ॥ ६९ ॥ सिद्धराजेन तत्सर्वं राज्यं निजभुजार्जितं । सूरपा-
लनरेंद्राय जनकाय समर्पितं ॥ ७० ॥ मिथः स्नेहेन तौ यावत्सकुटुंबावुभावपि । राजानौ राजका-
र्याणि कुर्वाणौ तत्र तस्थतुः ॥ ७१ ॥ तावत्तत्र समायातो विहरन् भुवि केवली । भवांतरकृतप्राणि-

पुण्यपापैकदर्पणः ॥ ७२ ॥ शिष्यः श्रीपार्श्वनाथस्य नाम्ना चंद्रयशा गुरुः । बहुसाधुपरीवारो बोधको निर्वृते जिने ॥ ७३ ॥ युग्मं ॥

सकुटुंबावुभौ भूपौ तौ विज्ञाततदागमौ । जग्मतुर्वंदितुं सूरिं सर्वपौरजनान्वितौ ॥ ७४ ॥ केवली कथयामास धर्मं भवनिवारकं । ततः प्रस्तावमासाद्य पृष्टं सूरेण भूभुजा ॥ ७५ ॥ भगवन्! सागरस्यांतःपतितापि झषोपरि । सुखेनोत्तारिता तेन कथं मलयसुंदरी ॥ ७६ ॥ गुरुरूचे विपद्यास्या धात्री वेगवती नृप!। कुध्यानादंबुधेर्मध्ये करिरूपो झषोऽभवत् ॥ ७७ ॥ भारंडास्यात्ततः स्रस्ता तदा मलयसुंदरी । पठंत्युच्चैर्नमस्कारं तस्यैवोपरि सापतत् ॥ ७८ ॥ नमस्कारं निशम्येहापोहं तस्य वितन्वतः । मत्स्यस्याजनि पूर्वस्या जातेर्ज्ञानं विधेर्वशात् ॥ ७९ ॥ वालयित्वा ततो ग्रीवां यावत्पृष्टमभीक्षितं । तेनोपलक्षिता तावत् सुता मलयसुंदरी ॥ ८० ॥ सुताया हंत जाताऽस्या दुःस्थावस्था किमीदृशी । किं करोम्यसमर्थोऽहं सर्वोपकृतिकर्मसु ॥ ८१ ॥ तद्वसंतीं भुवं नीत्वा मुंचाम्येतामतो बहिः । पुनर्यदि मिलत्येषा कथंचिद्बंधुभिः सह ॥ ८२ ॥ चिंतयित्वेति मत्स्येन तेनानीय सुखं सुखं । विमुक्तैषा

तटेंभोधेर्यन्नास्त्यस्य गतिः पुरः ॥ ८३ ॥ वालयित्वा ततो ग्रीवां पश्यन्नेतां पुनःपुनः । खिद्यमानो भृशं मत्स्यः सागरांतः स यातवान् ॥ ८४ ॥ अथ निष्पापमाहारं गृह्णन् ध्यातनमस्कृतिः । पूरयित्वा च मत्स्यायुः सुगतिं स गमिष्यति ॥ ८५ ॥

श्रुत्वेति वेगवत्यास्ते सर्वे तत्र भवांतरं । इत्यूचुर्विंदधे स्नेहो जननीसदृशस्तया ॥ ८६ ॥ पुनः पप्रच्छ भूपालो भगवन्! पूर्वजन्मनि । किं किं मलयसुंदर्या तद्भर्त्रा च विनिर्ममे ॥ ८७ ॥ यद्दुःखानीदृशान्याभ्यां द्वाभ्यामाप्तानि यौवने । गुरुरूचे महीनाथ! सावधानैर्निशम्यतां ॥ ८८ ॥ तवैव नगरे पृथ्वीस्थाने गृहपतिः पुरा । प्रियमित्राभिधो जज्ञे समृद्धः पुत्रवर्जितः ॥ ८९ ॥ तस्य तिस्रः प्रिया रुद्रा भद्रा च प्रियसुंदरी । रुद्रा भद्रा तु सोदर्ये अभूतां स्नेहले मिथः ॥ ९० ॥ तयोर्द्वयोरपि स्नेहलेशोऽपि दयितस्य न । एकस्यामेव सुंदर्यां प्रेमास्यासीदकृत्रिमं ॥ ९१ ॥ ततस्ताभ्यां महाराटी न निवृत्ता कदाचन । द्वयोरपि तयोस्तत्र सुंदरीप्रियमित्रयोः ॥ ९२ ॥ प्रियमित्रस्य मित्रं तु नाम्नाभून्मदनः प्रियं । स पुनः सुंदरीलुब्धो नर्म चक्रे तया सह ॥ ९३ ॥ अथान्यदा सुरूपां तां रहःस्थां

प्रियसुंदरीं । कामार्थं याचमानः स प्रियमित्रेण वीक्षितः ॥ ९४ ॥ ततः क्रुद्धेन सर्वं तद्बांधवानां निवेद्य तत् । निर्भर्त्स्य बहुधा तेन नगरान्निर्वासितः ॥ ९५ ॥

तत्रासीनास्ततः प्रोचुः स्थविराः सर्वमप्यदः । साक्षान्नस्तदहो किंचिद् ज्ञानस्याऽविषयं न हि ॥ ९६ ॥ प्रियमित्रोयमित्येतत्प्रसिद्धमभिधानतः । गृहीतमपरैरस्मत्पुरेऽध्याप्यस्ति मंदिरं ॥ ९७ ॥ नृपः प्रोचे कथं जातः पुरान्निष्कासितोऽथ सः । गुरुरूचे चचालैकां मदनः ककुभंप्रति ॥ ९८ ॥ मूढो गच्छन्नटव्यां स निराहारो दिनद्वयं । तृतीये दिवसे प्राप मदनो गोकुलं पुनः ॥ ९९ ॥ क्षुधार्त्तेनामुना केऽपि चारयंतो महीव्रजं । गोपाला वीक्षिता दुग्धं प्रार्थयांचक्रिरे तथा ॥ ६०० ॥ दुग्ध्वापि तैः कृपावद्भिर्महिषीं पयसा भृतः । समर्पितो घटस्तस्मै पांथाय स्पृहयालवे ॥ १ ॥ इतो गत्वा समीपस्थं सरो दुग्धं पिबाम्यहं । इति जल्पन्ननुज्ञातो गोपैर्व्यावृतेऽथ सः ॥ २ ॥ द्वे दिने क्षुधितोऽतिष्टमहमेतदतः पयः । कस्मैचिद्यदि दत्वा प्राग् भुज्यते सफलं ततः ॥ ३ ॥ तस्येति ध्यायतश्चित्ते गच्छतः पुण्ययोगतः । मिलितः संयमी मासोपवासी पारणाय यान् ॥ ४ ॥ अहो महांति पुण्यानि

यत्प्राप्तोऽद्यैष संयमी। प्रतिलाभ्य तदेनं स्वं करोमि सफलं जनुः ॥ ५ ॥ ध्यात्वेति पुरतो भूत्वा महाभक्त्या जगाद सः। गृहाणेदं पयः साधो! प्रसीद त्वं ममोपरि ॥ ६ ॥ द्रव्यं क्षेत्रं च कालं च भावं ज्ञात्वा च साधुना। यथेच्छमाददे दुग्धं मदनेनार्जितं शुभं ॥ ७ ॥ मदनोऽपि तमानम्य मुनिं प्राप्तो जलाशयं। कृतार्थं मन्यमानः स्वं दत्तशेषं पयः पपौ ॥ ८ ॥ उपविश्य ततो यावत्सरसो दुस्तटे जलं। पातुं लग्नो द्रुतं तावद्गतोऽतः स्खलितक्रमः ॥ ९ ॥ अगाधसलिले मग्नो मृत्वात्र मदनः पुरे। सुतो विजयभूपस्य जज्ञे दानप्रभावतः ॥ १० ॥ दत्तं कंदर्प इत्यस्य नामधेयं क्रमेण सः। पितर्युपरते पृथ्वीनाथोऽत्र नगरेऽभवत् ॥ ११ ॥ प्रियमित्रोऽथ सुंदर्या सहितो व्यलसत्पुरे। ताभ्यां च रुद्राभद्राभ्यां चक्रे वैरमनेकधा ॥ १२ ॥ अन्यदा प्रियमित्रोऽथ यक्षंप्रति धनंजयं। चचाल सपरीवारः सुंदर्या प्रियया समं ॥ १३ ॥ प्राप्तो यावद्व्रजन् मार्गे न्यग्रोधालंकृतां भुवं। अभ्यायांतं मुनिं तावद्ददर्शैकं स सप्रियः ॥ १४ ॥ अशुभं शकुनं मुंडः संमुखोऽयं यदागतः। भविष्यत्यफला यात्रा किंचिच्चान्यदमंगलं ॥ १५ ॥ जल्पंतीति प्रिया तस्य सुंदरी वाहनं निजं। परिवारं च संस्थाप्यो-

पसर्गानकरोन्मुनेः ॥ १६ ॥ उपसर्गो ममैषोऽत्र सांप्रतं समुपस्थितः । विचिंत्येति झटित्येष कायो-
त्सर्गे स्थितो मुनिः ॥ १७ ॥ कृत्वाहंकारमस्माभिः सममेष स्थितो मुनिः । भणंती निष्ठुरं सेति
प्राकुप्यत्प्रियसुंदरी ॥ १८ ॥ अमुष्मादिष्टिकापाकाज्ज्वलतोऽग्निमिहानय । येनैष डंभ्यतेऽस्माकमपैत्य-
शकुनं पुनः ॥ १९ ॥ पाखंडिनोऽस्य निःशेषा स्फेट्यतेऽहंकृतिर्यथा । इत्यादिष्टो निजो भृत्यः सुंदरोऽ-
भिधया तया ॥ २० ॥ युग्मं ॥ तेनोचे पादयोर्न स्तः पादुके मम संप्रति । ततः कंटकमध्येन को
यास्यति निरर्थकं ॥ २१ मुंचतैनमभिप्रायं यूयं प्रचलताग्रतः । श्रुत्वेति जल्पितुं लग्नः प्रियमित्र
क्रुधा ज्वलन् ॥ २२ ॥

अहो एतस्य बध्नीत सुंदरस्य क्रमौ वटे । भूमौ न लगतो येन भज्यंते नैव कंटकाः ॥ २३ ॥
सुंदर्यपि समुत्तीर्य शकटात्कुपिता भृशं । वियोग आवयोर्माभूदनेनाशकुनेन ते ॥ २४ ॥ विप्रयोगस्त-
वैवास्तु सदा स्वैर्बंधुभिः सह । पाखंडि राक्षस त्वं रे सर्वजीवभयंकरः ॥ २५ ॥ नानेत्याक्रोशवाक्यानि
जल्पंती सातिनिष्ठुरं । लेष्टुभिस्ताडयामास त्रिः स्वं शर्मेव तं मुनिं ॥ २६ ॥ मुनिहस्ताद्गृहीत्वा च

रजोहरणमक्षिपत् । निजे याने बभाषे चाऽशकुनं प्रत्यहन्यत ॥ २७ ॥ ततश्चलत निर्भीकाः पूजयामो धनंजयं । इत्युक्ते सपरीवारौ तौ गतौ यक्षमंदिरं ॥ २८ ॥ पूजयित्वा च तं यक्षं यदोपावीक्षतां तकौ। दास्यैकया तदावादि जिनधर्मानुरक्तया ॥ २९ ॥ युवाभ्यामर्जितं भूरि पापमद्य महामती । तादृक् क्षमाधरः साधुर्यद्देष उपसर्गितः ॥ ३० ॥ ईदृशैः साधुभिः सार्द्धमपि हास्यं करोति यः। अत्रामुत्र च दुःखानि लभते विविधानि सः ॥ ३१ ॥

तथा तथा तदा दास्या दंपती तौ प्रबोधितौ। यथा दुर्गतिदुःखानां भीत्या लग्नौ प्रकंपितुं ॥ ३२ ॥ पश्चात्तापं ततोऽत्यर्थं कुर्वाणौ दीनमानसौ। निंदंतौ मुहुरात्मानं जिनधर्माभिलाषकौ ॥ ३३ ॥ प्रशंसंतौ भृशं दासीं वलित्वा यक्षमंदिरात् । तौ तस्यैव मुनेः पार्श्वमायातां दंपती पुनः ॥ ३४ ॥ युग्मं ॥ तदाहं पारयिष्यामि लप्स्ये धर्मध्वजं यदा । इति निश्चित्य तत्रैव तथैवास्थान्मुनिस्तु सः ॥ ३५ ॥ वंदित्वाथ मुनिं धर्मध्वजं हस्ते समर्प्य च । तौ व्यजिज्ञपतामेवं रुदंतावुभयावपि ॥ ३६ ॥ अज्ञानपरतंत्राभ्यामावाभ्यां भवतः प्रभो॥ जगत्पूज्यस्य सा कापि गुर्वी चक्रे विराधना ॥ ३७ ॥

अनंतभवचक्रेऽस्मिन्नावां या भ्रामयिष्यति । श्वभ्रादिदुःखसंपूर्णे मृत्स्नापिंडं कुलालवत् ॥ ३८ ॥
तत्प्रसद्यावयोः सर्वं त्वया साधो! क्षमावता । कारुण्यायत्तचित्तेन क्षंतव्यमविनीतयोः ॥ ३९ ॥ उपा-
यांतरमाख्याहि तं कंचन मुनेऽधुना । आवां येन विनिर्मुक्तौ भवावः पातकादतः ॥ ४० ॥ पारयि-
त्वाथ साधुः स कायोत्सर्गमभाषत । कुप्येम चेद्वयं तन्न जीवेत्कोऽपीह भूतले ॥ ४१ ॥ युवाभ्यां तु
विवेकिभ्यां भाव्यं त्याज्या च मूढता । जिनधर्मो गृहीतव्यः सर्वपापक्षयंकरः ॥ ४२ ॥ मुनिपार्श्वे
ततस्ताभ्यां श्रद्धालुभ्यामुपाददे । श्राद्धधर्मो व्रतै रम्यः सम्यक्सम्यक्त्वसंयुतः ॥ ४३ ॥ अनगारं
तमामंत्र्य भक्तपानादिभिस्ततः । दंपती तौ निजं गेहं गतौ संवेगरंगितौ ॥ ४४ ॥ महात्मा सोऽपि
भिक्षार्थं नगराभ्यंतरे ययौ । तयोः पुण्यवशाद्गेहं संप्रापच्च परिभ्रमन् ॥ ४५ ॥ कृतार्थं मन्यमाना-
भ्यां स्वं ताभ्यां परया मुदा । विशुद्धैर्भक्तपानाद्यैः स साधुः प्रतिलाभितः ॥ ४६ ॥ पालयंतौ ततः
सम्यक् श्राद्धधर्ममुभावपि । अकृत्रिमां मिथः प्रीतिं दधतौ तौ स्थितौ सुखं ॥ ४७ ॥ अथान्यदा-
ऽलगद्रुद्राभद्राभ्यां कलहो महान् । तयोर्द्वयोर्निमित्तेन केनापि स्नेहयुक्तयोः ॥ ४८ ॥ धिगावयोरिदं

जन्म जीवितं च निरर्थकं । यदेवं कलहो नैव निवर्त्तते कदाचन ॥ ४९ ॥ तदावाभ्यां यथाशक्ति धर्मो दानादिकः कृतः । त्यज्यते जीवितं चेतदिदानीं कलहेन किं ॥ ५० ॥ एकांते मंत्रयित्वैवमेकचित्ते उभे अपि । अनाख्याय च कस्यापि कूपे ते पेततुर्द्रुतं ॥ ५१ ॥ त्रिभिर्विशेषकं ॥ मृत्वा रुद्राथ संजज्ञे । पुत्री जयपुरेशितुः । चंद्रपालस्य कनकवती नाम्ना महीभुजः ॥ ५२ ॥ परिणीतामुना राज्ञा श्रीवीरधवलेन सा । भद्रापि व्यंतरी जाता परिणामवशेन सा ॥ ५३ ॥ भ्रमंती सान्यदा पृथ्वीस्थानद्रंगे समागता । प्रियादिमित्रसुंदर्योर्दर्शने वैरमस्मरत् ॥ ५४ ॥

ततो रोषेण सा रात्रावुभयोरपि सुतयोः । पातयित्वा महाभित्तिं तयोरुपरि जग्मुषी ॥ ५५ ॥ मृतौ तौ दंपती शुद्धभावेनाथ तयोर्द्वयोः । प्रियमित्रो बभूवायं तव पुत्रो महाबलः ॥ ५६ ॥ प्रियसुंदर्यथो जज्ञे सैषा मलयसुंदरी । वधूस्तव महाराज श्रीवीरधवलात्मजा ॥ ५७ ॥ ततो मलयसुंदर्या त्वत्पुत्रेण च यत्पुरा । तीव्रं ताभ्यां समं रुद्राभद्राभ्यां वैरमर्जितं ॥ ५८ ॥ स्मरंती तन्महावैरं ज्ञात्वा सावधिना सुरी । महाबलकुमारेंद्रं पुनर्हंतुं प्रचक्रमे ॥ ५९ ॥ किंतु पुण्यप्रभावेण कुमारस्य

न किंचन । कर्त्तुं शशाक देहस्य जलस्य ज्वलनो यथा ॥ ६० ॥ ततो रोषेण सा रात्रौ प्रसुप्तस्यास्य निर्भरं । वासवेश्म समागत्य चकारोपद्रवं सदा ॥ ६१ ॥ तया हृत्वा कुमारस्य वस्त्रालंकरणान्यपि । तत्र मुक्तानि यत्राप कुमारो वटकोटरे ॥ ६२ ॥ कन्या मलयसुंदर्या योऽर्पितः पूर्वसंगमे । लक्ष्मीपुंजः कुमाराय हारो निजहृदा समं ॥ ६३ ॥ सोऽपि हारः कुमारस्य शयितस्य तथा निशि । अपजह्रे स्ववैरेण व्यंतर्या वासवेश्मतः ॥ ६४ ॥ पाश्चात्यजन्मनः स्वस्रा दधत्या स्नेहमेतया । कंठे कनवत्याः स ततो नीत्वा निवेशितः ॥ ६५ ॥ अत्रांतरेऽवदद्वीरधवलो विस्मिताशयः । भगवन् किमिदं सम्यग् वदास्माकमसंभवि ॥ ६६ ॥ येनैष मिलितो नैव कदाप्यस्या महाबलः । स्वयंवराभिधं मुक्त्वा तदैकं वरमंडपं ॥ ६७ ॥ ततः कुमारसुंदर्योर्दंपत्योः स्मयमानयोः । सर्वमप्यवदत्सूरिर्ज्ञानदृष्टत्रिविष्टपः ॥ ६८ ॥

कुमारो मिलितः पूर्वं यथा तत्रागतश्च सः । लक्ष्मीपुंजो यथा हारः कुमार्यास्मै समर्पितः ॥६९॥ तया कनकवत्याथ यथा प्राग्भववैरतः । कूटाख्यानैः पिता पुत्र्या उपरिष्टात्प्रकोपितः ॥ ७० ॥ इत्या-

यच्छेषं कनकवत्याः प्रोक्तं कथानकं । ततः सर्वेऽवदन्नेवं धिग् धिग् च नीचयोषितां ॥ ७१ ॥ कुमा-
रोऽपि निजावासात्तथैवायं हृतस्तदा । तेनाहता तथाऽनेशत्पुनः सा नागमद्यथा ॥ ७२ ॥ मृत्वा
कर्मकरः सोऽथ सुंदरो वटपादपे । भूतो बभूव तत्रैव पृथ्वीस्थानपुराद्बहिः ॥ ७३ ॥ ततो यदा
भ्रमंस्तत्र संप्राप्तोऽसौ महाबलः । ज्ञानेनावगतस्तेन तदा भूतसुपर्वणा ॥ ७४ ॥ बद्धोतास्य वटे
पादौ भूमौ न लगतो यथा । इति तत्प्रियमित्रस्य स्मृतं तेन वचस्तदा ॥ ७५ ॥

तदेतस्याप्यहं कांचित्पीडां कुर्वे तथाविधां । ध्यायन्निति शवस्यास्ये स्थित्वा भूतो जजल्प सः
॥ ७६ ॥ हंहो मूढ किमेवं मामत्रोद्बद्धं हसस्यलं । उद्बध्यसे त्वमप्यत्र निश्चयेष्यंत्यां वटद्रुमे
॥ ७७ ॥ अधोमुखश्चोर्ध्वपादो बहुदुःखं सहिष्यसे । इति तत्कर्मवशतस्तत्रोद्बद्धो महाबलः ॥ ७८ ॥
अन्यदा रुद्रया पत्युर्मुद्रारत्नं वरं हृतं । लोभाभिभूतया चौर्यचित्तया पूर्वजन्मनि ॥ ७९ ॥ दृष्टा
सुंदरदासेन स्थितेन क्वापि गृह्णती । सा मुद्रां प्रियमित्रेऽथ तां पश्यति जगाद सः ॥ ८० ॥ रुद्रापा-
र्श्वेऽस्ति सा मुद्रा यूयमेवं किमाकुलाः । ततो रुद्रावदद्रोषात्सुंदरस्यास्य सन्मुखं ॥ ८१ ॥ रे कूट

छिन्न गंधज्ञ मद्वैरिन्नातथ किं मृषा । अंगुलीयं मया दत्तं ततो मौनेन स स्थितः ॥ ८२ ॥ प्रिय-
मित्रेण तत्पार्श्वात् सामदंडभिदादिभिः । मुद्रारत्नं तदादायि रुद्राया लाघवं कृतं ॥ ८३ ॥ वदंत्या
दुर्वचः कर्म रुद्रया यत्तदार्जितं । छिन्ना कनकवत्यास्तु नासिका तेन कर्मणा ॥ ८४ ॥ भूतीभूतेन
तेनैव सुंदरेण विधेर्वशात् । ज्ञात्वा ज्ञानाद्भवं पूर्वं स्थित्वा च स्तेनविग्रहे ॥ ८५ ॥ युग्मं ॥ रागो-
ऽभूत्प्रियसुंदर्यां प्राग्भवे मदनस्य यत् । लुब्धो मलयसुंदर्यां कंदर्पस्तेन हेतुना ॥ ८६ ॥ पूर्वं मलय-
सुंदर्या कुमारेणामुनापि यत् । सुसाधुभ्यो ददे दानं जिनधर्मोऽपि पालितः ॥ ८७ ॥ तेनाभ्यां सर्व-
सामग्री लब्धोत्तमकुलादिका । तथा मलयसुंदर्या यदाक्रुष्टो यतीति सः ॥ ८८ ॥ विप्रयोगस्तवैवा-
स्तु सदा सार्द्धं स्वबंधुभिः । त्वं राक्षस इवात्यंतं भयकारीति भाषितः ॥ ८९ ॥ वारान् लेष्टुप्रहारै-
स्त्रीन् यद्रोषेण हतो मुनिः । महाबलोऽपि मौनेन यत्तस्थावनुमोदयन् ॥ ९० ॥ द्वाभ्यामाभ्यां ततः
पूर्वं दृढं पातकमार्जितं । पश्चात्तापं वितन्वद्भ्यां पश्चात्क्षिप्तं पुनर्बहु ॥ ९१ ॥ किंच नोद्गरितं यच्च
प्रातस्तस्यानुभावतः । वियोगो निजलोकेभ्यो द्वाभ्यामाभ्यां त्रिरुच्चकैः ॥ ९२ ॥

पार्श्वात्कनकवत्याश्च वैरिण्याः पूर्वजन्मनः । राक्षसीत्वकलंकोऽस्या निर्दोषाया अजायत ॥ ९३ ॥ आभ्यां सेहे महादुःखं स्वस्वकर्मानुमानतः । यतोऽनुभूतमेवात्र बलवत्कर्म निर्जरेत् ॥ ९४ ॥ पुरा मलयसुंदर्या यद्रजोहरणं हृतं । मुनिहस्तादभूत्तेन वियोगः सह सूनुना ॥ ९५ ॥ उपसर्गान् पुरा कृत्वामूभ्यामाराधितो मुनिः । उत्पन्नकेवलज्ञानो महाराजाहमेव सः ॥ ९६ ॥ अस्या मलयसुंदर्याः कुमारस्य च संप्रति । द्वितीयं जन्म राजेंद्र भवस्त्वेकः स एव मे ॥ ९७ ॥ राजोचे भगवंस्ते द्वे सुरी कनकवत्यपि । एतयोर्वत्सयोः किंचिदतोऽप्यपकरिष्यतः ॥ ९८ ॥ सूरिरुचे यदा राजन् कुमारेणाहता सुरी । गतोपशांतवैरा सा तदैव निजमास्पदं ॥ ९९ ॥ भ्रमंती कनकवती सात्रैव नगरे पुनः । उपद्रोष्यत्यमुं राजन्नेकशस्तव नंदनं ॥ ७०० ॥ ततः कनकवत्येषा व्यंतरी साप्युभे इमे । संसारमर्जितैनस्के अनंतं पर्यटिष्यतः ॥ १ ॥ राजन्मलयसुंदर्या महाबलनृपस्य च । यस्त्वयाथ भवः पृष्टः स मया कथितोऽखिलः ॥ २ ॥ एवं मलयसुंदर्या महाबलनृपस्य च । निशम्य चरितं सर्वे बभूवुर्भवनिःस्पृहाः ॥ ३ ॥ दंपतीभ्यां तदा ताभ्यामाकर्ण्य चरितं निजं । वैराग्येण गृहीतानि व्रतानि गृहमे-

धिनां ॥ ४ ॥ मुनीनां भक्तिरावाभ्यां सदा कार्या विशेषतः । इति चाभिग्रहोऽग्राहि पार्श्वे केवलिनो
गुरोः ॥ ५ ॥ अन्ये केऽपि तदा भव्या बभूवुः संयमोद्यताः । श्राद्धधर्मोद्यताः केऽपि शेषा भद्रकचे-
तसः ॥ ६ ॥ निजापत्यचरित्रं तौ श्रुत्वा द्वावपि भूपती । जातौ संसारभीतांतःकरणौ चरणोद्यतौ
॥ ७ ॥ ऊचतुश्च प्रभो/कृत्वा स्वस्वराज्यस्य चिंतनं । दीक्षामावां गृहीष्यावः सत्वरं भवदंतिके ॥ ८ ॥
मा कार्ष्ट प्रतिबंधं भो इत्युक्ते गुरुणाथ तौ । नत्वाऽगातां पुरं स्वं स्वं राज्यचिंतां च चक्रतुः ॥ ९ ॥
महाबलकुमाराय सूरपालेन भूभुजा । पृथ्वीस्थानपुरैश्वर्यं दत्तं तत्रैव तस्थुषा ॥ १० ॥ महाबलसु-
तस्तस्मिन् राजा शतबलाभिधः । बालोऽपि स्थापितो द्रंगे सागरतिलकाभिधे ॥ ११ ॥ श्रीवीरधव-
लेनापि राज्ञा तत्रैव तस्थुषा । सुतो मलयकेतुश्च निजराज्ये नृपः कृतः ॥ १२ ॥ ततो द्वावपि राजानौ
स्वस्वभार्यासमन्वितौ । तस्य केवलिनः पार्श्वे तौ गृह्णीतःस्म संयमं ॥ १३ ॥ कतिचिद्दिवसांस्तत्र
स्थित्वान्यत्र महीतले । विजहार गुरुस्ताभ्यां राजर्षिभ्यां समन्वितः ॥ १४ ॥ तप्त्वा सर्वेऽपि ते तीव्रं
तपो गत्वा सुरालयं । महाविदेहक्षेत्रे च सिद्धिं यास्यंत्यकर्मकाः ॥ १५ ॥ अथो मलयकेतुराद् समा-

पृच्छ्य महाबलं । स्वसारं सुंदरीं चापि जगाम निजपत्तनं ॥ १६ ॥ पुरे सागरतिलके मुक्त्वा सेना-
पतिं निजं । सार्द्धं शतबलेनागात्स्वं पुरं च महाबलः ॥ १७ ॥ राज्यं च पालयामास जितदुर्जयशा-
त्रवः । सकुटुंबः सिषेवे च जिनधर्ममहर्निशं ॥ १८ ॥ तस्य व्यंतरदेवस्य साहाय्याद्विषयान् बहून् ।
वशीचकार चक्रे च जिनधर्मसमुन्नतिं ॥ १९ ॥ प्रासादान् कारयामास जिनानां च पुरे पुरे । स्मरन्
पूर्वभवं चक्रे साधुभक्तिं च सर्वदा ॥ २० ॥ द्वितीयोऽथ तयोः पुत्रः सहस्त्रबलसंज्ञितः । कालक्रमेण
संजज्ञे निजवंशधुरंधरः ॥ २१ ॥ कृत्वा बहूनि वर्षाणि राज्यं वयसि पश्चिमे । स राज्ये स्थापयामास
सहस्त्रबलमंगजं ॥ २२ ॥ ततः सागरतिलके वेलाकूले रमाकुले । राज्यं पालयति ज्येष्टे पुत्रे शतब-
लाभिधे ॥ २३ ॥ पृथ्वीस्थाने क्रमायातं राज्यं शासति सुंदरं । गुणज्येष्टे कनिष्टे च सहस्त्रबलनामनि
॥ २४ ॥ पादमूले गुरोर्भार्यायुक्तो राजा महाबलः । महोत्सवेन जग्राह विधिना संयमश्रियं ॥ २५ ॥
त्रिभिर्विशेषकं ॥ द्वावपि द्विविधां शिक्षां शीलयंतौ विजह्रतुः । सार्द्धं गुरुजनैर्नित्यं तप्यमानो तपश्च
तौ ॥ २६ ॥ गत्वा गत्वा च तौ धर्मे प्रेरयामासतुः सुतौ । वारयामासतुर्नित्यं व्यसनासेवनात्पुनः

॥ २७ ॥ मन्यमानौ कृतार्थं स्वं गुरुशिक्षाभिरन्वहं । तावुभौ बांधवौ जातौ दृढस्नेहौ परस्परं ॥ २८ ॥
तथा च तावजायेतां जिनधर्मैकतत्परौ । येऽन्येषां मार्गदेष्टारो मार्गाद्भ्रंशंति ते हि किं ॥ २९ ॥
महाबलोऽथ राजर्षिः खड्गधाराव्रतं चरन् । ज्ञातागमः क्रमेणाभूद्गीतार्थैकशिरोमणिः ॥ ३० ॥ एका-
कित्वविहारेणानुज्ञातो गुरुभिस्ततः । विजहार महात्मासौ सर्वत्रास्खलितव्रतः ॥ ३१ ॥ मेरुवन्निश्चलः
सर्वंसहः सर्वंसहेव यः । सौम्यः सोम इवात्यंतं सदाचारी समीरवत् ॥ ३२ ॥ आकाशवन्निरालंबः
शंखवच्च निरंजनः । संवेगरसनिर्मग्नो भग्नाभ्यंतरशात्रवः ॥ ३३ ॥ पुरे सागरतिलके स तत्र विहरन्
ययौ । वाचंयमो क्रमाद्यत्र पुत्रः शतबलोऽस्य राट् ॥ ३४ ॥ त्रिभिर्विशेषकं ॥ उपलक्ष्याथ तं साधुं
गत्वा चोद्यानपालकः । व्यजिज्ञपत्सभासीनं नृपं शतबलं मुदा ॥ ३५ ॥ महाबलमुनिर्देव पुरोद्याने
पिता तव । एकाकित्वविहारेण भ्रमन्नत्रागतोऽधुना ॥ ३६ ॥ राजा शतबलेनाथ हर्षरोमांचशालिना ।
प्रीतिदानं ददे तस्मै वनपालाय वांछितं ॥ ३७ ॥ संध्यायाः समयो जातः सांप्रतं तद्दिवामुखे ।
अभिगम्य प्रणंस्यामः सर्वर्द्ध्या जनकं निजं ॥ ३८ ॥ धन्योऽयं सकलो लोकः पवित्रितमिदं पुरं ।

पुण्यैरस्माकमाकृष्टो यत्तातोऽद्य समागमत् ॥ ३९ ॥ इति जल्पन्नृपो मुक्त्वा सामग्रीं पादुकादिकां । स्थितस्तत्रैव पितरं ववंदे भूरिभक्तितः ॥ ४० ॥ दृष्टुमुत्कंठितस्तातपादपद्मयुगं नृपः । कृच्छ्रेण गमयामास निशां तां सपरिच्छदः ॥ ४१ ॥ इतः सा कनकवती पर्यटंती पुरे पुरे । तत्रैव नगरे तस्मिन् समये दुःखितागता ॥ ४२ ॥ तथा केनापि कार्येण गतया तत्र कानने । कायोत्सर्गस्थितो दृष्टः स संध्यासमये मुनिः ॥ ४३ ॥ उपलक्ष्याथ तं सम्यक् चिंतयामास सा भयात् । महाबलः स एवैष सूरपालसुतो व्रती ॥ ४४ ॥ कुत्सितानि समस्तानि मूलाज्जानात्ययं मम । आविष्कर्त्तात्र चेत्तानि तद्भविष्याम्यहं कथं ॥ ४५ ॥ तत्करोमि तथा किंचिन्न यथा वेत्ति कश्चन । अन्यथात्र न मे वासः कथंचिन्न च जीवितं ॥ ४६ ॥ एवं सा कनकवती सूत्रयित्वा गता ततः । प्रतीक्षमाणा समयं तस्थौ दुष्टा निजे गृहे ॥ ४७ ॥ स्फुरितेऽथ निशाध्वांते मार्गेषु विजनेषु च । केनाप्यलक्षिता पापा चलिता सा निजाश्रयत् ॥ ४८ ॥ गृहीत्वाग्निं ययौ तत्र सा यत्रास्ति स संयमी । कायोत्सर्गस्थितो मूर्त्त इव धर्मः स्थिराशयः ॥ ४९ ॥ गोपुराणि प्रदत्तानि मुनिकष्टमवेक्षितुं । मिलितानीव नेत्राणि नगरेणा-

ऽसहिष्णुना ॥ ५० ॥ प्रशांतलोकसंचारं भूमिभागं विलोक्य तं । शून्यारण्यवत्कनकवती हृष्टा भृशं हृदि ॥ ५१ ॥ तत्र चानीय केनापि काष्टान्यंगारहेतवे । पूर्वमेव प्रभूतानि मुक्तान्यासन् स्वभावतः ॥ ५२ ॥ तया तैः पापया काष्टैर्वेष्टयंत्या तदा मुनिं । छादितः स तथा क्वापि यथा न ददृशे मनाक् ॥ ५३ ॥ चातुर्गतिकसंसारदुःखैर्नानाविधैः किल । तयात्मा वेष्टितः काष्टैर्वेष्टयंत्या तदा मुनिं ॥ ५४ ॥ जन्मांतरस्य वैरिण्या ततो निर्दयया तया । चतसृष्वपि काष्टासु ज्वलनो ज्वलितो भृशं ॥ ५५ ॥ मुनिनापि तदा ज्ञात्वोपसर्गं मरणांतिकं । विहिताराधना चित्ते तथैव स्थितिमीयुषा ॥ ५६ ॥ ततः प्रज्ज्वलितो वह्निर्मुनिं दग्धुं समंततः । प्रारेभे मूलतस्तस्याः सुकृतस्येव संचयं ॥ ५७ ॥

महाबलमुनिः सम्यगुपसर्गं सुदुस्सहं । सहमानः स्वमात्मानं लग्नो बोधयितुं ततः ॥ ५८ ॥ रे जीव भवता प्राप्तप्रायं तीरं भवांबुधेः । शुभभावमहापोतचटितेन चिरादिह ॥ ५९ ॥ ततः सद्भावनापोतमेतं सच्चित्तवायुना । तथा प्रेरय रे जीव यथाशु लभते तटं ॥ ६० ॥ दुःखानि यानि सोढानि भवता नरकादिषु । तानि चिंतयतो दुःखं तवेदं जीव कीदृशं ॥ ६१ ॥ मा चिंतयाऽशुभं किंचित्त्व-

मस्या उपरि स्त्रियाः । येनैषा ते सखा कर्मेंत्रनोन्मूलनकर्मणि ॥ ६२ ॥ बाह्यांगं ज्वलयन् धर्मदेह-
माभ्यंतरं न च । ज्वलनोऽप्यहितं किंचित्करोत्येष न तेऽधुना ॥ ६३ ॥ इत्थं तदा भृशं तस्य प्रवृत्ता
शुभभावना । उत्पन्नं केवलज्ञानं घातिकर्मक्षयाद्यथा ॥ ६४ ॥ शुक्लध्यानानले मध्ये बहिश्च ज्वलि-
तेऽनले । भवोपग्राहिकर्माणि भस्मीकृत्य क्षणादपि ॥ ६५ ॥ अंतकृत्केवली भूत्वा स साधुः प्राप
निर्वृतिं । जन्ममृत्युजरादीनां ददौ चाशु जलांजलिं ॥ ६६ ॥ युग्मं ॥ ज्वलने ज्वलितप्राये कांदि-
शीका गता क्वचित् । पापिष्टा कनकवती सा भ्रष्टा शुभकर्मतः ॥ ६७ ॥ संजातेऽथ प्रभाते स
यावच्छतबलो नृपः । तत्रागात्सपरीवारः स्वपितुर्दर्शनोत्सुकः ॥ ६८ ॥ भस्मराशिस्थितं तावद्
दृष्ट्वा दग्धं मुनेर्वपुः । परिवारयुतो राजा वक्तुं लग्नो प्रसक्तुतः ॥ ६९ ॥ निर्भयेन भवभ्रांतेर्निर्निमि-
त्तारिणा निशि । नूनमेष महासाधुराः केनाप्युपसर्गितः ॥ ७० ॥ निष्पुण्येन मया तात! भवतां
पादपंकजं । लब्ध्वापि दुर्लभं नैव नतमागत्य हा द्रुतं ॥ ७१ ॥ युष्माकं पतिता दृष्टिः प्रसन्ना न ममो-
परि । मया कर्णपुटाभ्यां च न पीतं वचनामृतं ॥ ७२ ॥ मनोरथा विलीना मे रोरस्येवाधुना हृदि ।

अद्यैवाहं निराधारोऽभूवं चाऽनायकः पितः ॥ ७३ ॥ द्रष्टुं शक्या न युष्माकं जातावस्था यदीदृशी ।
नूनं न संति पुण्यानि यन्नाभूत्संगमोऽपि मे ॥ ७४ ॥ विलपन्निति भूपालः शोकबाष्पाकुलेक्षणः ।
भ्रूविक्षेपेण सहसेत्यादिदेश निजान् भटान् ॥ ७५ ॥ पदानुसारतः पापं तं पश्यत द्रुतं भटाः ।
लप्स्यध्वे निश्चितं यूयं पापं तस्य फलिष्यति ॥ ७६ ॥ ततो विलोकयद्भिस्तैस्तदा पादानुसारतः ।
लब्धा सा कनकवती दुराचारस्थिता क्वचित् ॥ ७७ ॥ केशग्राहं समानीय ततो राज्ञः समर्पिता ।
तेन ताडयिता पृष्टा छिन्ननासाथ सा वशा ॥ ७८ ॥ हन्यमानाथ सा सर्वं सम्यगूचे नृपाग्रतः ।
तेन नानाविधैर्मारैः सा पापा मारिता ततः ॥ ७९ ॥ तया प्राप्तमशेषं च निजकर्मोचितं फलं ।
नरकोर्व्यां समुत्पन्ना सा षष्ठ्यां कष्टभाजनं ॥ ८० ॥ तातशोकं नरेंद्रोऽपि कुर्वाणो मंत्रिभिर्भृशं ।
संबोधितोऽपि नात्याक्षीत् क्षणमात्रमपि क्वचित् ॥ ८१ ॥ ज्ञात्वा तातस्य तादृक्षं दुस्सहं मरणं ततः ।
सहस्रबलभूपोऽपि न्यमजच्छोकसागरे ॥ ८२ ॥ द्वयोरपि तयो राज्ञोः पितृशोकभरो भृशं । रामलक्ष्म-
णवत्कृष्णबलदेववदस्फुरत् ॥ ८३ ॥ इतश्चामलचारित्रा साध्वी मलयसुंदरी । एकादशांगतत्वज्ञा

प्रतिबोधपरायणा ॥ ८४ ॥ तप्यमानातपस्तीव्रं कर्ममर्मच्छिदोद्यता। क्रमोत्पन्नावधिज्ञाना गुरुभिः श्रीमहत्तरा ॥ ८५ ॥ सत्संदेहतमांसीह जघानार्कप्रभेव सा । विवस्तकुनयोलूका भव्यांभोजप्रबोधिका ॥ ८६ ॥

महाबलमुनेर्ज्ञात्वा निर्वाणं तनयं निजं । प्रबोधयितुमायाता पुरे तत्र महत्तरा ॥ ८७ ॥ वसतावुचितायां सा स्थिता साध्वीसमन्विता। राज्ञा शतबलेनैत्य महाभक्त्या च वंदिता ॥ ८८ ॥ आलापितो महाराजः प्रसन्नाननया तया । गिरा मधुरया श्रोतृश्रवणामृतकुल्यया ॥ ८९ ॥ पिता तव नराधीश! महासत्त्वशिरोमणिः । उपसर्गात्स्त्रियास्तस्याः प्रपेदे शिवसंपदं ॥ ९० ॥ सर्वपुत्रकलत्रादि त्यज्यते यस्य हेतवे । सह्यते च महादुःखं तपोलोचक्रियादिकं ॥ ९१ ॥ दुर्लभं यदि तत्प्राप्तं स्थानं शाश्वतमुत्तमं । त्यक्तो भवश्च पित्रा ते शोकोऽद्यापि ततः कथं ॥ ९२ ॥ महानिधानमाप्नोति यद्यभीष्टो जनो निजः। विजृंभते महाशोको वद किंवा महोत्सवः ॥ ९३ ॥ सुदुस्सहाग्निपीडापि न चिंत्या च पितुस्त्वया । प्रहारान्न सहंते किं जयश्रीलंपटा भटाः ॥ ९४ ॥ साधयंतोऽथवा विद्यां नरा दुःखं

सहंति वै । सिद्धिरत्यद्भुता येन विना कष्टं न जायते ॥ ९५ ॥ तातपादा नता नैव कर्त्तव्येति च नाऽधृतिः । जनकाराधनासक्तो यत्त्वं प्रागधुनापि च ॥ ९६ ॥ तद्विमुंच पितुः शोकं परिभावय संसृतिं । परित्राणं न शोकेन किंचिद्भवति देहिनां ॥ ९७ ॥ भवं दुःखालयं विद्धि संगमं स्वप्नसन्निभं । लक्ष्मीं विद्युल्लतालोलां जीवितं बुद्बुदोपमं ॥ ९८ ॥ यदि युष्मादृशोऽप्येवं गुरुशिक्षाविचक्षणाः । शोकं कुर्वंति तद्धैर्यं विवेकोऽपि क्व यास्यति ॥ ९९ ॥ एवं धर्मोपदेशैः स नरेंद्रो बोधितस्तया । संविग्नो गतशोकश्च लग्नो धर्मे विशेषतः ॥ १ ॥ नित्यं महत्तरापादान् वंदतेस्म नरेश्वरः । उपदेशान् शृणोतिस्म शासनोदयकारिणः ॥ २ ॥ चैत्यं च कारयामास सिद्धिस्थाने मुनीशितुः । प्रतिमां च पितुस्तत्र विविधानुत्सवानपि ॥ ३ ॥ जनानां तत्र सर्वेषां उपकारं विधाय सा । आपृच्छ्य नृपतिं तस्माद्विजहार महत्तरा ॥ ४ ॥ पृथ्वीस्थानपुरं सापत् प्रतिबोधयितुं क्रमात् । पितृशोकाकुलं भूपं सहस्रबलसंज्ञितं ॥ ५ ॥ धर्मोपदेशदानेन सहस्रबलभूपतिः । संबोध्य सपरीवारस्तया धर्मे स्थिरीकृतः ॥ ६ ॥ कतिचिद्दिनपर्यंते नंतुमुत्को महत्तरां । राजा शतबलोऽप्यागाद्भ्रातृस्नेहेन तत्र सः ॥ ७ ॥ महत्तरां ववंदाते

शृणुतःस्म च देशनां । तौ द्वावप्यासिषेवाते धर्ममेकाग्रमानसौ ॥ ८ ॥ आनर्चतुस्त्रिकालं तौ जिनं सम्यक्त्वशालिनौ । पात्रेभ्यो ददतुर्दानं तपः शक्त्या च चक्रतुः ॥ ९ ॥ विधिना संघपूजां तौ दानशालाश्च चक्रतुः । वारयामासतुर्लोकमधर्मान्मारितोऽपि च ॥ १० ॥ प्रतिग्रामं प्रतिद्रंगं जिनेंद्रभवनैस्तथा । भूषयामासतुर्भूमिं सकलामचलापती ॥ ११ ॥

जिनचैत्येषु सर्वेषु स्नात्रपूजोत्सवादिभिः । अष्टाहिकाः सदा तीर्थरथयात्राश्च चक्रतुः ॥ १२ ॥ दृढस्नेहौ सदा जैनधर्मभारधुरंधरौ । बांधवौ तस्थतुस्तौ द्वौ कुर्वाणौ शासनोन्नतिं ॥ १३ ॥ सिषेवे सर्वलोकोऽपि जिनधर्मं नृपानुगः । नास्फुरन्नपरे धर्मास्तारा इव खगोदये ॥ १४ ॥ कांश्चित्कांश्चिज्जनान् धर्मविशेषेऽथ क्वचित् क्वचित् । स्थापयित्वा गतान्यत्रापृच्छ्य पुत्रौ महात्तरा ॥ १५ ॥ प्रभूतान्यथ वर्षाणि पालयित्वा यतिव्रतं । तुच्छयित्वा च कर्माणि तपोयोगसमाधिभिः ॥ १६ ॥ कृत्वा चाराधनां प्रांते श्रीमन्मलयसुंदरी । जगाम द्वादशे कल्पे साऽच्युताख्ये महत्तरा ॥ १७ ॥ युग्मं ॥ ततश्च्युता विदेहे सा समुत्पद्योत्तमे कुले । क्रमेण चरणं लात्वा गमिष्यति शिवालयं ॥ १८ ॥ ततो

॥२२०॥

मलयसुंदर्या एकश्लोकार्थचिंतनात् । बभूव गोष्पदस्थाननिभो व्यसनसागरः ॥ १९ ॥ तथान्येषामपि ज्ञानमाधारः संकटे भवेत् । ज्ञानाभ्यासः सदैवातः कर्त्तव्यः सुविवेकिभिः ॥ २० ॥ यथा मलयसुंदर्या पालितं शीलमुज्ज्वलं । संकटेऽपि तथान्याभिः पालनीयं प्रयत्नतः ॥ २१ ॥ उपसर्गेऽपि तादृक्षे महाबलमुनींदुना । यथा चक्रे क्षमाचर्या कर्त्तव्याप्यपरैस्तथा ॥ २२ ॥ यथा ताभ्यां व्रतं तीव्रं दंपतीभ्यां विनिर्मितं । अन्यैरपि तथा कार्यं सिद्धिसौख्याभिलाषुकैः ॥ २३ ॥ आशातना यथा चाभ्यां विदधे पश्चिमे भवे । दुःखहेतुर्मुनींद्रस्य कर्त्तव्या न तथैव सा ॥ २४ ॥

श्रीमत्पार्श्वजिनेंद्रनिर्वृतिदिनाद्याते समानां शते ।
संजज्ञे नृपनंदना मलयतः सुंदर्यसौ नामतः ॥
एतस्याश्चरितं यथा गणभृता प्रोक्तं पुरा केशिना ।
श्रीमच्छंखनरेश्वरस्य पुरतोऽप्यूचे मयेदं तथा ॥ २५ ॥

इत्यागमिकश्रीजयतिलकसूरिविरचिते ज्ञानरत्नोपाख्याने मलयसुंदरीचरित्रे शीलावदात-पूर्वभववर्णनो नाम चतुर्थः प्रस्तावः समाप्तः ॥ श्रीरस्तु ॥

॥ इति श्रीमलयसुंदरीचरित्रस्य द्वितीयावृत्तिः समाप्ता ॥

आ ग्रंथ श्रीजामनगरनिवासी लालन विठलजो हीरालाले स्वपरना श्रेयमाटे पोताना श्री सूर्योदय छापखानामां छापी प्रसिद्ध कर्यो छे ॥ श्रीरस्तु ॥

॥ श्रीमलयसुंदरीचरित्रं समाप्तम् ॥